

ANTHROPOLIS

MODERNKORI RABSZOLGASÁG

KÉPZÉSI KÉZIKÖNYV

Mihalkó Viktória **Szabó** Mónika **Haidegger** Mariann

ANTHROPOLIS

MODERNKORI RABSZOLGASÁG

KÉPZÉSI KÉZIKÖNYV

Budapest, 2015

Kiadó: **Anthropolis Egyesület**
A 2002-ben alapított Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület kiemelt célja a globális egyenlőtlenségek és igazságtalanságok elleni küzdelem és a kritikus globális szemléletmód elfogadtatása. Az Egyesület szemléletfomáló tevékenységei (tréningek, képzések, kampányok, szakmai események) arra irányulnak, hogy a globális dimenzió helyet kapjon a hazai formális és nem formális oktatásban, segítve ezzel az oktatás szereplőinek felkészülését napjaink kihívásaira. Az Egyesület üzemelteti az első hazai Globális Nevelés Tudásközpontot, illetve Anthropolis címmel tematikus társadalmi-kulturális folyóiratot ad ki.

Kiadja az Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest

Kiadás helye és éve:
Budapest, 2015
ISBN 978-615-80175-0-3

Tördelés és arculat:
Benes Mátyás

Nyomda: Stanctechnik Kft.
Felelős vezető: Hermann Nikolett

Köszönet az általános szerkesztői, lektori közreműködésért **Ungár Nórá**nak, a történeti rész lektorálásáért **Koloh Gábor**nak, az állami szolgáltatásokról szóló rész lektorálásáért **Sebhelyi Viktóriá**nak, a tantervi hivatkozásokért **Farkas Csongor**nak, a fordításért és képszerkesztésért **Bán Dávid**nak.

A hazai esettanulmányok forrása: **Székelyhidi Balázs** (3.) és **Sebhelyi Viktória** (4., 14., 15.)

A kiadvány az EGT/Norvég Civil Támogatási Alap támogatásával valósult meg.
www.norvegcivilalap.hu

A kiadvány alapjául szolgáló oktatási anyag címe: **Contemporary Slavery Teachers' Resource**

Írta: Julia Bard és David Rosenberg.
Szerkesztők: Richard Benjamin, Stephen Carl-Lokko, Vikky Evans-Hubbard, Kate Johnson, Mihalkó Viktória és Joel Quirk
Kiadó: International Slavery Museum, Liverpool; Wilberforce Institute for the study of Slavery and Emancipation; University of Hull; UNESCO Slave Route Project
Az esettanulmányok forrása: Kevin Bales és Zoe Trodd szerk.: To Plead Our Own Cause: Personal Stories By Today's Slaves és Gary Craig, Aline Gaus, Mick Wilkinson, Klara Skrivankova, Aidan McQuade: Modern Slavery in the United Kingdom

MODERNKORI **RABSZOLGASÁG**

A magyar kiadás szerzői:

Mihalkó Viktória
Kulturális antropológus, muzeológus. 4 éven át dolgozott a Budapesti Történeti Múzeum Közönségkapcsolati Osztályán, 2 évig nevelőként a Pestújhelyi Fővárosi Gyermekotthonban és 2007 óta ügyvezetője az Anthropolis Egyesületnek, ahol tréner globális fenntarthatóságra nevelés és személyes életutakat feldolgozó digitális történetmesélés projektekben, emellett írója, szerkesztője szemléletformáló kiadványoknak. 2011-12-ben ösztöndíjjal munkatárs az International Slavery Museum (Liverpool) oktatási részlegén.

dr. Szabó Mónika
Szociálpszichológus, társadalminem-kutató, egyetemi oktató, tréner. Doktori értekezésének témája a társadalmi nemi szerepek és a nemek közötti viszonyok. Jelenleg az ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ oktatója. Fő szakterületei a társadalmi nemi szerepek szociálpszichológiája, az interkulturális pszichológia, a társadalmi egyenlőtlenségek, a különféle sztereotípiák és csoportok közötti előítéletek, valamint ezek csökkentésének lehetőségei. Az akadémiai tevékenység mellett másfél évtizede tart informális képzéseket a civil szférában is ezekből a témákból.

dr. Haidegger Mariann
Gyermekjogi szakjogász, pszichopedagógus, mediátor. A jogi szakvizsga megszerzését követően 2 évig az Egyenlő Bánásmód Hatóságnál diszkriminációs ügyek kivizsgálásán dolgozott, majd 2012-től az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztályán, gyermekjogi területen. A gyermekvédelem mellett főként fogyatékossággal élő személyek jogainak védelmével, valamint nemzetközi emberjogi kampányokkal foglalkozik. Mediátorként az alternatív konfliktuskezelési technikák alkalmazásában és népszerűsítésében elhivatott.

„A” rész

A RABSZOLGASÁG TÖRTÉNETI ÉS TÁRSADALMI KONTEXTUSA

Tartalomjegyzék

„B"
rész

OKTATÁSI SEGÉDANYAGOK

Tartalomjegyzék

164 XI. TANÁRI SEGÉDANYAGOK 1.: MUNKALAPOK

182 XII. TANÁRI SEGÉDANYAGOK 2.: ESETTANULMÁNYOK (SZEMÉLYES TÖRTÉNETEK)

210 FÜGGELÉK

241 FELHASZNÁLT IRODALOM

01. kép:
Banksy brit graffitiművész alkotása Bostonban.
Felirat: Kövesd az álmaidat! - Törölve.
2010.

02. kép:

Nepáli gyerekek faanyagot szednek össze egy szeméttelepről, hogy azokat otthonukban hasznosítsák.

NAGYKÖVETI **KÖSZÖNTŐ**

Nagy öröm számomra, hogy a szívemhez oly közel-álló témát tárgyaló kiadványt ajánlhatok a tisztelt olvasó figyelmébe.

A norvég kormány elkötelezett az emberkereskedelem és rabszolgaság elleni globális harcban, és különösen elszánt, hogy megóvja a gyerekeket az őket fenyegető visszaélésektől.

Erős elköteleződésre és azonnali cselekvésre van szükség, mivel nagymértékben nő az országhatárainkon át zajló emberkereskedelem áldozatainak a száma. A jelenség sújtja a kiinduló, a tranzit- és a célországokat is. Az emberkereskedelem behálózza az egész világot, bőséges hasznot biztosítva a bűnözői csoportoknak. Bolygónk minden régiója érintett: bizonyos országokban a kereslet megjelenése okozza a legnagyobb gondot, a többi ország pedig az áldozatokat biztosítja ehhez. Következésképpen napjaink legsúlyosabb emberi jogi kihívása minden bizonnyal az emberkereskedelem.

A legjelentősebb globális választ mindezidáig az ENSZ Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezménye jelenti a Palermói Jegyzőkönyvvel együtt, amelyet az Európa Tanács Egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről tesz teljessé, mivel a megelőzés, a visszaszorítás és az üldözés terén egységes szabályrendszert biztosít és ír elő a tagországok részére, beleértve a mi országainkat is.

Jóllehet az emberkereskedelem globális jelenség, az emberkereskedelem elleni jogszabályok végrehajtása az egyes államok felelőssége. Ám egyetlen állam sem képes egymaga megnyerni ezt a harcot.

A nemzeti erőfeszítéseket nemzetközi összefogással kell erősíteni, mivel a célország, valamint a kiinduló és tranzit-országok közötti akadályok felszámolása aligha lehetséges nemzetközi együttműködés nélkül.

Az EGT és Norvég Finanszírozási Mechanizmusok stratégiai partnerséget kötöttek az Európa Tanáccsal ennek a súlyos bűncselekménynek a leküzdése, valamint az emberkereskedelem áldozatainak védelme és támogatása érdekében.

Az EGT és a Norvég Alapokon keresztül nemcsak menhelyek és áldozatsegítő szolgálatok finanszírozásával járulunk hozzá az emberkereskedelem elleni harchoz, hanem felvilágosító kampányok és más érzékenyítő programok támogatásával, valamint a rendőrség megelőzési és felderítési kapacitásának megerősítésével is. A bűnözés és az emberkereskedelem elleni harcban aligha van más választásunk, mint hogy szilárd szövetségben egyesítjük erőforrásainkat. Nincs más opció, ha el akarjuk érni nagyratörő célkitűzéseinket, hogy belátható időn belül világszerte felszámoljuk az emberkereskedelmet.

Bízom benne, hogy ez a kiadvány is jelentős mértékben hozzájárul ehhez az ügyhöz, amelyet mindannyian fontosnak tartunk és támogatunk.

Tove Skarstein,

Norvégia Magyarországi Nagykövete

03. kép:
Építkezésen dolgozó gyerekek Nepálban. 2006.

ELŐSZÓ

Az ember, mint örök haszonállat?

Ajánlom e kiadványt mindazoknak, akik úgy gondolják, hogy a rabszolgaság kegyetlen, megalázó és emberi jogokat alapjaiban tipró intézménye az ókori birodalmak építtetői, a sötét középkor urai, a gyarmatosítók, vagy a gyapottermesztők régmúlt kiváltságaként már régen kihalt a 21. század felvilágosult korszakára.

Ajánlom továbbá azoknak is, akik szeretik a magas kakaótartalmú csokoládét, az egyre vékonyabb és egyre kisebb, egyre okosabb számítógépeket és mobiltelefonokat, az örvendetesen olcsón elérhető ruházati láncok divatkövető- és diktáló termékeit.

És vegyék kezükbe a kötetet azok is, akik mélyen elítélik, amikor arról hallanak, hogy iskola helyett tizenegynéhány éves lányok és fiúk kénytelenek áruba bocsátani a tőlük már régen elidegenített testüket, vagy idejüket egy focilabda megvarrásáért, hogy a családjuk megéljen. Olvassa, akiket elborzaszt, hogy a földön kéregető koldus, akkor sem tudna mást csinálni, ha szeretne, mert egy maffia tagjai figyelik minden mozdulatát, és azok is, akik elszörnyednek azon, hogy egy lány ára egy csomag kokain vagy épp némi étel, vagy rosszallják, hogy 7-8 éves gyerekeket fegyverbe küldenek, vagy taposóaknát felkutatni, vagy kakaóbabot és gyapotot szedni.

Nos, a fenti jelenségekben egy a közös: a modernkori rabszolgaság egyes formáit írják le.

Annak ellenére, hogy az ENSZ Közgyűlése 1948. december 10-én, az azóta ezen a napon ünnepelt Emberi Jogok Világnapján fogadta el az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amely 4. cikkében rögzíti a rabszolgaság tilalmát, mégis napi, rejtett valóságunk mindez.

A másik feletti hatalommal való súlyos visszaélés aggasztó jellemzője, hogy a kiszolgáltatott személy sok esetben koránál, neménél, státuszánál, fogyatékosságánál fogva különösen sérülékeny, rászoruló, védtelen csoporthoz tartozik.

Ezért nagyon fontos, hogy a magunk módján mindannyian tegyünk azért, hogy korunk rabszolgaságában ne éljen egyetlen gyermek sem, akiből súlyosan traumatizált, béklyóban élő felnőtt válik, hogy az ördögi kör megszakadjon.

Ehhez a hosszú küzdelemhez járulunk hozzá, ha e kötet nyomán megtanítjuk a gyermekeket arra, hogy nyitottak legyenek az őket körülvevő világra, hogy tudjanak felelősséget vállalni, magukért, másokért, helyben és globálisan.

dr. Lux Ágnes,
az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány
gyermekjogi igazgatója.

„A”

rész

A **RABSZOLGASÁG** TÖRTÉNETI ÉS TÁRSADALMI KONTEXTUSA

„Amikor elnyomunk másokat, valójában magunkat nyomjuk el. Emberi mivoltunk azon múlik, hogy elismerjük mások emberi mivoltát.”

DESMOND TUTU (1931-),
DÉL-AFRIKAI EGYHÁZI VEZETŐ, EMBERI JOGI AKTIVISTA

I.

Bevezetés

MIÉRT VAN ERRE SZÜKSÉG?

Napjainkban számos világnap és nemzetközi akciónap keretében[1] emlékezünk meg évről évre az emberi jogok fontosságáról és azokról az áldozatokról, akik háború, elnyomás, szegregáció és egyéb körülmények okán marginalizált, kiszolgáltatott, megalázott helyzetbe kerültek, bántalmazottá váltak. Ők azok, akiknek folyamatosan el kell szenvedniük az emberi méltóságuk, személyi szabadságuk, biztonságuk elleni támadásokat. Az alkalmankénti megemlékezések azonban nem elegendőek ahhoz, hogy megismerjük és megértsük az áldozatok helyzetét, illetve tájékozott és felelős módon szereplőivé, kezdeményezőivé válhassunk a preventív jellegű tájékoztatásnak, szemléletformálásnak, vagy az áldozatok helyzetének megszüntetésére, az emberi jogok hatékonyabb érvényesülésére irányuló egyéb folyamatoknak, tevékenységeknek.

Ahhoz, hogy nyitottak legyünk és képessé váljunk önmagunk, vagy mások jogsérelme esetén fellépni, már az intézményesített nevelés legalsó fokán, az óvodában el kell kezdeni az empatikus, toleráns magatartásra, az erőszakmentes érdekérvényesítésre nevelést. Később, lehetőséget kell adni a közoktatás felsőbb szintjein és a felsőoktatásban is, hogy a megszerzett tudás, készségek és képességek elmélyüljenek és az oktatásból kikerülő fiatal generációk magabiztosan és felelősen nyilvánuljanak meg e témában. Jelen kiadvány ezt a megközelítést szeretné támogatni, a modernkori rabszolgaság jelenségének értelmezésével, amely Magyarországon ritkán kap helyet a formális és nem formális oktatásban.

Az 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 4. cikkelye kimondja, hogy „senkit sem lehet rabszolgaságban, vagy szolgaságban tartani"[2], és mára a rabszolga-kereskedelmet és a rabszolgaságot minden ország törvényen kívül helyezte. A rabszolgaságra egyes országokban úgy tekintenek, mint a történelem egy olyan fejezetére, amelyre kötelességünk emlékezni. A rabszolgaság felszámolása pedig inspiráló epizódként elevenedik meg az oktatásban, amely segíti a fiatalokat a szabadság és egyenlőség fogalmát megérteni, és emellett az emberi méltóság iránti tiszteletre is tanít. Rabszolgaság azonban nem csak a történelemkönyvekben létezik. Valójában sohasem szűnt meg, csak bizonyos változásokon ment keresztül, és sokkal nehezebb tetten érni.

Mégis vannak olyan kutatások, amelyek szeretnék számokkal is igazolni, hogy a sokszor lappangó bűncselekmények napjainkban is milliókat érintenek közvetlenül. A 2014 év végén, a Walk Free Foundation által közzétett Global Slavery Index alapján[3] a Földön megközelítőleg 35,8 millió ember él modernkori rabszolgaságban (167 országban gyűjtött adatok felhasználásával). A szolgaságban élőkkel szembeni bűnelkövetők világszerte kb. 150 milliárd dollárral lesznek gazdagabbak minden évben. Az áldozatok közel 67%-a - a rangsorban az első 8 helyen álló - Indiában (14 millió fő), Kínában (3,2 millió fő), Pakisztánban (2,1 millió fő), Üzbegisztánban (1,2 millió fő), Oroszországban (1 millió fő), Nigériában (830 000 fő), a Kongói Demokratikus Köztársaságban (760 000 fő) és Indonéziában (710 000 fő) él. Ha az országok népességszámát hasonlítjuk össze az országban rabszolgaságban élők számával, akkor a legmagasabb százalékban Mauritániában (4%), Üzbegisztánban (3,97%), Haitin (2,3%), Katarban (1,36%), Indiában (1,14%), Pakisztánban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Szudánban, Szíriában és a Közép-Afrikai Köztársaságban (1,13%) élnek rabszolgaságban. Globális szinten kb. 10-15%-kal több lányt, nőt érint a probléma. Az összes áldozat 25%-a 18 év alatti.

A modernkori rabszolgaság azonban nem csak távoli országokban van jelen. Magyarország a vizsgált 167 ország listáján a 75. helyen áll. A kutatás szerint itthon 36 000 áldozat van. A listán az Európai Unió országai közül csak Bulgária és a Cseh Köztársaság helyezkedik el rosszabb pozícióban (73. és 74. hely). A célcsoportoknak egy része világszerte az emberkereskedelem útján válik áldozattá. Az emberkereskedelem áldozatainak nem és kor szerinti eloszlása Közép-Európában: 61% nő, 20% férfi és 19% gyermek (ebből 15% lány).

---

1 Néhány világnap és nemzetközi akciónap a témában: 1. Függelék
2 Rövidített változata: 2. Függelék
3 *Global Slavery Index 2014*

Magyarország kibocsátó, tranzit- és célország a nőkkel és lányokkal szexuális kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelemben, és kibocsátó ország a férfiakkal és nőkkel kényszermunka céljából folytatott emberkereskedelemben. A külföldre irányuló emberkereskedelem magyar női áldozatait főként Amszterdam „piros lámpás negyedébe", illetve Zürich-be szállítják és prostitúcióra kényszerítik. A célországok között szerepel még Ausztria, Olaszország, Görögország, Németország, Írország, Norvégia, Kanada és az Egyesült Arab Emírségek is.[4]

A fenti számok sokkolóak, és a legtöbb országban évről évre növekednek. A modernkori rabszolgaság főbb kiváltó okai között szerepel a rabszolgasággal szemben hozott törvények nem megfelelő színvonala és betartatásának hiánya, általában az emberi jogok tiszteletben tartása és a rá vonatkozó szabályozások meglétének hiányosságai, az állam instabilitása (háborúk, korrupció), a magas népsűrűség, az emberkereskedelem, a szegénység és a csökkentésére irányuló intézkedések alacsony mértéke, illetve a diszkrimináció.

A hazai és nemzetközi kutatások is egyértelművé teszik, hogy vannak olyan egyének és embercsoportok, akikre nézve különösen nagy veszélyt jelent a rabszolgaság intézménye. Ide tartoznak a 18 év alattiak, a nők, a migránsok, a bennszülöttek, egyes kisebbségi csoportok, továbbá a mélyszegénységben élők. Kiadványunkban a „Társadalmi kontextus és összefüggések" című fejezetben külön figyelmet szentelünk a legsérülékenyebb csoportokkal szembeni hatalom gyakorlásának, a kizsákmányolás működésének és romboló hatásaiknak.

Habár hivatalosan a mindenkori kormányok felelőssége a rabszolgaság felszámolása, valójában csak az egyes egyének, csoportok, közösségek, nemzetek és régiók összefogásával szoríthatóak vissza hatékonyan a kiváltó okok és a következmények. Ennek azonban feltétele, hogy a társadalom tagjai kellően ismerjék a jelenséget, megértsék a lokális és globális hátterét és összefüggéseit, továbbá lehetőségükhöz mérten, fejezzék ki a bűncselekményekkel szembeni ellenérzésüket, és az áldozatok iránti szolidaritásukat.

04. kép:
A modernkori rabszolgaság áldozatai a BBC kamerája előtt beszélnek a kényszermunkáról. India, 2010.

4 Balogh L. - Betlen A., Kassa N., Matolcsi A., Sáfrány R. (2012) *Emberkereskedelem, szexuális kizsákmányolás, prostitúció.* (szerk.) MONA – Magyarországi Női Alapítvány, Budapest

A KÉPZÉSI KÉZIKÖNYV **CÉLJA**

Azt reméljük, hogy e kézikönyv egyes elemei a legtöbb tantárgy oktatása során, de főként a történelem, erkölcstan, etika, földrajz, továbbá a filozófia, hon- és népismeret, illetve az osztályfőnöki órán, valamint a nem formális oktatásban, például az emberi jogi tematikájú foglalkozásokon is használhatóak lesznek. A foglalkozások alapvetően az 5-12. osztályosok számára lettek kidolgozva, ám egyes elemei akár korábban, az általános iskola alsóbb osztályaiban is jól hasznosíthatóak lehetnek.

Az emberi jogokkal szorosan összefüggő témák oktatása lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy találkozzanak a társadalmi igazságossággal kapcsolatos kérdésekkel, megérthessék a felelősségvállalás fontosságát, megismerhessék azokat az intézményeket, amelyek döntései kihatnak az egész társadalmunkra és elgondolkodjanak olyan fogalmakon, mint a szabadság, emberi méltóság, sokféleség, egymásrautaltság és szolidaritás. Emellett felismerhetik, hogy a demokratikus elvek mentén alkotott emberi jogi szabályozások, törvények milyen szinteken jöhetnek létre, és az egyének hogyan játszhatnak aktív szerepet az egyes döntési folyamatokban akár most, akár a jövőben. A kézikönyvben található valós történeteken alapuló esetek elősegíthetik, hogy a fiatalok érzékenyebbek és együttérzőbbek legyenek és motiválttá váljanak az elnyomottak szabadságáért folytatott küzdelem támogatására.

A kézikönyv elsősorban a felső tagozatban tanító általános iskolai tanárokat, középiskolai tanárokat, civil trénereket, továbbá a kollégiumi és a gyermekvédelemben dolgozó nevelőket szeretné felkészíteni arra, hogy a modernkori rabszolgaságról megfelelő ismeretekkel felvértezve és kellő körültekintéssel taníthassanak.

AZ **ISKOLAI** FELHASZNÁLÁS LEHETŐSÉGEI

Korunk pedagógusától mindenki elvárja, hogy az előírt tananyag elsajátításának segítése mellett járuljon hozzá diákjai neveléséhez is. Kiemelt feladat hárul ebben a kérdéskörben azokra a tanárokra, nevelőkre és trénerekre, akik hosszabb és közelebbi kapcsolatban vannak neveltjeikkel és diákjaikkal.

Iskolai keretek között ilyen szerepben vannak az osztályfőnökök, akik az osztályukba járó tanulók akadémiai sikerein és problémáin felül, az iskolán kívüli életük sikereivel és problémáival is találkoznak.

A modernkori rabszolgaság témájának feldolgozása hozzájárulhat a szolidaritás és empátia fejlődéséhez, emellett a közösségen belül az egymás iránti mélyebb megértést is előmozdíthatja. A felmerülő morális és etikai problémák osztályfőnöki órán történő feldolgozásán túl, az anyag áttanulmányozása a szaktanároknak is hasznos lehet, hiszen az iskolában tanított tantárgyak mindegyike hozzájárulhat az egyik legfontosabb kulcskompetencia, a szociális kompetencia fejlesztéséhez.

A kézikönyv a történeti és társadalmi kontextus bemutatása mellett hangsúlyt helyez a vonatkozó hazai és nemzetközi jogi szabályozások, egyezmények, kapcsolódó alapfogalmak, szakirodalmak és a modernkori rabszolgaság eltörlésére irányuló állami és civil kezdeményezések ismertetésére is. Az óravázlatok alapján egy-egy tanórán is megjelenhet a modernkori rabszolgaság témája, ugyanakkor akár egy féléves tematikát is össze lehet állítani, feldolgozva a kézikönyv által ajánlott témákat és forrásanyagokat.

ÉRZÉKENY TÉMÁK ÉS ELLENTMONDÁSOS KÉRDÉSEK

Az érzékeny témák és ellentmondásos kérdések feldolgozása komoly felelősséget ró a tanárokra. A modernkori rabszolgaság eltérő mértékben van jelen az egyes országokban, és nincs egyformán hatással valamennyi közösségre, embercsoportra. A tanároknak emiatt a téma kontextusának ismerete mellett figyelniük kell arra, hogy ne erősítsenek meg bizonyos helyekhez vagy embercsoportokhoz kapcsolódó sztereotípiákat. A rabszolgaság ügye nem csak egyetlen csoport ügye. A modernkori rabszolgaság legelszántabb ellenzői is a legkülönbözőbb közösségekből érkeznek. A diákok pedig, rendelkezzenek bármilyen háttérrel, mind egyformán fontos szerepet játszhatnak a modernkori rabszolgaság elleni küzdelemben.

A téma oktatása ugyanakkor azt is jelenti, hogy esetenként durva kizsákmányolásról, pszichikai-fizikai bántalmazásról vagy akár szexuális erőszakról szóló történetekkel is találkozhatnak a diákok. A pedagógusoknak fontos szem előtt tartani, hogy egyes információk erős hatással lehetnek a gyermekek, fiatalok lelki világára, ezért a tárgyalt témát életkoruknak megfelelően kell közvetíteni számukra.

05. kép:
Klasszikus transzatlanti rabszolgaszállító hajó makettje a liverpooli International Slavery Museumban.

06. kép:
Amszterdam piros lámpás negyedében. 2007.

MIT TARTALMAZ A CSOMAG?

A képzési kézikönyv az Anthropolis Egyesület munkatársai és külső szakértők együttműködésében jött létre, a Norvég Civil Alap támogatásával, a liverpooli Nemzetközi Rabszolgaság Múzeumának (International Slavery Museum) és a Hull-i Egyetem Wilberforce Rabszolgaság és Emancipáció Kutató Intézetének (Wilberforce Institute for the Study of Slavery and Emancipation, University of Hull) közös kiadványa alapján.

A következőket tartalmazza:

- leírásokat a modernkori rabszolgaság jelenségéről és formáiról,
- jogi szabályozásokra vonatkozó háttérinformációt,
- valós esetek leírását és kapcsolódó óravázlatokat,
- forráslistákat, amelyek további információk felkutatásához nyújtanak segítséget.

Az oktatási csomag online a *www.anthropolis.hu* linken keresztül érhető el.

VISSZAJELZÉSEK

Bízunk benne, hogy a képzési kézikönyv betölti szerepét és hozzájárul mind a tanárok, mind az általuk tanított fiatalok tudásának gyarapodásához, kompetenciáinak fejlődéséhez. A képzési kézikönyvvel kapcsolatosan örömmel várunk bármilyen tanácsot, kérdést, megjegyzést az anthropolis.iroda@gmail.com e-mail címen.

07. kép:
A New-York-i ENSZ Székházra
lézerrel felvetített figyelemfelkeltő installáció
a világszervezet első rabszolgaság ellenes konferenciája alkalmából. 2003.

BOX I. **AZ EMBERI JOGI MEGKÖZELÍTÉS**[5]

AZ EMBERI JOGOK TISZTELETBEN TARTÁSA, VÉDELME ÉS GARANTÁLÁSA

TISZTELETBEN TARTÁS

A tiszteletben tartásra vonatkozó kötelezettség azt jelenti, hogy az államok nem akadályozhatják meg az embereket abban, hogy gyakorolhassák és élvezhessék emberi jogaikat. Minden olyan magatartástól tartózkodniuk kell, amely az emberi jogokat sérti. Minden olyan törvényt, elvet és gyakorlatot meg kell szüntetniük, amely ellenkezik az emberi jogokkal.

VÉDELEM

A védelemre vonatkozó kötelezettség azt jelenti, hogy az államoknak kötelességük megvédeni mindenkit, köztük a nőket és a gyermekeket is, minden nem állami szereplőtől eredő visszaéléssel szemben, érkezzen az akár egyének, akár intézmények vagy magánszervezetek felől.

GARANTÁLÁS

A garantálásra való kötelezettség azt jelenti, hogy az államoknak kötelességük megerősítő intézkedéseket tenniük annak érdekében, hogy mindenki, köztük a nők, gyermekek és a fogyatékossággal élő személyek is, gyakorolhassák emberi jogaikat. Az államoknak kötelességük olyan törvényeket és irányelveket elfogadni, amelyek támogatják az emberi jogokat. Programokat kell kidolgozniuk és intézkedéseket kell hozniuk abból a célból, hogy ezeket a jogokat garantálhassák. Meg kell teremteniük a szükséges forrásokat ahhoz, hogy érvényesíthessék a törvényeket és finanszírozhassák az előremutató programokat.

KIK FELELNEK AZ EMBERI JOGOKÉRT?

KORMÁNYOK

Elsődlegesen a mindenkori kormányok felelősek az emberi jogok biztosításáért. A kormányok felelősek azért, hogy a politikai rendszer, valamint a jogrendszer szerkezetileg alkalmas legyen az emberi jogok betartatására különböző törvények, alapelvek és programok révén, továbbá felelősek azért, hogy ezek hatékonyan működjenek. Egyes esetekben maguk a nemzetközi egyezmények és szerződések képezik egy állam emberi jogokkal kapcsolatos kötelezettségeinek legfontosabb alapját. Ezen felül, több országban is módosítják a nemzeti alkotmányt, a jogi kereteket, hogy ezáltal biztosítsák a nemzetközi jog által elismert alapelvek és normák nemzeti szinten történő védelmét és megerősödését. A kormányokat törvényi kötelezettség terheli az emberi jogok tiszteletben tartására, védelmére és kiteljesítésére.

---

5 Flowers, N. (2009) Emberi jogok. IGEN! *A fogyatékossággal élő személyek jogai. Képzési Kézikönyv.* (szerk.) SINOSZ, Budapest

Noha csak a kormányzatokat terheli hivatalos jogi kötelezettség a nemzetközi jogban lefektetett emberi jogok tiszteletben tartására, védelmére és garantálására vonatkozóan, az emberi jogok biztosítása nem egyedül az ő kizárólagos feladatuk, felelősségük.
Az emberi jogok sokkal többet jelentenek, mint jogi előírásokat. Olyan erkölcsi magatartási normát képviselnek, amelyet azért dolgoztak ki, hogy támogassák a megértést, az egyenlőséget, a toleranciát, a méltányosságot és sok más olyan univerzális elvet, amely elengedhetetlen egy igazságos és békés társadalom működéséhez. Függetlenül attól, hogy milyen aktusok érvényesíthetők, illetve nem érvényesíthetők jogilag, sokaknak – többek között az egyéneknek, csoportoknak és társadalmi szervezeteknek – fontos szerepe van az emberi jogok támogatásában és érvényesítésében.

EGYÉNEK

Minden egyes embernek ismernie kell és meg kell értenie a jogait, hogy követelhesse és megvédhesse azokat, hogy felelős legyen és számon kérhesse embertársait, a kormányzatot és a társadalmat azokkal a magatartásformákkal kapcsolatosan, amelyek hatással vannak rá. Mivel az emberi jogok minden ember sajátjai, ha csupán egyetlen személy követeli az emberi jogait, az fontos cselekedetet jelent minden ember nevében. Ugyanígy, ha csupán egyetlen személy sérti meg valaki más emberi jogait, az az ember ezzel minden egyén emberi jogait fenyegeti.

CSOPORTOK

A társadalmi és kulturális magatartásformák hatással vannak arra, ahogy egyes személyek élni tudnak emberi jogaikkal. A különböző csoportok – a családoktól az egész társadalomig – kollektív viselkedése szerepet játszik az emberi jogok alakulásában.
Például ha a szülők úgy döntenek, hogy csak a fiúgyermekeket engedik iskolába, azzal megakadályozzák lánygyermekeiket abban, hogy élhessenek az oktatáshoz való jogukkal. Vagy ha egyes kisebbségi csoporthoz tartozók hátrányos megkülönböztetésnek vannak kitéve, amikor lakhatást keresnek vagy közszolgáltatást vennének igénybe, akkor maga a társadalom járul hozzá ahhoz, hogy megsértsék ezeknek az embereknek a megfelelő életszínvonalhoz való jogát.
Ugyanakkor elmondható, hogy azok a csoportok, amelyek felemelik a szavukat az emberi jogok megsértése ellen, és azon dolgoznak, hogy megszűnjenek a negatív attitűdök, valamint a hátrányos elvek és törvények, nagyon hatékony védelmezői az emberi jogoknak.

MAGÁNSZEKTOR

A társadalom tagjai mindennapi kapcsolatban állnak a magánszektorral, különösen azokban az országokban, ahol szabadpiaci gazdaság van. A magánszférába sokféle személy és alany tartozik: munkaadók, szolgáltatók, kereskedők, a szórakoztatóiparban dolgozók, valamint a házak, a bankok, sőt az állami épületek építői is. Az emberek sokféleképpen vannak ráutalva a magánszférára. Noha a privátszektornak be kell tartania az emberi jogokra vonatkozó törvényeket és normákat, egy kormányzat nem ellenőrizheti a privát szféra működésének minden egyes vonatkozását. Minden cégnek, szervezetnek, valamint mindenkinek, aki a magánszektorban tevékenykedik, magának kell elkötelezetten biztosítania, hogy tevékenysége során nem sérülnek az egyének emberi jogai, sőt aktívan kell támogatnia az emberi jogok érvényesülését.

08. kép:
Rabszolgabilincs, Curaçaón, a korabeli Holland Nyugat-indiai Társaság rabszolga-kereskedelmének központjában (Karib-térség). A sziget ma Hollandia társult állama.

„Ha a rabszolgaság nem rossz, akkor minden rossz.”

ABRAHAM LINCOLN (1809-1865),
AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 16. ELNÖKE

II.

A modernkori rabszolgaság kontextusai

MI AZ A **RABSZOLGASÁG**?

Rabszolgaságnak hívjuk azt az állapotot, amelyben egy személyt fogvatartója vagy fogvatartói tulajdonuknak tekintenek, illetve ellenőrzésük alatt tartanak és hatalmat gyakorolnak rajta. A rabszolgaságba kényszerített embereket munkára kötelezik, megfosztják emberi méltóságától és akár fizikailag is bántalmazzák.[6]

A rabszolgaságot Kevin Bales a Free the Slaves[7] egyik alapítója úgy írja le, amely helyzetben a kizsákmányolás, az erőszak és az igazságtalanság együttesen teljesül. A rabszolgasorba kényszerített emberek szükségleteire, érzéseire és jogaira nincsenek tekintettel az őket kihasználó emberek. Mozgásszabadságuk legtöbbször korlátozott, vagyis nehezen menekülhetnek helyzetükből, mert olyan személy vagy személyek ellenőrzése alatt állnak, akik kontrollt alkalmaznak felettük, amelyet verbális és mentális megfélemlítéssel, fenyegetéssel, tényleges fizikai bántalmazással, társadalmi elszigeteléssel és sokszor szexuális erőszakkal érnek el. A rabszolgák munkájukért általában nem kapnak fizetést vagy csak minimális összegű bérezésben részesülnek. Néhány esetben rabszolgatartóik arra kényszerítik őket, hogy nevüket és vallásukat megváltoztassák, ezzel jogi státuszuk és társadalmi identitásuk is megváltozik. Az elnyomók legtöbbször ellenőrzésük alatt tartják rabszolgáik gyermekeit is.[8]

09. kép:
Rabszolga-kereskedelem a Nyugat-indiai szigeteken, Agostino Brunias festménye 1790 körül.

6 Bales, K. (2004) *Testing a theory of modern slavery.* Yale: New Haven. (Conference paper)

7 A Free the Slave egy washingtoni székhelyű nemzetközi civil szervezet, amely világszerte lobbizik és kampányol a modernkori rabszolgaság ellen. Kevin Bales e szervezet egyik alapítója és korábbi elnöke.

8 Bales, K. (2007) *Defining and measuring modern slavery.*

RABSZOLGASÁG A **MÚLTBAN**

TRANSZATLANTI RABSZOLGASÁG

10. kép:
Ostorral megkorbácsolt rabszolga heges háta. Louisiana, USA, 1863.

Az ókorra egyes történészek úgy tekintenek, mint a rabszolgatartó társadalom korára, mert a rabszolgamunka, ugyan eltérő mértékben, de végig jelen volt a termelésben. A korra jellemzően, kétfajta rabszolgatartást különítenek el. Az egyik a klasszikus rabszolgatartás, amelyre példa az ókori Róma és Athén, ahol a személyes szabadságtól való teljes megfosztása mellett kényszerítették a rabszolgát a termelésre. A klasszikus rabszolgatartás azokban a társadalmakban alakult ki, ahol a függő, de nem rabszolga tömegek (pl. athéni démosz vagy római plebejusok) idővel politikai jogokat vívtak ki maguknak, ezért helyettük más kizsákmányolható tömeggel, vagyis rabszolgákkal elégítették ki a munkaerő-szükségletet. A rabszolgák nem alkottak egységes társadalmi osztályt. Nagy különbség volt például a görög peidagogos (a család gyermekeinek nevelésével megbízott rabszolga) és a bányákban, vagy a termőföldeken dolgozó rabszolga között. A másik típus az ókori keleti rabszolgatartás, amelyre példa az ókori Egyiptom vagy Mezopotámia, ahol a félszabad, függő rétegek nem vívtak ki maguknak politikai jogokat és hosszú távon, tömegesen kizsákmányolták őket. Itt a rabszolgák (főként hadifoglyok, adósok) nem különültek el élesen a függő rétegtől, a patriarchális függőségben élő családtagoktól és az ún. kliensektől, vagy a királyi népektől, akik legtöbb esetben a leigázott népcsoportokból kerültek ki.[9]

A kora középkorban sem tűnt el a rabszolgaság, még ha nem is volt annyira domináns jelenség, mint az ókorban. Továbbélésére már olyan írott források is példát szolgáltatnak, mint Anglia első országos földbirtokkönyve, az ún. Domesday Book (1086), amely rögzíti, hogy a korabeli Angliában a munkaerő tíz százalékát rabszolgák tették ki (ez nagyjából 10 000 főt jelentett). Afrika a 15. század közepétől kapcsolódott be az európai rabszolga-kereskedelembe, de végzetes változásokat a transzatlanti kereskedelem létrejötte hozott a kontinens számára.[10]

9 Rácz Á. (1991) Az ókortörténet alapkérdései. Beszélgetés Kertész Istvánnal. *RubiconLine 1991/1*
10 Fekete I. (2009) Az afrikai holokauszt az emberiség legnagyobb tragédiája. *MúltKor.* 2009.12.04.

A 16. századtól a 19. századig a rabszolgaságot elsősorban a transzatlanti rabszolga-kereskedelemmel azonosították. Ebben az időszakban afrikaiak millióit szállították kényszerrel Észak- és Dél-Amerikába, valamint a Karib-térségbe, hogy ültetvényeken, birtokokon és bányákban dolgozzanak. Erőszakkal ejtették foglyul és szakították el őket[11] családjuktól, valamint azt a megaláztatást is el kellett szenvedniük, hogy nyilvánosan kereskednek velük. Miután megérkeztek szolgaságuk helyszínére lealacsonyító bánásmódban részesültek, szélsőségesen nehéz munkát végeztek fizetség nélkül, és végül szülőföldjüktől távol haltak meg.

A legnagyobb afrikai rabszolgaszállítók a britek, a portugálok, a franciák, a spanyolok és a hollandok voltak. A tényleges számokat sosem fogjuk pontosan megtudni, de a kutatók a korabeli források és írásos beszámolók alapján úgy becsülik, hogy 1501 és 1867 között legalább 12,5 millió rabszolgát hurcoltak el Nyugat- és Kelet-Afrikából.[12] Az összes elfogott ember kb. egynegyede gyermek volt. Megbilincselve és embertelen körülmények közé kényszerítve szállították őket az amerikai kontinensre, ahol a nagyobb részük cukornád-, dohány- és gyapotültetvényeken, kisebb részük az ültetvényesek birtokain lévő házak körül és a kézműiparban dolgozott élete végéig. Legalább 1,5 millió ember már a majd két hónapig tartó, Atlanti-óceánon való átkelés során meghalt az iszonyú körülmények következtében megjelenő betegségek, fertőzések, a szomjúság, éhezés és a hajókon kitört lázadások miatt. A hajókon a nőket, a férfiakat és a gyermekeket együtt szállították. A fogvatartottak nagyobb része fiú vagy férfi volt. A rabszolgák száma egy idő után magasabb lett, mint az óceánon áthurcolt emberek száma, mert a rabszolgák új helyükön született gyermekeire is rabszolgasors várt.[13] A rabszolgák számának növekedése azonban nem volt mindenhol azonos mértékű. Az embertelen bánásmód és munkakörülmények, az elégtelen higiéniai feltételek és a rabszolgák körében növekvő csendes ellenállás formái, azaz az öngyilkosságok és abortuszok[14] következtében az amerikai kontinens egyes területein a halálozások aránya magasabb volt a születéseknél.

Az Afrikából elhurcolt rabszolgák által az amerikai kontinensen előállított termékeket – a maga idejében olyan luxuscikknek számító árukat, mint a cukrot (leginkább folyékony állapotban lévő melaszt), gyapotot, dohányt, kávét és rumot – Európába szállították. Az európaiak még több rabszolgáért cserébe főként textilárut, rumot, fegyvereket és az ahhoz szükséges muníciót adtak el az afrikai uralkodóknak. Ezt az afrikai, amerikai és európai kontinenst is érintő kereskedelmi viszonyt a történészek az „atlanti háromszög rabszolga-kereskedelmének" (Atlantic triangular slave trade) nevezik.

Az 1501-től 1675-ig tartó időszakban Spanyolország és Portugália, majd 1676-tól az 1800-as években bekövetkezett rabszolga-kereskedelem eltörléséig Portugália és a Brit Birodalom uralta a rabszolga-kereskedelmet. Az ebből származó profit hozzájárult több országban az iparosodás virágzásához és nagymértékben fellendítette számos kikötőváros gazdasági fejlődését is. Persze a prosperáló gazdaság, főként Angliában, jóval összetettebb alapokon nyugodott. A fejlődést egyaránt elősegítette az agrárforradalom, az egyszerűbb szállítás, a tőke és hitel rendelkezésre állása (az 1694-től működő Angol Bank), a jobbágyrendszer megszüntetése nyomán felszabaduló munkaerő, a bővülő piac, a vállalkozások szabadsága és a vállalkozói szemlélet elfogadottsága.[15]

11 A rabszolga-kereskedelem kezdetén (16. század eleje) az európaiak közvetlenül részt vettek a rabszolgák elfogásában az afrikai kontinensen. Azonban hamar felismerték, hogy egyszerűbb számukra, ha az afrikai uralkodók és alattvalóik egymással folytatott, gyakorta erőszakkal is járó konfliktusait kihasználva, magukat az uralkodókat fizetik le annak érdekében, hogy az ellenséges területek lakóit elfogassák és a part menti területekre, a szállító hajókhoz vezettessék.

12 *Voyages, the trans-atlantic slave trade database*

13 1790-ben az Egyesült Államokban élő rabszolgák nagyjából 700 000-en voltak. 1860-ra a számuk 3 900 000-re nőtt. http://www.smithsonianmag.com/history/maps-reveal-slavery-expanded-across-united-states-180951452/?no-ist

14 A rabszolgák csendes ellenállásának leggyakoribb formái az öngyilkosságok voltak, illetve az önként vállalt abortuszok, amellyel az anyák szerették volna megakadályozni, hogy születendő gyermekük hozzájuk hasonlóan rabszolgaságban szenvedjen.

15 Bihari P. (2003) *Polgári társadalmak és nemzetállamok.* Raabe Klett, Budapest, p. 69.

A transzatlanti rabszolga-kereskedelem tekintélyes profitot termelt a kereskedőknek. Óriási nyereségre tettek szert a rabszolgamunkából azok az ültetvényesek is, akik a kereskedőktől megvásárolták a rabszolgákat. Az Egyesült Államokban a rabszolgákra, jellemzően úgy tekintettek, mint hosszú távú befektetésre, akiknek a munkája évtizedeken keresztül hatalmas mennyiségű pénzt termelt tulajdonosaiknak. Másutt – így Brazíliában és a Karib-térségben – a rabszolgákkal úgy bántak, mintha eldobható használati árucikkek lettek volna. A transzatlanti-rabszolgakereskedelem idején a rabszolgamunkából származó profit és annak felhasználása törvényesnek számított.

KELETI RABSZOLGASÁG ÉS EGYÉB RABSZOLGATARTÓ RENDSZEREK

11. kép:
Rabszolgapiac Jemenben,
a 13. században,
részlet Al-Haríri Makámájából.

A transzatlanti-rabszolgakereskedelem azonban nem az egyetlen formája volt a rabszolgákkal való kereskedésnek Afrikában. Az emberkereskedelem már a 7. században megkezdődött észak-északkeleti irányba, a Szaharán keresztül, az iszlám Közel-Keletre, a mai Marokkótól Egyiptomig és tovább a termékeny félhold területére, a Vörös-tengeren keresztül az Arab-félszigetre és a Perzsa-öblön át a mai Irakig, sőt egészen Indiáig. A keleti rabszolga-kereskedelem (Oriental, Eastern vagy Saharan – Indian Ocean slave trade) írásos dokumentációja sokkal hiányosabb, mint a transzatlanti rabszolga-kereskedelemé, de a kutatók nagyjából 4 millióra teszik a szubszaharai területekről a 600-as évektől az 1500-as évekig észak-keletre elhurcolt rabszolgák számát. A 16. századtól a 20. századig tartó időszakban ez a szám közel megháromszorozódott. Vagyis, a keleti rabszolgatartás jóval hosszabb ideig tartott, és habár kevésbé volt intenzív, összességében hasonló számú áldozatot követelt, mint a transzatlanti rabszolgatartás.

A két típusú rabszolgaság mögött húzódó piaci igények eltérő természetűek voltak. Keletre főként nőket vittek, akiket ház körüli munkára kényszerítettek, vagy szexuálisan zsákmányolták ki (ágyasokként, feleségekként). A férfiakat leginkább a hadseregbe sorozták be gyalogosnak, esetleg lovas katonának.[16] A legismertebb ilyen katonaként szolgáló rabszolga csoport az iszlám vallásra áttért mamelukok voltak Közép-Ázsiában, akik a 13. században uralomra jutottak Egyiptomban és hatalmukat egészen a török hódításig megőrizték.[17]

16 A férfiak csak ritkán végeztek más fizikai munkát. Például a 8-9. századi Irakban sóbányákban, vagy Marokkóban a földeken dolgoztak a rabszolgák.

17 Bacharach, Jere L. (1981) *African Military Slaves in the Muslim Middle East.*

Az afrikai kontinensen kívül is voltak rabszolgatartó rendszerek. Például az abszolutista orosz cári birodalom, ahol mintegy 1,5 millió ember élt rabszolgasorban, ún. holopként. A holopok a személyi szabadságuktól megfosztott, adható-vehető földművesek voltak, akik többségben az állam, kisebb részben a földesurak tulajdonát képezték.[18] További példa Európából a romániai cigányok rabszolgaságban tartása. A román fejedelemségekben a tigan szó már a 16. századra egyenértékű lett a rabszolgával. A románok a saját népüktől eltérő idegenekként, pogányokként tartották számon az egyébként foglalkozásukat, kulturális és dialektikus vonásaikat tekintve igen heterogén cigányokat. Az uralkodó réteg jogot formált arra, hogy a még nem letelepedett és nem integrálódott cigány migránsokat elfogja és munkára kényszerítse gazdasági igényei kielégítése céljából. Három rabszolga csoportba tartoztak a cigányok aszerint, hogy ki birtokolta őket: közvetlen a fejedelemség alá tartozók (főként a fejedelmi udvar körüli teendőket látták el), a kolostorokhoz tartozók (a mezőgazdaságban vagy kézművesként foglalkoztatták őket), és a bojárok tulajdonába tartozók (a birtokokon ház körüli és kézműves feladatokat láttak el, esetleg földet műveltek). A cigányok rabszolgaságra kényszerítése egészen a 19. század közepéig gyakorlat volt a román fejedelemségek területén.[19]

MAGYARORSZÁG ÉS A TÖRTÉNETI RABSZOLGASÁG

A magyarok már a honfoglalás előtt is kereskedtek rabszolgákkal. A szláv népek közül ejtettek foglyokat, akiket szövetért és szőnyegekért cserébe továbbadtak a perzsáknak.[20] A honfoglalás során ejtett túszokat pedig főként ház körüli rabszolgamunkára kényszerítették. A kereszténység felvételét követően az egyház idővel különbséget tett a keresztény és pogány rabszolgák között. Előbbieket felszabadították, míg utóbbiak továbbra is rabszolgasorban maradtak. Első királyunk, István II. törvénykönyvében azonban ez a különbségtétel még nem érvényesül, amikor arról rendelkezik, hogy: „Tíz falu építsen egy templomot, amelyet két telekkel s ugyanennyi rabszolgával lássanak el, lóval és kancával, hat ökörrel és két tehénnel, 30 aprómarhával."(Szilágyi Loránd fordítása)[21] A rabszolgák felszabadítását később nagyban előmozdították a keresztes hadjáratok. Ekkoriban a rabszolgák felszabadításának legfőbb okaként a korabeli források a felszabadító lelki üdvét említik. Gyakorta a rabszolgatartó rabszolgájának szolgálatait ugyanezen okból az egyházra ruházta át. Minden ilyen cselekedet a vallási mellett jogi természetű is volt, amely a rabszolga felszabadulását, vagy élethelyzete javulását eredményezte. A rabszolga felszabadítása tehát lehetett teljes vagy részleges, az alapján, hogy voltak-e még, főként az egyház felé meghatározott, kötelezően teljesítendő feladatai, vagy minden kikötés nélkül azonnal, illetve egy előre meghatározott idő elteltével szabaddá vált. Az Árpád-korban a rabszolgákat éppúgy a birtok részének tekintették, mint egy erdőt, vagy egy tavat. Az állatokhoz, vagy az élettelen tárgyakhoz hasonlóan lehetett örökölni, vagy adományozni őket, azonban életüket már Szent István is törvényekkel védte.[22]

A 13. században, a tatárjárás során a mongolok nagy számban hurcoltak el rabszolgákat a magyar lakosságból. A megölt vagy rabszolgaságba került lakosság helyett IV. Béla telepeseket hívott külföldről, hogy különböző előjogokat kapva részt vegyenek az ország újjáépítésében. Nagyjából 200 évvel később, a 15. században hasonló folyamatok mentek végbe a megerősödő Oszmán-török Birodalom támadásai nyomán. A 16. század közepére az ország három részre szakadt, amelynek középső területei török hódoltság alá kerültek. A török birodalomban a meghódított területeken, a föld és a rajta élők a szultán tulajdonának számítottak. Ezen belül voltak hász-birtokok – amelyek a szultáni kincstár kezelésében lévő illetve magas rangú tisztviselőknek juttatott birtokok voltak –, továbbá a szolgálati és adomány birtokok.[23]

---

18 http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/oroszorszag-a-xviii-szazad-elso-feleben/oroszorszag-a-kora-ujkorban

19 Binder M. (2009) *A romániai cigányok rabszolgasága és a 19. századi cigány migráció.* Történelem mindenkinek

20 Békefi R. (1901) *A rabszolgaság Magyarországon az Árpádok alatt.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, p. 87.

21 Kávássy S. (2006) István templom-törvényéről. (Egy forráshely értelmezéséhez). *Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 28.,* p. 191.

22 Békefi R. (1901) *A rabszolgaság Magyarországon az Árpádok alatt.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, p. 88-99.

23 Magyar Katolikus Lexikon Online: http://lexikon.katolikus.hu/K/kh%C3%A1sz%20%28h%C3%A1sz%29%20birtok.html

A jobbágyság azonban már a török hódítás előtt, az 1514-es Dózsa-féle parasztfelkelést követően alkalmazott kollektív megtorlás nyomán, jogait tekintve a rabszolgasághoz közeli helyzetbe került.[24] A Werbőczy István[25] által készített új törvények a jobbágyságot a földesúrnak járó magasabb cenzus megfizetésére kötelezték, bevezették a heti egy nap robotot és eltörölték a jobbágyok szabad költözködési jogát. 1541 után a röghöz kötés gyakorlatán némileg lazítottak és a továbbiakban hatósági eljárás kellett ahhoz, hogy a jobbágy a birtokosi földek között költözhessen (eleinte saját, majd földesúri bejelentés alapján). A jobbágyköltözést 1608-ban szabályozták újra és a költözés engedélyét véglegesen a vármegyék hatáskörébe utalták. Ezzel azonban továbbra sem oldották meg azt a problémát, amely a társadalmi mobilizációt alapjaiban korlátozta - a nyugati országokkal ellentétben, ahol a jobbágyság fokozatos megszűnése jelentette a későbbi polgárosodás alapját. A 18. században Magyarországot még mindig a rendi társadalom és a mezőgazdaságra épülő gazdaság jellemezte. (A lakosság 93-94% százaléka élt a mezőgazdaságból.)[26]. A rendi társadalomban az egyes ember helyzetét és megítélését társadalmi hovatartozása határozta meg. A társadalom ez alapján kettévált nemesekre és nem-nemesekre. Magyarországon ez a berendezkedés a 19. század közepéig lényegében nem változott, vagyis továbbra is a föld jelentette a megélhetést, a társadalmi presztízst, és a feudális jogelvek (elsősorban az ősiség) alapján földet csak nemes ember birtokolhatott. Ez alól kivételt képeztek a városi polgárok és a szabad parasztok (pl.: jászok, kunok, hajdúk, székelyek) földjei. A nagy részben a nemességhez tartozó földterületek többféle jogállással rendelkeztek (úrbéres, allodiális és közös haszonvételű) és ezek alapján eltérő volt a földesúr rendelkezési joga a földek felett. Ennek megfelelően, a különböző jogállással rendelkező földeken élő agrármunkaerő is eltérő körülmények között élt. Egyes emberek felemelkedését, míg mások elszegényedését eredményezte a jogi megosztottság. Az elszegényedés nagyban összefüggött a telkek elaprózódásával. E mögött a népesség szaporodása és a települések földhatárának szűkülése (földesúri allodizálás[27]) állt. A földek elaprózódása „zselléresedéshez", vagyis a töredéktelkesek és a föld-, sőt háznélküliek arányának növekedéséhez vezetett. (Kb. 1 millió zsellérből 200-250 000 fő háznélküli volt és belső telekkel sem rendelkezett). A differenciálódáshoz az életmódbeli eltérések is hozzájárultak. A töredéktelkesek és zsellérek kötelező feladataikon felül bérmunkát vállaltak megélhetésük érdekében. A bérmunkások között is volt, aki idényjellegűen, alkalmilag, vagy rendszeresen, de mégis szabadon vállalt bérmunkát, ellentétben a tartósan lekötött cselédséggel[28], akik kiszolgáltatott anyagi és társadalmi helyzetükből kifolyólag hosszabb távon függésbe kerültek munkaadójuktól (parasztgazdaságok, majorságok). A cselédek legtöbbször csak szerény szállás és étkezés, vagy nagyon alacsony bérezés fejében dolgoztak. A házi cselédek (háztartásban alkalmazottak) esetében a lekötöttség már rövidebb időre korlátozódott. Többségük fiatal lányként szegődött el házi alkalmazásba és 5-10 év után kilépett a cselédsorból.[29] A cselédek állandó és közvetlen ellenőrzés, felügyelet alatt dolgoztak. Munkaidejük, munkakörük nem volt meghatározva, ezért minden házban és ház körül felmerülő munkát el kellett végezniük, amely kora reggeltől késő estig tartó feladatokkal járt. A cselédség jelentős része érintett volt a prostitúcióban is. A korabeli adatok szerint a legális prostituáltak harmada, az illegális prostitúciót folytatóknak pedig mintegy a fele volt korábban vagy ezzel egyidejűleg cseléd.[30]

A cselédek és egyéb, a paraszti sorban élő rétegek élethelyzetét tovább nehezítette, a paraszti világ szigorú rendje, amely a gazdálkodás igényei szerint alakult.[31]A hierarchikus viszonyokat és szabályrendszereket két alapvető szempont határozta meg: a nemi és a korosztályi szerepek. Ezek korántsem voltak változatlanok, ugyanakkor meghatározták a tabuk és előírások készletét a társas kapcsolatokra, vagy akár a munkavégzésre vonatkozóan is. A lányokkal és a nőkkel szemben például sokáig alapvető elvárás volt az alázatosság és az

24 A lakosság kb. 90%- a jobbágyi státuszban élt ebben az időben.

25 1458—1541 között élt jogtudós, királyi ítélőmester, királyi személynök, Magyarország nádora (1525).

26 Encyclopaedia Humana Hungarica 07. Online: http://mek.oszk.hu/01900/01903/html/index7.html

27 1836-os Urbárium nyomán sok helyen a közös határhasználat felszámolásával, az immár urasági földek visszakerülhettek a korábbi használók kezébe, de magasabban meghatározott bérért, amelyet a bérlő nem mindig tudott kifizetni.

28 „A cselédek leggyakoribb elnevezései eredetükre, társadalmi helyzetükre utalnak: a cseléd a patriarchális (nagy-) családra, a szolga a köz- és magánjogi függőségre, a béres pedig az újabb kori bérmunkára." Katona I. (2000) Átmeneti rétegek az agrártársadalom peremén. In.: Paládi-Kovács A. (szerk.) *Magyar néprajz,* VIII. Kötet: Társadalom. Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, p. 174.

29 Gyáni G. (1983) *Család, háztartás és városi cselédség*. Magvető Kiadó, Budapest, p. 101.

30 Gyáni G. (1983) *Család, háztartás és városi cselédség*. Magvető Kiadó, Budapest. p.114.

31 Gergely A. (1998) *A 19. századi magyar történelem*. (szerk.) Korona Kiadó, Budapest, p. 107-112.

engedelmesség. A férfiaknak való alárendelődés és az erkölcsi tisztaság követelménye szigorú és ritualizált szerepelvárások közé szorította a fiatal lányokat. A fizikai külső és a szépség fontossága mellett a munkabírás és a szorgalom voltak az elvárt tulajdonságok. [32]

A megélhetés és a kikényszerített többletmunka (robot) teljesítése érdekében a gyermekek a tanulás helyett szüleikkel együtt dolgoztak. A munkafeltételek és életkörülmények hasonlóan alacsony életminőséget tettek elérhetővé a cselédek számára, mint egy Észak-Amerikában munkára kényszerített fekete rabszolgának. Ezt látszik igazolni a cselédek körében elkövetett öngyilkosságok magas száma is.[33] Magyarországon a cselédség megszűnésére csak az 1945 után bevezetett munkajogi szabályozások[34] után került sor.

12. kép:
Lovak helyett parasztasszonyokat fogtak be a szántáshoz az első világháború idején Európában.

32 Jávor K. (2000) A magyar paraszti erkölcs és magatartás. In.: Paládi-Kovács A. (szerk.) *Magyar néprajz, VIII. Kötet: Társadalom*. Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, p. 615.

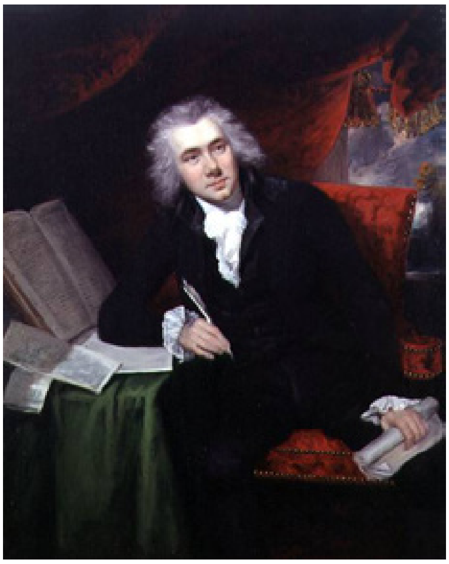
33 Az I. és II. világháború között a női öngyilkosok negyede a cselédek közül került ki. Gyáni G. (1983) *Család, háztartás és városi cselédség*. Magvető Kiadó, Budapest, p. 110.

34 1946. évi XIX. törvénycikk a munkavállalók egyéni szabadságát, jogegyenlőségét és emberi méltóságát sértő egyes jogszabályok hatályon kívül helyezéséről http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8237

MIKOR ÉRT VÉGET A TÖRTÉNETI RABSZOLGASÁG?

A transzatlanti rabszolga-kereskedelem rendszerét ellenzők hangja a 18. század vége felé kezdett megerősödni, a rabszolga-ellenállás és a folyamatos rabszolgaságellenes kampányok, az abolicionizmus[35] együttes megjelenésével. Az abolicionista mozgalom főként Észak-Amerika északi szövetségi államaiban talált követőkre. Ezekben az államokban vagy eredetileg is elenyésző volt a rabszolgák száma, vagy hamarabb megtörtént a rabszolgaság eltörlése, mint déli államokban. A jogi szabályozás egységesítésének hiányát többen kihasználták és a szabad északi, fekete lakosságból raboltak el embereket, majd a déli államok rabszolgapiacain, hamis néven értékesítették őket.[36] A 19. század folyamán, több szakaszban, de végül mindenhol törvényen kívül helyezték a transzatlanti rabszolga-kereskedelmet és rabszolgatartást. Utolsóként Kubában 1886-ban és Brazíliában 1888-ban.

Miután a transzatlanti rabszolga-kereskedelmet és rabszolgaságot eltörölték, a munkások nagyfokú kizsákmányolása és az embertelen bánásmód egyéb formái sajnos tovább folytatódtak világszerte. Számos afrikai és arab országban a rabszolgatartás épp a 19. században érte el tetőpontját. Néhány régióban a rabszolgák száma a teljes lakosság felét is kitette ebben az időben. Az 1840-es évek Indiájában, amelyet a Brit Kelet-indiai Társaság uralt, hozzávetőlegesen 8 és 9 millió között volt a rabszolgaságba taszított emberek száma. Francia Nyugat-Afrikában még az 1900-as években is 3 millió ember élt rabszolgaként. Egyes országokban a rabszolgaság betiltására csak a 20. század második felében került sor, például Szaúd-Arábiában (1962), vagy Ománban (1970). A rabszolgaságot hivatalosan több brit gyarmaton is csak a 20. században szüntették meg. Utoljára 1928. január 1-jén, Sierra Leonében.[37]

13. kép:
William Wiberforce angol politikus, filantrópus, teológus, a rabszolga-felszabadítás egyik legelkötelezettebb híve John Rising festményén. 1790.

35 A rabszolgaság megszüntetéséért küzdő mozgalom a 18. század végén és a 19. században. Legeredményesebben az Amerikai Egyesült Államokban működtek, ahol a sajtó bevonásával, szervezett kampányok keretében, agitációs eszközök alkalmazásával (pl.: Harriet Beecher Stowe Tamás bátya kunyhója című művének kiadásával) elérték, hogy 1863-ban a feketék formális egyenjogúságot kaptak.

36 Cole, R. (2014) Solomon Northup. *Encyclopaedia Britannica,* 2014.12.30.

37 https://www.freetheslaves.net/SlaveryinHistory ; http://en.wikipedia.org/wiki/Abolition_of_slavery_timeline

Az állam számára végzett kényszermunka tipikus példája a 19. századot követően is fennmaradó rabszolgaság formáinak. Számos állam, főleg az afrikai, ázsiai és a közel-keleti gyarmatok területén zajló beruházásokon, egészen a 20. század közepéig kényszermunkát alkalmazott. Több építési helyszínen a munkásoknak borzalmas bánásmódot kellett elviselniük, miközben fizetség nélkül, vagy nagyon alacsony fizetségért dolgoztak. A nem megfelelő munkakörülmények és bánásmód miatt a munkások körében magas volt a halálozási arány. A leghírhedtebb és legszélsőségesebb esetek helyszíne a Kongói Szabadállam volt, II. Lipót belga király uralma alatt. 1885-1908 között milliókat kínoztak meg, dolgoztattak halálra, hogy a maximális profitot hozzák ki az évszázad gumiiparából. A kényszermunka egyes portugál gyarmatokon egészen az 1970-es évek elejéig gyakorlat volt.

KONCENTRÁCIÓS TÁBOROK, **KÉNYSZERMUNKATÁBOROK**

Az első koncentrációs táborokat a Brit Birodalom hozta létre „önkéntes menekülttábor" néven Dél-Afrikában, a búrok[38] ellen folytatott háborúban. A civil lakosság terrorizálása céljából nőket és gyermekeket hurcoltak a táborokba, ahol 1899 és 1902 között 22 000-nél több 16 éven aluli gyermek és megközelítőleg 4 500 nő vesztette életét, az embertelen körülmények és kiéheztetés következményeként.

A Szovjetunió az 1920-as évek elején hozott létre először koncentrációs tábort a CSEKA (politikai rendőrség) felügyelete alatt a Szolovszki-szigeteken. A politikai ellenzéket száműzték ide. Eleinte közel kétharmadukat meggyilkolták, vagy éhhalálra ítélték, míg egyharmadukat rabszolgaként dolgoztatták. 1926-ra már 40 000 fogoly volt a táborban. Az embereket koholt vádak alapján lefolytatott koncepciós perekben ítélték el. Sztálin 1930-ban létrehozta a GULAG (Glavnoje upravlenyije iszpravityelno-trudovih lagerej – Lágerek Főparancsnoksága) intézményét, amely a koncepciós perekben elítéltek mellett köztörvényes bűnözőket is kényszermunkára ítélt. A Balti-tengert és a Fehér-tengert összekötő csatornát a GULAG foglyai építették. 300 000 rab vett részt az építésében, ebből 50 000 halt meg a munka közben. A leghírhedtebb táborok közé tartozott a morilszki, kalugai, karagandai, vorkutai és a kolimai, ahol télen akár -70°C fokos hideg is lehetett és a foglyokat még ilyen időben is dolgoztatták a bányában. 1945-ben a Szovjetunió területén már 53 központ létezett 667 táborral.[39] Felszámolásukra csak 1960-ban került sor. A kutatók becslései alapján összesen kb. 20 millió ember halhatott meg a táborrendszerben.[40] Nagyjából 600 000 magyar hadifoglyot és civilt szállítottak a kényszermunkatáborokba és az ítéletek végrehajtására létrehozott Gulag-táborokba. Megközelítőleg 200 000-ren haltak meg közülük.

Magyarország területén is működtek szovjet mintára internálótáborok. 1953-ra számuk elérte a százat. A táborokba az „osztályellenségnek" tartott személyeket, családokat telepítették eleinte büntetés jelleggel, majd ún. megelőző kényszerintézkedésként. Követ, rezet, szenet bányásztattak a fogvatartottakkal, illetve építkezéseknél kényszerítették őket segédmunkára. A leghírhedtebb ezek közül a recski kőbánya volt, amelyet 1950-ben hoztak létre. 1945 és 1953 között összesen kb. 44 000 ember szenvedett az embertelen bánásmód, munkakörülmények és élelmezés miatt. Az internáltak külön csoportját képezte az a 14-15 000 ember, akiket 1951 nyarán, jellemzően

38 Főként holland és flamand, kis mértékben francia, német és fríz származású telepesek összeolvadásából létrejött etnikai csoport, akik a 17. századtól Dél-Afrikában telepedtek le és az Afrikaans nyelvet beszélték.

39 Sidó Zs. (2009) A koncentrációs és a munkatáborok története. *Új Szó Online*, 2009.11.21.

40 Hosford, D. - Kachurin, P., Lamont, T. (é.n.) *Gulag: Soviet prison camps and their legacy*. Harvard University.

bűnvádemelés, vagy bírósági eljárás nélkül, mindössze rendészeti határozattal telepítettek ki a fővárosból és kényszerítettek mezőgazdasági munkára vidéki nagyvárosok környékén, elsősorban a Hortobágy területén.[41]

A Hitler által vezetett náci Németország az első koncentrációs tábort Dachauban hozta létre 1933-ban. A következő évtizedben a Harmadik Birodalom Európa-szerte 49 tábort működtetett, amelyek közül a leghírhedtebbek: Auschwitz-Birkenau (Oswiecim, Lengyelország), Bozen, Belzec, Bergen-Belsen, Chelmno, Jesenovac, Kaunas, Lwów, Majdanek, Mauthausen-Gusen, Rawensbrück, Sachsenhausen, Sobibór, Terezín, Varsó, Treblinka. A táborokba elsősorban az ellenséges fajnak titulált, zsidónak minősített embereket szállították el, ahol a gázkamrákban, az embertelen bánásmód miatt, betegségekben, az elégtelen étkeztetés következményeként, emberkísérletek során milliók haltak meg. A náci rendszer táboraiban más csoportok is nagy számban estek áldozatul: a cigányok, a fogyatékossággal élők, a homoszexuálisok és a politikai vagy vallási ellenállók. A náci üldöztetés következtében összesen közel 11 millió ember halt meg, ebből megközelítőleg 6 millió zsidó nő, férfi és gyermek. A magyar áldozatok száma ebből közel 500 000 fő volt.

Ázsián belül Kínában és Észak-Koreában működtek és jelenleg is működnek a legnagyobb számban kényszermunkatáborok, ahol a kommunista rendszerek ellenségeinek tartott embereket és köztörvényes bűnözőket dolgoztatnak és kínoznak.

A fenti sort sajnos lehetne még folytatni további helyszíneken működtetett, vagy éppen még most is működő táborok neveivel. Egy közös vonás azonban a helytől és időtől függetlenül megállapítható. A táborok elsődleges funkciója az, hogy eltávolítsa, likvidálja az aktuális politikai hatalom által ellenségnek tekintett embereket. A megbélyegzés legtöbbször politikai, vagy etnikai alapú. A hatalom fizikai megfélemlítés alkalmazásával kényszeríti embertelen körülmények közé foglyait és a kényszermunkát leginkább csak álcaként használva, az elfogottak kiiktatására törekszik. Ezekben a helyzetekben a rabszolgaságban tartás valójában csak egy eszköz a végső megsemmisítéshez, legyen az lelki, vagy fizikai.

14. kép:
Gulag munkatábor foglyai a Fehér-tenger – Balti-tenger csatorna építkezésénél. 1932.

41 Romsics I. (2010) *Magyarország története a XX. században.* Osiris, Budapest, p. 345.

15. kép:
Etnikailag alárendelt kasztba tartozó nőkkel kereskednek a dél-bangladesi Chittagong Hill Tracts-ben. 2009.

„A rabszolgatartást sajnos máig sem sikerült a történelemkönyvek lapjaira száműzni. Ijesztő látni, hogy korunkban is embereket bocsátanak áruba, hogy aztán munkára vagy prostitúcióra kényszerítsék őket. Hosszú út áll még előttünk, de végső célunk csak egy lehet: az emberkereskedelem felszámolása.”

CECILIA MALMSTRÖM (1968 -)

SVÉD POLITIKUS, 2010 ÉS 2014 KÖZÖTT AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG UNIÓS BELÜGYEKÉRT FELELŐS BIZTOSA

III.

Mi a modernkori rabszolgaság?

RABSZOLGASÁG NAPJAINKBAN

A rövid történeti áttekintés egyértelműsíti, hogy különböző területeken, eltérő intenzitással, de az ókortól napjainkig kísér és kísért minket a rabszolgaság. Megjelenési formái ugyan az évszázadok során, kultúránként jelentős eltéréseket mutattak, de alapvető természete máig nem változott. A kutatók mégis különbséget tesznek a történeti rabszolgaság eltörlését megelőző rabszolgaság és az azt követően máig fennálló rabszolgaság között. Előbbit történeti rabszolgaságnak, míg utóbbit modernkori rabszolgaságnak nevezik.

A megkülönböztetésnek több oka van. Az első az, hogy amíg a történeti rabszolgaság idejében a törvények nem tiltották a rabszolga-kereskedelmet és a rabszolgatartást, addig mindez napjainkban a világ összes országában törvénytelen. A másik ilyen különbség a rabszolgaságba juttatott emberek „piaci értéke", amely egyre csökkenő tendenciát mutat és ezáltal hosszú távon biztosított újabb és újabb áldozatok kihasználása. Ennek egyik fő oka a Föld gyarapodó népességére vezethető vissza.

A 17. század végén a Föld teljes népessége a kutatók szerint kb. 900 millió fő volt. A szám 1900-ra 1 milliárd 600 millió fölé emelkedett. 1950-ben már 2 milliárd 500 milliónál is több volt, és 2001-re meghaladta a 6 milliárd 130 milliót. 2015-be lépve a Föld népessége eléri a 7 milliárd 287 milliót.[42] Az utóbbi 65 év alatt megközelítőleg 4 milliárd 780 millióval nőtt tehát a népesség. A rendkívül gyors népességnövekedés azonban a Földön nem egyenletesen oszlik el. Vannak demográfiailag csökkenő, (esetenként demográfiailag stagnáló) és demográfiailag növekvő populációk. A demográfiailag növekvő népesség jórészt a „Globális Dél" országaiban[43] él. Ezekben az országokban a népességnövekedés a városi lakosságot és a vidéki lakosságot egyaránt jellemzi. A „Globális Dél" országaiban a népességnövekedés az elegendő források hiányából kifolyólag olyan problémákat erősíthet fel, mint a szegénység, létbizonytalanság, kiszolgáltatottság, amelyek rövid úton vezethetnek kizsákmányoláshoz. A szükséget szenvedő, sérülékeny tömegek könnyű utánpótlást jelentenek az őket kihasználó bűnözők számára.

A rabszolgák „piaci értékcsökkenésének" másik fő oka a globalizálódó piac természete. A globális piac rendkívül összetett, bonyolult rendszer, amely folyamatosan változik, emiatt kiadványunk nem vállalkozik arra, hogy részletes elemzést adjon jellemzőiről, csak azokat a tényezőket említi röviden, amelyek a legnagyobb hatással vannak a rabszolgaságra.

Első és legfontosabb ilyen attribútum a szegények és gazdagok közötti növekvő különbség, amelyhez Afrika, Ázsia illetve Dél-Amerika egyes országaiban a posztkoloniális[44] berendezkedés jelentősen hozzájárult.

A gyarmati rendszer megszűnését követően több ország hosszú évtizedeken keresztül polgárháborúktól szenvedett, ahol az emberi jogok nem tudtak érvényre jutni, a korrupció átfogóan jelen volt, a lakosság nagy része rettegésben és nélkülözésben élt, mert diktátorok erőszakkal magukhoz ragadták a hatalmat és milicisták, félkatonai csoportok segítségével módszeresen leigázták, megalázták, kizsákmányolták, és lemészárolták a lakosságot. Egyes hadurak hatalomra jutása európai országok, vagy az Amerikai Egyesült Államok támogatásával valósulhatott meg. A polgárháborút elszenvedő országok, a felsorolt okoknál fogva nem tudtak érvényesülni a globális piacon, ugyanakkor az egekbe szökött az államadósságuk. Egyetlen elérhető forrás maga az ember volt, akinek az élete állandó veszélyben forgott, és könnyen, alacsony áron értékesíthető áruvá vált.

---

42 https://www.census.gov/population/international/data/worldpop/table_history.php, http://www.worldometers.info/world-population/

43 http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszettudomanyok/foldrajz/tarsadalomfoldrajz/a-gazdasagi-fejlodes-kulonbsegei/globalis-eszak-es-globalis-del

44 Szó szerinti jelentése „gyarmatosítás utáni". Egy kapcsolatrendszert jelent, amely középpontjában a gyarmatosító és a gyarmati rendszerek egymásra gyakorolt hatása és hosszú távú együttélése áll.

A globalizálódó piac és a növekvő igények a mezőgazdaságra is nagy hatással voltak. A kis családi gazdaságok, a közösségi földbérleti konstrukciók helyét a nagyobb piacokra történő termelés vette át, ahol a földművesnek már nem volt ráhatása, beleszólása a folyamatokba. Ezt a helyzetet nehezítette, hogy a kormányok gazdaságpolitikája, amely a növekvő számú városi munkás érdekében lenyomta az élelmiszerek árát, a földművelők egy részét arra kényszerítette, hogy elvándoroljanak, új megélhetési forrás után nézzenek. Az elvándorló tömegek a nagyvárosban próbáltak munkát találni, de megfelelő iskolázottság, képzettség és anyagi háttér nélkül legtöbbjük nem tudott lépést tartani a munkahelyekért folyó versenyben, és teljes létbizonytalanságban, csak a város peremterületein, nyomortelepein talált új otthonra.

A növekvő populáció, a kolonialista múlt, vagy a globalizálódó piac rendkívül sok emberre gyakorol olyan hatást, amely a kiszolgáltatottságukat növeli, de mindez a korrupció nélkül nem eredményezne feltétlenül rabszolgaságot.[45]

Sokan, akik napi megélhetési gondokkal küzdenek, kényszerűen vállalnak kockázatot a munkaerőpiacon, hogy növeljék létbiztonságukat. Az ilyen helyzeteket használják ki azok a bűnözők és bűnözői hálózatok, akik eleinte akár csak a rábeszélés, becsapás, átverés eszközeivel, később pedig erőszak alkalmazásával leigázzák áldozataikat és „árucikként", „vagyontárgyként", hosszabb távon kontroll alatt tartják és kizsákmányolják őket. Ebben a folyamatban a korrupció jelenléte a rabszolga és a bűnelkövető viszonyának utolsó szakaszában érhető legkönnyebben tetten, amikor már egyértelmű, hogy bűncselekmény elkövetéséről van szó, de a bűnelkövető(k)-nek mégsem kell konfrontálódnia a hivatalos szervekkel. A konfrontáció hiánya pedig állandósítja a kialakult viszonyokat és megszilárdítja a rabszolgaság intézményét, közvetetten, vagy közvetve az államot is bevonva a folyamatokba.[46]

Több tényező együttállása tehát felerősíti az esélyét annak, hogy az emberek a rabszolgaság állapotába kerüljenek. Ezek közül egyfelől jelentős a gazdasági, társadalmi, politikai értelemben vett kiszolgáltatottság, másfelől annak a lehetősége, hogy a bűnözők büntetlenül gyakoroljanak hatalmat és alkalmazzanak erőszakot másokkal szemben. A hatalom és egyenlőtlenségek társadalmi kérdéseiről az A/V. fejezetben részletesebb leírás található.

16. kép:
Születésétől fogva kényszermunkát végző nő egy bangladesi teaültetvényen. 2007.

45 Bales, K. (2004) *Testing a theory of modern slavery.* Yale, New Haven. (Conference paper).

46 Garai T. (2005) *Moderkori rabszolgaság a globális világgazdaságban.* Szakdolgozat. Kézirat. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest

A MODERNKORI RABSZOLGASÁG JELLEMZŐI

A rabszolgaság időben és térben mutatott formai változásai ellenére a modernkori rabszolgaság és a történeti rabszolgaság legfontosabb közös eleme állandó. Ez az állandó elem maga az állapot, amelyben egy vagy több személy egy másik személy, az áldozat felett rendelkezik és hatalmat gyakorol. Ebben a helyzetben a rabszolga fogvatartója a szó elsődleges jelentésének megfelelően és átvitt értelmében egyaránt, mint egy tárgyat „birtokba veszi" a másik személyt, mozgásszabadságát korlátozza, emberi mivoltában megalázza, manipuláció és/vagy fenyegetés és/vagy mentális illetve fizikális bántalmazás során kizsákmányolja. Az általa alkalmazott erőszak biztosítja, hogy az áldozat a kéréseket, parancsokat végrehajtsa. Az állapot tartós, vagy állandó, tehát nem egy különálló, vagy több, de egymástól független esemény sorozatáról van szó. Az áldozattá váló személy nem rendelkezik megfelelő „forrással", eszközzel az állapot megváltoztatására, azaz nem tud elmenekülni, nem tud segítséget vagy támogatást kérni a helyzet megszüntetéséhez. A megfelelő „forrás" alatt belső erőforrásokra is gondolnunk kell, vagyis olyan mentális állapotra, amely lehetővé teszi annak felismerését az áldozat számára, hogy segítségre van szüksége.

A RABSZOLGASÁG ÁLDOZATOKRA GYAKOROLT HATÁSAI

POSZTTRAUMÁS STRESSZ SZINDRÓMA

Az áldozat értékítéletét, cselekedeteit sokszor a poszttraumás stressz befolyásolja. A poszttraumás stressz szindróma (PTSD) egy szorongásos zavar, amely átélt traumatikus, az életre veszélyt jelentő esemény(ek) után alakulhat ki[47]. Az átélt esemény lehet baleset, környezeti katasztrófa, haláleset, rablás vagy akár a rabszolgaság. A rabszolgaság esetében figyelembe kell venni, hogy hosszabb távú, elhúzódó eseményt, események összefüggő sorát éli át az áldozat. Ezért az ilyen esetekben nagyobb a kockázata a sokszoros traumának, amely krónikus (három hónapnál tovább elhúzódó) stresszállapotot eredményezhet. A PTSD-ben szenvedők újra és újra átélik a traumát és emiatt visszatérő gondolatok, álmok gyötrik őket. Jellemző, hogy a mindennapokban megpróbálják elkerülni a traumával kapcsolatos érzéseket, helyzeteket, helyeket, közönyt mutatnak és csökken általános érdeklődésük, egyes tanult készségeik visszafejlődnek és az átlagosnál ingerlékenyebbek. Minél fiatalabb korban éri a trauma az embereket, annál nagyobb a személyiségtorzulás valószínűsége.[48] Óvodás korban észlelt PTSD esetében többek között csökken a gyermek verbalizációja, kognitív zavarok és pszichoszomatikus tünetek, regresszió, ingerlékenység lép fel. Iskolásoknál a koncentráció csökkenése, a pszichoszomatikus tünetek és a jövőképben bekövetkező változás mellett számos viselkedési és érzelmi tünet jelenléte is megfigyelhető. Serdülő korban a dependencia[49] a legjellemzőbb tünet, továbbá a függetlenné válás siettetése és az acting out[50] [51].

---

47 Hárdi L. (é.n.) Kommentár C. B. Nemeroff, J. - D. Bremner, E. B. Foa, H. S. Mayberg, C. S. North, M. B. Stein: Posstraumatic stress disorder: A state-of-the-science review cikkéhez, Cordelia Alapítvány

48 *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 3.: Psychological reactions of victims of trafficking in persons*. UNODC-UN.GIFT, United Nations, New York.

49 Függőség, alárendeltség társas helyzetben.

50 Impulzív viselkedés, amelynek során a személy nem számol a lehetséges negatív körülményekkel.

51 http://hu.wikipedia.org/wiki/Poszttraumatikus_stressz_szindr%C3%B3ma

STOCKHOLM-SZINDRÓMA

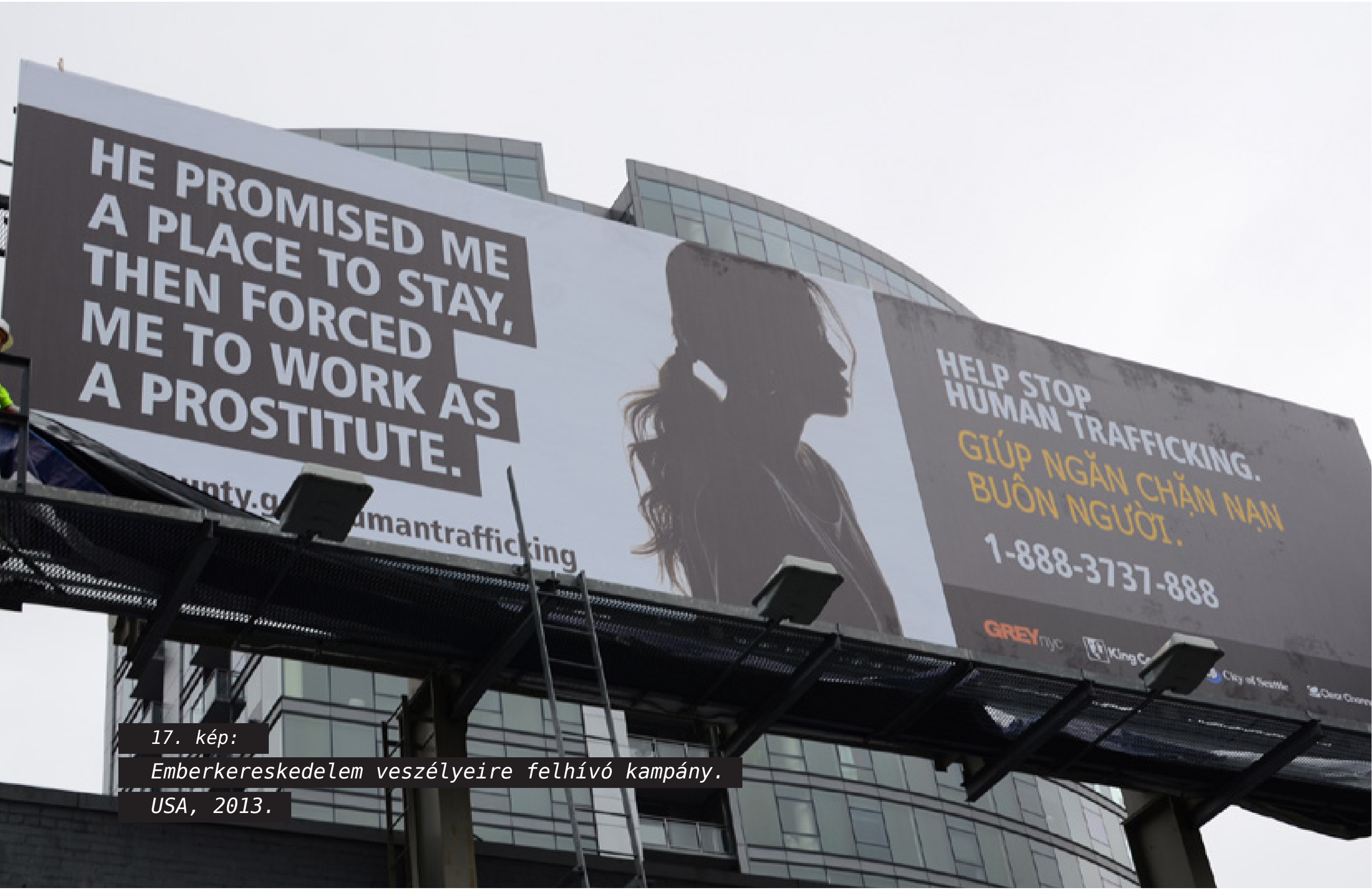
A fogvatartott és bántalmazott emberek szabadulását és az azt követő rehabilitációját szintén megnehezítheti egy elsőre furcsának tűnő jelenség, amit a szakirodalom Stockholm-szindrómának[52] vagy traumás kötődésnek nevez.[53] Az elsőként túszoknál és bebörtönzött embereknél megfigyelt érzelmi állapot és viselkedés a rabszolgasorban tartott, kizsákmányolt emberek jelentős részénél megjelenik. A környezet gyakran értetlenül reagál rá, hiszen az „elvárható", ésszerű viselkedés a menekülés szándéka, és a fogvatartóval szembeni negatív érzelmek lennének. A tanult tehetetlenség állapotában azonban másként működnek a lelki folyamatok. A tünetcsoport alapvető jellemzője, hogy a kiszolgáltatott állapotban lévő áldozat azonosul fogvatartója nézőpontjával. A megfélemlítés miatti állandó feszültség és félelem mellett megjelenik egy erős érzelmi kötődés (a szeretet és a hála érzése), és az áldozat alapvetően jónak, esetleg mindenhatónak látja fogvatartóját. Ebben a zavart, kimerült állapotban nincs energiája és késztetése az áldozatnak arra, hogy a helyzeten változtasson, például segítséget kérjen. Fontos látni, hogy pszichológiai szempontból a reakció teljesen normálisnak tekinthető, hiszen gyakran a túlélés a tét. A környezet értetlensége azonban legtöbbször az áldozat hibáztatásához vezet. (Például: „Ha tényleg nem önként került ebbe a helyzetbe, akkor miért nem kért segítséget?")

MEKKORA NAPJAINKBAN A RABSZOLGASÁGRA ÍTÉLT EMBEREK **SZÁMA?**

Arra az időszakra vonatkozóan, amikor a rabszolgaság intézménye törvényes és nyíltan elfogadott volt, könnyebb becslésekbe bocsátkozni a rabszolgaságra ítélt emberek számát illetően. Ekkor még sokszor írásban rögzítették a szállítás és a kereskedés részleteit. Napjainkban viszont, amikor a rabszolgaság már törvénytelen és gyakran rejtett módon működik, jóval nehezebb számszerűsíteni. Egy 2002-es, 100 országra kiterjedő felmérésen alapuló becslés szerint - amelyet Kevin Bales végzett - az ezredfordulón nagyjából 27 millió rabszolga élt a világon. Az ausztrál Walk Free Foundation legfrissebb, 2014-es felmérése (Global Slavery Index), amely már 167 országra terjedt ki, 35,8 millió főre becsüli a rabszolgaságban élőket. (Lásd részletesebben a Bevezetőben, a 9. oldalon.)

52 Az elnevezés egy Stockholmban 1973-ban történt túszdrámára utal, amelynek során a fegyveres rablók 4 túszt ejtettek egy bankban, akiket mindegy 6 napig fogva tartottak. Az áldozatok és fogvatartóik között – a külvilág számára meghökkentő módon - furcsa kapcsolat alakult ki: a túszul ejtett személyek pozitív érzelmeket, kötődést kezdtek el érezni a bankrablók iránt. Szabadulásuk után szomorúak voltak, sőt, gyűjtést is szerveztek fogvatartóik jogi védelmének támogatására

53 http://nokjoga.hu/alapinformaciok/miert-marad

17. kép:
Emberkereskedelem veszélyeire felhívó kampány.
USA, 2013.

A RABSZOLGASÁG ÉS **KIZSÁKMÁNYOLÁS** KÖZTI KÜLÖNBSÉG

Akár pontosak a modernkori rabszolgákra vonatkozó felmérések adatai, akár nem, a súlyosan kizsákmányolt emberek számáról elmondható, hogy világméretekben lényegesen magasabb lehet még a 40 milliónál is. Rengeteg ember dolgozik ugyanis nagyon magas napi, heti óraszámban, nehéz munkakörülmények közt, alacsony bérért. Ők jogosan érezhetik úgy, hogy nem kapják meg a befektetett energiájukért a megfelelő ellenértéket. Gyermekek és fiatalok sok helyen, de főleg a szegénységben élők körében tapasztalják meg azt, hogy a családjuk által tőlük elvárt napi szintű munkavégzés aránytalanul nagy. A mindennapokban gyakorta rabszolgaságként írjuk le ezeket az élethelyzeteket. A döntő különbség azonban az, hogy a kizsákmányolás, ha nem társul leigázással, dehumanizálással, nem minősíthető rabszolgaságnak, még akkor sem, ha elszenvedője akként határozza meg. A kizsákmányolt dolgozóknak, akik nem élnek rabszolgaságban, megvan a döntési szabadságuk és otthagyhatják munkáltatójukat egy jobb munka reményében. A modernkori rabszolgák viszont már a szabadulás kísérletekor is durva büntetéssel kerülhetnek szembe. Ha pedig menekülésük időlegesen sikeres is, gyakran felkutatják őket, majd ismét szolgasorba kényszerítik.

A RABSZOLGASÁG, AZ EMBERKERESKEDELEM ÉS A KONTROLL **ÖSSZEFÜGGÉSEI**

A modernkori rabszolgaság fogalmánál jóval ismertebb fogalom az emberkereskedelem és gyakorta a két fogalmat szinonimaként használják. Habár a két jelenség között jelentős átfedés van, hiszen a modernkori rabszolgaságban élők jelentős része az emberkereskedelem útján kerül becsapott, kiszolgáltatott, bántalmazott, megalázott, szolgai élethelyzetbe, az emberkereskedelem mégsem azonos a modernkori rabszolgasággal.[54]

A rabszolgaság ugyanis egy olyan állapot, amelyben legalább egy ember egy másik ember felett hosszabb távon hatalmat gyakorol, fenyegetés vagy bántalmazás során teljes mértékben leigázza, birtokba veszi áldozatát, emberi mivoltában megalázza és kizsákmányolja, miközben mozgásszabadságát korlátozza. (Részletesebb leírás az 29. oldalon.) Az emberkereskedelem pedig egy olyan folyamat, amelynek során legalább egy ember egy másik embert toborzás, szállítás, eladás, elrejtés vagy átvétel útján, szóbeli vagy fizikai kényszer, bántalmazás, csalás alkalmazásával kiszolgáltatottá tesz és anyagi előnyök megszerzése érdekében kizsákmányol. (Részletesebb leírás az 48. oldalon.)

Vagyis a két fogalom között a különbség az, hogy a rabszolgaság egy állapot, amelyben az áldozatot a rabszolga fogvatartója teljes mértékben birtokba veszi, míg az emberkereskedelem egy olyan folyamat, mechanizmus, amelynek „végállomásaként" az áldozat nagy valószínűséggel rabszolgaságba kerül. A rabszolgaság állapotába az ember számos úton kerülhet, de az „út", ahogyan odakerül nem azonosítható az állapottal, még akkor sem, ha az maga az emberkereskedelem. [55]

Az emberkereskedelem leggyakoribb célja a prostitúció, a kényszermunka és a szervkereskedelem. Az emberkereskedelem áldozatai az esetek túlnyomó többségében olyan élethelyzetbe kerülnek, amely rabszolgaságként definiálható, de ez nincs így minden esetben. A kivételekre példaként hozhatóak a szervkereskedelem azon felnőtt áldozatai, akik formálisan vagy informálisan, pénzért cserébe beleegyeznek szervük eltávolításába. Ugyan gyakorta becsapják őket és nem kapják meg a megállapodásnak megfelelő összeget, mégsem kerülnek rabszolgasorba. Ennek oka, hogy az anyagi haszon itt elsődlegesen a szerv megszerzéséből és értékesítéséből keletkezik, és az áldozatok fizikai állapota gyakran nem is lenne alkalmas arra, hogy kizsákmányolhatóak legyenek egyéb területeken (pl. kényszermunkával). A szervkereskedelem ezen áldozatai esetében bizonyítható tehát az emberkereskedelem, de a személy birtokbavételére irányuló cselekvés, módszeres leigázás nem.

Azért sem szabad egybeolvasztani az emberkereskedelem fogalmát a modernkori rabszolgaság fogalmával, mert a rabszolgaságnak vannak olyan formái, amelyek javarészt nem emberkereskedelem útján valósulnak meg. Ilyen például a klasszikus vagy tradicionális rabszolgaság, ahol az áldozat legtöbbször beleszületik a rabszolgasorsba és születésétől akár élete végéig egy személyt vagy családot szolgál. (Részletesebb leírás az 57. oldalon.) További példákkal szolgálnak azok az esetek, ahol az elkövetőt és áldozatát rokoni, ismerősi szálak fűzik egymáshoz, és a közeli áldozatokat fogvatartóik általában saját lakhelyük környékén elzárják, elszigetelik a külvilágtól, személyes szexuális igényeik kielégítése céljából, vagyis szexrabszolgaságra kényszerítik őket. Ezeknél az

54 Allain, J. - Bales, K. (2012) Slavery and its Definition. *Global Dialogue,* Vol. 14, 2012
Allain, J. - Hickey, R. (2012) Property Law and the Definition of Slavery. *International and Comparative Law Quarterly, Volume 61,* 2012

55 Bales, K. - Trodd, Z. (2013) *Addressing contemmporary forms of slavery in EU external policy.* European Union, Belgium.

eseteknél nem az anyagi előnyök megszerzése, hanem elsődlegesen a teljes, testi-lelki birtokbavétel motiválja az elkövetőt.[56]

Az emberkereskedelem áldozatait saját országukon belül vagy országhatárokon keresztül utaztatják, hogy aztán lealacsonyító, durva körülmények között zajló munkavégzésre kényszerítsék őket. Ha valakit más országba hurcolnak, akkor gyakran él elzártságban, nem tud az adott hely nyelvén kommunikálni, és kívül kerül mindennemű szociális és jogi támogatási lehetőségen. Az emberkereskedők általában elkobozzák áldozataik papírjait, így távol a szülőföldtől, iratok nélkül, a menekülés lehetősége bonyolulttá és kockázatossá válik számukra.

Az emberkereskedés áldozatainak egy részét nem csak lelkileg, de fizikailag is bántalmazzák. A fizikai bántalmazásnak leginkább a gyermekek vannak kitéve. A legtöbb esetben maguk a családok járulnak hozzá gyermekük elszállításához, abban a reményben, hogy legalább ő, vagy esetleg rajta keresztül a család is kiemelkedhet a szegénységből. A családi hozzájárulás esetenként úgy történik meg, hogy az emberkereskedők félrevezetik a hozzátartozókat, a gyermek jobb életlehetőségének hiú reményét keltve bennük. A szegénység és a kilátástalanság különösen veszélyeztetetté tesz egyes családokat.

Az emberkereskedelem egy olyan bűnözői iparág, amely globális méretekben a drogkereskedelem és a fegyverkereskedelem után a legnagyobb profitot termeli a bűnözők számára, és az utóbbi évtizedekben robbanásszerűen terjed. A másik két bűnözői iparághoz képest alacsonyabb kockázattal jár az elkövetőkre nézve[57], jóval kevesebb anyagi befektetést igényel a részükről, és a „Globális Dél" országaira jellemző népességnövekedés és a globális méreteket öltő szegénység növekedésének arányában egyre egyszerűbbé válik a sérülékeny embercsoportokból újabb és újabb emberek bevonása, becsapása, megfélemlítése, kihasználása. Az emberkereskedelemből származó jelentős profit sokszor támogatja a már említett drogkereskedelmet, fegyverkereskedelmet és egyéb más szervezett bűnözői formát.[58]

18. kép:
Üzenetek az emberkereskedelem elleni hónapon, 2013 januárjában. Kalifornia, USA.

56 Josef Fritzl esete is ilyen, aki saját lányát 24 éven keresztül tartotta rabszolgaságban házuk pincéjében és mindez idő alatt szexuálisan folyamatosan zaklatta, számtalanszor megerőszakolta, amelynek következményeként hét gyermekük született. Ennél a konkrét esetnél emberkereskedelemről nem beszélhetünk, anyagi profit sem származik a fogvatartásból, a rabszolgaság ténye viszont egyértelműen megállapítható. A bíróság hivatalosan is elítélte Fritzl-t többek között rabszolgatartás miatt. http://en.wikipedia.org/wiki/Fritzl_case

57 Az áldozatok a fenyegetettség miatt gyakran vallják azt, hogy önszántukból utaznak egyik helyről a másikra, és az elkövetőket barátként, ismerősként azonosítják a hatóságok előtt.

58 Novoszel Á. (2007) Az IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben. *A pécsi határőr tudományos közlemények, 2007 VIII.*, p. 45-67.

BOX II. EMBERKERESKEDELEM, KÉNYSZERMUNKA, EMBERRABLÁS ÉS EMBERCSEMPÉSZET

Az **emberkereskedelem** jogi definícióját „az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelmének megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről" szóló ún. Palermói Jegyzőkönyvben (ENSZ, 2000) meghatározott szöveg tartalmazza. Ez alapján emberkereskedelem alatt személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét értjük, fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, rablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy a védekezésre képtelen állapottal való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. Az emberkereskedelem tehát a kiszolgáltatottak elleni erőszak súlyos, megalázó és jogfosztó formája.

Hazai jogrendszerünkben az emberkereskedelem önálló tényállása 1999. március 1-től érhető tetten, legutóbbi módosítására 2013. július 1-jén került sor. A módosítást a palermói jegyzőkönyvben meghatározott követelmények tették szükségessé. Így a törvény bővítette az addig megfogalmazott lehetséges elkövetési magatartásokat és módokat.[59] A hazai jogalkalmazói gyakorlatot jellemzően ez határozza meg. (Korábban a 4/2006. (I.26.) ORFK intézkedés szabályozta a területet, majd a prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról szóló belső norma, amely 2008. január 1-jén lépett hatályba.)
Az Európai Parlament és az Európai Tanács 2011/36/EU Irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szól. Magyarországon 2013. január 1-jén lépett hatályba az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012-es kormányrendelet, és 2013. július 1-jén a Büntető Törvénykönyv (Btk.) módosított rendelkezése az emberkereskedelem (192. §) és a kényszermunka (193. §) bűncselekményére vonatkozóan. Ez az előrelépés elengedhetetlen volt az emberkereskedelem elleni küzdelem hatékony előmenetelének érdekében.

A Btk. 192. §-a alapján **emberkereskedelem**nek nevezzük azt, amikor valaki mást elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, illetve ennek érdekében szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez, bűntettet követ el. Aki mást kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez, még súlyosabban büntetendő.

A Btk. 193. §-a határozza meg a **kényszermunka** fogalmát. A paragrafus szerint aki mást, annak kiszolgáltatott helyzetét kihasználva, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel munkavégzésre kényszerít, bűntettet követ el. A Btk. 194. §-a alapján büntetendő, aki mást személyi szabadságától megfoszt. A 195. § alapján büntetendő, aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűrjön.

59 Somssich G. (2007) Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben. *A pécsi határőr tudományos közlemények, 2007 VIII.*, p. 29-37.

Magyarországon a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.), az emberi szabadság elleni bűncselekmények fejezetben definiálja és szankcionálja az ide vonatkozó bűncselekményeket. E szerint **emberrablásnak** (Btk. 190. §.) nevezzük azt, amikor valaki más személyt személyi szabadságától erőszakkal, illetve az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel vagy védekezésre, vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotba helyezésével, vagy ilyen állapotát kihasználva megfoszt, és szabadon bocsátását követelés teljesítésétől teszi függővé. A törvény azt is bünteti, ha valaki hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy emberrablás elkövetése készül, és erről az érintett személyt vagy hatóságot nem tájékoztatja (Btk. 191.§).

A Btk. 353. §-a értelmében, aki államhatárnak - a jogszabályi rendelkezések megszegésével - más által történő átlépéséhez segítséget nyújt, **embercsempészés** miatt büntetendő.

AZ ELRABLÁSTÓL, ELADÁSTÓL ÉS EMBERKERESKEDELEMTŐL VALÓ VÉDELEM

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 35. cikke a gyerekek biztonságát hivatott garantálni, annak érdekében, hogy ne rabolják el őket, vagy ne vásárolják meg őket ártalmas munkavégzés céljából, kábítószer-kereskedelemben, szexiparban való alkalmazás, vagy bármilyen egyéb kizsákmányolás érdekében.

Milyen formában valósul meg a gyermekek elrablása, eladása vagy a velük való kereskedelem?

A gyermekeket vér szerinti szüleik vagy rokonaik is elrabolhatják törvényellenes módon, például a felügyeletükre irányuló vitákban, de eladhatják őket rabszolgasággal megegyező helyzetű munkára, vagy koldulás céljából is kereskedhetnek velük. Háborús körülmények között arra kényszeríthetik őket, hogy katonák legyenek, vagy kiszolgálják a fegyveres erőket. Gyermekekkel szexuális okokból is kereskedhetnek, prostitúció céljából, pornográfia készítéséhez, vagy kényszerházasságok létrejötte érdekében, illetve egyes tradicionális szokások gyakorlásához. A gyerekek, különösen az újszülöttek, csecsemők az örökbefogadás kedvelt „árucikkei”, de gyermekeket szervátültetésekhez is felhasználnak.

19. kép:
Fiatal munkáslányok dolgoznak egy kínai játékgyár összeszerelő üzemében. 2010.

A MODERNKORI RABSZOLGASÁG ÉS AZ **ELLÁTÁSI LÁNC**

A termékek, amelyet mindennapjainkban használunk, fogyasztunk vagy viselünk, egy termelési, szállítási, tárolási, gyártási, csomagolási és értékesítési folyamaton mennek keresztül. A folyamat a gyártóval vagy termelővel kezdődik és velünk, vásárlókkal ér véget. Ez a folyamat az ellátási lánc.

A kereskedők a piacokért folyó versengésben igyekeznek lenyomni az árakat, így egyre nő azoknak a beszállítóknak a száma, akik alacsony áron állítanak elő termékeket és ennek érdekében olcsó munkaerőt alkalmaznak. Ezen a ponton jelenik meg a munkaerő olyan szintű kizsákmányolásának veszélye, amely már rabszolgaságot eredményezhet.

Számos mindennapi termék előállításában, még ha alacsony százalékban is, de megjelenik a rabszolgamunka. Mivel az ellátási lánc egy nagyon összetett és több állomást érintő folyamat, az abban megjelenő rabszolgamunkát igen nehéz tetten érni és ellene hatékonyan fellépni. Ráadásul a folyamatban résztvevő szereplők gyakran egymásra mutogatnak, amikor a hatóságok megpróbálják felkutatni a felelősöket.

A rabszolgamunka eseteit dokumentálták a kakaó, a kávé, a gyapot, a cukor, az épületfa, a marhahús, a paradicsom, a saláta, az alma és egyéb gyümölcsök, a garnélarák és más halászati termékek termesztésénél, előállításánál. Ezen túl az acél, az arany, az ón, a tantál (a mobiltelefonok és laptopok gyártásához használt érc), a gyémánt és más drágakövek, az ékszer, a cipő, a sportfelszerelések, a ruházati termékek, a tűzijáték rakéták, a kötél, a takarók, a szőnyegek, a rizstégla előállításánál, bányászatánál is.

Az aktivisták különféle vásárlói kampányokkal igyekeznek nyomást gyakorolni a vállalatokra annak érdekében, hogy tegyék átláthatóvá ellátási láncaikat. Ennek eredményeként ma már léteznek olyan tanúsítványok, amelyek garantálják, hogy egyes termékek előállításánál nem alkalmaztak rabszolgamunkát vagy a kizsákmányolás egyéb formáját.

A „Fair Trade" tanúsítványt például csak olyan vállalatok kaphatják meg, amelyek garantálják az emberi jogi normák teljes betartását a termékeik előállítása során. (Többek között nem alkalmaznak illegális gyermekmunkát, a termelők nem dolgoznak veszélyes körülmények között, és a munkások méltányos fizetséget kapnak).

A „GoodWeave" (korábban „Rugmark") egy hasonló tanúsítvány, amelyet a szőnyegeknél és takaróknál alkalmaznak, egy olyan iparágban, amely a gyermekmunka használatáról közismert. (Ezekről lásd részletesebben a 4. Függelékben).

A kakaóiparban - főleg a gazdag országok piacára készülő csokoládé-előállítás veszélyes munkafolyamatainál, - általánosan elterjedt a gyermekmunka használata. Ez az iparág bonyolult és hosszú ellátási láncokkal működik, amely a kis családi gazdaságoknál kezdődik. Az iparág legfontosabb vállalatai a különböző kampányok nyomására kénytelenek támogatni a Nemzetközi Kakaókezdeményezést (International Cocoa Initiative), amelynek célja, hogy az illegális gyerekmunka és a kényszermunka eltűnjön a kakaóiparból.

20. kép:
Bevándorló munkás uborkát szed Virginiában.
Az USA mezőgazdaságában alkalmazott feketemunkások kétharmada illegális bevándorló, akiktől a szektor léte függ. 2011.

„Akkor jöttem rá, hogy rabszolga vagyok, amikor kiderült, hogy nem tudom azt tenni, amit akarok.”

Frederick Douglass (1818-1895)
író, abolicionista

IV.

A modernkori rabszolgaság formái

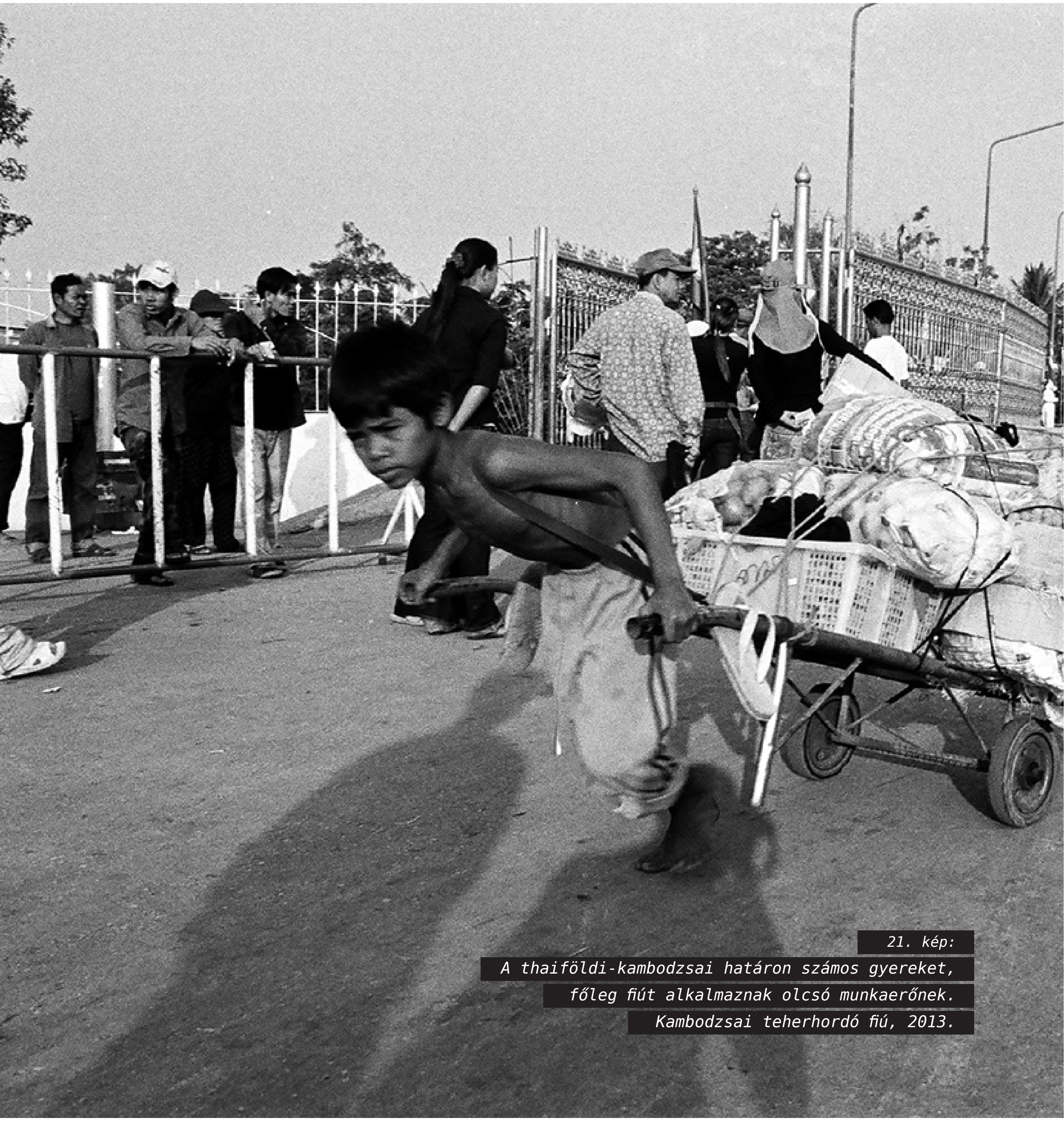
A modernkori rabszolgaság néhány formája hasonlóságot, vagy akár azonosságot, számos esetben pedig eltérést mutat a történeti rabszolgaság formáihoz képest. Az alábbiakban a legfontosabb formák kerülnek bemutatásra, példákkal segítve a megértést. A kiadványban is kapcsolódnak, amelyek az óravázlatokkal együtt (B/XII. fejezet) a téma közvetlen feldolgozását teszik lehetővé a tanórákon, foglalkozásokon. Fontos megjegyezni, hogy nem mindig egyezik meg a típusokra jellemző összes karakterisztikus jegy az egyfajta formát elszenvedő áldozatok eseteinél. Ennek oka az, hogy a formákra és esetekre hatással vannak a helyi szociális, kulturális, gazdasági, politikai, környezeti és egyéb viszonyok. Egy személy egyszerre, vagy időben eltolódva több típus áldozatává is válhat.

ADÓSRABSZOLGASÁG

Az adósrabszolgaság a világon a legelterjedtebb és legtöbb embert érintő formája a modernkori rabszolgaságnak. Nagyjából 15-20 millió ember él adósrabszolgaságban, nagy részük Indiában, Pakisztánban, Bangladesben és Nepálban. Az adósrabszolgákat tulajdonukként kezelik a nekik kölcsönt adó személyek és a pénz visszafizetése fejében dolgoztatják őket. A kölcsönt azonban olyan magas kamatokkal kérik vissza, és az adósok munkáját olyan alacsonyra értékelik, hogy a kölcsön egy idő után visszafizethetetlenné válik és annak megtérítése egyet jelent a véget nem érő munkával. Gyakorta a gyermekek öröklik meg a szülői kötelezettségeket, így az adósrabszolgaság státusza a következő generációra is átöröklődik. A kötelezettségeknek általában fenyegetéssel vagy erőszakkal szereznek érvényt a kizsákmányolók. (Lásd a 10. és 11. esettanulmányt a B/XI. fejezetben.)

Az adósrabszolgákat a Karib-térségben, Afrikában és Dél-Kelet Ázsiában évszázadok óta mezőgazdasági munkáknál alkalmazzák. Az utóbbi évtizedekben számuk a bányászatban, a téglakészítő és szőnyegszövő iparban is megnőtt. Az adósrabszolgák heti hat vagy hét napon keresztül dolgoznak. Extrém esetekben, így egyes pakisztáni vidéki településeken, a munkásokat összeláncolják és fegyveres őrök felügyelik őket. Indiában a legtöbb adósrabszolga a dalitok (elnyomottak) közé tartozik. „Alsóbbrendű” társadalmi helyzetük miatt a diszkriminációtól és a jogfosztottságtól is szenvednek. A kasztokban elfoglalt helyük nem változik, és mivel az emberek általában a saját kasztjukon belül házasodnak, ezért a következő generációk is ugyanazokkal a gondokkal küzdenek, mint szüleik. A kasztokon alapuló diszkrimináció ugyan törvénytelen, de a különböző kasztok közötti korlátokat a társadalmi hagyományok mégis életben tartják. A vendégmunkások egyes helyeken, mint például Brazíliában és Argentínában szintén nagy eséllyel kerülnek az adósrabszolgaság csapdájába.

Az adósrabszolgaság elsődleges kiváltó okai között szerepel a szegénység. A szegénységben élők számára a készpénz, amely a mindennapi túlélést teszi lehetővé, elengedhetetlen. Ezzel a kiszolgáltatott helyzettel élnek vissza a kölcsönöket felajánlók.

21. kép:
A thaiföldi-kambodzsai határon számos gyereket,
főleg fiút alkalmaznak olcsó munkaerőnek.
Kambodzsai teherhordó fiú, 2013.

BOX III. **GYERMEKMUNKA**

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és az erre épülő, 1966. december 16-án elfogadott két kötelező erejű nemzetközi egyezmény (Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya) számos a gyermekmunka kérdéséhez kapcsolódó rendelkezést foglal magában. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 4. cikke kijelenti, hogy „Senkit nem lehet rabszolgaságban, vagy szolgaságban tartani, és a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedés minden formája tilos." A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 10. cikke alapján különleges intézkedéseket kell tenni minden gyermek és fiatalkorú védelmére és segítésére.

A Gyermekjogi Egyezmény (ENSZ, 1989) 32. cikke elismeri a gyermekek azon jogát, hogy védelemben részesüljenek a gazdasági kizsákmányolással és bármely olyan munkával szemben, amely kockázattal jár, illetve veszélyezteti az iskoláztatását, vagy amely ártalmas lehet az egészségére és fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére. Ennek alapján a részes államok kötelesek olyan intézkedéseket bevezetni a törvényhozás, a közigazgatás, a szociális ellátás és az oktatás területén, amelyek garantálják ennek teljesülését. Rendelkezniük kell a foglalkoztatás alsó korhatáráról, a munkaidő és a munkafeltételek megfelelő szabályozásáról, a megfelelő büntetésekről és szankciókról. A részes államoknak figyelembe kell venniük a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) egyezményeit és ajánlásait, amelyek közül a legfontosabbak a 132. számú egyezmény, valamint az ahhoz kapcsolódó 146. számú ajánlás, amely a foglalkoztatás alsó korhatáráról szól (1973), továbbá a 182. számú egyezmény, valamint az ahhoz kapcsolódó 190. számú ajánlás, amely a gyermekmunka legrosszabb formáit rögzíti (1999). Ezek alapján három kategória jelölhető meg, amely mindenképpen eltörlendő:

1. az olyan munka, amelyet adott ország jogszabályai szerint, az adott munka jellegéhez igazodóan a vonatkozó alsó korhatárnál fiatalabb gyermek végez el,
2. az ún. kockázattal járó munkavégzés, amely veszélyezteti a gyermekek fizikai, mentális és erkölcsi jóllétét,
3. valamint a gyermekmunka legrosszabb formái: a rabszolgaság, a gyermekkereskedelem, az adósrabszolgaság és a kényszermunka egyéb formái, mint a gyermekek kényszer- vagy kötelező besorozása fegyveres konfliktusokban való bevetésük érdekében, a prostitúció és a pornográfia, valamint a gyermekek illegális tevékenységekben való részvétele.[60]

A gyermekek jogairól szóló egyezményhez kapcsolódó, a gyermekkereskedelemről, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló fakultatív jegyzőkönyv 2002 januárjában lépett hatályba. Preambulumában a 182. számú ILO egyezményre hivatkozik. Ezek alapján az aláíró államok minimum elvárásként kötelesek biztosítani, hogy a nemzeti büntetőjog teljes körűen tartalmazza azokat a cselekményeket és mulasztásokat, amelyek a gyermekprostitúcióhoz, a gyermekpornográfiához és a gyermekek eladásához kapcsolódnak.

Az ILO szerint 2000 óta egyharmadával csökkent a gyermekmunka, de még így sem teljesül az a cél, hogy 2016-ra megszűnjenek a gyermekmunka legrosszabb formái.[61]

60 Herczog M. (2007) (szerk.): *Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához.* UNICEF, CSAGYI, Budapest

61 http://www.ilo.org/budapest/information-resources/press-releases/WCMS_221926/lang--en/index.htm

22. kép:
Gyerekek iskola helyett a családtagjaikkal kénytelenek együtt dolgozni a családi halfeldolgozóban.
Indonézia, 2013.

KLASSZIKUS / TRADICIONÁLIS RABSZOLGASÁG: **ÖRÖKLŐDŐ** DISZKRIMINÁCIÓ

A klasszikus vagy tradicionális rabszolgaság elnevezés arra utal, hogy a történeti rabszolgasággal azonosságot mutató formáról van szó. Globálisan ez a legkevésbé elterjedt forma. Az áldozatok vagy beleszületnek a rabszolgaságba, vagy elfogják és eladják őket rabszolgáknak. Szolgaságuk egész életre szól és leszármazottaikat is érinti. Fogvatartóik adják, veszik, ajándékozzák, öröklik őket. Afrikában, azon belül is főként Mauritániában, Nigerben és Szudánban létezik ez a forma, ahol a lehetőségek - a kasztrendszerhez hasonlóan - az örökölt státuszon alapulnak. Mauritániában az abid vagy a haratan közösségben erősen él a rabszolgaság és a diszkriminatív bánásmód hagyománya, és a családok változatlanul rabszolgatartók tulajdonát képezik. A kampányok nyomásának köszönhetően Mauritánia és Niger az elmúlt években olyan törvényeket fogadott el, amelyek ismét véget kívánnak vetni a rabszolgaságnak. A rabszolgák leszármazottai a törvények ellenére is nehezen tudnak változtatni élethelyzetükön, mert nem találnak szabadnak született házastársat maguknak, illetve politikai vagy vallási szerepvállalásra sem nyílik lehetőségük.

23. kép:
Kasztrendszer a tuareg társadalomban, ahol a nemesek sötétebb bőrű rabszolgákat tarthatnak. Mali, 1974.

SZERZŐDÉSES RABSZOLGASÁG

A modernkori rabszolgaság formái közül napjainkban ez a típus terjed a leggyorsabban, és az adósrabszolgaság után valószínűsíthetően ez a második leggyakoribb forma. Olyan személyeket súlyt, akik munkát akarnak vállalni és általában egy közvetítő ügynökségnek fizetnek azért, hogy munkát találjanak nekik. A közvetítők a munkakereső személyeknek szerződés keretében ígérnek munkát. Ha a munkavégzésre egy másik országban kerül sor, akkor az ügynökségi közvetítők díján felül fizetni kell a kiutazásért is. Elhitetik a munkavállalókkal, hogy eleget fognak keresni ahhoz, hogy mindezeket a költségeket hamar visszafizessék. Amikor azonban megérkeznek a beígért munkahelyre, a szerződésben leírtaktól eltérő munkafeltételekkel szembesülnek. Fogvatartóik elveszik tőlük a papírjaikat és állandó fenyegetéssel, illetve tényleges bántalmazással gátolják meg őket abban, hogy elmenjenek, vagy segítséget kérjenek. A szerződéses rabszolgák alacsony bérért, vagy csak étkezés-szállás fejében dolgoznak és aránytalanul nagy összegeket kénytelenek fizetni a szegényes szállásukért és élelmükért. (Lásd az 5. és 6. Esettanulmányt a B/XII. fejezetben.)

24. kép:
Az erőltetett tempójú építkezéseken a főleg délkelet-ázsiai munkaerőt embertelen körülmények között alkalmazzák. Nagyarányú a halálos áldozatok száma is. Felhőkarcolók építése Dubaiban, 2012.

BOX IV. VÉDELEM A KIZSÁKMÁNYOLÁS MÁS FORMÁIVAL SZEMBEN

A Gyermekjogi Egyezmény 36. cikke szintén a kizsákmányolás bármely formája elleni védelmet szolgálja. A kizsákmányoláshoz tartoznak a többi cikk által külön nem nevesített formák: tehetséges gyermekek kizsákmányolása, gyermekek bűncselekményekhez vagy politikai tevékenységekhez való felhasználása, a gyermekek média általi kizsákmányolása, valamint az orvostudományi kutatásokhoz és egyéb tudományos kísérletekhez való felhasználása.

HÁZTARTÁSI / HÁZ KÖRÜLI RABSZOLGASÁG

Számos háztartási rabszolga munkáltatója otthonában él és dolgozik. A magánházak zárt ajtaja mögött gyakran durván bánnak velük, fizikai erőszakkal, szexuális zaklatással és bántalmazással szembesülhetnek és nincs módjuk a törvényes védelemre. A nap 24 órájában rendelkezésre kell állniuk és nagyon alacsony fizetség mellett, vagy csak étkezés és lakhatás fejében dolgoznak. Helyzetüktől függően feladataik szerteágazók lehetnek: a főzéstől kezdve, a takarításon át, a gyermek- vagy állatfelügyeletig, illetve a kertgondozásig és tüzelő begyűjtéséig terjedhetnek.

A rabszolgaságnak ezen formája a világ minden vidékén létezik, de különösen gyakori Szingapúrban és Malajziában, Indiában, a Közel-Keleten, Latin-Amerikában, Európában és Észak-Amerikában. Szingapúrban például nagy számban élnek más országokból származó háztartási alkalmazottak. Itt minden hat órában munkába áll egy újabb háztartásban dolgozó. A bevándorlók a leginkább veszélyeztetettek, akik a legrosszabb esetben akár napi 13-19 órát is dolgozhatnak a hét minden napján. Nincs lehetőségük arra, hogy elhagyják munkahelyüket, miközben kevesebb, mint a felét keresik annak, amit egy szingapúri alkalmazott kap ugyanazért a típusú munkáért.

A modernkori rabszolgaság ezen formája aránytalanul nagy mértékben érinti a gyermekeket (főleg lányokat) és nőket. A háztartási rabszolgák nagy része 12 és 17 év közötti, de vannak fiatalabbak is, akiknek nem nyílik módja a tanulásra. Ez még inkább korlátozza lehetőségeiket, hogy megszabadulhassanak a háztartási kényszermunkától. Számos háztartási dolgozót bántalmaznak, büntetnek és megaláznak. Mivel magánházakban, elzártan dolgoznak, kevesebb eséllyel kapnak védelmet és segítséget, mint egy gyárban vagy más, több alkalmazottat foglalkoztató munkahelyen. (Lásd a 7. Esettanulmányt a B/XII. fejezetben.)

25. kép:
Gyapjú- és textiliparban dolgozó fiatal lány, aki emberkereskedelem útján került az üzembe. 2013.

BOX V. A GYERMEKKORÚ ÁLDOZATOK REHABILITÁCIÓJA

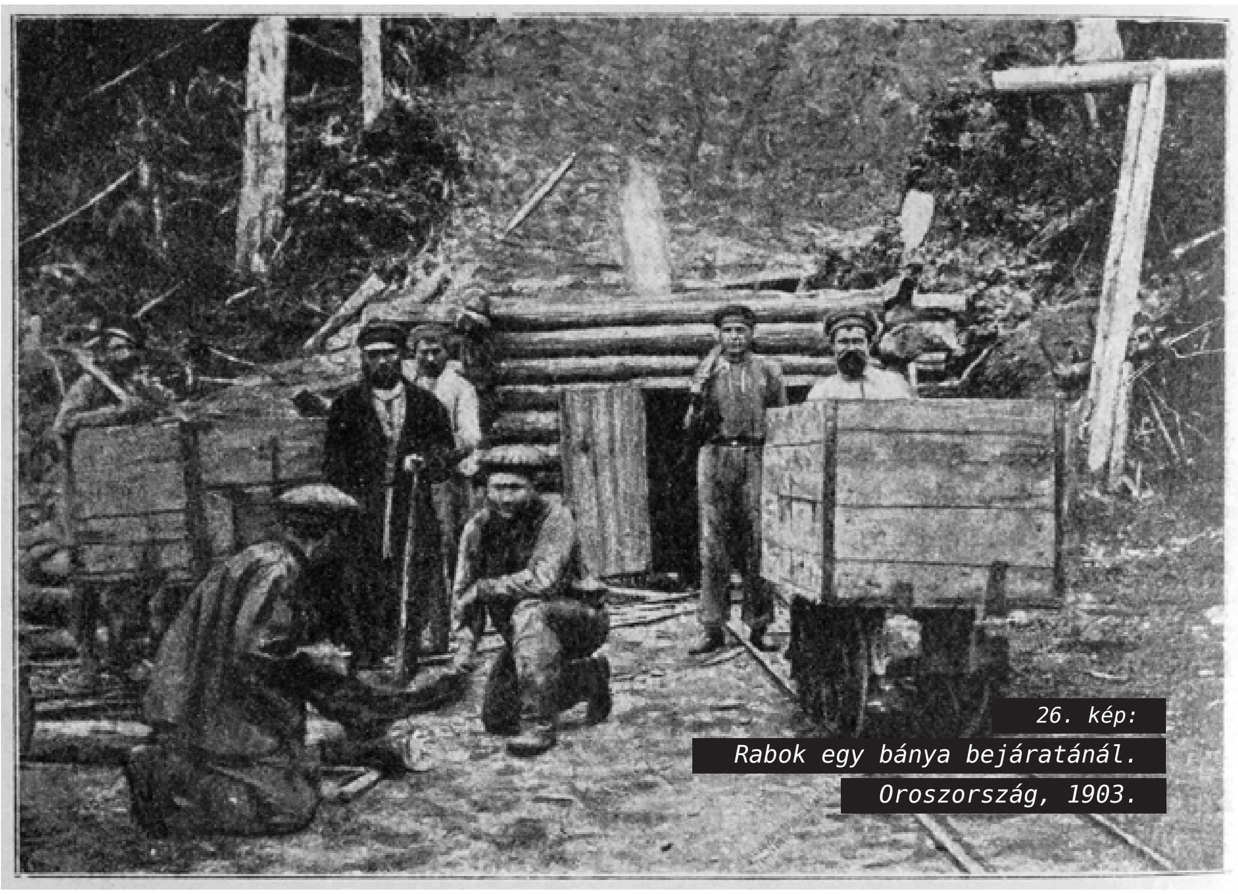
A Gyermekjogi Egyezmény 39. cikke az erőszak, az elhanyagolás, a kizsákmányolás és a visszaélés bármely formája, a kínzás vagy a kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód vagy büntetés bármely más formája, valamint a fegyveres konfliktus gyermekkorú áldozatait segítő intézkedéseket ír elő. Nagyon fontos, hogy magukat a gyerekeket ne kriminalizáljuk: ők áldozatok és nem pedig elkövetők! Mindent meg kell tenni azért, hogy megkönnyítsük a gyermekkorú áldozatok rehabilitációját és a társadalomba való visszailleszkedését. Minden olyan esetben rehabilitációra van szükség, amikor a gyermekek kínzás vagy kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések, bánásmód áldozataivá válnak függetlenül attól, hogy erre milyen körülmények között kerül sor (pl.: családon belül vagy intézményben, városban vagy vidéken, utcán élve vagy közösségben). A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének középpontjába a rehabilitációt és a társadalomba való visszailleszkedést kell állítani, és semmiképpen sem a megtorló szankciókat.

A gyermekek felépülésére és társadalmi reintegrációjára a gyermekek egészségi állapotát, önbecsülését és méltóságát megerősítő környezetben kell sort keríteni. Az ilyen intézkedések valamennyi gyermekkorú áldozatot megilletik. Semmiféle hátrányos megkülönböztetés nem megengedhető, a gyermekek legfőbb érdekei elsőbbséget kell, hogy élvezzenek, gondoskodni kell a gyermekek életben maradásáról és fejlődéséről, valamint mindvégig tiszteletben kell tartani a gyermekek véleményét.

ÁLLAMI KÉNYSZERMUNKA

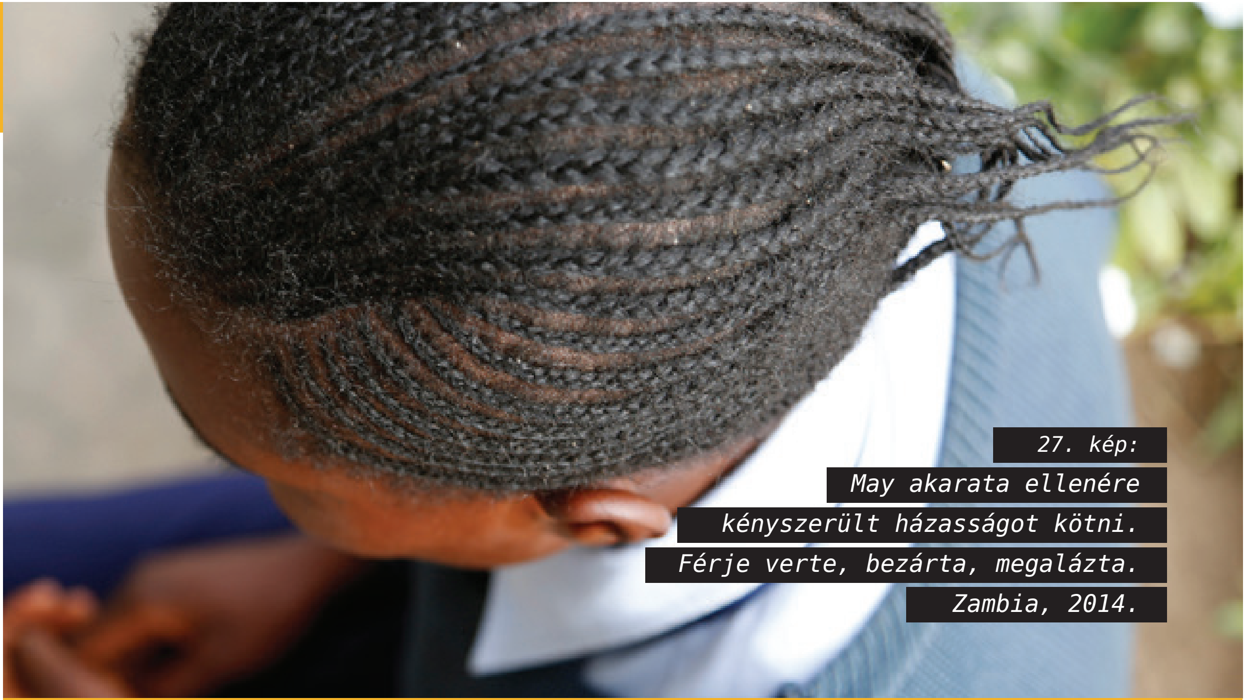
Ez a forma általában a börtönökbe vagy munkatáborokba bezárt emberek helyzetét írja le, akiket a kormányzat vagy a katonai hatalom kényszerít munkára. Kínában, egészen az utóbbi évtizedekig több millió embert tartottak fogva akár négy évig terjedően a „*Laogai*kban”[62]. Ezeket a kormány által létrehozott táborokat arra használják, hogy átneveljék a bűnözőként elítélt embereket. Ugyanitt tartja fogva a kormány a politikai ellenzékét is. A táborok lakói gyakran akár napi 16 órát is dolgoznak fizetség nélkül, és fogyasztási cikkeket állítanak elő a belső piacra és exportra egyaránt. A rabokat gyakran tartják magánzárkában, alvásmegvonást alkalmaznak velük szemben, vagy egyéb módon manipulálják, kínozzák őket. (Lásd a 8. és 9. Esettanulmányt a B/XII. fejezetben).

Észak-Koreában 150-200 000 közé tehető azoknak a foglyoknak a száma, akiket hivatalos letartóztatás és bárminemű bírósági eljárás nélkül internáltak kényszermunkatáborokba. A koholt vádakra építő kollektív büntetés gyakorlatát alkalmazva, gyakran teljes családokat bebörtönöznek, akik legtöbbször egész életüket a táborokban töltik. Az állam számára végzett kényszermunka széles körben elterjedt még Mianmarban (korábban Burma) és Eritreában is.

26. kép:
Rabok egy bánya bejáratánál.
Oroszország, 1903.

62 Laogai: átnevelő táborok hálózata Kínában az 1950-es évektől, hivatalosan 1997-ig. Összesen, mintegy 50 millió fogvatartottat dolgoztattak az ipar különböző területein.

27. kép:
May akarata ellenére
kényszerült házasságot kötni.
Férje verte, bezárta, megalázta.
Zambia, 2014.

BOX VI. **KÉNYSZERHÁZASSÁG**

A nők csupán azért, mert nők, az erőszak számos formájával szembesülnek. Ide tartozik a családon belüli erőszak, a szexuális zaklatás, az erőszakos közösülés, a nemi erőszak konfliktusok idején, valamint az olyan szokások, mint a női nemi szervek megcsonkítása, a kényszerházasság és a becsületbeli gyilkosság. Becslések szerint Európában a nők 20–25 %-a életében már legalább egyszer szenvedett el fizikai erőszakot[63]; más becsült adatok szerint az Európában élő nők közül közel fél milliónak csonkították meg nemi szervét[64].

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 12. cikkelye, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának a 9. cikkelye egyaránt kimondja a házasságkötéshez való jogot. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 16. cikke rögzíti, hogy „Mind a férfinak, mind a nőnek a házasságra érett kor elérésétől kezdve joga van fajon, nemzetiségen vagy valláson alapuló korlátozás nélkül házasságot kötni és családot alapítani". A Nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló, ún. CEDAW Egyezmény 16. cikke ugyanígy rendelkezik, amikor kimondja, hogy „A házasság tekintetében a férfinak és a nőnek mind a házasság tartama alatt, mind a házasság felbontása tekintetében egyenlő jogai vannak". A nyilatkozatok deklarálják, hogy házasságot csak a jövendő házastársak szabad és teljes beleegyezésével lehet kötni.

Ma már számos európai ország (Belgium, Németország, Ausztria, Ciprus, Málta és Norvégia) üzent hadat a kényszerházasságnak, elfogadott törvényjavaslatokkal szigorítva, illetve büntetve a kiskorúakkal való házasságkötést. Az ENSZ nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottsága folyamatosan monitorozza a fenti egyezmények érvényesülését és ajánlásokkal segíti azok végrehajtását.

63 *Hagemann-White, C. - Katenbrinc, J., Rabe, H. (2006): Combatting violence against women: Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member states*. Directorate General of Human Rights, Strasbourg). *FRA (2014) Violence against women: an EU-wide survey. Main results.* FRA European Union Agency for Fundamental Rights, 2014, Belgium

64 Az Európai Parlament állásfoglalása a női nemi szervek megcsonkítása elleni küzdelemről (2009.március 24.).

KÉNYSZERHÁZASSÁG / SZERVILIS **HÁZASSÁG**

Néhány közösségben és kultúrában a házastársak kiválasztását nem a jövendőbeli pár tagjai, hanem mások végzik el. Lehetnek ezek a szülők, más családtagok, párközvetítő ügynökségek, vagy vallási vezetők. Noha ezen elrendezett házasságokban résztvevők úgy érezhetik, hogy a közösség nyomása alatt állnak, mégis van beleszólásuk az események alakulásába, és az ő végső beleegyezésük mellett kerül sor a házasságra. Ezek az esetek tehát nem azonosak a kényszerházassággal vagy szervilis házassággal. Utóbbi esetekben ugyanis főként a lányokat vagy nőket választási lehetőség nélkül kényszerítik férjhez és általában fenyegetéssel, fizikai erőszakkal tartják szolgaságban őket. A fiatal nőket legtöbbször szüleik, hozzátartozóik adják el pénzért vagy áruért, hozományért cserébe. Amennyiben a hozzátartozók a házastársnak kiszemelt személyt nem hajlandóak átadni, úgy előfordul, hogy a másik fél erőszakot alkalmaz, megbecsteleníti a jövendőbelit, így kényszerítve ki a házasságot. Egyes esetekben a fiatal lányokat és nőket tehetős, öreg férfiakhoz kényszerítik feleségnek, ahol szexuális és háztartási rabszolgává válnak. Ha a férj meghal, akkor a feleséget megörökölhetik, vagy újra eladhatják. Esetenként fiúkat és férfiakat is házasságba kényszerítenek akaratuk ellenére. A kényszerházasság intézménye leginkább egyes afrikai és ázsiai országokban elterjedt.

SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁS / SZEXRABSZOLGASÁG

A szexuális kizsákmányolás legtöbb áldozata (többségében lányok és nők) a szegényebb országokból (kelet-európai, ázsiai, afrikai konfliktus-zónákból), félrevezetés útján kerül gazdagabb országok szexiparába (prostitúció, pornográfia, szexturizmus stb.). A szexuális szolgáltatások végrehajtására kényszerített személyek jelentős része különösen jól fizetőnek tűnő álláshirdetésre vagy házassági ajánlatra jelentkezik, abban a reményben, hogy ezzel életminősége javulhat. Később azonban fizikai vagy mentális fenyegetettség áldozataiként, és a kiutaztatási és szállásköltségek visszafizetésének követelése miatt adósrabszolgaságba kerülve a szexipar csapdájában találják magukat. A szexipar az azt működtetők számára nagyon jelentős profitot termel, de az áldozatok számára csak a teljes kiszolgáltatottságot jelenti. Szexrabszolgaság létrejöhet olyan egyéb rabszolgaság elszenvedése közben is, amely elsődlegesen nem a szexuális kizsákmányolásra irányul, de az alatta kialakult szexuális kapcsolat nem konszenzuson alapszik. A szexrabszolgaság rituális szolgaságban, vallási szokásokban, rítusokban is gyökerezhet. (Lásd a 14. és a 15. esettanulmányt a B/XII. fejezetben.)

Kép 28:
Prostitúcióban élő fiatalok Szingapúrban. 2008.

BOX VII. **GYERMEKEK SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁSA**

A Gyerekjogi Egyezmény 34. cikke arra kötelezi a részes államokat, hogy védjék meg a gyermekeket a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától és tegyenek intézkedéseket annak megakadályozására, hogy a gyermekeket törvénytelen nemi tevékenységekre ösztönözzék vagy kényszerítsék, valamint a gyermekeket prostitúció, más törvénytelen nemi tevékenység, pornográf jellegű műsorok vagy anyagok céljára kizsákmányolják.

A Gyermekjogi Bizottság meghatározta a szexuális visszaélés kockázati tényezőit, mint pl. a tartós szegénység, a turizmus növekedése és a nehéz családi körülmények, valamint azok a bizonyos gyermekcsoportok, akik a szexuális visszaélés és kizsákmányolás szempontjából különösen veszélyeztetettek, mint az utcagyerekek, kitelepítettek, kitelepítettek, menekültek, illetve az őslakossághoz tartozó gyermekek.

A legsérülékenyebb csoportok

1. Lányok: A Nők Negyedik Világkonferenciájának (Peking, 1995) cselekvési programja felhívta a figyelmet arra, hogy fiatalságuk, a társadalmi nyomás, az őket védő törvények hiánya vagy a létező szabályok be nem tartása a lányokat sokkal védtelenebbé teszi az erőszak minden formájával, különösen a szexuális erőszakkal szemben. A gyermekkorú háztartási alkalmazottak, akik elsősorban lányok, szintén gyakran ki vannak téve a szexuális visszaélés veszélyének.
2. Fogyatékossággal élő gyermekek: A fogyatékossággal élő gyermekeket érintő szexuális kizsákmányolás gyakori. A kizsákmányolók visszaélnek a gyermekek kommunikációs nehézségeivel és csekély érdekérvényesítő képességükkel, valamint adott esetben az intézményi környezet is kiszolgáltatottá teszi őket.
3. Fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek: A nemi erőszak nem szükségszerű velejárója a konfliktusoknak, de a társadalmi konvenciók lebomlásából, a katonáknak adott korlátlan felhatalmazásból ered, véletlenszerű és kontrollálatlan. Leggyakrabban a kínzás egyik formájaként, illetve taktikai fegyverként használják, amellyel az ellenséget megalázzák, megszégyenítik és erkölcsileg meggyengítik. A fegyveres konfliktusok során a nemi erőszakot a lakosság terrorizálására és a polgárok menekülésre kényszerítésére használják.
4. Menekült és hazájukból kitaszított gyermekek: A kísérő nélküli kiskorúak különösen veszélyeztetettek a szexuális erőszakkal szemben, ugyanis a menekülés, valamint a száműzetés során sokszor teljesen védtelenné válnak. A kísérő nélküli kiskorúak, a nevelőszülőknél élő gyermekek és a fogvatartott vagy a fogvatartáshoz hasonló körülmények között lévő gyermekek tartoznak a leginkább veszélyeztetett csoportba.[65]

65 Herczog M. (2007) (szerk.): *Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához.* UNICEF, CSAGYI, Budapest

29. kép:
Gyerekkatona háborúban.

HÁBORÚS RABSZOLGASÁG

Számos jelenleg is zajló fegyveres konfliktus helyszínén előfordul, hogy a kormány milicistái, vagy fegyveres felkelők civileket rabolnak el és taszítanak rabszolgaságba. Ez a gyakorlat legnagyobb mértékben a polgárháborúk által sújtott országokban van/volt jelen, így például a volt Jugoszláviában, Sierra Leonéban, Szudánban és Uganda északi részén. A rabszolgaságnak ezen formája különösen a nőket és a gyermekeket érinti, akik a ház körül végeznek kényszermunkát, vagy szexuális kizsákmányolás áldozataivá válnak. A családok férfi tagjait gyakorta még a nők és gyermekek túszul ejtése előtt megölik.

A szudáni konfliktusban a falvakat kifosztották, a nőket, lányokat elfogták és eladták fegyverkereskedőknek, vagy háztartási- és szexrabszolgaságra kényszerítették, a fiú gyerekeket pedig gyakran gyerekkatonának sorozták be. Az Isten Ellenállási Hadserege (LRA)[66] által 20 éven keresztül vezetett észak-ugandai fegyveres lázadás idején hozzávetőlegesen 30 000 gyermeket soroztak be, sokukat gerilláknak képeztek ki, és bűncselekmények végrehajtására kényszerítették őket. (Lásd a 12. és 13. esettanulmányt a B/XI. fejezetben.)

A gyerekkatonákat általában könnyen feláldozzák, rendszeresen megverik, nem látják el elegendő élelemmel, minimális mértékben, vagy egyáltalán nem biztosítanak számukra egészségügyi ellátást, és sokszor kötelezik őket kockázatos feladatok teljesítésére, így például a taposóaknák telepítésére vagy felkutatására. Világszerte valószínűsíthetően 300 000 gyerekkatona szolgál és a legfiatalabbak mindössze 7-8 évesek.

66 Lázadó csoport, amely főként Dél-Szudánban, a Kongói Demokratikus Köztársaság északi részén és a Közép-Afrikai Köztársaságban hajt végre terrorcselekményeket.

BOX VIII. A FEGYVERES KONFLIKTUSOKBAN ÉRINTETT GYERMEKEK VÉDELME

A Gyermekjogi Egyezmény 38. cikke alapján a részes államok kötelesek minden lehetséges gyakorlati intézkedést megtenni annak érdekében, hogy tizenötödik életévüket be nem töltött személyek ne vegyenek részt közvetlenül az ellenségeskedésekben, tizenöt év alatti gyerekeket ne sorozzanak be fegyveres erőkbe, és amennyiben 15-18 év közötti jelentkezők közül kell válogatniuk, az idősebbeket részesítsék előnyben. Minden tőlük telhető intézkedést kötelesek megtenni a fegyveres konfliktusban érintett gyermekek védelmének és gondozásának biztosítása érdekében.
A Nemzetközi Büntetőbíróság 1998-ban elfogadott római alapokmánya szerint háborús bűnnek minősül a 15 évnél fiatalabb gyermekek mozgósítása vagy felvétele a nemzeti fegyveres erőkbe fegyveres konfliktus idején, és háborús bűn a gyermekek aktív részvételének elősegítése. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 1999-ben elfogadott 182. számú egyezménye a gyermekmunka legrosszabb formájának minősíti „a gyermekek kényszer- vagy kötelező sorozását fegyveres konfliktusokban való bevetésük érdekében". A gyermekek jogainak példátlan megsértését jelenti a gyermekek megölése vagy megcsonkítása, gyerekkatonák besorozása vagy felhasználása, iskolák és kórházak elleni támadások, gyermekekkel szemben elkövetett nemi erőszak és egyéb súlyos szexuális bűncselekmények, gyermekek elrablása és a gyermekektől való humanitárius segítségnyújtás megtagadása.

KÉNYSZERMUNKA

A kényszermunka fogalmát sokszor tévesen használják a modernkori rabszolgaság szinonimájaként. A kényszermunka azokat az embereket érinti, akiket illegális módon toboroznak munkaerőnek és akaratukon kívül, erőszakkal kényszerítenek munkára. Ezeket a személyeket szóbeli fenyegetéssel (adósság, a hivatalos dokumentumok elvétele, a bevándorlási hivatal értesítése), vagy fizikai erőszak alkalmazásával kényszerítik munkavégzésre. Nagyon gyakran rossz munkakörülmények között és csekély fizetség mellett, vagy fizetség nélkül dolgoznak. A fenti formák áttekintését követően kiderül, hogy minden kényszermunkát végző ember rabszolga, de még ha a legtöbb modernkori rabszolgaságban élő embert munkára is kényszerítik, mégsem minden rabszolgasorban élő személy kényszermunkás. Az ILO jelentései[67] alapján világszerte nagyjából 20,9 millió ember végez napjainkban kényszermunkát. Ebből 5,5 millió 18 év alatti, 11,4 millió nő vagy lány, és 9,5 millió férfi, fiú. 18,7 millióan egyének, vállalatok, míg 2,2 millióan az állam, vagy fegyveres felkelők áldozatai. 4,5 millióan szenvednek szexuális kizsákmányolástól. 14,2 millióan ház körüli, mezőgazdasági, építőipari, feldolgozóipari és szórakoztatóipari kényszermunkát végeznek. A legsérülékenyebb csoportok: a migránsok, az őslakosok, a kisebbségek és a 18 év alattiak. A nemzetközi jog alapján a munkára való kényszerítés bűncselekmény, amely a kényszer formájának súlyossága alapján büntetendő.

67 http://www.ilo.org/budapest/information-resources/press-releases/WCMS_243922/lang--en/index.htm

BOX IX. **KÉNYSZERMUNKÁVAL ELŐÁLLÍTOTT TERMÉKEK**

Az Amerikai Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériumának egy 2009-ben megjelent tanulmánya szerint[68] a kényszermunka legnagyobb mértékben a következő 29 országban és 50 termékfajta előállításánál van jelen:

Bolívia: mogyoró, cukornád, kukorica, gesztenye, szarvasmarha
Brazília: cukornád, faszén, faáru, szarvasmarha
Peru: faáru, gesztenye, arany
Nigéria: gránit, kakaó, kavics
Burkina Faso: gyapot, arany
Elefántcsontpart: kakaó, kávé
Dominikai Köztársaság: cukornád
Kolumbia: kokacserje (élénkítő növény)
Paraguay: szarvasmarha
Argentína: ruha
Sierra Leone: gyémánt
Mali: rizs
Ghána: tilápia (hal)
Benin: gyapot
Burma: bambusz, gumi, tíkfa (teakfa), tégla, rizs, cukornád, szezám, napraforgó, jáde, garnélarák, pálmazsúp, bab, ricinusmag, rubin
Kína: ruha, lábbeli, szén, tégla, gyapot, díszítések, elektronika, szögek, művirágok, játékok, tűzijáték
India: ruha, szőnyeg, kézimunka, tégla, rizs, kő, gyapotmag
Pakisztán: búza, szőnyeg, szén, tégla, gyapot, cukornád
Észak-Korea: szén, arany, textil, tégla, vas, cement
Nepál: kő, szőnyeg, kézimunka, tégla
Kazahsztán: gyapot, dohány
Thaiföld: ruha, garnélarák
Malajzia: ruha, olajpálma
Oroszország: pornográfia
Tádzsikisztán: gyapot
Türkmenisztán: gyapot
Üzbegisztán: gyapot
Jordánia: ruha
Malawi: dohány[69]

68 United States Department of Labor (2009) List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor http://www.dol.gov/ilab/reports/pdf/TVPRA_Report2014.pdf

69 Megjegyzés: Ha egy ország vagy egy termék nem jelent meg a listán, az nem jelenti azt, hogy annak elkészítésénél egyáltalán nem alkalmaznak kényszermunkát. Ugyanígy, ha egy termék felkerült a listára, az nem jelenti automatikusan azt, hogy csak kényszermunkával állítják elő.
A termékekről az Anti-Slavery International nevű civil szervezet egy az oktatásban szemléltetőeszközként jól hasznosítható térképet készített, amely az alábbi link alatt érhető el: http://www.antislavery.org/includes/documents/cm_docs/2009/p/1_products_of_slavery.pdf

BOX X. **PILLANTÁS AZ EURÓPAI SZOCIÁLIS CHARTÁRA**

Az Európai Szociális Charta és az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló 1950-ben kelt európai egyezményhez kapcsolódik.[70] A Szociális Chartát az Európa Tanács fogadta el 1961-ben, és azóta három kiegészítő jegyzőkönyvvel bővült: 1988-ban, 1991-ben és 1996-ban. A Charta és az 1988-as kiegészítő jegyzőkönyv egy sor olyan jogot biztosít, amelyeket két nagyobb kategóriába sorolhatunk be:
1) Munkakörülmények – tartalmazza a kényszermunka tilalmát, a munkahelyi diszkrimináció tilalmát, a szakszervezeti jogokat, a gyermekmunka tilalmát 15 éves kor alatt, a 15–18 éves korú dolgozók védelmét, a bevándorló munkavállalókat érintő egyenlő bánásmód jogát stb.
2) Szociális kohézió – tartalmazza az egészséghez, a szociális biztonsághoz, az orvosi ellátáshoz való jogot, az idősek védelemhez való jogát stb.

A MUNKÁHOZ VALÓ JOG ÉS A JÓ VAGY MEGFELELŐ MUNKAKÖRÜLMÉNYEKHEZ VALÓ JOG

A munkához való jogot – mint a szociális és gazdasági jogok egyikét – olyan nemzetközi okmányok biztosítják, mint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (23. cikk), a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (6. cikk) és az Európai Szociális Charta módosított változatai.

A munkához való jog, mint alanyi jog, a munka és a foglalkoztatás szabad megválasztását jelenti. Hozzájárul az emberi méltóság, mint alapfeltétel biztosításához. A munkához való jog, mint szociális jog az állam munkahelyteremtésre és foglalkoztatáspolitikára vonatkozó kötelezettségeit jelöli ki. Amennyiben nincsen biztosítva a munkához való jog, úgy számos egyéb alapvető jog tényleges gyakorlása elképzelhetetlen.

A munkához való jog szükségszerű következménye a jó (vagy megfelelő) munkakörülményekhez való jog. Ez a jog magában foglalja annak biztosítását, hogy a dolgozó ne legyen kitéve diszkriminációnak, megfelelő javadalmazásban és fizetett szabadságban részesüljön, valamint azt, hogy elfogadható munkaideje, biztonságos és egészséges munkakörnyezete legyen, amely garantálja fizikai és mentális jóllétének megőrzését. A munkának nem volna szabad elviselhetetlen teherré vagy öncélúvá válnia. A munka és az ahhoz kapcsolódó bérezés, díjazás a legminimálisabb elvárások mellett is arra szolgál, hogy általa legalább az ember olyan elsődleges szükségletei, mint az étkezés, a ruházkodás, a lakhatás és az oktatás, kielégítést nyerjenek.

70 Könczei Gy. (1998) Mi is az Európai Szociális Karta? *Fundamentum 3.* 135-142.

30. kép:
Gyerekek gyapotot takarítanak be Közép-Ázsiában. 2007.

AZ ESETEK **SOKFÉLESÉGE**

Ahogy a fejezet elején utaltunk rá, a rabszolgaságba vezető folyamat és annak részletei esetenként eltéréseket mutatnak, még akkor is, ha bizonyos esetek kapcsán meg lehet állapítani közös elemeket, tendenciákat. Ráadásul az egyes társadalmak eltérő kulturális, szociális, gazdasági, politikai és egyéb viszonyaik okán a folyamatot másképp is értelmezik. Így a gyakran évszázadok óta fennálló szokások, társadalmi berendezkedések erős befolyással lehetnek az esetek megítélésére és jogi elbírálására is.

A jellegzetességek a gyakorlatban helyi formák, alformák kialakulását eredményezik. A sajátos formák, alformák sújthatnak etnikai, vallási és más szempontok alapján elkülönülő csoportokat, jellemezhetnek egyes földrajzi területeket, vagy éppen körülírhatóak az bűnelkövetési módok alapján.

Magyarországon, illetve a közép-kelet európai régióban is vannak olyan formák, amelyek dominálnak, illetve specifikus jegyeket hordoznak.

Mivel a hazai viszonyok között, sőt globálisan is nagyon nagy a látencia és a témában készült átfogó kutatások hiánya, ezért főként a terepen végzett interjúk és az interjúk felhasználásával készült elemzések[71], továbbá az államilag regisztrált esetek (rendőrség, határőrség, gyermekvédelmi alap- és szakellátás, szociális alapellátás stb.) és egyes nemzetközi jelentések[72] adnak támpontot a helyi sajátosságok áttekintéséhez.

71 Fehér L. (2008) *Nemzetközi emberkereskedelem 2004-2008.* OTKA zárójelentés. MTA Jogtudományi Intézete, Budapest.
IRIS (2012) Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban
Durst J. (2011) Ha nincs pénz úgyis belemegy az ember valamibe. Beszőlő Online, 16 (12)

72 Néhány nemzetközi felmérés:
Quirk, J. (2008) *Unfinished business: A comparative survey of historical and contemporary slavery*. UNESCO, United Kingdom.
http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/SRSlavery/Pages/AnnualReports.aspx
http://www.ilo.org/global/research/lang--en/index.htmhttp://www.globalslaveryindex.org/findings/
http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2013/215479.htm

Az említett források alapján Magyarországon a leggyakrabban előforduló formák a szexrabszolgaság, szerződéses rabszolgaság és az adósrabszolgaság. A szexuális kizsákmányolás, szexrabszolgaság áldozatai nagy többségben nők és lányok. Legtöbbjüket az emberkereskedelem során kényszerítik prostitúcióra az utcán, bordélyházakban, szexbárokban, masszázsszalonokban és privát lakásokban. Az áldozatokat az országhatáron belül, főként Magyarország keleti megyéiből a főváros irányába, vagy hazánktól nyugatra fekvő országokba (Hollandia, Svájc, Nagy-Britannia, Dánia, Németország, Ausztria, Olaszország, Norvégia, Spanyolország, Írország, Belgium és az Amerikai Egyesült Államok) szállítják. A szexuális kizsákmányolással, szexrabszolgasággal különösen sújtott csoportok a roma nők és gyermekek és az állami gondoskodásból kikerülő nők és gyermekek.

A szerződéses rabszolgaság áldozatai nagyjából egyenlő arányban nők és férfiak, akik főként külföldön szeretnének munkát vállalni, de végül hazai közvetítők együttműködésével kényszermunkára fogják őket, többek között Nagy-Britanniában, Spanyolországban, Kanadában, Hollandiában és az Amerikai Egyesült Államokban, többnyire az agrárszektorban és az építőiparban.

Az adósrabszolgaság hazánkban leginkább a mélyszegénységben élőket érinti. Mivel a mélyszegénységben élőknek szinte mindennapos probléma a pénzhiány, nagyon sokszor kölcsön felvételére kényszerülnek. A kölcsönt biztosító uzsorások azonban legtöbbször hatalmas kamatokat számolnak fel és az adósok az így már törleszthetetlen adósság csapdájába keveredve folyamatos munkájukkal kényszerülnek adósságaikat törleszteni. Az adósrabszolgasághoz hazánkban egy jellegzetes fogalom is kapcsolódik, a „csicskáztatás". Becslések szerint legalább 30 000 fő él jelenleg csicskaként, vagyis alávetett, szolgai helyzetben, elsősorban vidéken. A csicskáztatás áldozatai elsősorban a családjuktól elszakadt fiatalok, hajléktalanok, rokkantnyugdíjasok, egyedülálló emberek, alkoholisták, akiket egy vagy több személy, illetve egész családok használnak ki arra, hogy nevükben segélyt, kölcsönt vegyenek fel, közüzemi szerződéseket kössenek, elvegyék a nyugdíját és egyéb vagyontárgyait, ház körüli munkára, koldulásra kényszerítsenek és/vagy szexuálisan kizsákmányolják, prostitúcióra kényszerítsék. A szóbeli vagy fizikai bántalmazást, fenyegetettséget és megalázást elszenvedő áldozatok mindössze szegényes, éppen csak a létfenntartáshoz szükséges étkezést és lakhatást kapnak a fogvatartóktól. Könnyen és gyakran válik csicskává az uzsorakölcsönök felvételével kilátástalan helyzetbe került adós. Az áldozatoknak főként tanyákon, vagy a kizsákmányolók vállalkozásaiban kell munkát végezniük, a társadalomtól elszigetelten, személyi okmányaiktól megfosztva, teljes kiszolgáltatottságban. Magyarországon az alföldi tanyavilágban és a kelet-magyarországi falvakban a leggyakoribb a csicskáztatás, illetve a fővárosban, elsősorban a hajléktalanok kihasználásával. A csicskáztatás az adósrabszolgaságon túl más formák kísérőjelenségeként is megjelenhet.

31. kép:
Az emberi munkaerő kizsákmányolása elleni tüntetés.
Tajvan, 2005.

Kép 32:
Zsidó Múzeum.
Berlin, 2013.

„Nem szégyellem a nagyszüleimet azért,
mert rabszolgák voltak.
Egyedül magam miatt szégyenkezem,
mert egyszer elszégyelltem magam.”

RALPH ELLISON (1914-1994)
AMERIKAI ÍRÓ

V.

Társadalmi kontextus és összefüggések

33. kép:
Mezőgazdaságban dolgozó gyereklányok.
Guatemala, 2014.

MIÉRT **FOLYTATÓDIK** A RABSZOLGASÁG?

Az intézményes, törvényesnek tekintett történeti rabszolgaság felszámolása érdekében sokan küzdöttek. A 19. század elejétől mostanáig számos törvény és egyezmény került elfogadásra (lásd a 3. Függeléket), de mégis arról olvashattunk az A/III. és IV. fejezetben, hogy a rabszolgaság – bár illegálisan és némileg átalakulva – továbbra is létezik.

Ennek egyik oka, hogy a törvények még mindig nem terjednek ki minden embercsoportra, a rabszolgaság minden formájára, vagy nincs elég visszatartó erejük, illetve egyáltalán nem, vagy nem megfelelően alkalmazzák.[73]

A rabszolgaság fennmaradásában azonban nagy szerepe van számos további társadalmi jelenségnek és tényezőnek is. Ezek közül a legfontosabbak egyes szociodemográfiai és gazdasági változások, mint például az egyre gyarapodó és vándorló népesség, vagy a globalizálódó piac természete, amelyekről részletesebben már szóltunk az A/III. fejezetben.

Mindezek mellett a társadalmi működésmódok nem csak a formális – jogi, kereskedelmi vagy gazdasági – szinteken termelik újra az egyenlőtlenségeket és hatalmi különbségeket, hanem a társas együttélés bizonyos „törvényszerűségei" alapján is. A következő fejezetben azokat a társadalmi jelenségeket tekintjük át, amelyek segítenek megérteni a kiszolgáltatottság, a hatalom és az erőszak azon vetületeit, amelyeknek fontos szerepe van a modernkori rabszolgaság fennmaradásában.

73 Pakisztánban például 1995-ben fogadták el az adósrabszolgaság ellenes törvényeket, de mivel semmilyen büntető erejük nincs, az intézmény továbbra is létezik. Hasonló törvényeket hoztak Indiában, de börtönbüntetés nem jár érte, csak jelentéktelen pénzbírság szabható ki. További példa, hogy számos ország megszigorította az emberkereskedelemre vonatkozó törvényeit, de ennek ellenére tovább folytatódik a nőkkel és lányokkal való kereskedés és prostitúcióra kényszerítésük, főként egyes nyugat-európai országokban, Kanadában és az Amerikai Egyesült Államokban.

34. kép:
Kolduló gyerekek
a nagyvárosban.
Indonézia, 2007.

TÁRSADALOM: A KÜLÖNBÖZŐSÉGEKTŐL AZ EGYENLŐTLENSÉGEKEN ÁT AZ IGAZSÁGTALANSÁGOKIG

Az emberi társadalmak általános jellemzője, hogy hierarchikusan szerveződnek. Az alá- és fölérendeltségi viszonyok kialakulásában pedig kulcsszerepe van a hatalomnak, amely minden társadalomban egyenlőtlenül oszlik el. Ennek nagyon sok következménye van az egyének, a csoportok és a társadalmak szintjén is.

A különbségtevés (kategorizáció) alapvető folyamat, aminek az ingervilág leegyszerűsítésében van jelentős szerepe, a társas világban is. A különbségek – gyakran önkéntelen – keresése, így az emberek csoportokba sorolása is természetes és szükségszerű, ugyanakkor vannak negatív következményei. A legalapvetőbb – könnyen „leolvasható" – szempontok például, amelyek mentén különbséget teszünk: a nem, a bőrszín és az életkor. A különbségek észrevétele önmagában nem baj, ám az egyik legkomolyabb veszélyt a hozzá kapcsolódó felsőbbrendűség gondolata jelenti, vagyis az a nézet, miszerint egyik emberi csoport magasabb rendű a másiknál.

Az egyik leggyakrabb különbségtevés a rassz („bőrszín", „fajta") alapján történik, amikor megjelenik az a téves meggyőződés, hogy az emberi jellemzőket, képességeket a faj (rassz) határozza meg, és ebből következően veleszületetten léteznek magasabb és alacsonyabb rendű fajok (rasszizmus). Sok évszázados történelme van annak, hogy a „fehér" bőrszín jelenti a legmagasabb társadalmi státuszt, és nem csupán Európában és Észak-Amerikában.

Ez az értékelő megkülönböztetés más szempontok mentén, például a saját nemzetre, népre vonatkoztatva is megjelenhet, amikor a saját nemzet szeretetét, az iránta való hűséget a legfontosabb elkötelezettségnek és értéknek tekintik (nacionalizmus). A probléma itt nem a saját csoport nagyra értékelése, hanem hogy ez magában hordozza a szélsőséges elfogultság, vagy akár „nemzetimádat" veszélyét. Ez pedig olyan folyamatokat indíthat el, amikor a saját nemzet felsőbbségét hirdetve, annak tagjai kiváltságos jogokat követelnek maguknak. Ez a jelenség legtöbbször együtt jár a más nemzetekkel szembeni ellenérzéssel, sőt, akár gyűlölettel, aminek következménye azok leigázására, üldözésére való uszítás is lehet (sovinizmus).

A csoportok megkülönböztetése vallási szempontok mentén is megtörténik. A vallási intolerancia egyik legborzalmasabb, a történelemből jól ismert példája a zsidókkal - mint vallási- vagy népcsoporttal - szemben megnyilvánuló diszkrimináció, gyűlölködés és üldözés (antiszemitizmus).

Egy másik megnyilvánulási módja a jelenségnek a nemi alapú különbségtevés, azaz a nemekkel szembeni előítélet és ebből fakadó megkülönböztetés, lebecsülés, esetleg megalázás, pusztán azon az alapon, hogy egy adott nem tagja az illető. A társadalmi rendszer szintjén ez úgy jellemezhető, mint a nőket, mint alárendelt csoportot szisztematikusan sújtó előítélet (szexizmus, hímsovinizmus).

A különbségtevés ugyancsak markáns példája a társadalmi osztályhoz való – vélt vagy valós – tartozás alapján történő diszkrimináció (klasszizmus). A társadalmi osztályba sorolás alapjai az anyagi helyzet, a gazdasági hatalom, a családi kapcsolatok, az iskolázottság és a munka típusa. Ezek különféle kombinációi együttesen rajzolják ki a társadalmi osztályt (szociológiai szakkifejezéssel szocioökonómiai státuszt.) A domináns csoportba tartozók ebben az esetben a „középosztály" iskolázott, elegendő anyagi erőforrással és hatalommal rendelkező tagjai. Az alacsonyabb társadalmi osztályokba való tartozás pedig kiszolgáltatottá teszi a tagjait.

Fontos azt is látni, hogy a különféle csoportokba soroláskor – azaz a „mi" és „ők" megkülönböztetésnél – gyakran nem egyenrangú, a társdalomban egyenlő hatalommal bíró csoportokról van szó. A csoportok közötti különbségtevés fentebb idézett példáit vizsgálva elmondható, hogy minden esetben körülírható egy-egy olyan csoport (pl. fehér, angolszász, középosztálybeli, keresztény, férfi), amelyik domináns egy adott társadalomban, azaz nagyobb hatalommal bír. A hatalom tehát igen fontos eleme a különféle társadalmi csoportok közötti kapcsolatoknak és „többségi" illetve „kisebbségi" divízióhoz vezet. Az elkülönítés itt nem abszolút számok mentén történik, hanem a nagyobb hatalommal bíró, domináns csoportokat nevezzük többségi csoportoknak. (A nőket szokás például „a legnagyobb kisebbség"-nek is nevezni.)

A nagyobb hatalomból következik, hogy a domináns csoportokhoz tartozás különböző előnyöket vonhat maga után, míg különféle kisebbségi csoportokhoz tartozni hátrányokat jelenthet. A domináns csoportok tagjai gyakran észre sem veszik, milyen előnyös helyzetben vannak a társadalomban, hiszen „magától értetődőek" számukra azok az előjogok, kiváltságok (privilégiumok), amelyekből pusztán az áthagyományozódott csoporttagságuk alapján részesülnek.[74]

A különféle csoportokhoz tartozás ugyanakkor nem pusztán kategoriális vagy identitásbeli kérdés, hanem komoly gazdasági következményei is vannak.

A TÁRSADALMI **KIREKESZTÉS** ÉS A SZEGÉNYSÉG

A 2014 decemberében közzétett adatok szerint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) tagországaiban a társadalom leggazdagabb 10 százalékának jövedelme 9 és félszerese a legszegényebb 10 százalékának.[75] Globális tendencia, hogy a gazdasági hatalom és az erőforrások nagy része is egyes domináns csoportokba tartozó személyeknél összpontosul. Ez lehetőséget ad számukra, hogy egyrészt másokat kizsákmányoljanak, másrészt saját hatalmukat és gazdasági előnyüket tovább növeljék más csoportok vagy emberek rovására. Az egyenlőtlenségek tehát összekapcsolódnak a szegénység különféle formáival, amelyek ráadásul újratermelik önmagukat. Az anyagi helyzet és a hozzá kapcsolódó gazdasági hatalom például az iskolázottsággal

74 McIntosh, P (1988): White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack. In: *Independent School*, Winter 90, Vol. 49(2), 31-35.
75 http://www.oecd.org/social/Focus-Inequality-and-Growth-2014.pdf

és az egyén számára elérhető munka típusával is összefüggésben áll. A rossz társadalmi helyzet tehát egyszerre oka és következménye is a szegénységnek.[76]

Az „abszolút szegénység" jellemzésére különféle mérőszámok vannak, amelyek objektív mutatókban fejezik ki a szegénység mértékét, ilyen például a családi jövedelem létminimumhoz való hasonlítása. Ez a megközelítés abból indul ki, hogy általánosan meghatározhatóak azok a minimális követelmények (erőforrások), amelyeket alapvetőnek tekintünk a túléléshez, így meghatározhatóak azok a minimális kívánalmak, amelyek ha nem teljesülnek, akkor szegénységről beszélhetünk.

Önmagukban az objektív gazdasági mutatók azonban – bár az adott országot nagyban jellemzik – nem írják le pontosan az országon belüli mintázatokat. Ha például jelentős a jövedelemszóródás, azaz nagyon nagy különbségek vannak a legalacsonyabb és legmagasabb elérhető jövedelem között, akkor még egy átlagban magas életszínvonallal bíró országban is előfordulhat, hogy akár nagyobb csoportok is kiszorulnak a társadalmi szempontból fontos tevékenységekből vagy szükségleteikben hiányt szenvednek. Az ún. relatív szegénység (depriváltság) értelmezésekor tehát nem csak az egyenlőtlenség tényét, hanem annak mértékét is figyelembe kell venni. Vagyis, valamely személy vagy csoport helyzetét az ugyanabban a környezetben (közösségben vagy országban) élők helyzetéhez viszonyítva kell meghatározni.

Ennek szellemében dolgozták ki az „objektív relatív depriváció" fogalmát[77], amely azt az állapotot írja le, amikor egyének vagy családok, illetve a népesség egy csoportja nem rendelkezik elegendő (anyagi, kulturális és társadalmi) erőforrással ahhoz, hogy úgy éljen (pl. táplálkozzon, tevékenységekben vegyen részt vagy bizonyos javakhoz jusson), amely adott társadalomban szokásosnak vagy legalábbis szélesebb körben elfogadottnak tekintett. Mivel a szegény embereknek és családoknak más egyénekhez vagy csoportokhoz képest szűkösebbek az erőforrásaik, így kirekesztődnek az általánosan elterjedt életmódból, szokásokból és tevékenységekből.

A halmozódó hátrányok súlyos deprivációhoz vezetnek. Ilyenkor az egyének vagy családok élete nem csupán néhány szempontból, hanem sok lényeges vonatkozásban rosszabb, mint a társadalomban élők többségének. Különféle statisztikákban gyakran használatos az a mérőszám, amely szerint súlyos nélkülözésnek számít, ha az alábbi kilenc tételből legalább három igaz: (1) nem tud időben lakbért vagy rezsit fizetni, (2) nem tud rendesen fűteni, (3) nincs pénze váratlan kiadásokra, (4) nem tud rendszeresen húst enni, (5) nincs pénze egy hét üdülésre, (6) nincs autója, (7) nincs mosógépe, (8) nincs tévéje, (9) nincs telefonja.

Az abszolút és relatív szegénység megkülönböztetése nem csupán elméleti szempontból fontos, hanem azért is, mert rámutat arra, hogy a szegénység megszüntetéséhez vagy legalábbis csökkentéséhez a gazdasági növekedés önmagában nem elegendő. Az abszolút depriváció megszüntetéséhez elméletileg elegendő, ha biztosítjuk, hogy a gazdasági növekedés javaiból valamilyen mértékben profitáljon a lakosság többsége. Amennyiben viszont a források eloszlásának egyenlőtlenségét – azaz a társadalmi igazságtalanságot – nem csökkentjük közben, úgy a relatív depriváltság továbbra is fennmarad, sőt akár fokozódik is. A szegénységgel szembeni fellépéshez tehát komplex cselekvésre van szükség, amely egyszerre kezeli az egyéni szinten jelentkező problémákat és azokat a társadalmi működéseket, amelyek létrehozzák és fenntartják az egyenlőtlenségeket és igazságtalanságokat.[78] A társadalmi kirekesztés elleni tevékenységnek tehát sokoldalúnak kell lennie, nem csupán a munkához és a foglalkoztatáshoz szorosan kapcsolódó területeket kell megcéloznia, hanem például a lakáshelyzetet, az egészségügyi ellátást, az oktatáshoz való hozzáférést, a szociális ellátórendszer és a társadalmi segítségnyújtás rendszereit is.

Az Európai Unióban az elemzések tanúsága szerint a szegénység és a kirekesztés legfőbb oka a munkanélküliség, ám az ún. „dolgozó szegények" száma szintén növekedést mutat 2000 óta. A súlyos kirekesztési formák a mélyszegénységben élőket sújtják. Ilyen például a lakhatásból való kirekesztettség, a tüzelőanyag-szegénység, vagy a mindennapi szükségletek kielégítésére szolgáló háztartási javakból való kirekesztettség. Az is fontos tény, hogy bizonyos társadalmi csoportok fokozott kockázatnak vannak kitéve; így a gyermekek és fiatalok, a nők, a

76 Ferge Zs. (1985) Szegénység és szegénységpolitika. *Valóság, 1985/1*.

77 Townsend, P. (1979) Poverty in the United Kingdom. *A Survey of Household Resources and Standard of Living.* Penguin.

78 Ferge Zs. (1985) A szegénység társadalmi megítélése Magyarországon, történelmi nézőpontból. *Valóság, 1985/1.*

fogyatékossággal élő személyek és eltartóik, a migránsok, egyes kisebbségi csoportok, az idősek és a gyermeküket egyedül nevelő szülők.[79]

Az újabb felmérések szerint a szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatával élők aránya az elmúlt években 29,6%-ról 33,5%-ra nőtt Magyarországon. Az Európai Unió lakosságának 24,5%-át (szlovák: 19,8% - lengyel: 25,8%), mintegy 122,6 millió embert fenyegetett a szegénység vagy a társadalomból való kirekesztettség 2013-ban. A 2012-es adatokhoz (24,8%) képest ez minimális csökkenést mutat, de meghaladja a 2008-as értéket (23,8%).[80]

A modernkori rabszolgaság esetében a szegénység az egyik legalapvetőbb veszélyeztető tényező a sérülékennyé illetve áldozattá válásban.

35. kép:
A hajléktalan emberek könnyen válhatnak a modernkori rabszolgaság áldozatává.
Párizsi metró, 2009.

79 http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_inclusion_fight_against_poverty/em0046_hu.htm

80 Eurostat http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page
Stubnya B. - Janecskó K. (2014) Elkeserítőek a szegénység legújabb adatai. *Index.hu*. 2014.11.20.

36. kép:
Jelentős személyiségek kampányolnak a Millenniumi Fejlesztési Célok tudatosítása céljából a Davosi Világgazdasági Fórumon.

BOX XI. **KÜZDELEM A SZEGÉNYSÉG ELLEN**

EURÓPA 2020

Az Európai Bizottság, az Európai Parlament, az Európai Tanács, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, valamint a Régiók Bizottsága 2010. december 16-án Brüsszelben adta ki közleményét a szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai platformjáról, a szociális és területi kohézió európai keretrendszeréről.[81] Eszerint, a szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai platformja az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést célzó „Európa 2020" stratégia egyik kiemelt kezdeményezése.[82] A platform segíti az uniós országokat annak a fontos célkitűzésnek a valóra váltásában, hogy 20 millió ember kiemelkedjen a szegénységből és a társadalmi kirekesztettségből. A platform 2010-ben, a szegénység elleni küzdelem európai évében[83] jött létre és 2020-ig működik.

Az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek teljesítése terén tett előrehaladás mérése érdekében öt kiemelt cél meghatározására került sor az EU egészére vonatkozóan. Az öt uniós szintű cél alapján minden egyes EU tagállam nemzeti célokat határoz meg, figyelembe véve az egyes országok különböző helyzetét és a helyi viszonyokat.

2020-ra az EU egészének teljesítenie kell az alábbi öt célt:

1. **Foglalkoztatás:** Biztosítani kell, hogy a 20–64 évesek körében a foglalkoztatottság aránya elérje a 75%-ot.
2. **K+F:** Az Európai Unió GDP-jének 3%-át a kutatásba és a fejlesztésbe kell fektetni.
3. **Éghajlatvédelem és fenntartható energiagazdálkodás:** Az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 20%-kal csökkenteni kell az 1990-es szinthez képest (vagy akár 30%-kal, ha adottak az ehhez szükséges feltételek), a megújuló energiaforrások arányát 20%-ra kell növelni és az energiahatékonyságot 20%-kal kell javítani.
4. **Oktatás:** A korai iskolaelhagyók arányát 10% alá kell csökkenteni. El kell érni, hogy a 30 és 34 év közötti uniós lakosok legalább 40%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezzen.
5. **Küzdelem a szegénység és a társadalmi kirekesztés ellen:** Legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent.

81 http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/;ELX_SESSIONID=hlSJJQqFNSRsNft2WRWfTdvLTZ5K5Bbq39vZv6nFC1yDBLfFJr9h!-415114057?uri=CELEX:52010DC0758

82 http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=hu&catId=96

83 Európai Parlament és a Tanács 1098/2008/EK határozata alapján

A platform célkitűzéseit alapvetően a tagállamoknak kell megvalósítaniuk, mégpedig az Európai Szociális Alapból (ESZA), az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA), valamint a foglalkoztatási és társadalmi befogadási célú PROGRESS programból nyújtott támogatással. Magyarország a 2011 novemberében elfogadott, Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia - mélyszegénység, gyermekszegénység, romák - (2011-2020) című keretmegállapodás[84] alapján tesz eleget kötelezettségeinek. Magyarország vállalása mintegy félmillió ember kisegítése a szegénységből. Ennek megfelelően a stratégia integrálja a „Legyen jobb a gyermekeknek! Nemzeti Stratégia"[85] és a Roma Integráció Évtizede Program (RIÉP) Stratégiai Tervének[86] megközelítését és céljait.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOK[87]

A világszegénység felszámolására irányuló törekvések, kizárólag közös társadalmi és kormányzati akarat és erőfeszítés nyomán vezethetnek eredményre. A világ fejlett országai és az Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ) 189 tagállama közös nyilatkozatot hozott 2000 szeptemberében, és nyolc pontban foglalta össze a 2015-ig elérni kívánt célokat, a közös fejlesztési jövőképet. A Millenniumi Fejlesztési Célok megfogalmazták, hogy a világszegénység mértékét és az azzal együtt járó legnagyobb globális problémákat bizonyos mutatók alapján 2015-ig a felére csökkentik.

Millenniumi Fejlesztési Célok:

- Véget vetnek a súlyos szegénységnek és éhínségnek.
- Megvalósítják a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatást.
- Előmozdítják a nemek közötti egyenlőséget és segítik a nők felemelkedését.
- Csökkentik a gyermekhalandóságot.
- Javítják az anyai egészségügyet.
- Küzdenek a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen.
- Biztosítják a környezeti fenntarthatóságot.
- A fejlesztés érdekében globális partnerséget építenek ki.

A fenti célokhoz 18 részcélt és 48 indikátort (mérőszámot) rendeltek hozzá annak érdekében, hogy a fejlődési folyamat és annak eredményei számszerűsíthetővé és ellenőrizhetővé váljanak.

Az Európai Unió tagállamaival és más nemzetközi szervezetekkel együtt (Világbank – World Bank, Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja – UNDP) a fenti célok megvalósulását közös kihívásnak tekintette, a szegénység csökkentésére a nemzetközi fejlesztési együttműködések keretében, szegénységcsökkentő programokat indított be.

A célok kijelölése óta eltelt majdnem 15 év alatt egyes területeken megvalósultak a célok, részcélok, míg más területeken nem sikerült elérni a várt eredményeket. Egyes eredmények elmaradása már 2010-ben, a Millenniumi Fejlesztési Célok részidős kiértékelésénél megmutatkozott és az ENSZ keretein belül újabb, 2015-től felálló keretrendszert kezdtek előkészíteni. Az előkészítés fontos állomása volt a 2012. június 20-22-én, Rio de Janeiro-ban megrendezésre kerülő Rio+20 elnevezésű, környezetvédelmi, illetve a fenntartható fejlődésről szóló ENSZ csúcstalálkozó. 130 állam- és kormányfő, kutatók és civilek közreműködésével tanácskozott az interdiszciplináris kutatásokról, valamint a tudománynak és az innovációnak a zöld gazdaság fejlesztésében és

84 http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf
85 47/2007. (V. 31.) OGY határozat a „Legyen jobb a gyermekeknek!" Nemzeti Stratégiáról, 2007 - 2032
86 68/2007. (VI. 28.) OGY határozat a Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Tervről
87 http://www.diplomacia.hu/doc/files/rend/H%C3%A1tt%C3%A9ranyag%202013_09_10_.pdf

a szegénység visszaszorításában játszott szerepéről. A Rio+20 konferencia záró dokumentuma kötelezővé tette egy nyílt munkacsoport felállítását, amely a 2015 utáni időszakra vonatkozó fenntartható fejlődés konkrét célkitűzéseit hivatott kidolgozni. A munkacsoport a fő célokat az alábbiakban határozta meg:[88]

1. Világszerte a szegénység valamennyi formájának felszámolása;
2. biztonságos élelmiszerek, az éhezés felszámolása;
3. egészséges élet és jó életminőség biztosítása;
4. mindenki számára elérhető és azonos minőségű, élethosszig tartó tanulás;
5. nemek közötti egyenlőség;
6. egészséges ivóvíz és higiénia;
7. fenntartható és megbízható energiaforrások biztosítása;
8. fenntartható gazdasági növekedés és foglalkoztatás;
9. megfelelő infrastruktúra, iparosítás;
10. országok közötti egyenlőtlenségek csökkentése;
11. emberi lakókörnyezet biztonságossá és élhetővé tétele;
12. fenntartható fogyasztás;
13. klímaváltozás hatásainak legyőzése;
14. tengerek, óceánok megőrzése és fenntartható módon való hasznosítása;
15. természeti környezet védelme és sokszínűségének megőrzése;
16. társadalmi igazságosság és jogegyenlőség;
17. globális együttműködés a fenntartható fejlődés érdekében.

A munkacsoport által meghatározott célokat kormányközi egyeztetések követik és az ENSZ 2015 végén hivatalosan is jóváhagyja az új keretrendszert a végső célokkal.

88 https://sustainabledevelopment.un.org/sdgsproposal

A **HATALOM** SZINTJEI ÉS A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK

A mindennapi személyek közötti interakcióinkban is megéljük, hogy különböző mértékben rendelkezünk hatalommal egy-egy helyzetben. Hatalom alatt itt azokat az erőket értjük, amelyek felhatalmazzák az egyént arra, hogy más személyek vagy csoportok felett saját akaratukat érvényesítsék, saját érdekeik, szükségleteik vagy vágyaik kielégítése érdekében. A személyes hatalom fenntartása céljából a különféle természetű javak birtoklása lehetővé teszi a jutalmazás és büntetés eszközeit.[89] Például magának az információnak a birtoklása vagy esetleges visszatartása egyfajta hatalmi eszköz lehet. (Lásd „az információ hatalom" mondást). A materiális javak pedig a legelemibb eszközei a jutalmazásnak és a büntetésnek. A szakértelem vagy a személyes, érzelmi kapcsolat ugyancsak forrása lehet a hatalom legitimitásának. (Lásd például a „kapcsolati tőke" jelenségét).

A hatalom ugyanakkor nem csupán az egyének szintjén értelmezhető jelenség. Ahogy már írtuk korábban, az emberi társadalmak általános jellemzője, hogy hierarchikusan szerveződnek, ahol egyes társadalmi csoportok nagyobb hatalommal bírnak más csoportokhoz képest. Ezek a csoportközi viszonyok a többség-kisebbség viszonyrendszerben jelennek meg. Míg az egyéni hatalom a személyközi viszonyokban érhető tetten, addig a csoportos hatalom kérdését jól illusztrálja a különböző társadalmi rétegek közötti viszonyrendszer. A társadalmi hatalom működésmódját ugyancsak jól mutatják a különféle hatalmi ágak vagy intézményrendszerek működésmódjai.

A társadalmi egyenlőtlenségek fennmaradásáért nagyrészt azok a rendszerszintű folyamatok felelősek, amelyek ciklikusan működnek, az egyes csoportok közti különbségeken alapuló elnyomási rendszer újratermelését eredményezve. Különféle ideológiák segítik a mindenkori domináns csoportokat abban, hogy a rendszer szintjén érvényesítsék az uralom és alárendeltség struktúráit. A többségi csoport ideológiájának és kultúrájának, valamint normáinak terjesztése eredményeként újra és újra létrejön a helyzet, amikor egy társadalmi csoport saját, valódi vagy képzelt előnyei érdekében kizsákmányol egy másikat.[90]

A domináns csoportok határozzák meg tehát a feltételeket, a hatalom és tekintély az ő kezükben van. Az alárendelt csoportokat gyakran fogyatékosnak, alacsony szinten élőnek bélyegzik. (Lásd a stigmatizáció jelenségét). Ha ennek ellenére az ilyen csoportból származó egyénnek vagy egyéneknek sikerül kiemelkedő teljesítményt nyújtani egyes területeken, azt „rendellenességnek" vagy „kivételnek" tekintik. A változást az is nehezíti, hogy a domináns csoport tagjai nem szeretik, ha kiváltságos helyzetükre emlékeztetik őket. A saját előjogok, és így a rendszer igazságtalanságának beismerése nem könnyű feladat.

Egy másik jellegzetesség az egyenlőtlen kapcsolat. Az uralkodó csoport nem ismeri az alárendelt csoportokat, csak a „más" emberek közhelyes képét. Az alárendeltek ezzel szemben jól ismerik a domináns csoportot, mert mindenhol az ő kultúrájuk információival és normáival találkoznak, és a boldoguláshoz szükségük is van rá, hogy tudják, „mire számíthatnak". A társadalmi rendszer (igazságtalan) működésének ciklikusságát a következő ábra szemlélteti.

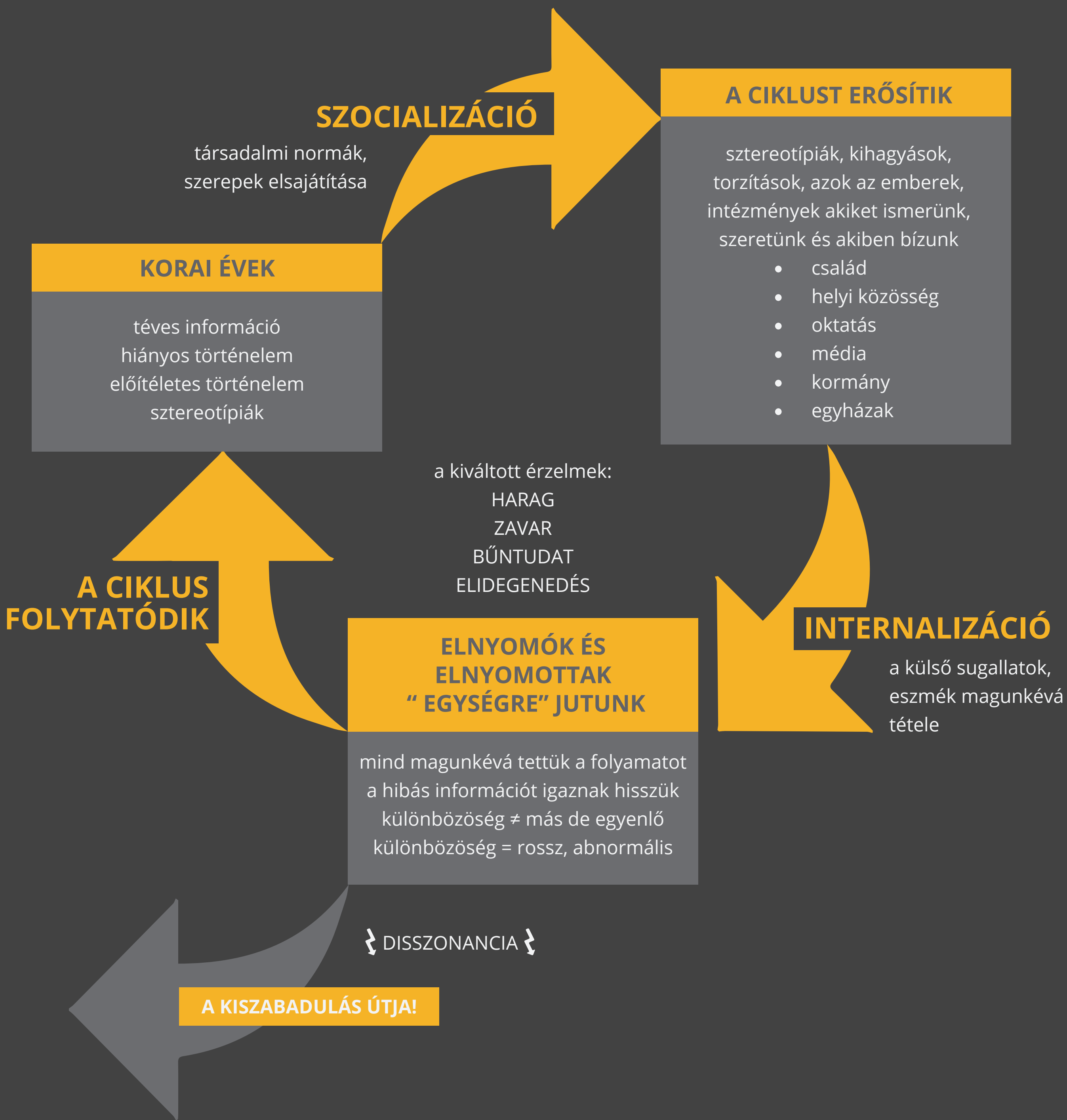
---

89 Lengyel Zs. (1997) *Szociálpszichológia.* Osiris Kiadó, Budapest. Digitális tudástár:

90 *Tatum, B.D. (1997) "Why Are All the Black Kids Sitting Together in the Cafetera?" And Other Conversation About Race.* BasicBooks, New York

AZ ELNYOMÁS CIKLUSA

(B. HARRO MODELLJE ALAPJÁN A. AYVAZIAN ÉS B.D. TATUM)

A társadalmi gyakorlatok tehát újratermelik az egyenlőtlenségeket, mind az egyén, mind a csoportok szintjén. Minden kultúra különféle legitimizáló mítoszokat működtet, amelyek számukra ésszerűnek tűnő magyarázatát adják nem csak a különbségeknek, hanem az igazságtalanságoknak is. Ezek a nézetrendszerek gyakran megteremtik a „kiérdemeltség" látszatát azokra a helyzetekre vonatkozólag is, amikor nem kiérdemelt előjogokról van szó. A rendszerigazolás folyamatainak alapvető jellemzője a hamis tudat, amely elhiteti, hogy „mindenki azt kapja, amit megérdemel", a világ igazságos, azaz minden társadalmi csoport okkal van abban a pozícióban, ahol éppen van.[91] Ebből fakad az a gondolat is, hogy az elnyomottak is tehetnek saját pozíciójukról, azaz felelősek a helyzetért, amibe kerültek (áldozathibáztatás).

RENDSZERIGAZOLÓ IDEOLÓGIÁK

Minden társadalomban léteznek tehát különféle nézetrendszerek („izmusok"), amelyek – a hatalom és dominancia elve mentén – az egyes társadalmi csoportokat a „helyükön tartják" azáltal, hogy komplex módon racionalizálják és ezzel igazolják a fennálló egyenlőtlenségeket. Ilyen például a már említett rasszizmus, ami a „bőrszín" alapján tesz különbséget az egyes csoportok között, a „fehér ember" felsőbbrendűségét hirdetve, a szexizmus, amely a férfiak csoportját pozícionálja a nők fölé, vagy akár az „épizmus" („ableizmus"), amely a fogyatékossággal élő emberek társadalmi diszkriminációjának és ezen keresztüli elnyomásának ideológiai alapja.

Fontos továbbá, hogy ezek az ideológiák nem önmagukban, elkülönülten léteznek. Az emberek egyszerre tagjai különféle társadalmi csoportoknak, így az ezekből fakadó párhuzamos előnyök vagy hátrányok kölcsönhatásban állnak egymással (interszekcionalitás).

A hierarchia-alapú, státuszkülönbségek elvén szerveződő társas rendszerek egyik markáns példája a nemek közötti viszonyok kérdése, amely a társadalmi nemi szerepekben kristályosodik ki. Minden társadalomban eltérő pozícióban vannak a férfiak és a nők.[92] A társadalmi egyenlőtlenségek egyik legmarkánsabb példája ezért a nőket és lányokat sújtó előítélet és kiszolgáltatottság.

A társadalmi nem fogalma a férfiak és a nők közötti pszichológiai, társadalmi és kulturális eltéréseket határozza meg, azaz hogy az adott társadalomban milyennek kell lenniük a férfiaknak és a nőknek, hogyan kell viselkedniük, gondolkodniuk és érezniük. A társadalmi nemnek vitathatatlanul biológiai alapjai vannak, ebből következően, de ezen túlmutatóan erőkülönbségeken alapuló, komplex relációk mentén szerveződik, és a történeti-politika kontextustól, kultúrától, személyes életciklustól is nagyban függ.[93]

Közhelyszerű tény manapság, hogy a férfiak és a nők közötti különbségek és egyenlőtlenségek folyamatosan csökkenőben vannak. Ezek a tapasztalatok főként a női szerepek változásával kapcsolatosak. A szavazati jog vagy az oktatáshoz való szabad hozzáférés lehetőségének kivívása nagyon fontos változást és az

91 Jost, J.T. (2003) A sztereotipizálás szerepe a rendszer igazolásában, a hamis tudat képződése. In.: Jost, J.T. *Önalávetés a társadalomban: a rendszerigazolás pszichológiája*. Osiris, Budapest, p. 489-518.

92 Ridgeway, C.L. - Bourg, C. (2004) Gender as status: an expectation states theory approach. In.: Eagly, A.H., Beall A.E., Stenberg, R.J. (szerk.) *The psychology of gender, 2nd edition*, Guilford Press, New York, pp. 217–241.
Sidanius, J. - Pratto, F. (2005) Nem és hatalom. In.: Sidanius, J.- Pratto, F., *A társadalmi dominancia. A társadalmi hierarchia és elnyomás csoportközi elmélete.* Osiris, Budapest, p. 390–436.

93 Fiske, S.T. - Stevens, L.E. (1998) What's so so special about sex? Gender stereotyping and discrimination. In.: Clinchy, B., Norem, J.K. (szerk.) *The gender and psychology reader.* New York University Press, New York, p. 505–523.

37. kép:
Szexturizmus Thaiföldön.
2009.

egyenlőtlenségek csökkenését jelentette a legtöbb országban. A tradicionális gondolkodás tehát, amely szerint a nőnek a „benti", a férfinak a „kinti" világban a helye, az utóbbi évszázadban sokat változott. Ugyanakkor a nemekkel – és főként a nőkkel – kapcsolatos előítéletek és hátrányos megkülönböztetés ma is valós probléma, még az „egyenlőségelvűbb" nyugati társadalmakban is.

Szexizmus alatt azokat a hierarchia-növelő, legitimizáló mítoszokat értjük, amelyek intellektuális és morális igazolását adják a nemek különbözőségének és egyenlőtlenségének. A szexizmus azonban nem csak nézeteket és nemekkel kapcsolatos hiedelmeket jelent, hanem gyakorlatokat is, amelyek a megkülönböztető bánásmódnak számtalan formáját eredményezik.[94]

Napjainkban a nyílt szexizmus már kevésbé elfogadott, főként a nyugati országokban, ugyanakkor a tradicionális nézetek még mindig kifejtik hatásukat, burkoltabb formában. Az ambivalens szexizmus működésének lényegi eleme, hogy a hagyományos női szerepeket jutalmazza jóindulatú szexizmussal, míg az attól való eltérést, a lázadást bünteti ellenséges szexizmussal. Az elmúlt évszázad jelentős társadalmi változásait értékelve tehát azt mondhatjuk, hogy az ideológiák tartalmukban és komplexitásukban ugyan változtak, de mennyiségi értelemben sokkal kevésbé.

94 Benokraitis, N.V. (1997) Sex discrimination in the 21th century. In.: Benokraitis, N.V. (szerk.) *Subtle sexism: Current practice and prospects for change*. Sage Publications, p. 5–33.

BOX XII. A SZEXIZMUS MEGJELENÉSI MÓDJAI

A *hagyományos szexizmus* a nők férfiakhoz viszonyított szerepeiről, feladatairól, jogairól és felelősségéről való vélekedést jelenti, a tradicionális nemi szerepeknek megfelelően.[95] A nők szerepeiről és lehetőségeiről való hagyományos, rigid és korlátozó gondolkodás jellemzi, amely a nők alacsonyabb rendűségének ideológiáját is tartalmazza. (Példa: „A nők nem olyan értelmesek, mint a férfiak.") A társadalmi változások és a közbeszéd, például a politikai korrektség vagy az egyenlőségi törekvések hatására ma már ezek a nyíltan előítéletes ideológiák nem elfogadottak. Megjelentek ugyanakkor sokkal árnyaltabb, újabb nézetek is.[96]

A *modern szexizmus* fő jellegzetessége az egyenlőség illúziója. Ennek következtében ez a nézetrendszer tagadja a fennálló egyenlőtlenséget, ezért elutasítja a nőmozgalmakat és a pozitív diszkriminációt, mint például a kvótarendszert, és ellenzi a változást célzó szándékokat és cselekvéseket is. Sajátos jellemzője a nők előrehaladásának és támogatásának rosszallása. Aki ezt a típusú ideológiát képviseli, gyakran saját magát is egyenlőségpártinak tartja, azt a hiedelmet osztva, hogy a régi egyenlőtlenségek mára már megszűntek, így szükségtelennek tart minden további, erőltetett intézkedést.[97] (Példa: „A nőkkel szembeni megkülönböztetés már nem probléma Magyarországon.")
A régi és az új típusú szexizmus, felszíni különbségeik ellenére tulajdonképpen nagyon hasonlítanak egymásra abban, hogy negatív vélekedéseket tartalmaznak a nőkkel szemben.

A legújabban leírt jelenség a témában az *ambivalens szexizmus,* amely a szexista ideológiák differenciáltabb voltát, kettősségét emeli ki. Ezek a nézetek egyszerre tartalmazzák a nemek közötti egyenlőtlen hatalmi viszonyokból következő ellenségességet és az egzisztenciális és érzelmi függés miatti jóindulatú előítéleteket a nőkkel szemben.[98] A nézetek kettősségében például a férfi dominancia, mint a jóindulatú, védelmező gondoskodás, vagy mint a hatalommal való elnyomás eszköze jelenhet meg. A vélt vagy valós nemi különbségek jóindulatú értelmezése a két nem egymást kiegészítő tulajdonságairól beszél, a rosszindulatú nézetek pedig a negatív tulajdonságokat hangoztatják.

Az *ellenséges szexizmus* nőképe ennek alapján egy versengő, és/vagy szexuális eszközökkel kontrollt szerezni igyekvő, nem szerethető, ám kompetens személyt ír le. Az ellenséges ideológia egyrészt a férfiak magasabb státuszának igazolását adja, másrészt fenyegető büntetés az előírt szerepeket megszegő, „rossz" nők – mint például a „karrieristák" vagy a feministák – számára. (Példa: „A nők úgy akarnak hatalmat szerezni, hogy irányítani próbálják a férfiakat.")

95 Swim, J.K. - Aikin, K.J., Hall, W.S., Hunter, B.A. (2001) Szexizmus és rasszizmus: régi típusú és modern előítéletek. In.: Hunyady, Gy., Nguyen Luu, L.A. (szerk.) *Sztereotípiakutatás. Hagyományok és irányok.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, p. 326–360.

96 Benokraitis, N.V. (1997) Sex discrimination in the 21th century. In.: Benokraitis, N.V. (szerk.) *Subtle sexism: Current practice and prospects for change*. Sage Publications, pp. 5–33.

97 Swim, J.K. - Aikin, K.J., Hall, W.S., Hunter, B.A. (2001) Szexizmus és rasszizmus: régi típusú és modern előítéletek. In.: Hunyady, Gy., Nguyen Luu, L.A. (szerk.) *Sztereotípiakutatás. Hagyományok és irányok.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, p. 326–360.

98 Glick, P. - Fiske, S.T. (2006) Ambivalens szövetség. Az ellenséges és a jóindulatú szexizmus mint a nemi egyenlőtlenség egymást kiegészítő igazolása. In.: Hamilton, D.L., Fiske, S.T., Bargh, J.A. (szerk.) *A társak és a társadalom megismerése*. Osiris Kiadó, Budapest, p. 389–414.
Glick, P. - Fiske, S.T. (1996) The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, p. 491–512.

38. kép:
„Hadd tudja meg a nő, hogy milyen a férfiak világa.”
– női alárendeltséget sugalló hímsoviniszta nyakkendőhirdetés.

A *jóindulatú szexizmus* ugyanakkor egy tiszta és bájos teremtményről beszél, aki teljessé teszi a férfiak életét, miközben rászorul azok védelmére és támogatására, tehát szeretetre méltó és inkompetens. (Példa: „A nők megérdemlik, hogy a férfiak nagy becsben tartsák és védelmezzék őket.”) A nőkkel szembeni jóindulatú, atyáskodó ideológia fő feladata ugyancsak a nők „helyükön tartása”. A szemlélettel való azonosulás haszna lehet nők esetén, hogy védelmet jelent az ellenséges előítéletekkel szemben. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy csapdahelyzetet teremt, hiszen az elfogadása és az engedelmes és szeretetreméltó szerepbe való belesimulás az egyéni ambíciók ellen hat. Ezt a helyzetet írja le az újabban megfogalmazott „üvegcipellő” jelensége; a nők azon romantikus, akár nem tudatos fantáziáiról szól, amelyekben a férfi megmentőjükként szerepel. A kutatások szerint azok a nők, akik osztják ezt az elképzelést, kevésbé törekszenek karrierre és vezető szerepre, sokkal inkább jellemző rájuk a passzív várakozás és az alárendelődés.[99]

A jóindulatú szexizmusra jellemző, hogy ezt a típusú nemi előítéletet – látszólagos pozitív tartalma miatt – sokkal kevésbé gondolják az emberek szexizmusnak, mint a régi típusú vagy ellenséges fajtát.[100] A nőkkel kapcsolatos pozitív sztereotípiákat jól összefoglalja például „a nők csodálatosak” hatás.[101] Ennek lényege, hogy az emberek sokkal több pozitív jellemzőt társítanak a nőkhöz általában, mint a férfiakhoz. Olyan tulajdonságok ezek főként, amelyek a házon belüli szerepkört írják le, például hogy a nők kedvesek, gondoskodóak, érzelmesek, közösségiek. Ez a jóindulatú torzítás a nők hagyományos, gondoskodó szerepkörét felértékeli, ezzel megerősítve azokat a nőket, akik a „női minőségek” mentén építik fel az identitásukat. Egyéni szinten legtöbbször valóban őszinte szeretet és csodálat van mögötte, így nehéz visszautasítani, már csak azért is, mert maguk a nők is jutalomként élik meg ezt a fajta elismerést. A probléma nem is a pozitív értékelés, hanem az, hogy társadalmi szinten az ezáltal megerősített, tradicionális szerepkör a nők számára alacsonyabb státusszal jár. Ennek része, hogy a rosszul megfizetett pályák felé, valamint a fizetséggel nem járó munkák – mint például a másokról való gondoskodás – irányába tereli őket.

A rabszolgaság vonatkozásában a szexizmus társadalmi működésének jelentős szerepe van abban, hogy a prostitúció vagy a háztartási rabszolgaság áldozatainak a legnagyobb része nő vagy fiatal lány.

99 Rudman, L. A. - Heppen, J. (2003) Implicit romantic fantasies and women’s interest in personal power: A glass slipper effect? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1357–1370.

100 Swim, J.K. - Mallett, R., Russo-Deovsa, Y., Stangor, C. (2005) Judgments of sexism: a comparison of the subtlety of sexism measures and variables of variability in judgments of sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 29, 406–411.

101 Eagly, A. H. - Mladinic, A., Otto, S. (1991) Are women evaluated more favorably than men? An analysis of attitudes, beliefs and emotions. *Psychology of Women Quarterly*, 15(2), 203–16.

A **TÁRSADALMI ELNYOMÁS** ÉS A MODERNKORI RABSZOLGASÁG KAPCSOLATA

39. kép:
Indián utcai cipőpucoló gazdag mesztic ügyfelet szolgál ki.
Quito, Ecuador, 2010.

Ahogy ezt már korábban is láthattuk, a modernkori rabszolgaság alapja, hogy a nagyobb hatalommal bíró társadalmi csoportok és emberek más személyeket vagy embercsoportokat „alacsonyabb rendűnek” bélyegeznek. Ezzel teremtik meg azokat az – általuk jogosnak vélt – ideológiai alapokat, miszerint a „más” emberek nem ugyanolyan értékesek, vagy akár „nem is emberek”, így az általános emberi jogok sem ugyanolyan mértékben járnak nekik (dehumanizáció).

Az ideológiák és a rabszolgaság kapcsolatát a rasszizmus problematikája jól illusztrálja. A 16-19. századi transzatlanti rabszolgaságot ugyan eredetileg nem a rasszizmus motiválta, ám idővel szorosan és erőteljesen kötődni kezdett hozzá. A „fajok” és a „faji felsőbbrendűség” eszméi a transzatlanti rabszolgaságból nőtték ki magukat, amikor a rabszolga-kereskedők a társadalom felé igazolni próbálták tetteiket. Ez a jelenség jól illusztrálja azt, amikor is egy ideológia működik annak érdekében, hogy a társadalmi egyenlőtlenségeknek és igazságtalanságoknak „megfelelő” magyarázatot adjon. Amikor tehát az európaiak („fehér emberek”) folytatták a fekete afrikaiak leigázását és az afrikai rabszolga-kereskedelmet, azzal egyben a rasszizmust is folyamatosan erősítették.

Sok évvel a transzatlanti rabszolgaság megszüntetését követően a rasszizmus hagyománya és nézetrendszere még mindig fennáll. Az, hogy a fekete bőrű emberekkel évszázadokon keresztül nem bántak egyenlő és méltányos módon, megerősítette a negatív sztereotípiákat és felerősítette a diszkriminatív hozzáállást és gyakorlatokat. A hátrányos megkülönböztetés manapság alapvetően nem csak a fekete bőrű, hanem minden, a fehér bőrűtől eltérő rasszba tartozó embert érint.

A társadalmi dominancia – és következményeként az egyes társadalmi csoportok alárendelt és kiszolgáltatott pozíciója – nem csupán a bőrszín alapján működik. Globálisan tekintve ez ugyan egy alapvető elv a hatalmi különbségek mintázódására, ám ezen túl számos egyéb szempont is megjelenik, lokális szinteken is. Globálisan létező jelenségnek tekinthető az őslakosok, a migránsok, vagy a legszegényebb csoportok marginalizációja a társadalmakban. A kiszolgáltatottságnak életkori mintázata is van. Fokozottan veszélyeztetettnek számítanak a gyerekek és az idős emberek. A nemek közötti hatalmi különbségek okán a nők a kiszolgáltatottabb csoport.

Ezen túl a társadalmi kirekesztettségből fakadóan nagyobb veszélynek vannak kitéve egyes stigmatizált csoportok tagjai, mint például az LMBT személyek, a szenvedélybetegek/illegális szereket használó emberek, a mentális betegségben szenvedők vagy a különböző fogyatékossággal élő emberek. A szociális helyzetük és/vagy életkörülményeik okán stigmatizáltak közül pedig a hajléktalan emberek vagy az állami gondozásban felnövekvő fiatalok lehetnek fokozottan veszélyeztetettek.

A következő fejezetben részletesebben is kitérünk néhány speciális szempontra egyes fokozottan veszélyeztetett csoporttal kapcsolatosan.

40. kép:
Nők önképző köre, ahol a vállalkozási lehetőségek és a mikro-finanszírozás alapjait tanulják. Akbarpura, India, 2006.

41. kép:
Nők csadorban és női televíziós stáb Hollandiában, 2010-ben.
Tradíció vagy a nemek közti egyenlőség csorbítása?

FOKOZOTTAN **VESZÉLYEZTETETT** TÁRSADALMI CSOPORTOK

A különféle csoportba tartozás alapján egyes személyek tehát kiszolgáltatottabbá, sérülékenyebbé válhatnak, főként a „többség" megítélése és bánásmódja miatt, így könnyebben kerülhetnek más ember hatalma alá vagy akár annak tulajdonába. Az emberek ráadásul nem csupán egy, hanem több különféle társadalmi csoportnak tagjai egyszerre, így az ezekből külön-külön fakadó előnyök vagy hátrányok együttesen fejtik ki hatásukat. A társadalmi kirekesztettség – ahogy ezt a fejezet egy korábbi részében is írtuk – szorosan együtt jár a szegénységgel, ami önmagában a legkomolyabb veszélyeztető tényező az emberkereskedelem és rabszolgává válás tekintetében.

Az emberkereskedelem áldozatainak nem és kor szerinti eloszlásáról az Európai Unióban a legfrissebb adatok[102] szerint elmondható, hogy az áldozatok 68%-a nő és 17%-a férfi, majdnem minden ötödik áldozat (15%) pedig gyermekkorú, azon belül túlnyomó többségük (12%) lány.[103]

---

102 EUROSTAT (2013) *Trafficking in human beings*

103 Kiadványunk ezért kiemelten kezeli a gyermekek és a nők helyzetének bemutatását.

NŐK

A legfrissebb kutatások[104] eredményei szerint a nők és a fiatal lányok a modernkori rabszolgaság összes formáját tekintve 10-15%-kal nagyobb arányban esnek áldozatul a modernkori rabszolgaságnak, mint a fiúk és férfiak. Egyes típusokban - mint például a szexrabszolgaság vagy a háztartási rabszolgaság - az áldozatok legnagyobb része nő vagy fiatal lány. Az Eurostat legfrissebb adatai szerint a szexuális kizsákmányolás áldozatainak 96%-a nő.[105]

42. kép:
A nők egyenlőtlen helyzetére és az ellenük használt hímsoviniszta sztereotípiákra felhívó ENSZ kampány.

104 *Global Slavery Index 2014*
105 EUROSTAT (2013) *Trafficking in human beings*

BOX XIII. **NŐI JOGOK**

A nők politikai jogaira vonatkozóan az ENSZ Egyezményt fogadott el New Yorkban 1953. március 31-én. Magyarország az Egyezményt az 1955. évi 15. törvényerejű rendelettel hirdette ki. Az Egyezménnyel a szerződő államok a gyakorlatba kívánták ültetni a férfiak és nők egyenjogúságának az Egyesült Nemzetek Alapokmányában biztosított elvét, elismerve minden személy jogát ahhoz, hogy állama közügyeinek irányításában közvetlenül vagy szabadon választott képviselők útján részt vegyen, és egyenlő feltételek mellett lépjen közalkalmazásba. Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, valamint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata rendelkezéseinek megfelelően egyenlő jogokat kívántak biztosítani a férfiaknak és a nőknek a politikai jogok élvezetében és gyakorlásában. Az Egyezmény rögzíti, hogy a nők a férfiakkal egyenlő feltételek mellett, minden megkülönböztetés nélkül minden választáson szavazati joggal rendelkeznek; minden nyilvánosan választott, a hazai törvényhozásnak megfelelően alakult szervbe választhatók; valamint azonos joguk van mindennemű közalkalmazásra és a hazai törvényhozásnak megfelelő köztevékenység gyakorlására.

Az ENSZ Közgyűlése 1979. december 18-án New Yorkban fogadta el a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló CEDAW Egyezményt. Magyarország az Egyezményt az 1982. évi 10. számú törvényerejű rendelettel ratifikálta. Az Egyezmény ratifikálása kormányzati elköteleződést jelent az emberi jogok teljes biztosítására a nők és leánygyermekek számára, valamint a nők és férfiak közötti egyenlőség elérése érdekében az akadályok lebontására és az igazságosságra. Az Egyezmény egyértelműen meghatározza, mit jelent a nőkkel szembeni megkülönböztetés, valamint menetrendet is meghatároz a nők és férfiak közötti egyenlőség eléréséhez. Magyarország az Egyezményben vállalt kötelezettségeinek megfelelően négyévente jelentést nyújt be a CEDAW megvalósulását ellenőrző Bizottsághoz, amely 23 tagból áll. A Bizottság tagjait a Részes Államok jelölik, a tagokat négy éves időtartamra választják meg.

1995-ben, az ENSZ által rendezett Nők IV. Világkonferenciáján született meg a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Terv elnevezésű dokumentum. Itt fogalmazódott meg annak az igénye, hogy a nők helyzetének javítása, illetve a nők és férfiak közötti egyenlőség elérése érdekében a folyamatok felgyorsítására lenne szükség. A Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Terv felszólítja a kormányokat, a nemzetközi szervezeteket és a civil szférát, hogy meghatározott prioritási területeken stratégiai lépéseket tegyenek. E területek a következők: a nők és szegénység; nők és oktatás-képzés; nők és egészség; erőszak a nők ellen; nők és háborús konfliktusok; nők és gazdaság; nők hatalmon és a döntéshozatalban; nők és az emberi jogok; nők és a környezet; gyermeklányok; nők és a média; a nők előmenetelének intézményes mechanizmusai. A Cselekvési Terv megvalósulásáról az ENSZ tagállamai ötéves periódusokban számolnak be.

Magyarország nemzetközi normák iránti további elköteleződését jelzi, hogy a CEDAW Egyezményhez csatolt Kiegészítő Jegyzőkönyvet is ratifikálta a 2001. évi LX. törvénnyel. A Kiegészítő Jegyzőkönyv megteremtette a CEDAW Egyezményben foglalt jogok megsértéséhez kapcsolódó egyéni panaszjogot. Ez lehetőséget biztosít arra, hogy beadvánnyal forduljanak az Európai Bizottsághoz a Részes Államok valamelyikének joghatósága alá tartozó egyének, egyének csoportjai, illetve a nevükben eljáró más személyek, akik azt állítják, hogy az Egyezményben rögzített valamely jogukat a szóban forgó Részes Állam megsértette.

BOX XIV. **A NŐK CHARTÁJA**

2010 márciusában az Európai Bizottság elfogadta a Nők Chartáját, amelyben megerősítette a nemek közötti egyenlőség előmozdítása iránti elkötelezettségét. 2010. szeptember 21-én az Európai Tanács, az Európai Unió, az Európai Parlament, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága közös stratégiát fejlesztett ki a nők és férfiak egyenjogúságának biztosítására a 2010-től 2015-ig tartó időszakra. Ennek alapvetése szerint a nők és férfiak közötti egyenlőtlenségek sértik az alapvető jogokat és nagy terhet rónak a gazdaságra, hiszen a tehetségek elvesztését eredményezik.

Az egyenlőség az Európai Unió alapját képező öt érték egyike. Az Unió kötelessége, hogy valamennyi tevékenysége során előmozdítsa a nők és férfiak közötti egyenlőséget. Az Alapjogi Charta is az egyenlőség biztosítására szólít fel, és tiltja a nemen alapuló megkülönböztetést. A nemek közötti egyenlőség előmozdítása révén gazdasági és üzleti előnyök is nyerhetők. Az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek – azaz az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésnek – a megvalósítása érdekében jobban és hatékonyabban ki kell használni a nők potenciálját és képességeit.

A stratégia az alábbi öt prioritási területet hangsúlyozza:

1. Nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlensége
2. Egyenlő és egyenlő értékű munkáért egyenlő díjazás
3. Egyenlőség a döntéshozatalban
4. Méltóság, sérthetetlenség és a nemi alapú erőszak megszűntetése
5. Nemek közötti egyenlőség a külpolitikában

Magyarország Alaptörvényének XV. cikke kimondja többek között, hogy Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékosság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Hangsúlyozza, hogy a nők és a férfiak egyenjogúak. Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossággal élőket.

Magyarország az 1004/2010. (I.21.) Kormányhatározattal fogadta el a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia – Irányok és Célok 2010-2021 (NFTE) című stratégiai dokumentumot. Ez alapján Magyarország mindenkori kormánya központilag intézkedéseket tesz a diszkrimináció felszámolására, az alapvető emberi jogok és szabadságok biztosítására, a sztereotípiák felszámolására, a nők közéletben való részvételének növekedése érdekében, a nők foglalkoztatásának ösztönzésére, az egészségügyben, oktatásban és a szociális ellátásokban való egyenlőség megvalósítására, valamint a nők elleni erőszak felszámolására.

GYERMEKEK

Szerte a világban hatalmas igény mutatkozik a gyerekmunkára. Globális szinten kb. 168 millió gyermekmunkás (5-17 éves) dolgozik. Ebből 50% veszélyes munkát végez. 8,4 millió gyermek pedig a gyermekmunka legrosszabb formáit szenvedi el.[106] Az Eurostat legfrissebb adatai szerint az emberkereskedelem áldozatainak mintegy 15%-a gyermek az EU-ban.[107]

Azok, akik gyermek munkaerőt alkalmaznak, általában arra hivatkozva próbálják alátámasztani annak létjogosultságát, hogy bizonyos munkafázisokra a gyermekek alkalmasabbak apró, fürge ujjaik, vagy kisebb testméretük okán. Ezek az érvek azonban a gyermekek munkaerejének kizsákmányolását nem legitimizálhatják. A gyermekmunkára való igény alapvetően abból ered, hogy a fiatal áldozatokat általában könnyebb kontroll alatt tartani és fegyelmezni, mint a felnőtteket.

A gyermekek, mint társadalmi csoport jellemzője, hogy saját jogaik vonatkozásában - jórészt az életkorukból fakadóan - csekély érdekérvényesítő képességgel rendelkeznek, még a többi veszélyeztetett csoporthoz képest is. Kiemelten fontos felelőssége ezért a hatalommal bíróknak (pl. törvénykezés), hogy megfelelő védelmet és szabályozást biztosítsanak a gyermekjogok érvényesülésének.

43. kép:
Elrabolt gyerekek Kínában,
akiket rabszolgának adtak tovább. 1904.

106 http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/lang--en/index.htm
107 EUROSTAT (2013) *Trafficking in human beings.*

BOX XV. **GYERMEKJOGOK**

Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezményt és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyvet. Az egyezmény számos alapvető emberi jogot garantál, amelyet a nemzeti alkotmányok, köztük Magyarország Alaptörvénye is az állampolgári jogok formájában lényegileg azonosan határoz meg. Ilyen például az élethez való jog, szólásszabadság, vallásszabadság, a gyülekezés és egyesülés szabadsága, magánélethez, tulajdonhoz való jog, személyes szabadsághoz és tisztességes eljáráshoz való jog. Az egyezmény keretjellegű, az egyes jogok lényegi tartalmát az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tölti meg tartalommal.

A Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény az első olyan egyezmény a történelem során, amely azokat a jogokat foglalja össze, amelyeket az egyezményt aláíró államoknak a gyermekek jóléte és jólléte érdekében minimálisan biztosítaniuk kell. Ez az egyezmény a világon a legszélesebb körben ratifikált emberi jogi dokumentum. Három ország kivételével - Szomália, Dél-Szudán és az Amerikai Egyesült Államok - minden ország ratifikálta. Magyarország a Gyermekek jogairól szóló, 1989. november 20-án kelt ENSZ egyezményt az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdette ki.

Az Egyezmény elfogadása óta három kiegészítő jegyzőkönyv is készült. A 2009. évi CLX. törvény a gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló Fakultatív Jegyzőköny és a 2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyv. Mindkettőt 2000-ben fogadta el az ENSZ közgyűlése és 2002-ben léptek hatályba, a szükséges ratifikációt követően. A harmadik fakultatív jegyzőkönyvet 2011-ben fogadta el az ENSZ közgyűlése. Tárgya a gyermekek egyéni panaszmechanizmusa, azaz hogy jogsérelem esetén a gyermekek közvetlenül maguk, vagy képviselőjük útján is fordulhatnak a Gyerekjogi Bizottsághoz. Ez utóbbi még nem lépett életbe, tekintve, hogy nem történt elégséges ratifikáció.

Az Egyezményt ratifikáló országoknak a 44. cikk alapján ötévente jelentésben kell beszámolniuk arról, hogy mit tettek a végrehajtása érdekében. A benyújtott jelentések alapján az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, egy független szakértőkből álló 18 fős testület, a civil szervetek képviselőivel és a kormányzatokkal való személyes dialógust követően záró észrevételeket, ajánlásokat fogalmaz meg és azok széles körű megismertetését, megvitatatását és figyelembevételét szorgalmazza.

BEVÁNDORLÓK, MENEKÜLTEK

A legtöbb országban megfigyelhető, hogy a kizsákmányolt rabszolgák nagy része olyan bevándorló, aki emberkereskedelem útján került a befogadó országba, ezért jogi státusza bizonytalan. Nagyon gyakran az adott ország nyelvét is csak kevéssé vagy egyáltalán nem ismerik. Bár gyakran önkéntesen, ám nagyon sokszor hamis információk birtokában vándorolnak be, és amikor kizsákmányolják vagy bántalmazzák őket, illegális vagy bizonytalan státuszuk miatt félnek a hivatalos szervektől segítséget kérni. Egy Eurostat becslés szerint az Európai Unióban megközelítőleg 420 000 ember vándorol illegálisan a határokon keresztül, a nemzetközi szabályozás védőmechanizmusain és adott ország hivatalos regisztrációs folyamatain kívül.[108]

ROMÁK / CIGÁNYOK

A szexrabszolgaság, a kényszermunka (beleértve a kéregetést, kényszerbűnözést, háztartási rabszolgaságot) és a kényszerházasság Nyugat-Európában, Közép-Európában és a Balkánon egyaránt, születési országon belül és transznacionálisan is jellemző.[109]

A fokozottan veszélyeztetett társadalmi csoportok közé tartoznak Európa-szerte a romák/cigányok. Ahogy más marginalizált csoportok is a világban, a romák sérülékenysége a rabszolgaság és az emberkereskedelem szempontjából összefüggésben van a szegénységgel, a többgenerációs szociális kirekesztődéssel és diszkriminációval, beleértve a szociális szolgáltatásokból való kiszorulást is, például az oktatás és a foglalkoztatás területein.

A romák a foglalkoztatás és a hitelképesség hiánya miatt gyakran esnek áldozatul az uzsorásoknak, akik olyan extrakamatot követelnek tőlük a kölcsönért cserébe, amely hosszú távon az eladósodásukhoz vezet. A kizsákmányolók gyakran a különféle szociális juttatásokként kapott pénzt veszik el az áldozattá váló roma emberektől.

Az áltozatvédő szolgáltatások és a prevenciós kampányok gyakran nem érik el az etnikai előítéletek miatt izoláltan élő (szegregált) roma közösségeket, és a bűnüldöző és egyéb hatóságok nem elég érzékenyek a roma közösségek (emberkereskedelemmel kapcsolatos) problémáira. Az is előfordul, hogy az emberkereskedelem elleni fellépések valójában csak ürügyéül szolgálnak bizonyos diszkriminatív gyakorlatoknak, mint például az erőszakos kilakoltatásoknak és az önkényes letartóztatásoknak. Nem meglepő, hogy sok roma áldozat nem szívesen kér segítséget a hatóságoktól, mivel nem bízik bennük a sok generáció óta megtapasztalt diszkrimináció miatt, és tart az igazságtalan vádaktól vagy az áldozathibáztatástól.

LMBT EMBEREK

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek szerte a világban megtapasztalják a diszkriminációt és a feléjük irányuló agressziót, szexuális orientációjuk vagy nemi identitásuk miatt.[110] Egy 2013-as kutatás szerint, amit az ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, a területen tevékenykedő érdekvédelmi platform) végzett[111], még ma is közel 80 országban vannak életben olyan törvények, amelyek kriminalizálják az LMBT embereket. A diszkrimináció megjelenik az oktatás, a munka és az egészségügyi ellátás szférájában is, így a homofóbia kumulatív hatása fokozottan sérülékennyé teszi azokat az LMBT embereket, akik szeretnének kitörni a társas elidegenedés és bántalmazás csapdájából. Az emberkereskedők ezt kihasználva gyakran munkát ígérnek, akár távoli országokban, majd a munka reményében a helyszínre érkezőket

108 EUROPOL (2005) *Legislation on trafficking in human beings and illegal immigrant smuggling*. ó

109 Department of State USA (2014) *Trafficking in persons report.*

110 Department of State USA (2014) *Trafficking in persons report.*

111 Itaborahy, L.P. - Zhu, J. (2013) State-sponsored homophobia. A world survey of laws: Criminalisation, protection and recognition of same-sex love. ILGA.

45. kép:
Homofóbia ellenes
street art alkotás
Madridban.
2007.

prostitúcióra kényszerítik. A fenyegetést gyakran zsarolás formájában alkalmazzák, amikor azt mondják az LMBT fiataloknak, hogy felfedik családjuk előtt az eddig titokban tartott nemi orientációjukat vagy szexuális identitásukat. A kényszerű rejtőzködés („closet") - azaz a nemi orientáció vagy szexuális identitás titokban tartása mások előtt - egy olyan tényező, amely megnehezíti a segítségnyújtást is.

FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK

Számos kutatás kimutatta, hogy a kriminális cselekményekben történő áldozattá válásban a fogyatékossággal élő személyek többszörösen veszélyeztetettek a többségi, nem fogyatékos populációhoz viszonyítva.[112] Ehhez hozzáadódik még az a tény is, hogy gyakran ugyanannak az elkövetőnek válnak ismétlődően az áldozatává. Ilyen helyzet a rabszolgaság elszenvedése is.

Az értelmi sérült emberek kevésbé lehetnek képesek a veszély észlelésére és elkerülésére, illetve könnyebben befolyásolhatóak lehetnek más emberek által, azaz szociálisan kiszolgáltatottabbak lehetnek. A kizsákmányolók kihasználhatják azt a tényt is, hogy az országok jó részében a jog eltérően kezeli az értelmileg akadályozott embereket például a büntethetőség tekintetében. A testi fogyatékossággal élő emberek kevésbé lehetnek képesek megvédeni magukat és elmenekülni a veszélyes helyzetekből, azaz fizikailag kiszolgáltatottabbak lehetnek.

A fogyatékosság azonban nem csupán önmagából fakadóan veszélyeztető faktora az áldozattá válásnak, hanem a kiszolgáltatottság miatt is, amely abból fakad, hogy a fogyatékossággal élő emberek megítélésük és marginalizációjuk okán hatalomnélküli pozícióban vannak a társadalomban. Ehhez társul még a fizikai és/vagy társas izoláció is, amely a különféle szolgáltatásokhoz és forrásokhoz való hozzáférést nehezíti meg számukra.[113]

112 Ashcroft, J. - Daniels, D.J., Gillis, J.W. (2002) *First response to victims of crime who have a disability. A handbook for law enforcement officers on how to approach and help crime victims*. U.S. Department of Justice, Washington

113 Tyiska, C.G. (é.n.) *Working with victims of crime with disabilities*. Office for Victims of Crime.

BOX XVI. **FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAI**

A fogyatékossággal élő emberek hosszú küzdelmet folytattak annak érdekében, hogy az emberi jogaikat formálisan elismerjék az emberi jogi törvény részeként. 2006-ban az ENSZ Közgyűlése elfogadta a Fogyatékossággal Élő Személyek Jogairól Szóló ENSZ Egyezményt[114] (UN Convetion on the Rights of Person with Disability, CRPD; a továbbiakban: Egyezmény), az első olyan nemzetközi egyezményt, amely a fogyatékossággal élő személyek emberi jogairól szól. Az Egyezményt 2006-ban írták alá a részes tagállamok, és részévé vált az Európai Unió jogrendjének is.

Magyarország az Egyezményt 2007-ben, az elsők közt ratifikálta és ezzel vállalta, hogy az abban foglaltaknak eleget tesz, követelményeit jogrendjébe illeszti, és annak küldetése szerint a fogyatékossággal élő személyek jogainak hatékony védelmét biztosítja az élet valamennyi területén. Hazánkban az Egyezmény 2008 májusában lépett hatályba.

Az ENSZ Egyezmény értelmében a tagállamok a hatálybalépést követő két évben beszámolót készítenek a meghatározott kötelezettségek teljesítése érdekében tett intézkedéseikről, valamint az azok végrehajtásában megvalósított előrehaladásról.

Rendkívül fontos, hogy az Egyezmény tartalmaz egy olyan cikket, amely meghatározza az általános alapelveket, amelyek a fogyatékossággal élő személyek jogaival kapcsolatos kérdésekben kiindulópontként szolgálnak, és amelyek különösen fontosak a fogyatékosság vonatkozásában.

Az Egyezmény 3. cikke, így általános alapelvei a következők:

- A veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét;
- a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség;
- a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás;
- a fogyatékossággal élő személyek különbözőségének tisztelete és elfogadásuk az emberi sokszínűség, valamint az emberiség részeként;
- esélyegyenlőség;
- hozzáférhetőség;
- a nők és férfiak közötti egyenlőség;
- a fogyatékossággal élő gyermekek formálódó képességeinek tisztelete, és a fogyatékossággal élő gyermekek identitásuk megőrzéséhez fűződő jogának tiszteletben tartása.

Az Egyezmény általános alapelvei különös hangsúlyt fektetnek az autonómiára, a függetlenségre, a társadalmi részvételre és befogadásra, mint olyan elvekre, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a fogyatékossággal élők jogait tiszteletben tartsák, védjék és garantálják.

114 http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150

„Az idő mindig alkalmas arra, hogy jót tegyünk.”

MARTIN LUTHER KING (1929-1968)

AMERIKAI BAPTISTA TISZTELETES,
POLGÁRJOGI HARCOS, POLITIKAI AKTIVISTA

46. kép:
Civil kezdeményezés a modernkori rabszolgaság ellen
a Freedom Walk kampány rendezvényen.
Los Angeles, USA, 2015.

VI.

Küzdelem a modernkori rabszolgaság ellen: figyelem-felkeltés és társadalmi cselekvés, régen és ma

A RABSZOLGASÁG ELLENZŐI RÉGEN

A transzatlanti rabszolgaság rendszerének működtetéséhez gyarmatok megszerzésére és fenntartására, a birodalom kiterjesztésére és az anyaország ipari erejére volt szükség. Ez azt jelentette, hogy a rabszolgaság eltörléséért harcolók óriási gazdasági érdekekkel és hatalommal szálltak szembe.

A transzatlanti rabszolgasággal szembeni ellenállást két csoport indította el: a rabszolgasorba kényszerített afrikaiak és a rabszolga-felszabadítás elkötelezettjei (olyan emberek, akik nem voltak rabszolgák, de eltökélten küzdöttek a rabszolgaság eltörléséért).

Annak ellenére, hogy a rabszolgák számára ez nagyon kockázatos és veszélyes volt, az ültetvényeken és a birtokokon sokan fellázadtak. Néhány rabszolgának sikerült megszöknie és az európai fennhatóságokon kívül független közösségeket kialakítania. Mások fegyveres összecsapások során vívták ki szabadulásukat.

A rabszolgaságellenes mozgalom szintén többféle módon igyekezett nyomást gyakorolni a rabszolgatartókra és a jogalkotókra, hogy elérje a rabszolgaság törvényen kívül helyezését.

A mozgalom által folytatott kampány legjellemzőbb elemei, tevékenységei az alábbiak voltak:

- A volt rabszolgák saját történetei, vallomásai, szóban és írásban is nagy hatást gyakoroltak, és segítették a rabszolgaságellenes mozgalom ügyét.
- A rabszolga-felszabadítás elkötelezettjei cikkeket és pamfleteket írtak, nyilvános erkölcsi példabeszédeket és előadásokat tartottak a rabszolgaság ellen.
- Petíciókat írattak alá az emberekkel, amelyben a rabszolgaság beszüntetését követelték.
- A rabszolgamunkával előállított termékek bojkottjára buzdították az embereket. A rabszolgaság ellen tiltakozó nők olyan bizsukat, karpereceket, hajtűket vásároltak és viseltek, amelyeket térdeplő, láncra vert afrikai rabszolgák képeivel díszítettek. Így mindenki számára láthatóvá tették, hogy mi ellen tiltakoznak, ugyanakkor a képekkel felébresztették az emberek empátiáját a rabszolgák ügye iránt. Amerikában az „illegális vasúti aktivisták" segítették a szökött rabszolgákat, hogy biztonságba kerüljenek és újrakezdhessék életüket. A rabszolgaság ellenzői között sokan megengedték, hogy időszakosan otthonukban húzódjanak meg a szökött rabszolgák, így menedékhez, ennivalóhoz, védelemhez és pénzhez jutottak.

47. kép:
A rabszolga-felszabadítás emlékműve.
Ilha de Gorée, Szenegál

48. kép:
Tim Roth mellett számos színész, énekes, televíziós személyiség is részt vett a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet modernkori rabszolgaság elleni kampányában. 2013.

A MODERNKORI RABSZOLGASÁG **ELLENZŐI**

A rabszolgaság, mint jelenség, egészen az 1990-es évek közepéig nem kapott helyet a közbeszédben és médiában, csak mint egy történeti esemény. Az emberi jogokkal foglalkozó civil aktivistáknak, kampányoknak és persze egyes kormányok következetes, évtizedeken át tartó együttműködésének köszönhetően napjainkra több mint 100 kormány készített elő a modernkori rabszolgaság felszámolása érdekében törvényeket, különös figyelmet fordítva az emberkereskedelemre.

A modernkori rabszolgaság ellen küzdő aktivisták világszerte azt szorgalmazzák, hogy a rabszolgaságban élők számának csökkentése érdekében a nyilvánosság és az oktatás hatékonyabb szerepet játsszon a megelőzésben, tájékoztatásban és szemléletformálásban, ugyanakkor a kormányzattól meggyőző cselekvési terveket és tetteket várnak el, új szabályozások, törvények elfogadása és alkalmazása formájában. Mivel a modernkori rabszolgaság komplex probléma, ezért számtalan nemzeti és nemzetközi szervezet azért küzd, hogy minél több áldozatot sikerüljön megtalálni, azonosítani és megfelelő támogatásban részesíteni. A támogatás egyik formája a rehabilitációs programok, amelynek része a pszichológiai, jogi, és gazdasági segítségnyújtás. Elsődleges cél, hogy a programok résztvevői minden szempontból megerősödjenek, és ne kerüljenek vissza a modernkori rabszolgaságba.

A modernkori rabszolgaság ellen küzdők javarészt a transzatlanti rabszolgaság ellenzői által is használt kommunikációs módszerek modern alternatíváit alkalmazzák, például internetes és nyomtatott újságcikkeket, tanulmányokat, kortárs rabszolgasorba taszított emberek személyes történeteit, vallomásait bemutató könyveket, filmeket, petíciókat, tiltakozásokat készítenek. Akárcsak a 19. században, ma is megtörténik, hogy a sikeres rehabilitációt követően az egykori áldozatok aktív szereplőivé válnak a rabszolgaság elleni kampányoknak. Részvételük ma is hatásos és inspiráló lehet az igazságért, emberi jogokért vívott küzdelemben.

Az emberek a különböző kampányok és akciók révén szélesebb körben kapnak tájékoztatást arról, hogy a modernkori rabszolgaság még mindig létezik. Ezek a kezdeményezések lehetőséget adnak arra is, hogy az emberek közvetlenül együttműködjenek az áldozatok segítését szervezőkkel, vagy a döntéshozókat és törvényhozókat célzó érdekérvényesítő akciók résztvevőivel.

A 4. Függelékben a teljesség igénye nélkül felsoroltunk számos nemzetközi civil szervezetet és bemutatunk néhány általuk vezetett sikeres kampányt, kezdeményezést, amely rávilágít a 21. század aktivistáinak globális szinten végzett tevékenységére. Az 5. Függelékben olyan magyar civil szervezetek mutatkoznak be, amelyek hazánkban kiemelkedő munkát végeznek a modernkori rabszolgaság visszaszorításában.

EURÓPAI UNIÓS ÉS HAZAI **TÖREKVÉSEK** AZ EMBERKERESKEDELEM **FELSZÁMOLÁSÁRA**

Az Európai Unióban évente emberek százezrei esnek emberkereskedők áldozatául. A kiszolgáltatott helyzetű nőket és férfiakat, lányokat és fiúkat szexuális kizsákmányolás vagy munkára kényszerítés, szervkivétel, koldulás, háztartási szolgaság, kényszerházasság, illegális örökbefogadás és a kizsákmányolás egyéb formái céljából teszik kereskedelem tárgyává. Az Európai Bizottság Brüsszelben, 2012. június 19-én „Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012-2016)" címmel elfogadott egy konkrét és gyakorlati lépésekből álló intézkedéscsomagot, amelyet valamennyi tagállamnak a következő öt évben kell végrehajtania. Az új európai stratégia célja a megelőzés, az áldozatok védelme és támogatása, valamint az emberkereskedők megbüntetése. A stratégia prioritásai, többek között:

1. az emberkereskedelem elleni nemzetközi bűnüldöző szakhatóságok létrehozásának támogatása;
2. közös nyomozócsoportok felállítása, illetve az Europol[115] és az Eurojust[116] bevonása minden határokon átnyúló eset kapcsán;
3. az áldozatok egyértelmű tájékoztatása az uniós és nemzeti jogszabályokban foglalt – különösen a segítségnyújtással, az egészségügyi ellátással, a tartózkodási engedéllyel és a munkavállalással kapcsolatos – jogaikról;
4. uniós mechanizmus létrehozása az emberkereskedelem áldozatainak eredményesebb felkutatása, útbaigazítása, védelme és támogatása céljából;
5. a tagállamokban és harmadik országokban[117]az áldozatok védelmével és támogatásával foglalkozó civil társadalmi szervezetek és szolgáltatók uniós platformjának létrehozása;
6. az internet és a közösségi hálózatok, mint az emberkereskedők egyre gyakrabban használt toborzóeszközét vizsgáló kutatási programok támogatása.

Magyarország üdvözölte az Európai Bizottság középtávra, a 2012-2016 közötti időszakra terjedő stratégiáját, amelyet az 1351/2013. Korm. határozat (VI. 19.) ültetett át a magyar jogrendszerbe. Ezek figyelembe vételével a prioritások mellé rendelt konkrét intézkedések végrehajtásával számolható fel Magyarországon az emberkereskedelem. Az intézkedések között világosan megjelölik a hangsúlyos beavatkozási területeket, amelyek a gyermekvédelmi rendszerek erősítése, a keresletcsökkenés lehetőségeinek feltárása, a civil társadalommal való kommunikáció, az emberkereskedők pénzcsatornáinak elvágása, az emberkereskedelmet támogató források pénzügyi vizsgálata és büntetőjogi felelősségre vonása, továbbá az adatgyűjtés, valamint az uniós szintű koordináció.

115 Európai Rendőrségi Hivatal (European Police Office)

116 Feladata európai szinten a nemzeti nyomozó hatóságok és ügyészségek hatékonyságának növelése a határokon átívelő, súlyos és szervezett bűncselekmények ügyeiben.

117 Azok az országok, amelyek nem tagjai az Európai Uniónak.

Az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma 2014. június 20-án kelt jelentésében[118] értékelte Magyarországot az emberkereskedelem helyzete szempontjából. Ez alapján Magyarország egyaránt kiindulási, cél- és tranzitország az emberkereskedelem áldozatává váló férfiak, nők és gyermekek, - kiemelten a prostitúcióra kényszerített nők és lányok - tekintetében, és emellett a férfiakat, nőket és gyermekeket érintő kényszermunkát illetően is. Kelet-magyarországi, főként roma nők és gyermekek válnak szexuális célú emberkereskedelem tárgyává az ország határain belül és külföldön, így Hollandiában, Svájcban, az Egyesült Királyságban, Németországban, Ausztriában, Belgiumban, Olaszországban, Görögországban, Spanyolországban, Svédországban és az Egyesült Államokban. A magyar férfiak kizsákmányolása Nyugat-Európában erősödött, különösen Hollandia északi részén, az agrárszektorban és a brit építőiparban. Az Europol 2009 és 2013 között emberkereskedelmi ügyekben folytatott nyomozásainál az áldozatok 18 %-a volt magyar. Az emberkereskedelem bulgáriai és romániai áldozatai számára Magyarország tranzitország, amelyen nyugat-európai országok felé haladnak át. A jelentés szerint vidéki területeken lakó családok házi- és mezőgazdasági munkára kényszerítenek hajléktalan férfiakat. A munkaerő-toborzók belföldi vagy külföldi építőipari munkára szállítanak munkásokat, azok fizetését azonban megtagadják. A szexuális célú emberkereskedelem magyarországi áldozatait továbbra is kizsákmányolják utcai prostitúcióban, valamint bárnak és masszázsszalonoknak álcázott bordélyokban és magánlakásokban folytatott prostitúció révén.

A jelentés szerint Magyarország ugyan jelentős erőfeszítéseket tesz a jelenség megszűntetése érdekében, de még nem teljesíti maradéktalanul az emberkereskedelem felszámolására irányuló követelményeket. A Belügyminisztérium a jelenség megfékezése érdekében nemzeti koordinációs mechanizmust és egy civil szervezeteket tömörítő kerekasztalt működtet. Ez utóbbi az emberkereskedelem elleni nemzeti koordinátor és az emberkereskedelem elleni küzdelemben közreműködő nem kormányzati szervek együttműködését hivatott elősegítni. Célja az emberkereskedelem elleni harc hatékonyságának növelése, kapcsolatépítés és párbeszéd, beleértve a kölcsönös tájékoztatást egymás tevékenységéről, valamint a résztvevők közötti lehetséges együttműködési területek feltérképezését.

49. kép:
„Csomag”,
emberkereskedelem elleni kampány.
Kenya, 2009.

118 http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2013/215479.htm

AZ **ALAPVETŐ JOGOK** BIZTOSA MAGYARORSZÁGON

Az ombudsman, magyarul az alapvető jogok biztosa más állami szervektől független, kizárólag az őt megválasztó országgyűlésnek felelős, saját hivatallal rendelkező köztisztviselő, akinek a legfőbb feladata, hogy az alapjogokkal kapcsolatos visszásságokat kivizsgálja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen. Az ombudsman kezdeményezheti az érintett szerv vezetőjénél a visszásság orvoslását, indítványozhatja az Alkotmánybíróság eljárását, kezdeményezheti a Kúriánál az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát, a legfőbb ügyész útján kezdeményezheti az ügyészség fellépését, az illetékes szervnél felelősségre vonásra irányuló eljárást kezdeményezhet, javasolhatja a jogalkotásra jogosult szervnél a jogszabály módosítását, vagy végső intézkedésként az ügyet az Országgyűlés elé terjesztheti.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint valamely hatóság, például közigazgatási szerv, helyi önkormányzat, rendvédelmi szerv, nyomozó hatóság, az ügyészség nyomozást végző szerve, közjegyző, törvényszéki végrehajtó, önálló bírósági végrehajtó vagy közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár.

A panaszokról és közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény alapján a közérdekű bejelentést az alapvető jogok biztosa által üzemeltetett védett elektronikus rendszerben is meg lehet tenni. A közérdekű bejelentés olyan körülményre hívja fel a figyelmet, amelynek orvoslása vagy megszüntetése a közösség vagy az egész társadalom érdekét szolgálja. A közérdekű bejelentés javaslatot is tartalmazhat.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni ENSZ egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (OPCAT)[119] 3. cikke alapján a nemzeti megelőző mechanizmus feladatait az alapvető jogok biztosa látja el. Bárki panasszal fordulhat az alapvető jogok biztosához, ha megítélése szerint valamely hazai fogvatartási helyen a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma nem érvényesül. A nemzeti megelőző mechanizmus szerint a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazásának megelőzésére az ombudsman a fogvatartási helyeket hivatalból köteles rendszeresen látogatni, így működése nem korlátozódik a panaszok vizsgálatára. A nemzeti megelőző mechanizmus tevékenysége szempontjából a szabadságelvonás büntetés-végrehajtási, valamint a rendészeti intézményein túlmenően fogvatartási helynek minősül minden olyan állami, egyházi, önkormányzati, alapítványi vagy piaci szereplő által fenntartott intézmény, amelyet az egyén valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítása értelmében a saját akaratából nem hagyhat el.

Az ombudsman a hozzá forduló személy kilétét, személyes adatát kizárólag az érintett kifejezett hozzájárulása esetén jogosult felfedni, nyilvánosságra hozni. A törvény értelmében semmiféle hátrány nem érheti azokat, akik az alapvető jogok biztosával, vagy a munkatársaival információkat osztanak meg.[120]

Az alapvető jogok biztosa, korábbi nevén az állampolgári jogok országgyűlési biztosa a modernkori rabszolgaság témakörében a közelmúltban három átfogó vizsgálatot folytatott. Az AJB 4147/2010[121] számú ügyben

---

119 A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni ENSZ Egyezmény az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel vált a hazai jogrendszer részévé. A 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szól.

120 Az ombudsmani hivatal elérhetőségei:
e-mail: panasz@ajbh.hu, opcat.npm@ajbh.hu;
telefon: 06 1 475 7100;
honlap: www.ajbh.hu

121 A jelentés megtekinthető az "AJB 4147/2010" kulcsszavas kereséssel az AJBH honlapján (www.ajbh.hu)

50. kép: Emberkereskedelem elleni kampány Nagy-Britanniában. Plakát szövege: Közel 4 millió ember tűnik el minden évben. Munkára és prostitúcióra kényszerítik őket.

egy sajtóhír alapján vizsgálódott az M7-es autópálya épülő szakaszánál alkalmazott gyermekkorú munkavállalók ügyében és tájékoztatást kért az érintett munkaügyi főfelügyelőségektől, valamit az Országos Munkavédelmi és Munkaügyi Főfelügyelőség elnökétől. A beérkezett adatok alapján megállapítást nyert, hogy annak ellenére, hogy a 15 év alatti kiskorúak foglalkoztatását a magyar törvények szigorúan tiltják, mégis előfordul az alkalmazásuk, és a munkaügyi ellenőrzési hatóság nincs felkészülve arra, hogy mit tegyen abban az esetben, ha egy gyermeket munkavégzés közben talál. A főfelügyelőség eltilthatja ugyanis a munkáltatót a gyermek további foglalkoztatásától, de nincs szabályozás arra vonatkozóan, hogy mit csináljon az érintett kiskorúval. Ezért az ombudsman intézkedéseket tett annak érdekében, hogy a minisztérium alkosson a gyermekek védelmét jobban szolgáló és jogait hatékonyabban védő jogszabályokat.

Az ombudsman az AJB 1472/2011.[122] számú ügyben annak járt utána, hogy a gyermekmunka - jogszabályok által meghatározott és szigorúan büntetett - legrosszabb formái tetten érhetőek-e Magyarországon. A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében tájékoztatást kért a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaitól, rendőrkapitányságoktól, gyámhivataloktól, valamint felvette a kapcsolatot a gyermekprostitúció visszaszorításában szerepet vállaló civil szervezetekkel is. A gyermekprostitúció többnyire látens módon történik, így komoly nehézséget jelentett a megfelelő adatok és tényszerű információk beszerzése, de a tapasztalatok azt mutatták, hogy a gyermekjóléti szolgálatok és a gyermekotthonok szinte mindegyike találkozott már a jelenséggel, azonban mindaddig, amíg csak a prostitúció gyanúja áll fenn, intézkedést nem tesznek, mert nem merik felvállalni az esetleges tévedés következményeit. Az idő előrehaladtával azonban egyre kisebb eséllyel lehet olyan intézkedést tenni, amely hatékonyan megóvja a gyermeket. Az ombudsmani vizsgálat rámutatott arra a sajnálatos gyakorlatra, miszerint a rendőrségi, illetve szabálysértési, valamint a gyámhivatali eljárások elkövetőként és eljárás alá vont személyként tekintenek a kiskorúra, ahelyett, hogy az áldozatot látnák benne, akit meg kell óvni a veszélyeztetető helyzettől. Az ombudsman fokozott együttműködést kért a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaitól, valamint hatékony szakmai protokollok kidolgozását és gyakorlati útmutatók alkalmazását a feltárt probléma orvoslása érdekében.

Az AJB 4152/2012[123] számú ügyben az ombudsman a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a munka világában történő érvényesülését, az állami szerepvállalást a foglalkoztatás területén, valamint a méltó munkához való jog összefüggéseit tekintette át. Megállapította, hogy a fokozott együttműködés, kölcsönös tájékoztatás és pontosan meghatározott eljárási rend kiemelten fontos az eljáró hatóságok és szervek részéről, hogy a gyermekek legfőbb érdekei maradéktalanul érvényesülhessenek.

122 A jelentés megtekinthető az “AJB 1472/2011” kulcsszavas kereséssel az AJBH honlapján (www.ajbh.hu)
123 A jelentés megtekinthető az “AJB 4152/2012” kulcsszavas kereséssel az AJBH honlapján (www.ajbh.hu)

HOGYAN **TEGYÜNK** A MODERNKORI RABSZOLGASÁG ELLEN?

MEGELŐZÉS - VÉDELEM – BŰNÜLDÖZÉS

A modernkori rabszolgasággal szembeni fellépés összességében nemzetközi ügy, amely túlmutat az országhatárokon. Az Európai Unión belül alapvető és hangsúlyos az egyes tagállamok felelőssége is. Az Unió ajánlásainak és irányelveinek tagállami alkalmazása szükséges, de nem elégséges a rabszolgaság teljes körű felszámolásához, hiszen a jelenség nem tisztán jogi jellegű, így nem kizárólag jogi eszközökkel orvosolható. A jogszabályok szintjén Magyarország a nemzetközi sztenderdeknek megfelelően közelíti meg a problémát, az alkalmazás gyakorlata azonban jelentős hiányosságokat mutat. A gyakorlat megváltoztatásához tehát nem elegendő a magas színvonalú jogalkotás, hanem a jogalkalmazás támogatása és fejlesztése is szükséges.

Az alábbi pontokba szedett javaslatok a rabszolgaság felszámolásának érdekében a hazai megelőzési, védelmi és bűnüldözési gyakorlat fejlesztésére irányulnak[124]:

1. A rabszolgaság minden formáját érintő jogszabályok fejlesztése.
   A jogszabály elfogadása előtt nyílt vita és társadalmi egyeztetés az alkalmazhatóságról a hosszú távú stratégiák alapján. Az elfogadása után az érintett szakemberek oktatása, képzése. A kizsákmányolók felelősségre vonása.
2. Jogalkalmazás minőségének javítása.
   Megbízható statisztikai adatgyűjtés és adatszolgáltatás, hiteles és pontos nyilvántartások vezetése egységes szakmai protokollok alapján. Szakpolitikák és szakterületek együttműködése.
3. Áldozatok pontos azonosítása.
   Holisztikus szemléletű, integrált ellátás kiterjesztése a különböző szakterületek együttműködése mellett. Képzések, tréningek az áldozattá válás felismeréséhez és a kapcsolatfelvételhez. Cél az áldozatok szükségleteinek hatékonyabb felismerése és magasabb szintű kielégítése.
4. Áldozatvédelem és áldozatsegítés tartalmi és formai jellemzőinek meghatározására vonatkozó szakmai protokollok kidolgozása.
   Az áldozatok és kizsákmányolóik közötti függőségi viszony kiküszöbölése az ismétlődés és visszaesés elkerülése érdekében. Utánkövetés.
5. Monitoring, a gyakorlat értékelő elemzése.
   A segítő foglalkozásúak döntéseinek, döntési mechanizmusának értékelése, szupervízió.
6. Társadalmi szemléletformálás és diszkrimináció-mentesség.
   Ajánlások és javaslatok széles körben történő megismertetése. Képzések, tréningek a sztereotípiák és előítéletek leküzdésére a civil szervezetek aktív közreműködésével.

---

124 Gyurkó Sz. - Virág Gy. (2009) (szerk.) *Emberpiac: a Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői.* Eszter Alapítvány, Budapest

51. kép:
Rabszolgaságból felszabadított lánygyerekek oktatása.
India, 2011.

ÉRDEKKÉPVISELET – CSELEKVÉS[125]

Az érdekképviselet a valamely pozitív változás elérésének érdekében történő aktív cselekvést jelenti. Általában több olyan ember és/vagy szervezet együttműködése, akik ugyanazt a változást szeretnék elérni. Leghitelesebben azok tudnak érdekképviseleti tevékenységet végezni, akik saját érdekeik hiteles szószólói, jelen esetben tehát maguk a modernkori rabszolgaságban élő személyek. A modernkori rabszolgaságban élő emberek és szövetségeseik aktív és összehangolt erőfeszítésére van szükség ahhoz, hogy emberi jogaikat érvényesíthessék, és valódi társadalmi változást idézzenek elő.

JOGTUDATOSSÁG

Minden embernek tudnia kellene, milyen jogok illetik meg. E kézikönyv célja többek között az, hogy megismerjük a modernkori rabszolgaságban élő személyeket megillető, a nemzetközi jog által elismert emberi jogokat. Az áldozatoknak és szövetségeseiknek – az emberi jogi nézőpontot érvényesítve – fontos biztonsággal tájékozódni az őket körülvevő aktuális társadalmi és politikai környezetben. Ez a fajta tudatosság lehetővé teszi a hátrányos megkülönböztetés elleni aktív cselekvést, valamint a küzdelmet az áldozatokat megillető jogokért.

ÖNTUDATOSSÁG

Ahhoz, hogy saját jogaink szószólóivá váljunk, nélkülözhetetlen az önismeret és a hatékony kommunikáció. A modernkori rabszolgaságban élő személyeknek tisztában kell lenniük saját erejükkel és szükségleteikkel, továbbá képesnek kell lenniük hatékonyan kommunikálni azokban a helyzetekben, amikor a jogaikért küzdenek. Mint bármilyen más készséget, az érdekképviseletet is gyakorolni kell. Gyakoroljuk azon szükségleteink megfogalmazását, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a közösség tagjává váljunk és élvezhessük jogainkat.

CSELEKVÉS

A tudatosság önmagában nem elég a változáshoz. Ehhez cselekvés, vagyis aktív fellépés is szükséges. Az aktív közreműködés feltétele a kellő tudás ahhoz, hogy sikeresen kiálljunk jogainkért. Ehhez elengedhetetlen a készségek, képességek fejlesztése és nem utolsó sorban az elkötelezettség. Kezdjük kis, könnyen megvalósítható

125 Flowers, N. (2009) (szerk.) Emberi jogok. IGEN! *A fogyatékossággal élő személyek jogai. Képzési Kézikönyv*. SINOSZ, Budapest

lépésekkel. Segíthet, ha önkéntesként, vagy akár tagként csatlakozunk egy modernkori rabszolgaság témájával foglalkozó szervezethez, vagy a szervezet valamely nyílt megmozdulásához. (Lásd az 5. Függelékben található szervezetek bemutatkozóit.) A területen dolgozó szervezetek biztosíthatják, hogy hasonló gondolkodású emberekkel közösen fejlesszük magunkat, ezzel erősítve önismeretünket, identitásunkat.

Az érdekvédelem többféle célt szolgálhat: vonatkozhat saját szükségleteinkre, más modernkori rabszolgaságban élő emberekére, vagy akár az áldozatok egész közösségének igényeire.

Az érdekképviselet különböző szinteken valósulhat meg: helyi, nemzeti vagy nemzetközi.

Az érdekképviselet ereje abban rejlik, hogy egyének és csoportok fognak össze egy közös cél érdekében. Az érdekképviselet területén tapasztalt szakemberek jól tudják, hogy a tartós változtatáshoz időre van szükség, főleg akkor, ha évszázados szokások, tradíciók, attitűdök kritikus felülvizsgálatára van hozzá szükség.

Az állami feladatokhoz kapcsolódó intézményekről rövid összefoglaló található a 6. Függelékben, illetve a 7. Függelék tartalmazza a különféle kapcsolódó szakmák etikai kódexeinek fellelhetőségét is.

52. kép:
Közösségi tanácsadás
a bevándorló munkásokat befogadó menekültállomáson.
Kambodzsa, 2011.

53. kép:
National Underground Railroad Freedom Center.
Cincinnati, Ohio, USA, 2013.

VII.

Fogalmak

Ez a gyűjtemény a kötetben megjelenő legfontosabb fogalmak általunk használt definícióit tartalmazza. A gyűjteményben megtalálhatóak továbbá olyan kifejezések is, amelyek a modernkori rabszolgaság tágabb kontextusának – az emberi jogi megközelítésnek – a fogalmi hátterét adják.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ezeknek a társadalmi jelenségeket leíró fogalmaknak jó része többféleképpen is definiálható, és hogy a rövid meghatározások szükségképpen leegyszerűsítőek.

A FOGALOM MAGYARUL	A FOGALOM ANGOLUL	DEFINÍCIÓ (MEGHATÁROZÁS)
Ableizmus („Épizmus")	Ableism	A fizikai és/vagy szellemi épség alapján való megkülönböztetett bánásmód. Következménye a fogyatékossággal élő személyeket sújtó sztereotípiák és előítéletek, amelyek egyben elvárásként is jelentkeznek. A társadalmi rendszer szintjén szisztematikusan működő előítéletként morális és intellektuális igazolását adja a különböző fogyatékosságok alapján történő diszkriminációnak és az egyenlőtlenségeknek.
Ageizmus („Korizmus")	Ageism	Az életkor alapján való megkülönböztetett bánásmód. Következménye az idősebb személyeket sújtó sztereotípiák és előítéletek, amelyek egyben elvárásként is jelentkeznek. A társadalmi rendszer szintjén szisztematikusan működő előítéletként morális és intellektuális igazolását adják az életkor alapján történő diszkriminációnak és az egyenlőtlenségeknek.
Abolició (Eltörlés)	Abolition	Törvény vagy határozat hatályon kívül helyezése, jelen kontextusban a rabszolgaság eltörlésére vonatkozóan.
Abolicionizmus (Eltörlés-pártiság)	Abolitionism	A rabszolgaság megszüntetéséért küzdő mozgalom a 18. század végén és a 19. században. Legeredményesebben az Amerikai Egyesült Államokban működött, ahol a sajtó bevonásával, szervezett kampányok keretében, agitációs eszközöket alkalmazva elérték, hogy 1863-ban a feketék formális egyenjogúságot kapjanak.
Abszolút szegénység	Absolute poverty	Az az állapot, amikor egyének vagy családok, illetve a népesség egy csoportja nem rendelkezik azokkal az általánosan meghatározott minimális erőforrásokkal, amelyek alapvetőnek tekinthetőek a túléléshez.
Adósrabszolgaság	Bonded labour	Olyan helyzet, amelyben egy személy felkínálja saját, vagy családtagja(i) munkaerejét, készpénz kölcsönért cserébe. A kölcsönt adó fél azonban olyan magas kamatokat és egyéb járulékos költségeket határoz meg, amelynek eredményeképpen a kölcsönt képtelenség visszafizetni.
Aktív állampolgárság	Active Citizenship	Az egyén részvétele a civil társadalomban, közösségben és/vagy politikai életben, amelyet a kölcsönös tisztelet és erőszakmentesség, továbbá az emberi jogok és a demokrácia tiszteletben tartása jellemez. Az újabb keletű fogalom egyértelműen kritériumnak tekinti a demokratikus attitűd meglétét.
Állami kényszermunka	Forced labour for the state	Olyan munkahelyzet, amikor az állampolgárokat a kormány és/vagy a fegyveres erők kényszerítik munkára.

Államközi szervezetek	Intergovernmental organisation	Több állam által finanszírozott szervezet. Vannak regionális szervezetek (pl. az Európa Tanács), szövetségek (pl. a NATO), és olyan szervezetek is, amelyek egy meghatározott célnak szentelik tevékenységüket (pl. a WHO vagy az ILO).
Állampolgárság	Citizenship	Az állam által polgárai számára biztosított összes jog, teljes szabadság, kiváltság, elvárt kötelezettség és védelem.
Ambivalens szexizmus	Ambivalent sexism	A nőkkel kapcsolatos szexizmus legújabb megjelenési formája, amely egyszerre tartalmazza a nemek közötti egyenlőtlen hatalmi viszonyokból eredő ellenségességet, és az egzisztenciális és érzelmi függés miatti jóindulatú előítéleteket a nőkkel szemben. A vélt vagy valós nemi különbségek jóindulatú értelmezése a nők pozitív tulajdonságairól beszél, a rosszindulatú nézetek pedig a negatív tulajdonságokat hangoztatják.
Antiszemitizmus	Antisemitism	A zsidó emberekkel szembeni megkülönböztetett bánásmód, sztereotípiák és előítéletek. Alapja az a téves meggyőződés, hogy a zsidó emberek alapvetően és veleszületetten különböznek a többi embertől. (Emellett gyakran megjelenő téves nézet még, hogy a zsidók, mint egy nagy hatalommal rendelkező csoport, a világ irányítására törekszenek.) A társadalmi rendszer szintjén szisztematikusan működő előítéletként morális és intellektuális igazolását adja a zsidó emberek diszkriminációjának. A történelemből ismert legszörnyűbb formája a hitleri rendszer faji tisztaságon és felsőbbrendűségen alapuló náci ideológiája volt, amikor is a Holokauszt idején zsidók millióit deportálták és ölték meg koncentrációs táborokban.
Atlanti háromszög rabszolga-kereskedelem	Atlantic triangular slave trade	Annak a történetileg kialakult „háromszögnek" az elnevezése, amely az afrikai, amerikai és európai kontinenst is érintő kereskedelmi viszonyt írja le. Az Afrikából elhurcolt rabszolgák által az amerikai kontinensen előállított termékeket Európába szállították. Az európaiak még több rabszolgáért cserébe főként textilárut, rumot, fegyvereket és az ahhoz szükséges muníciót adtak el az afrikai uralkodóknak.
Az emberi jogok kiteljesítése	Fullfill human rights	Annak biztosítása, hogy mindenki – beleértve a gyermekeket is – gyakorolhassa emberi jogait. Az államoknak ennek elérése érdekében olyan jogszabályokat kell elfogadniuk és olyan szakpolitikákat kidolgozniuk, amelyek elősegítik az emberi jogok érvényesülését. A finanszírozásához szükséges források biztosításával, különféle programok és más intézkedések megvalósításával segítik elő ezen jogok érvényre jutását.
Az emberi jogok védelme	Protection of human rights	Annak kötelezettsége, hogy az állam akár kényszer igénybevétele mellett is védelmet biztosít állampolgárai számára az ellenük elkövetett jogsérelmekkel szemben.

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala	Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)	Az ENSZ titkárságának ez a Genfben működő hivatala felelős a nemzetközi emberi jogban és egyezményekben foglalt jogok védelméért és érvényre juttatásáért. Az emberi jogok sérelmének megelőzése, tiszteletben tartásuk biztosítása és védelme érdekében a nemzetközi együttműködések elősegítését, és az ezekhez kapcsolódó ENSZ tevékenységek koordinálását végzi.
Bojkott	Boycott	Bizonyos termékek vásárlásának elutasítása.
Cseléd(ség) (Szolga, Béres)	Servant/Maid	Kiszolgáltatott anyagi és társadalmi helyzetük miatt a munkaadójuktól függésbe került, így tartósan, vagy időszakosan lekötött személyek. Legtöbbször csak szerény szállás és étkezés, vagy nagyon alacsony bérezés fejében dolgoztak. A házi cselédek (háztartásban alkalmazottak) többsége állandó és közvetlen ellenőrzés, felügyelet alatt dolgozott/dolgozik. Munkaidejük, munkakörük nem volt/nincs meghatározva.
Civil társadalom	Civil society	A társadalom azon szervezeteinek, egyéneknek az összessége (alapítványok, egyesületek, egyházak, hálózatok, egyének) amelyek az államtól függetlenül, autonóm módon működnek. Tágabban értelmezve beleértendő az állampolgároknak az a magatartása is, miszerint önkéntesen részt vesznek a közügyekben, érdekeik és értékeik megjelenítése és védelme érdekében. A civil társadalom fontos szerepe az állam felügyelete, a hatalom ellensúlyozása és a közvetítés az állam és a társadalom között.
De facto egyenlőség	De facto equality	Nem csupán a jogban, de a gyakorlatban és az egyének megélt tapasztalataiban is létező egyenlőség. Csak akkor valósulhat meg, ha valóban megszűnik a diszkrimináció, és mindenki azonos mértékben élhet jogaival.
Dehumanizáció (Emberiességtől való megfosztás)	Dehumanisation	Az a jelenség, amikor egy személyt vagy egy csoportot árucikként vagy tárgyként, és nem pedig emberként kezelnek.
Diszkrimináció (Megkülönböztetés)	Discrimination	Amikor egy személyt vagy egy csoportot valamely jellemzőjük (például külső megjelenésük, látható identitásuk, vagy egy csoporthoz való tartozásuk) alapján megkülönböztető bánásmódban részesítenek.
Egyezmény	Convention	Államok közötti hivatalos írásbeli megállapodás. Általában egy ENSZ Közgyűlés által kinevezett munkacsoport szövegezi meg, majd az ENSZ Közgyűlés elé kerül elfogadásra. Ezután az ENSZ tagországok aláírják, majd kihirdetik, azaz ratifikálják az egyezményt, amelynek keretében az adott ország kormányának törvényhozó szerve megteszi a szükséges lépéseket ahhoz, hogy az egyezmény hivatalosan az ország nemzeti jogrendszerének részévé váljon. Ezt követően jogilag kötelező érvényűvé válik adott országra nézve.

Elidegeníthetetlen (- emberi jog)	Inalienable	Arra az elvre utal, miszerint az emberi jogok minden egyes embert veleszületetten megilletnek, és azoktól senki nem fosztható meg önkényesen. Mivel nem az állam vagy más hatóság adja ezen jogokat, így el sem veheti.
Ellátási lánc (Kereskedelmi lánc)	Supply chain	Egy termék útjának állomásait jelenti a gyártótól, az előállítás helyétől kezdődően a feldolgozáson, csomagoláson és szállításon keresztül az eladás helyének végállomásáig, a vevőig.
Ellenséges szexizmus	Hostile sexism	Az ambivalens szexizmus azon nézetei, amelyek a nőket negatív tulajdonságokkal ruházzák fel, és mint versengő, és/vagy szexuális eszközökkel kontrollt szerezni igyekvő, nem szerethető, ám gyakran kompetens személyként írják le. Az ellenséges ideológia egyrészt a férfiak magasabb státuszának igazolását adja, másrészt büntető értékelés a hagyományosan előírt szerepeket megszegő nők – mint például a „karrieristák" vagy a feministák – számára.
Elnyomás	Oppression	A hatalom gyakorlásának igazságtalan, erőszakos vagy kegyetlen módja. A társadalmi elnyomás az egyes csoportoknak vagy embereknek intézményesen támogatott bántalmazása és kihasználása.
Emberi jogok	Human rights	Minden embert születésétől fogva megillető körülmények és szabadságok biztosítása abból a célból, hogy az egyén a szükségleteinek megfelelő és teljes értékű életet élhessen.
Embercsempészet	People smuggling	Amikor egy személy valamely államhatárnak más(ok) által a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő (azaz illegális) átlépéséhez segítséget nyújt.
Emberkereskedelem	Trafficking in persons	Az a gyakorlat, amikor emberek toborzása, szállítása, csempészése, rejtegetése, eladása vagy átvétele történik szervezett módon, kizsákmányolásuk céljából. Gyakran fenyegetés, erőszak vagy egyéb kényszer alkalmazásával.
Emberrablás	Kidnapping	Az a cselekedet, amikor valaki egy másik embert erőszakkal vagy fenyegetéssel, esetleg védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotba helyezésével, vagy ilyen állapotát kihasználva megfoszt személyi szabadságától.
Esélyegyenlőség	Equality of opportunity	Azonos esélyek biztosítása a társadalom tagjai számára (azaz a diszkrimináció tilalma) a társadalmi részvételhez és egyéni érvényesüléshez. Az egyéni adottságok, vagy csoportos megkülönböztetés miatt hátrányos helyzetből induló egyéneknek és csoportoknak az igényeiknek megfelelő támogatást (pozitív diszkrimináció) kell biztosítani ahhoz, hogy ők is egyenlő eséllyel érvényesülhessenek és vehessenek részt a társadalom életében.
Fair trade (méltányos kereskedelem)	Fair-trade	Olyan kereskedelmi rendszer, amely méltányos árat garantál a termelő számára, egyben elvárja, hogy a termelő méltányos munkakörülményeket biztosítson, és ne alkalmazzon gyermekmunkát.

Felsőbbrendűség	Superiority	Az a téves nézet, amely szerint egy bizonyos embercsoport magasabb rendű és/vagy értékesebb a másiknál. A különbségtevés sokféleképpen megjelenhet. A leggyakoribb például a bőrszín, a nem, az életkor, a fizikai/mentális állapot vagy a társadalmi osztály alapján történő különbségtevések. Ezek mentén a jellemzők mentén kirajzolhatóak a „domináns" csoportok, amelyek nagyobb hatalommal rendelkeznek (például a „fehér ember", vagy a „fiatal fehér férfi" – azaz egyszerre több szempont is megjelenhet).
Gyermekkatona	Child solder	Olyan 18 évesnél fiatalabb személy, akit bármilyen szabályos vagy tiltott fegyveres alakulatba besoroznak.
Gyermekmunka	Child labour	Gyermekek által végeztetett munka, amellyel a gyermeket megfosztják a gyermekkorától, a lehetőségeitől és a méltóságától, és amely így károsítja a fizikai és a mentális fejlődését.
Háborús rabszolgaság	Wartime enslavement	A fegyveres konfliktusok helyszínén fordul elő, amikor a kormány milicistái / a fegyveres felkelők civileket (a harcokban nem résztvevő lakosokat) rabolnak el és taszítanak rabszolgaságba. Különösen a nőket és a gyermekeket érinti, akikkel a ház körül végeztetnek kényszermunkát, vagy szexuális kizsákmányolás áldozataivá válnak. A családok férfi tagjait gyakorta még a nők és gyermekek túszul ejtése előtt megölik.
Hagyományos szexizmus	Old fashioned sexism	A szexista nézetek azon formája, amelynek fő jellegzetessége, hogy a férfiakhoz viszonyítja a nők szerepeit, feladatait, jogait, a tradicionális nemi szerepeknek megfelelő vélekedést képviselve. A nőkről való hagyományos, rigid és korlátozó gondolkodás jellemzi, amelynek a férfiak felsőbbrendűségének, és ebből következően a nők alacsonyabb rendűségének ideológiája az alapja.
Hatalom	(Social) Power	Azt az erőt jelenti, amely alapján egy személy, egy csoport vagy egy társadalmi intézmény az akaratát vagy szándékát mások felett érvényesíteni tudja, azok beleegyezésével (legitim hatalom) vagy akár akaratuk ellenére is (illegitim hatalom).
Hatályba lépés	Entry into force	Az a folyamat, amelynek során egy egyezmény jogilag kötelező érvényűvé válik az azt ratifikáló államok számára. Ez akkor történik meg, ha a szerződés által meghatározott minimális számú állam már ratifikálta az egyezményt.
Háztartási rabszolgaság	Domestic slavery	Amikor a háztartásban alkalmazott személyt rabszolgamunkára kényszerítik, folyamatos fizikai, nemi és/vagy pszichológiai erőszakkal.
Hímsovinizmus (Nőgyűlölet)	Male chauvinism	Az a nézet, amely a férfiak veleszületett felsőbbrendűségét hirdeti (pl. intelligenciában és képességekben), és ennek alapján a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetést (pl. lekezelő bánásmód, becsmérlés, kigúnyolás vagy akár a bántalmazás különböző formái) jogosnak véli.

Holop	Holop	Az abszolutista orosz cári birodalomban, rabszolgasorban élő, személyi szabadságuktól megfosztott, adható-vehető földművesként élő mintegy 1,5 millió ember. Nagy részben az állam, kisebb részben földesurak tulajdonát képezték.
Internálás	Internment	Politikai okokból megbízhatatlannak tartott személyek, illetve családtagjaik, vagy háború esetén az ellenséges állam adott országban tartózkodó állampolgárainak rendőri őrizet alá helyezése, internálótáborba vagy egyéb kényszerlakhelyre szállítása.
Interszekcionalitás	Intersectionality	Az emberek egyszerre tagjai különféle társadalmi csoportoknak (pl. osztályhoz, etnikai vagy nemi csoporthoz való tartozás szerint), és az ezek alapján meglévő társadalmi egyenlőtlenségek és hierarchiák dinamikus kölcsönhatásba lépnek egymással, azaz együttesen jelölik ki az egyén aktuális társadalmi pozícióját.
Jogképesség	Legal capacity	Az az elv, amely alapján minden embernek azonos és egyenlő jogai és kötelességei lehetnek. Az emberrel vele születik, el nem idegeníthető, és nincs feltételekhez kötve. Ez az elv biztosítja, hogy az embereket jogilag személyeknek, és nem pedig tárgyaknak vagy mások tulajdonának tekintsék.
Jóindulatú szexizmus	Benevolent sexism	Az ambivalens szexizmus azon nézetei, amelyek a nőket olyan pozitív jellemzőkkel ruházzák fel, mint például az érzelmesség, a kedvesség és a másokról való gondoskodás. Ezek a nézetek szeretetre méltó és inkompetens, védelemre szoruló személyként írják le a nőket. A jóindulatú ideológia egyrészt a férfiak magasabb státuszának igazolását adja, másrészt jutalmazó értékelés a hagyományosan előírt szerepeket betartó nők számára, egyfajta védelmet jelentve az ellenséges előítéletekkel szemben.
Kampány	Campaign	A nyilvánosság előtt zajló, tudatosan megtervezett és végrehajtott közösségi eseménysorozat, amelynek célja bizonyos csoportok (vagy akár a társadalom egészének) informálása, figyelmük felkeltése, attitűdjeik formálása és bizonyos cselekvésekre való buzdítása.
Kárpótlás	Restitution	Az a folyamat, amikor valakit egy harmadik személy/fél által okozott vesztesége vagy kára miatt kompenzációban részesítenek.
Kaszt	Caste	A társadalmi hierarchiában egymás felett álló csoportok meghatározásának egyik formája, amely generációk között áthagyományozódik. Az emberekkel ilyenkor a szüleik által elfoglalt társadalmi pozíciók alapján bánnak. Az „alsóbb” kasztok tagjai rendszeresen szembesülnek a diszkrimináció, az elnyomás és a nélkülözés különböző formáival.

Keleti rabszolgaság	Oriental / Eastern / Saharan - Indian Ocean slavery	A rabszolga-kereskedelemnek a 7. században kezdődő északi, északkeleti irányú forgalma. (A Szaharán keresztül az iszlám Közel-Keletre, és a Vörös-tengeren keresztül az Arab-félszigetre.) Nagyjából 4 millióra becsülik a szubszaharai területekről a 600-as évektől az 1500-as évekig észak-keletre elhurcolt rabszolgák számát. A 16. századtól a 20. századig tartó időszakban ez a szám közel megháromszorozódott.
Kényszer	Coercion	Olyan bánásmód, amikor erőszak használatával, a megfélemlítés különféle eszközeivel engedelmességre, például a parancsok teljesítésére vesznek rá valakit.
Kényszermunka	Forced labour	Olyan munkavégzés, amikor valakit akarata ellenére, gyakran erőszak alkalmazásával (például fizikai erőszak, lelki terror vagy zsarolás) kényszerítenek munkavégzésre. Gyakran illegális módon, megtévesztéssel toborozzák az embereket, akik rossz munkakörülmények között, csekély fizetség mellett, vagy fizetség nélkül dolgoznak.
Kényszerházasság (Szervilis házasság)	Forced marriage	Amikor valakit szabad akarata ellenére, a szülők vagy más személyek, házasságra kényszerítenek, többnyire anyagi érdekek miatt.
Kizsákmányolás	Exploitation	Olyan helyzet, amelyben valaki más személy(ek) számára dolgozik, többnyire durva és egészségtelen körülmények között, ellenszolgáltatás nélkül vagy rendkívül alacsony bérezésért. Az általa végzett munkával alapvetően a kizsákmányoló(k) számára termel profitot. Különböző formái vannak, mint például a rabszolgáság, politikai érdekek kényszerű kiszolgálása, a bűncselekményekben vagy tudományos kísérletekben való kényszerű részvétel.
Klasszikus rabszolgaság (Tradicionális rabszolgáság)	Chattel slavery	A fogvatartott rabszolgákra tulajdonként tekintenek, fogvatartóik adják, veszik, ajándékozzák, öröklik őket. Az áldozatok vagy beleszületnek a rabszolgaságba, vagy elfogják és eladják őket. Szolgaságuk egész életre szól és legtöbbször leszármazottaikat is érinti.
Klasszizmus (Társadalmi osztály alapú előítélet)	Classism	A társadalmi osztályba tartozás alapján történő megkülönböztetett bánásmód. Következménye az alacsonyabb társadalmi osztályba tartozókat sújtó sztereotípiák és előítéletek, amelyek egyben elvárásként is jelentkeznek. A társadalmi rendszer szintjén szisztematikusan működő előítéletként morális és intellektuális igazolását adja a társadalmi osztály alapján történő diszkriminációnak és az egyenlőtlenségeknek.
Kényszermunka tábor	Forced labour camp	Elsődleges funkciója az, hogy eltávolítsa, likvidálja az aktuális politikai hatalom által ellenségnek/nemkívánatosnak ítélt embereket. A megbélyegzés legtöbbször politikai vagy etnikai alapú. A hatalom a fizikai megfélemlítés alkalmazásával kényszeríti embertelen körülmények közé a fogvatartottakat, és a kényszermunkát jórészt csak álcaként használva, valójában az „átnevelésükre” vagy megsemmisítésükre törekszik.

Megerősítő intézkedés (Pozitív diszkrimináció)	Affirmative action	Olyan állami vagy magánintézmény által végzett szisztematikus tevékenység vagy intézkedés, amely ellensúlyozza a múltbeli nemi, faji, etnikai, vallási, fogyatékosság vagy egyéb szempont alapján történt negatív diszkriminációt, az oktatás, a foglalkoztatás, vagy az előmenetel területén.
Menedékkérő	Asylum seeker	Olyan személy, aki származási országát maga mögött hagyva, menekültnek vallja magát, nemzetközi védelmet kér, veszély vagy üldöztetés okán. Azt, hogy egy menedékkérő jogosult-e nemzetközi védelemre, a nemzeti menekültügyi hatóságok döntik el. Abban az időszakban, amíg kérelme elbírálásra vár, a kérelmezőt menedékkérőnek nevezik.
Menekült	Refugee	Olyan személy, aki ideiglenes tartózkodási engedélyt vagy állampolgárságot kap egy országban, ahova veszély, faji, vallási, nemzetiségi vagy politikai üldöztetés elől menekült származási országából vagy szokásos tartózkodási helyéről.
Modern szexizmus	Modern sexism	A szexista nézetek azon formája, amelynek fő jellegzetessége az egyenlőség illúziója. Ez a nézetrendszer tagadja a fennálló egyenlőtlenséget és a nőket nemük miatt érő diszkrimináció létét, ezért elutasítja a nőmozgalmakat és a pozitív diszkrimináció szükségességét (például a kvótarendszert), valamit ellenzi a változást célzó szándékokat és cselekvéseket is.
Modernkori rabszolgaság	Contemporary slavery	A történeti rabszolgaság eltörlésének időpontjától megjelenő rabszolgaság bármilyen formája.
Mozgalom	Movement	Olyan viszonylag kevéssé szervezett társulás, amely a társadalom valamely problémájának észlelésekor jön létre, és célja ennek a problémának a széleskörű tematizálása és megoldása. Ennek érdekében különféle módokon (pl. tüntetések, petíciók, kampányok, informális oktatás) a társadalom összes tagját, vagy legalábbis minél nagyobb részét igyekszik mozgósítani.
Nacionalizmus	Nationalism	A nemzeti hovatartozás alapján történő megkülönböztetett bánásmód. A saját nemzetre, népre vonatkoztatva úgy jelenhet meg, hogy annak szeretetét, az iránta való hűséget és elkötelezettséget fontos értéknek tekintik. Ez egy pozitív jelenség lehet, azonban magában hordozza a szélsőséges elfogultság, vagy akár „nemzetimádat" veszélyét (szélsőséges nacionalizmus), amely sovinizmushoz, azaz más nemzetek alacsonyabb rendűnek tekintéséhez vezethet.
Nemzetközi humanitárius jog	International Humanitarian Law	A nemzetközi jog része, amely a fegyveres konfliktusok idején alkalmazandó. Védett státuszt biztosít meghatározott személyeknek, köztük a civil lakosságnak, segítséget kínál az áldozatoknak és korlátozza a háborús eszközöket a rombolás, az emberéletben bekövetkező veszteségek és a szükségtelen emberi szenvedés minimalizálása érdekében. Fő dokumentumai az 1949 évi genfi egyezmények.

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet	International Labour Organisation (ILO)	A versailles-i békeszerződés részeként 1919-ben alapított kormányközi szervezet, amelynek célja, hogy javítson a munkakörülményeken és elősegítse a társadalmi igazságosságot. 1946-ban az ENSZ szakosodott intézményévé vált.
Ombudsman (Alapvető Jogok Biztosa Magyarországon)	Ombudsman	Más állami szervektől független, kizárólag az őt megválasztó országgyűlésnek felelős, saját hivatallal rendelkező köztisztviselő, akinek a legfőbb feladata, hogy az alapjogokkal kapcsolatos visszásságokat kivizsgálja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen.
Oszthatatlan (- emberi jog)	Indivisible	A szó arra az elvre utal, miszerint minden emberi jog egyenlően fontos. Senkitől nem tagadható meg egyik joga sem azon az alapon, mert valaki úgy határoz, hogy az „kevésbé fontos" vagy „nem alapvető jelentőségű".
Petíció	Petition	Civil cselekvés, amelyre a tiltakozási és felszólalási jog ad lehetőséget, és amelynek eredményeképpen egy írásos kérvény készül valaki(k) nevében, egy személy, csoport vagy ügy támogatására vagy éppen az ellene való tiltakozásul. Többnyire olyan személyeknek vagy hatóságoknak címezik, akiknek formális hatalma és lehetősége van a petícióban megfogalmazott kérések teljesítésére.
Privilégium (Előjog, Kiváltság)	Privilege	Olyan jogok, előnyök vagy haszon, amelyek bizonyos személyeket pusztán egy adott csoportba tartozásuk okán megilletnek (lásd például a bőrszín, a nem, az életkor, a társadalmi osztály, vagyoni helyzet vagy az állampolgárság alapján történő különbségtételt). Ezek az előjogok nem kiérdemeltek, hanem olyan előnyök, amelyek áthagyományozódnak, hozzájárulva a társadalmi igazságtalanságok fennmaradásához azáltal, hogy bizonyos csoportokhoz tartozó személyeknek előnyöket biztosítanak.
Prostitúció	Prostitution	Legtágabb értelemben véve a személyi szabadság kiszolgáltatása valamiféle fizetségért (anyagi, befolyás). Szűkebb értelemben egy személy fizetség (anyagi ellenszolgáltatás) fejében nyújtott szexuális szolgáltatása (a nemi aktus bármely formája) más személy részére.
Rabszolga-kereskedelem	Slave trade	Az a gyakorlat, amikor embereket rabszolgaként adják és veszik.
Rabszolgaság	Slavery	Olyan állapot, amelyben egy személyt a fogvatartó(k) tulajdonnak tekint(enek), és/vagy ellenőrzés alatt tart(anak). A rabszolgaságba kényszerített embereket kizsákmányolják. Legtöbbször munkára kötelezik, dehumanizálják és gyakran bántalmazzák.

Rasszizmus	Rassism	A rasszba (faj, „bőrszín") tartozás alapján való megkülönböztetett bánásmód. Az a téves meggyőződés az alapja, hogy az emberi jellemzőket, képességeket a faj/ta/ (rassz) határozza meg, és ebből következően léteznek veleszületetten magasabb és alacsonyabb rendű fajok. Következménye a nem fehér rasszhoz tartozó embereket sújtó sztereotípiák és előítéletek, amelyek egyben elvárásként is jelentkeznek. A társadalmi rendszer szintjén szisztematikusan működő előítéletként morális és intellektuális igazolását adják a rasszbeli diszkriminációnak és egyenlőtlenségeknek.
Rehabilitáció	Rehabilitation	Az a folyamat, amely az ember jogainak durva megsértése nyomán keletkező traumák feldolgozásában támogatja az egyént szisztematikus segítségnyújtással, hogy amennyire lehetséges, teljes életet folytathasson.
Relatív szegénység (Objektív relatív depriváció)	Relative poverty (Objective relative deprivation)	Az az állapot, amikor egyének vagy családok, illetve a népesség egy csoportja nem rendelkeznek elegendő (anyagi, kulturális és társadalmi) erőforrással ahhoz, hogy úgy éljenek (pl. táplálkozzanak, szabadidős tevékenységekben vegyenek részt vagy bizonyos javakhoz jussanak), amely adott társadalomban szokásosnak vagy legalábbis szélesebb körben elfogadottnak tekintett. Mivel az átlagos egyénekhez vagy családokhoz képest szűkösebbek az erőforrásaik, így a szegény emberek és családok kirekesztődnek az általánosan elterjedt életmódból, szokásokból és tevékenységekből.
Robot	Corvée	A feudalizmus korai szakaszára jellemző, a földesúr számára a jobbágyok által végzett, kikényszerített többletmunka/ingyenmunka.
Poszttraumás stressz szindróma (PTSD)	Posttraumatic stress disorder	Pszichológiailag traumás esemény (baleset, környezeti katasztrófa, haláleset, rablás vagy akár a rabszolgaság) átélését követően kialakuló szorongásos zavar. A PTSD-ben szenvedők újra és újra átélik a traumát és emiatt visszatérő gondolatok, álmok gyötrik őket. Jellemző, hogy a mindennapokban megpróbálják elkerülni a traumával kapcsolatos érzéseket, helyzeteket, helyeket. Közönyt mutatnak és csökken általános érdeklődésük, egyes tanult készségeik visszafejlődnek és az átlagosnál ingerlékenyebbek.
Sovinizmus	Chauvinism	A saját nemzet felsőbbrendűségét hirdető nézet (pl. intelligenciában és képességekben), amely tagjainak kiváltságos jogokat követel, miközben a más nemzetekbe tartozó emberekkel szembeni hátrányos megkülönböztetést (pl. lekezelő bánásmód, becsmérlés, kigúnyolás vagy akár a bántalmazás különböző formái) jogosnak véli. Legtöbbször együtt jár a más nemzetekkel szembeni ellenérzéssel, sőt, akár gyűlölettel, aminek következménye azok leigázására, üldözésére való uszítás is lehet.

Stockholm-szindróma (Traumás kötődés)	Stockholm syndrome	Az a jelenség, amikor az áldozat (például túsz vagy rabszolga) és fogvatartója között – a külvilág számára furcsának tűnő - pozitív kapcsolat alakul ki. A megfélemlítés miatti állandó feszültség és félelem mellett megjelenik egy erős érzelmi kötődés (a szeretet és a hála érzése), és az áldozat alapvetően jónak, esetleg mindenhatónak látja fogvatartóját.
Szakszervezet	Trade Union	Olyan munkavállalók által létrehozott és működtetett érdekképviseleti szervezet, amelynek célja, hogy a munka és fizetési feltételek javítása érdekében, illetve a munkásokkal szembeni méltánytalan bánásmód ellen fellépjen.
Szegregáció (Társadalmi kirekesztődés)	Segregation (Social exclusion)	Az a társadalmi jelenség, amikor egy élőhelyen belül a különböző társadalmi rétegek lakóhelye (pl. etnikai és/vagy gazdasági alapon) erősen elkülönül egymástól. A társadalmi kirekesztődés (elkülönülés) megjelenik intézményes szinteken is, például az oktatásban és a munka világában, vagy akár az olyan informális szociális terekben is, mint a szórakozóhelyek.
Szerződéses rabszolgaság	Contract slavery	Amikor egy személynek foglalkoztatást ígérnek egy elméleti szerződés alapján, ám a valóságban az abban foglaltaktól jelentősen eltérő munkakörülményekkel szembesülve csapdába kerül és ingyen vagy minimális juttatásért dolgozni kényszerül kizsákmányolói számára.
Szexizmus	Sexism	A nemi hovatartozás alapján történő megkülönböztetett bánásmód. Az a téves meggyőződés az alapja, amely szerint az emberi jellemzők, képességek és szerepek nagy részét a nem (sex/gender) veleszületetten meghatározza. Következménye a nőket, mint alárendelt csoportot sújtó sztereotípiák és előítéletek, amelyek egyben elvárásként is jelentkeznek. A társadalmi rendszer szintjén szisztematikus működő előítéletként morális és intellektuális igazolását adják a diszkriminációnak és az egyenlőtlenségeknek.
Szexrabszolgaság	Sexual slavery	A szexuális kizsákmányolás állapota, amelyben valakit – leggyakrabban nőket vagy lányokat – különféle szexuális cselekedetekre kényszerítenek, azokat mások számára mintegy szolgáltatásként nyújtva. A kényszerítés többnyire erőszakkal és/vagy fizikai bántalmazással történik, esetleg drogok, étel, szállás, védelem, ajándék vagy pénz felkínálásával. Pornográf tartalmak offline és online előállításában való részvételre kényszerítés is ide értendő. Ezekkel a kikényszerített szolgáltatásokkal az áldozatok mások számára üzleti hasznot termelnek.

Társadalmi igazságosság	Social justice	Egy olyan működésmód, amikor az állampolgárok a társadalomnak nyújtott szolgálataikkal arányosan részesülnek a keletkező haszonból (méltányosság), és amelyben a társadalom minden tagja testi-lelki biztonságban érzi magát. Az egymásért való kölcsönös felelősség (szolidaritás) belátásának eredményeképpen az egyenlő esélyek biztosítására törekszik. Az emberi jogok és méltóság tiszteletét helyezi előtérbe, az emberhez méltó élet alapvető feltételeinek általános, vagy legalábbis minél szélesebb körű biztosítását célozva, fokozott figyelmet szentelve a hátrányosabb helyzetű társadalmi csoportok életfeltételeinek, életminőségének javítására.
Társadalmi nem	Gender	A férfiak és a nők közötti pszichológiai, társadalmi és kulturális eltéréseket határozza meg, azaz, hogy az adott társadalomban milyennek kell lennie a férfiaknak és a nőknek, hogyan kell viselkedniük, gondolkodniuk és érezniük. A társadalmi nemnek vitathatatlanul biológiai alapjai vannak, ebből következően, de ezen túlmutatóan erőkülönbségeken alapul, komplex relációk mentén szerveződik, és a történeti-politikai kontextustól, kultúrától, személyes életciklustól is nagyban függ.
Társadalmi osztály/ réteg	Social class	Bizonyos szempontok alapján (például iskolai végzettség, foglalkozás, lakóhely, jövedelem nagysága, anyagi helyzet, stb.), akár egyszerre több dimenzió mentén besorolt, hasonló helyzetben levő emberek társadalmi csoportja. A leggyakrabban használt, hierarchikus meghatározás alsó-, közép- és felsőbb osztályokat különböztet meg.
Transzatlanti rabszolgaság	Transatlantic slavery	A 16. századtól a 19. századig tartó történeti rabszolgaságnak azon része, amelyben afrikaiak millióit szállították kényszerrel Észak- és Dél-Amerikába, valamint a Karib-térségbe, hogy áruba bocsássák, majd ültetvényeken, birtokokon és bányákban dolgoztassák őket.
Történeti rabszolgaság	Historical slavery	A rabszolgaság eltörlését megelőzően annak minden formája. Ezekben az időkben a törvények nem tiltották a rabszolga-kereskedelmet és a rabszolgatartást. Napjainkban már a világ összes országában törvénytelennek számít.
Vendégmunkás	Migrant worker	Olyan személy, aki hazáján kívül végez pénzkereső tevékenységet. A vendégmunkások nagy része keresetéből a család „otthon maradt" tagjait támogatja.

54. kép:
Gyerekmunkások egy szeméttelepen.
Vietnam, 2012.

„B”

rész

OKTATÁSI SEGÉDANYAGOK

„A tanulás a legerősebb fegyver,
amivel megváltoztathatod a világot.”

NELSON MANDELA (1918-2013),
APARTHEIDELLENES AKTIVISTA,
KÉSŐBB A DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG 11. ELNÖKE

VIII.

Bevezetés az óravázlatokba

55. kép: Egyenlőség, felelősség, demokrácia. Alapértékek az Apartheid Múzeum falán. Fokváros, Dél-Afrika, 2013.

ALKALMAZHATÓSÁG ÉS **CÉLOK**

Ebben a részben öt óravázlat található: kettő a felső tagozatos általános iskolás korosztály, három a középiskolás korosztály (14-18 év) számára. Az óramenetek alapvetően a történelem és a társadalmi, állampolgári ismeretek oktatásának támogatására készültek, de kiegészítő elemként más tantárgyak ismeretanyagába, tanmenetébe is beépíthetőek. Így például a hit- és erkölcstan vagy az etika esetében külön egységként, a földrajz oktatásában kiegészítő anyagként, az osztályfőnöki órák menetébe pedig tematikus egységként is jól beilleszthetőek.

A képzési kézikönyvben bemutatásra kerülő óravázlatok célja, hogy a segítségükkel megtartott foglalkozások a diákok számára ismereteket nyújtsanak a modernkori rabszolgaságról, ösztönözve őket a témával kapcsolatos vitára annak érdekében, hogy kialakíthassák saját véleményüket. További cél, hogy a különböző témák felkutatásával és megvitatásával reflektáljanak bizonyos morális és etikai kérdésekre is. Az oktatási anyag alapvető értelmezési keretét az emberi jogi megközelítés adja, ennek szellemében igyekszik az aktív állampolgárságot ösztönözni a különböző feladatokon és tevékenységeken keresztül. A kényes, akár ellentmondásos témák diskurzusba emelése hozzásegítheti a tanulókat a felelős társadalmi cselekvések különböző formáinak megtanulásához, és támogatja azon készségek fejlődését, amelyekkel a tanulók maguk is készíthetnek akcióterveket a társadalmi változások elérése érdekében.

Az óravázlatok különböző feladatok és esettanulmányok segítségével dolgozzák fel a témákat. A foglalkozások célja, hogy minden diákot - egyéni, párban vagy csoportban elvégzendő munkával - részvételre ösztönözzenek, lehetőséget biztosítva arra is, hogy saját véleményüket kifejezhessék és a különféle véleményekről vitázhassanak.

A foglalkozást tartó pedagógus mindenkor a saját belátása szerint, a konkrét osztály szükségletei és igényei alapján használhatja fel - akár módosítással is - az óravázlatokat. Egy-egy óraterv 90 perces időtartamra, azaz két normál tanórára tervezett, amennyiben az összes részfeladatot kellő időráfordítással hajtja végre a csoport. Nyilván, szükség lehet a vázlatok módosítására, az egyéni lehetőségek figyelembe vételével (például egy-egy részfeladat lerövidítésével vagy esetleg kihagyásával). A tervezésnél azonban érdemes szem előtt tartani, hogy elegendő idő jusson a csoportvezető által kitűzött legfőbb szempontok és kulcsüzenetek átadására. Ideális esetben az általános iskolai csoportoknál összesen 4 tanóra, míg a középiskolai csoportoknál 6 tanóra keretében feldolgozható az óravázlatok teljes anyaga. Ugyanakkor a kézikönyvet és a benne javasolt további forrásanyagokat alapul véve akár egy féléves projektmunka is tervezhető a modernkori rabszolgaság témájából.

KAPCSOLÓDÁSOK A NEMZETI **ALAPTANTERV**HEZ

MŰVELTSÉGI TERÜLETEK[126]

- A kézikönyv legszorosabban az *„Ember és társadalom" műveltségterület oktatásához kapcsolódik. A modernkori rabszolgaság témája így helyet kaphat a történelem, az erkölcstan, az etika, a hon- és népismeret, a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, valamint a filozófia oktatásában is. A műveltségi terület NAT-ban*[127] megfogalmazott általános fejlesztési feladatai közül főként az alábbiakhoz nyújt segítséget:
    - a személyiségi és emberi jogok tisztelete, az erkölcsi értékekre nevelés;
    - a társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása;
    - az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztése;
    - a demokratikus intézményrendszer működésének megértése;
    - a társadalomtudományi szemlélet és gondolkodás kialakítása, az ilyen természetű problémák vizsgálatához és elemzéséhez szükséges készségek kialakítása és fejlesztése;
    - az állampolgári ismeretek kialakítása, tudatosítása, fejlesztése;
    - a társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése;
    - a környezetért és fenntarthatóságért érzett felelősség kialakítása.

- A modernkori rabszolgaság témái ugyanakkor az „*Ember és természet*" és a „*Földünk – környezetünk*" műveltségterületekhez is kapcsolhatóak, hiszen ezek célkitűzései közé tartozik többek között az ott közvetített tudás társadalmi érvényesülésének segítése, azaz a természeti és társadalmi folyamatok kölcsönhatásainak tanulmányozásakor az integráló szemlélet alkalmazása. A természettudományos módszerekkel vizsgálható kérdések jó része a nevelésben is fontos feladatot tölt be, hiszen a társadalom és a gazdaság által felvetett időszerű kérdések – ilyen lehet a modernkori rabszolgaság is - befolyással vannak az egyén és a közösségek jelenlegi és jövőbeni életére is. A modernkori rabszolgaság témáinak vizsgálatával például a világ társadalom-földrajzán keresztül lehetőségünk van fejleszteni a tanulók szociális és állampolgári kompetenciáit is, mint ahogy a természeti forrásokkal való fenntartható gazdálkodással összefüggő problémáinak megvitatása elősegítheti az aktív állampolgári szerepvállalás fejlesztését.

---

126 Az oktatás tartalmának a nemzeti és egyetemes kultúra tartományából társadalmi, pedagógiai, pszichológiai és logikai szempontok alapján kiválogatott és elrendezett közműveltségi elemei. A helyi tantervekben különböző módokon lehet őket konkrét tantárgyakká szervezni.

127 *Magyar Közlöny 66*. 2012. június 04.

56. kép:
Kantongyűlés, a közvetlen demokrácia gyakorlásának egyik legrégebbi formája. Glarus kanton, Svájc, 2009.

KULCSKOMPETENCIÁK[128]

- A *szociális és állampolgári kompetencia* területeinek fejlesztésében kiemelt szerepe lehet a modernkori rabszolgaság oktatásának. A társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakult tudás fejlesztésére (a helyi, regionális, nemzeti, európai és nemzetközi folyamatok összefüggéseiről is) és a közügyekben való aktív részvételre ösztönöz a téma oktatása. Különösen az állampolgári és emberi jogok, valamint egyes történelmi események és tendenciák ismeretét, az aktív szerepvállalást a társadalom különböző csoportjaiban, valamit az egyenlőség tiszteletét, és az előítélet-mentesség attitűdjét érdemes kiemelni, mint a fejlesztés célzott területeit.

- Az *anyanyelvi kommunikációs kompetencia* magában foglalja a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezését és értelmezését, megőrzését és közvetítését, szóban és írásban egyaránt. A modernkori rabszolgaság témáinak megvitatása, a különböző nézőpontok ütköztetése ezek fejlesztéséhez is nagyban hozzájárul.

- Az *idegen nyelvi kommunikációs kompetencia* fejlesztésében is lehet szerepe a téma oktatásának, amennyiben az anyanyelven íródott szövegeken túl más nyelvű anyagok, forrásmunkák is felhasználásra kerülnek, így a tanulóknak lehetőségük nyílik az idegen nyelven kommunikált fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértésére és értelmezésére (szövegértés).

- A *digitális kompetenciák a különböző információs és kommunikációs technológiák (IKT) által közvetített tartalmak magabiztos, kritikus és etikus használatát jelentik, amelyekre a téma feldolgozása során ez a képzési anyag nagyban támaszkodik, és egyben fejleszti is azokat a különböző digitális tartalmak oktatási anyagba való beépítésével. A szükséges képességek magukban foglalják az információk megkeresését, összegyűjtését és feldolgozását, valamint azok kritikus értelmez*ését.

---

128 Azon ismeretek, készségek, képességek és attitűdök összessége, amelyek birtokában az egyén hatékonyan alkalmazkodik a modern világ felgyorsult változásaihoz, másrészt aktív cselekvőként befolyásolni képes ezen változások irányát és tartalmát.

- A kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia a tágabb környezet megismerésére sarkall és az ismeretek birtokában a kínálkozó lehetőségek megragadására. Az aktív állampolgárság alapvető kritériuma ezért, hogy az egyén képes legyen céljai érdekében terveket készíteni és azokat megvalósítani. A modernkori rabszolgaság oktatásának részét képezi a társadalmi cselekvési tervek (kampányok) megtervezésének és esetleges megvalósításának oktatása is, ezért nagyban hozzájárulhat ennek a kulcskompetenciának a fejlesztéséhez.

FEJLESZTÉSI TERÜLETEK, NEVELÉSI CÉLOK

A műveltségi területeken átívelő fejlesztési területek és nevelési célok a kulcskompetenciákkal együttesen a nevelés-oktatás szinte valamennyi elemét áthatják, elősegítve a tantárgyak integrációját és a szemléleti egységességet. A modernkori rabszolgaság oktatása ezen területek és célok megvalósulását is nagyban elősegítheti.

- *Erkölcsi nevelés:* a felelősségtudat elmélyítése, az igazságérzet kibontakoztatása, az önálló gondolkodás képessége, az értékkonfliktusok kezelése, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztesség, a megértés és az elfogadás készségeinek fejlesztése.

- *Állampolgárságra, demokráciára való nevelés:* a demokratikus működésmódok, valamint a jogok és kötelességek ismerete, az állampolgári részvétel facilitálása, a törvénytisztelet és az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség és a méltányosság attitűdje, vitakultúra és a kritikai gondolkodás fejlesztése.

- *Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése:* az érzelmek hiteles kifejezése, a mások helyzetébe történő beleélési képesség (empátia) és a kölcsönös elfogadás fejlesztése.

- *Felelősségvállalás másokért, önkéntesség:* a hátrányos helyzetű vagy fogyatékossággal élő emberek iránti szociális érzékenység és segítő magatartás kialakítása, saját élményű tanuláson keresztül, az együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és megoldás fejlesztése;

- *Fenntarthatóság, környezettudatosság:* a változatos természeti és kulturális életformák ismerete és megbecsülése, az erőforrások tudatos, takarékos és felelősségteljes használata, környezet- és értékvédő attitűd kialakítása, a kapcsolódó állampolgári kötelességek és jogok ismerete és gyakorlása;

- *Gazdasági és pénzügyi nevelés:* a világ- és a nemzetgazdaság, a vállalkozások és háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézmények és folyamatok ismerete, a saját felelősség felismerése az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás és fogyasztás területein, az erőforrások, az egyéni és a közösségi érdekek kapcsolatának összefüggései, az egymásrautaltság szempontjainak ismerete;

- *Médiatudatosságra nevelés:* a hagyományos és új média nyelvének ismerete, az értelmező-kritikai beállítódás fejlesztése, a demokrácia részvételi kultúrájának és a különböző médiumok kapcsolatrendszerének természete;

- *A tanulás tanítása:* az érdeklődés felkeltése a tanulás iránt, a könyvtári és egyéb információforrások használatának képessége, az előzetes ismeretek mozgósítása, a csoportban való együttműködés fejlesztése.

57. kép:
Szőnyegszövő gyermekmunkások.
Sokan már 4 éves koruktól fogva a műhelyekben dolgoznak.
India, 2013.

IX.

Szempontok az óravázlatokkal és az eset-tanulmányokkal való munkához

ÉRZÉKENY, **KOMPLEX** TÉMÁK

A feldolgozott jelenségek és a bemutatott esettanulmányok kapcsán számos érzékeny téma találkozik; a rabszolgaság problematikájában megjelenik az agresszió, a szexualitás és az előítéletek (legfőképpen a rasszizmus, a szexizmus, valamint a kor- és társadalmi osztály alapú megkülönböztetés) kérdései, amelyek morális és etikai dilemmákat is felvetnek. Ahogy azt már a bevezetőben is írtuk, a modernkori rabszolgaság témájának feldolgozása ezért komoly felelősséget ró az oktatókra. Az alábbiakban néhány konkrét szempontra szeretnénk felhívni a figyelmet, amelyek a diákokkal folytatott szemléletformáló munka során fontosak lehetnek.

ERŐS **ÉRZELMEK**

A bemutatott esettanulmányok mindegyikének valós történet az alapja. A leírások konkrét személyek saját elmondásai alapján születtek és az általuk elszenvedett események rövid, tömör összefoglalóját adják. Ezeknek a történeteknek nem az elrettentés, hanem ellenkezőleg, a szolidaritás és felelősség érzésének a felkeltése a célja. A tanulók a történetek segítségével megtapasztalhatják a modernkori rabszolgaság realitását, miközben azok egyediségén keresztül megérthetik annak sokféleségét, egyúttal láthatják a közös elemeket is.
Az egyes történetek megismerése az empátia érzésének felkeltésével is segítheti a tanulókat abban, hogy motiváltak legyenek a méltánytalan és igazságtalan helyzet megváltoztatásában. Az áldozatok szerepébe való belehelyezkedés, a velük való azonosulás, amely az életkor és a nem okán még intenzívebb lehet egyes eseteknél, erős érzelmeket kelthet. Kulcsfontosságú ezek megfelelő kezelése, azaz a tanulási folyamat szolgálatába állítása - ilyen lehet például az érdeklődés felkeltése vagy az elköteleződés motiválása. A csoportvezetőnek figyelnie kell arra is, hogy a foglalkozások során elegendő teret és időt biztosítson az érzelmek kifejezésére és feldolgozására.

A **SZTEREOTÍPIÁK** LEBONTÁSA

Nem lehet célja a foglalkozásoknak és az esettanulmányok felhasználásának ugyanakkor az, hogy megerősítsünk egyes sztereotípiákat a rabszolgasággal, vagy egyes embercsoportokkal (például a nőkkel vagy a bevándorló emberekkel) kapcsolatban. Tény, hogy az áldozattá válásnak vannak fokozottan veszélyeztetett csoportjai, ám fontos annak tudatosítása a diákokban, hogy ennek nem az elszenvedő konkrét személyek vagy csoportok az okozói (azaz nem az ő hibájuk), hanem azok a társadalmi működések, amelyek bizonyos egyenlőtlenségeket és igazságtalanságokat eredményezve kiszolgáltatottabbá teszik őket.

AZ ÁLDOZATHIBÁZTATÁS ELKERÜLÉSE

A társadalmi jelenségek magyarázatakor, az okok és a felelősség keresésének folyamatában gyakran megjelenik az áldozathibáztatás, azaz amikor magát a (bűn)cselekmény / (kár)esemény áldozatát tesszük felelőssé azért, hogy az megtörtént vele. Ennek hátterében az „igazságos világba vetett hit" lappang, amely szerint „mindenki azt kapja, amit megérdemel". Ennek a működésmódnak több „haszna" is van, egyrészt segít fenntartani azt az illúziót, hogy velünk ilyesmi nem történhet meg, másrészt pedig csökkenti az áldozat miatt érzett diszkomfort- és felelősségérzetünket (hiszen „csak magát okolhatja, hogy így járt"). A modernkori rabszolgaság témainak tárgyalásakor is számolni kell ennek a működésmódnak a megjelenésével, például ilyen kérdésekben:

„Miért hagyta, hogy ez megtörténjen vele?"
„Miért hagyták a szülei/családja, hogy ez történjen?"
„Miért nem tett semmit a szabadulásáért?" „Miért nem ment el?"
„Honnan tudjuk, hogy nem önként csinálta?"

Ezeknek a kérdéseknek a hátterében leggyakrabban a feszültség feloldási szándéka áll, hiszen ha azt mondhatjuk, hogy az áldozat felelős az őt ért kizsákmányolásért, akkor ez felment minket és tágabban értelmezve a társadalmat is a felelősségvállalás alól.

Nagyon fontos, hogy a beszélgetést ne engedjük ebbe a téves, „könnyebb" irányba haladni, hanem törekedjünk annak tudatosítására a tanulókban, hogy a rabszolgává válás hatalmi kérdés, ahol is észre kell vennünk az áldozatok hatalomnélküliségét és kiszolgáltatottságát. Fontos, hogy segítsünk felismerni a diákoknak az interperszonális, csoportközi és társadalmi szintű viszonyokból fakadó saját hatalmunkat (előjogainkat), vagy a másik hatalomnélküliségét és kiszolgáltatottságát.

Szempontok például:

- A „cselekvési szabadság" önmagában is egy előjog, azaz bizonyos társadalmi pozíció eleve szükséges hozzá, hogy ne mint egy csoport tagja, hanem mint egyén szerepeljünk a társadalomban, felruházva azzal az előjoggal, hogy (viszonylagosan) szabadon cselekedhetünk anélkül, hogy ezzel kockáztatnánk az egész csoportunk/közösségünk megítélését.
- A prostitúció például nem egyéni döntés kérdése, hanem a nők társadalmi elnyomásának következménye, azaz hiába tűnik úgy látszólag, hogy szabad döntés van mögötte, valójában, mint egyetlen választható lehetőség van jelen az alárendelt és kiszolgáltatott nő életében.
- Az áldozat azért nem tett semmit a szabadulásáért, mert a körülmények, amelyek között volt, ezt egyszerűen nem tették lehetővé (lásd tanult tehetetlenség, Stockholm szindróma, PTSD, nyelvismeret hiánya stb.).

58. kép:
Halászatban dolgozó kizsákmányolt vendégmunkások hatósági ellenőrzése. Thaiföld, 2007.

TUDATOSSÁG, FELELŐSSÉG-VÁLLALÁS ÉS **CSELEKVÉS**

A téma feldolgozásakor fontos mindvégig szem előtt tartani azt a szempontot, hogy a rabszolgaság ügye nem csak az abban érintett emberek és csoportok ügye. Az egyes embereket vagy csoportokat érő méltánytalan bánásmód megszüntetése közös társadalmi felelősségünk, ebben a diákoknak is - rendelkezzenek bármilyen háttérrel - fontos szerepük lehet.

A nagyobb hatalom nagyobb cselekvési szabadsággal és ezzel összefüggésben nagyobb felelősséggel is jár a helyzetek megoldásában vagy a segítésben, a másik megerősítésében. A cselekvéshez szükség van annak belátására is, hogy akár egyénileg is tehetünk a társadalmi igazságtalanságok megváltoztatása ellen, ugyanakkor a változások előmozdításához a kollektív cselekvés (mint például a különböző kampányok) is elengedhetetlenek.

TOVÁBBLÉPÉSI **LEHETŐSÉGEK**

Ennek az oktatóanyagnak a fő célja az, hogy ráirányítsa a figyelmet a modernkori rabszolgaság realitására és fokozza a társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos tudatosságot. Törekszik arra, hogy a legfontosabb szempontok mentén felvázolja a fogalmi hátteret (mint a rabszolgaság fajtái, a közös jellemzők, a mögöttes társadalmi folyamatok és az ellene való küzdelem), ám a konkrét jelenségek részleteiben nincs lehetősége elmélyülni.

A foglalkozást tartó csoportvezetőket a szenzitív témák feldolgozására buzdítjuk, bízva abban, hogy pedagógiai tapasztalatuk révén a tanulók életkorához és a csoport aktuális érdeklődéséhez igazítva azokat, tovább tudják mélyíteni a diákok tudását a modernkori rabszolgaságról és fokozni tudják elkötelezettségüket.

59. kép:
Kerámiaműhelyben dolgozó gyerekmunkások.
Vietnám, 2013.

X.

Óravázlatok

1. ÓRA

ÁLTALÁNOS ISKOLA, FELSŐ TAGOZAT

TÁRGYALT KÉRDÉSEK

- A munkavégzés és az alapvető jogok
- A modernkori rabszolgaság realitása
- A gyermekmunka és a gyermekrabszolgaság

CÉLOK ÉS KIMENETEK (DIÁKOK):

- gondolkodjanak el azon, hogy felnőttként milyen munkát szeretnének végezni és ennek érdekében mit terveznek tenni/mit tesznek
- megértsék, hogy a munkában mit jelent a méltányos bánásmód
- legyenek érzékenyek a munkavégzéskor előforduló méltánytalanságokra
- tudjanak arról, hogy napjainkban egyes munkásokat a rabszolgaság különböző formájába kényszerítenek, a modernkori rabszolgák között pedig sokan gyerekek

KULCSFOGALMAK:

- munka
- alapvető jogok
- méltányosság
- kizsákmányolás
- rabszolgaság

FELTÉTELEK:

- 90 perc (az összes részfeladattal; bevezető: 15′ gyakorlatok: 60′ összegzés: 15′)
- a szokásos csoportlétszám (optimális esetben 8-28)

SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK:

- fénymásolt munkalapok: 2.1.1, 2.1.2
- 1. esettanulmány – Rambho (India)
- gyermekmunkások fotói
- flipchart/tábla a jegyzeteléshez

BEVEZETÉS (CSOPORTVEZETŐ):

- Elmondja, hogy a következő (két) óra témája a munkavégzés és annak körülményei lesznek.
- Kérdésekkel vezeti be a témát (önként jelentkezők válaszolnak):
  - Milyen munkát szeretnél végezni felnőttkorodban? Miért?
  - Mi lenne a legjobb ebben a munkában?
  - Mi lenne benne a legnagyobb kihívás?
  - Min aggódnál leginkább az első munkanapodon?
- Szétosztja a 2.1.1-es számú munkalapot, amelynek segítségével a diákok társaikat kérdezhetik felnőttkori munkájukra vonatkozó terveikről (páros vagy kiscsoportos munka, esetleg „golyóscsapágy" technika[129]).
- Megkérdezi a csoportot a tapasztalatokról (önként jelentkezők válaszolnak/minden kiscsoportból valaki összefoglalót ad).
- Megkérdezi a csoportot és felírja a válaszokat: „Mit tennél akkor, amikor első munkaheted végén rájönnél, hogy nagyon nem szereted a munkát, amit csinálsz?"

GYAKORLATOK (3 DB)

1. PIRAMIS ELV: MI A FONTOS A MUNKÁBAN?

- Bemutatja a 2.1.2-es munkalapot. Ha az osztály még nem hallott róla, elmagyarázza nekik a piramis elvet (azaz egy piramisformát használva fontossági sorrendbe állítani a kapott szempontokat, lásd a munkalapon).
- A diákokat párokba vagy (3-4 fős) csoportokba rendezi és minden párnak/csoportnak ad egy-egy 2.1.2-es számú munkalapot. (A háromfős csoportok jól tudnak működni, mert itt már érvényesülhet a többségi döntéshozatal elve.)
- Elmagyarázza a munkalapon látható hat négyzet tartalmát: minden négyzetben egy olyan állítás található, amitől munkánkat jónak érezzük és ez elégedettséget jelent. Arra kéri a diákokat, hogy ezeket az állításokat közös döntéssel helyezzék el a piramison.
- Kiegészítést is kérhet a diákoktól: van(nak) -e még olyan szempont(ok), amelye(ke)t beemelnének a piramisba? Ha igen, használják az üres négyzeteket (max. 4 db, lásd a munkalapon), írják fel őket és helyezzék el azokat is a piramisban!
- Amikor a párok/csoportok befejezték a feladatot, megkéri őket, hogy hasonlítsák össze az általuk felállított piramist a többiekével. (Ehhez lásd a feladatlapon lévő kérdéseket is.)
- Ezután, azt kéri a csoportoktól, hogy számoljanak be a piramisok három legfelső eleméről, így láthatóvá válik, hogy az osztályban mennyire alakult ki konszenzus arról, melyek a munka világában a legfontosabb szempontok.

129 Az osztályt kettéválasztjuk, és megkérjük őket, hogy alkossanak két koncentrikus kört, a belsők forduljanak kifelé, a külsők pedig befelé, így alkossanak párokat. (Páratlan számú csoportban legyen egy megfigyelő.) Elsőként a pár belső tagja kérdez egyet, erre a külső tag válaszol, majd cserélnek. A csoportvezető tapssal jelez, ekkor a külső kör tagjai elmozdulnak eggyel jobbra. Az új párok új kérdéseket tesznek fel egymásnak, és így tovább, tetszőleges ideig. (Nem kell okvetlenül megvárni, hogy a külső kör visszaérjen eredeti párjához.)

2. ESETTANULMÁNY

- Bevezeti, majd felolvassa az 1. esettanulmányt (Rambho, India) és elmondja, hogy ez egy néhány évvel ezelőtt megesett valós történetet mutat be.
- Ezután, megkéri a tanulókat, hogy mutassák meg, hogyan jellemeznék az ő piramisrendszerükben Rambho helyzetét. (Például vegyék végig az összes szintet és hasonlítsák össze Rambho helyzetével).
- Megkérdezi a diákokat, hogy milyen szavakkal írnák le Rambho munkáját és rögzíti a válaszokat.
- Az esettanulmánynál található kérdések, szempontok segítségével elemzi a gyermekekkel az esetet.
- FONTOS: Ha a „rabszolga" vagy a „rabszolgaság" kifejezés nem kerül elő, elmagyarázza a tanulóknak a „rabszolgaság" fogalmát és megkéri őket, hogy társaikkal beszéljék meg, szerintük mit takar a fogalom – akkor is, ha úgy gondolják a kis csoportban, hogy a rabszolgaság létezik, akkor is, ha úgy gondolják, hogy nem létezik. (Páros vagy kiscsoportos munka.)

3. ÁLLÍTÁSOKRA ADOTT VÁLASZOK

Ezek az állítások arra ösztönöznek, hogy vitát generáljanak a gyermekek és a felnőttek, valamint a munkáltatók és a munkavállalók között előforduló kizsákmányoló kapcsolatrendszerről, illetve kiemeljék a gyermeki jogok témáját.

- Megkéri a diákokat, hogy képzeljenek el egy vonalat az osztályteremben, amin öt pont található. 5: határozottan egyetért, 4: egyetért, 3: bizonytalan, 2: nem ért vele egyet, 1: határozottan nem ért vele egyet. (Egy ötfokú számegyeneshez hasonlóan. Esetleg számozott papírlapokat is lehet a földre/falra rakni.)
- Felolvassa az alábbi állításokat és arra kéri a diákokat, hogy álljanak a vonal szerintük megfelelő pontjára. Minden kijelentés után megkér két olyan diákot, akik különböző véleményen vannak, hogy mondják el, miért álltak az adott helyre. (Célszerű egymástól minél nagyobb távolságban lévő diákokat választani.)
- Felolvasandó állítások:
    - A szülőknek joguk van házkörüli munkákra fogni gyerekeiket.
    - A 14 évesnél fiatalabb gyermekeket sosem szabadna fizetős munkára fogni.
    - Ha munkáltatód (főnököd) több pénzt kínálna egy veszélyes munkáért, azt nem szabad elvállalnod.
    - Ha lejárt a napi 8 órás munkaidőd, de még maradt elvégzendő feladat, munkáltatódnak (főnöködnek) jogában áll, hogy túlóráztasson.
    - Ha egy munkáltató (főnök) rosszul bánik egy munkatársaddal, szót kell emelned, még akkor is, ha munkáltatód (főnököd) ezért esetleg megszidna vagy megorrolna rád.

A FOGLALKOZÁS ÖSSZEGZÉSE: PLENÁRIS MUNKA

- Megkéri a diákokat, hogy mondjanak véleményt a tanórán végrehajtott gyakorlatokról és a megszerzett tudásról.
- Bemutat még néhány rövid példát a gyermekrabszolgaságról (ehhez lásd a háttéranyagokat és az esettanulmányokat is).
- Itt tér vissza keretbe foglaló jelleggel a foglalkozás első felében feltett kérdéshez: „Mit tennél akkor, amikor első munkaheted végén rájönnél, hogy nagyon nem szereted a munkát, amit csinálsz?" Elmagyarázza a modernkori rabszolgaság egyik kulcselemét, amikor egyes emberek nem hagyhatják ott munkájukat.
- Megkéri a diákokat, hogy reagáljanak a fentiekre, illetve mondják el javaslataikat arra vonatkozóan, hogy mit lehet vagy kell tenni a gyermekrabszolgaság ügyében.

HÁZI FELADAT/TOVÁBBI KUTATÓMUNKA

- Írjanak prózát, verset vagy készítsenek egy magyarázatos rajzot arról, hogy mit lehet vagy kell tenni a gyerekrabszolgaság ügyében!
- Keressenek az aktuális hírekben (különféle média: újság, televízió, internet, stb.) példákat a modernkori rabszolgaságra!
- Csináljanak egy plakátot, amely a rabszolgaság/gyerekmunka veszélyeire hívja fel a kortársaik figyelmét!

60. kép:
Gyerekmunka egy szeméttelepen a Haiyan hurrikán pusztítása után. Fülöp-szigetek, 2014.

2. ÓRA

ÁLTALÁNOS ISKOLA, FELSŐ TAGOZAT

TÁRGYALT KÉRDÉSEK

- A gyermekmunka és a gyermekrabszolgaság
- Az ellátási lánc működése a kereskedelemben
- A „Fair Trade” / méltányos kereskedelem fogalma
- A rabszolgaság elleni kampányok tartalma és módszerei

CÉLOK ÉS KIMENETEK (DIÁKOK):

- megtudják, mit jelent az ellátási lánc
- megtudják, hogy néhány ismert, mindennapi termék ellátási láncában is megjelenik a rabszolgaság és megértsék, ez miként fordulhat elő
- tervezzenek egy kampányt arról, hogyan lehet tenni a modernkori rabszolgaság megszüntetéséért az ellátási láncban
- átgondolják egy megoldandó feladat során felmerülő akadályokat

KULCSFOGALMAK:

- kampány
- munka
- termék
- ellátási lánc
- Fair Trade / méltányos kereskedelem

FELTÉTELEK:

- 90 perc (az összes részfeladattal; bevezető: 10’, gyakorlatok: 50’, összegzés: 30’)
- a szokásos csoportlétszám (optimális esetben 8-28)

SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK:

- munkalap: 2.2.1 – egy termék kifejlesztéséről
- munkalap: 2.2.2 – a kampánytervezésről
- flipchart/tábla a jegyzeteléshez

BEVEZETÉS (CSOPORTVEZETŐ):

- Röviden összefoglalja a tanulókkal, miről beszéltek és tanultak az előző órá(ko)n. Megkérdezi a diákokat, hogy szerintük milyen típusú termékeket készíthetnek rabszolgamunkával. (Használhatják a múlt óra plenáris munkáján példaként elhangzottakat.)
- Egy példán keresztül (a banán útja a fától a szupermarketig/boltokig[130]) elmagyarázza, hogy mit jelent az ellátási lánc. Felvázolja a különböző állomásokat: termelés, betakarítás/szüretelés, csomagolás, szállítás, importálás, nagykereskedelmi raktározás és újracsomagolás, a szupermarketek/boltok ellátása. Fontos rámutatni, hogy a termelőtől a vásárlóig számos közvetítőn keresztül jut el a termék. (Egy rövid összefoglaló erről a 2.2.1 feladatlapnál található.)
- Megbeszéli a diákokkal azt, hogy a fizetés miként képezi egy termék ellátó láncának részét. Az egymással versengő szupermarketek egyre alacsonyabb árat kínálnak a vevők részére, ezért olcsóbban próbálják beszerezni a termékeiket, így a termelésben, betakarításban vagy a csomagolásban megjelenhet a rabszolgamunka. (Erről lásd az képzési kézikönyvben az A/III. és A/IV. fejezetekben, vagy a 2.2.1. feladatlapnál megadott linken a „tudatos vásárlás" hivatkozott oktatóanyagot is!)

GYAKORLATOK (2 DB)

1. ESETTANULMÁNY

- A csoportvezető beszél arról, hogy az elmúlt években kiderült, a csokoládéipar egyes területein is megjelent a rabszolgaság.
- Szétosztja a 2.2.1-es munkalapot, amely egy (elképzelt) blogbejegyzés egy (elképzelt) új csokoládészeletről, amelynek előállításánál egy újságíró felfedezése szerint rabszolgamunkát alkalmaznak. (Hagyjuk, hogy a diákok a blogot magukban olvasva erre egyénileg jöjjenek rá).
- Megkéri a diákokat, hogy olvassák el a képzeletbeli termékről szóló szöveget és beszélgetőpartnereikkel vitassák meg az olvasottakat. (Páros vagy kiscsoportos munka, a segítő kérdéseket lásd az esetnél).
- Miután megbeszélték, nagycsoportban is elmondják, milyen kérdéseket tennének fel, vagy kommentárokat fogalmaztak meg a cikkel kapcsolatban. A csoportvezető felírja ezeket.

130 A "banán útja" témában sok online anyag található. A csoportvezető esetleg kiadhatja házi feladatnak a foglalkozás előtt a gyermekeknek, hogy nézzenek utána! Példa: a tudatosvasarlo.hu oldalon a banán útjáról szóló cikk: http://tudatosvasarlo.hu/cikk/banan-%E2%80%93-szupermarketek-tisztessegtelen-sikertermeke

2. KAMPÁNYTERVEZÉS

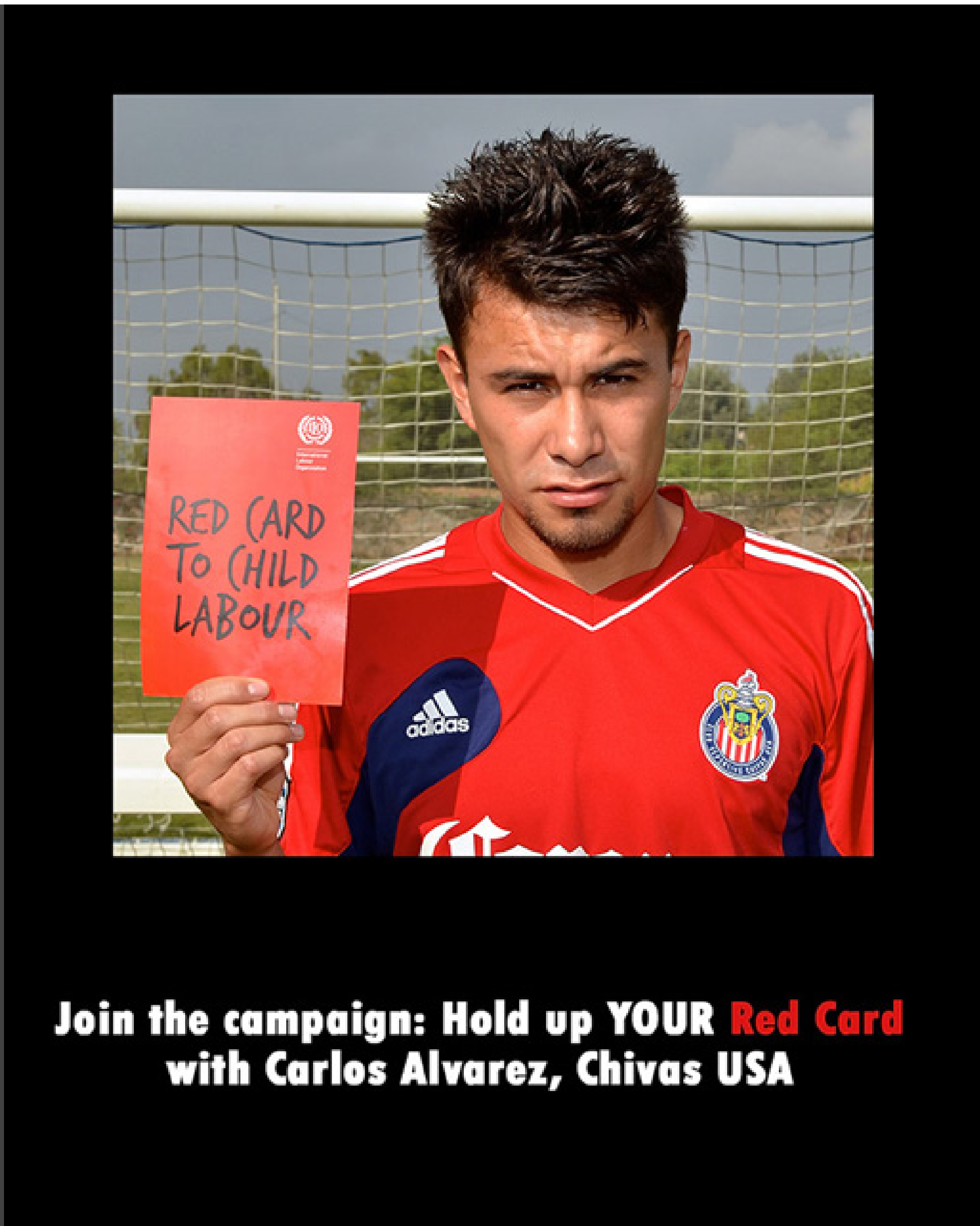
- A csoportvezető röviden beszél arról, mit jelent a kampány. Megkérdezi a diákokat arról, milyen kampányokat ismernek a környezetükben vagy az iskolában?
- Megkéri az osztályt, tegyenek valamit az ellen, hogy a csokoládészelet előállítása során gyermekmunkát alkalmazzanak; tervezzenek ebben a témában egy kampányt!
- Kiscsoportokra osztja az osztályt (3-5 fős), és minden csapatnak ad egy-egy példányt a 2.2.2-es munkalapból, amely segíti őket a kampányuk megtervezésében. (15 perc)
- Elmondja a csoportoknak, hogy a végén be kell majd mutatniuk kampánytervüket az egész osztály előtt.
- Arra kéri a kiscsoportokat, hogy jelöljenek ki egy-egy jegyzetelőt, egy „időfelelőst" és egy, vagy két diákot, akik a végén bemutatják az eredményt.

A FOGLALKOZÁS ÖSSZEGZÉSE: PLENÁRIS MUNKA

- A csoportok megosztják egymással kampányötleteiket és társaik véleményezik azokat (a csoportvezető moderálásával) beszámolva arról, hogy melyek azok az elemek, amelyek a mások kampányában tetszenek nekik.
- A csoportvezető mesél az osztálynak néhány valódi kampányról – így például a Fair Trade tanúsítványról (bemutatva például a Fair Trade banánt, aminél garantáltan nem használnak törvénytelen gyerekmunkát), a GoodWeave-ről, vagy a Nemzetközi Kakaókezdeményezésről (International Cocoa Initiative). (Ezekről lásd az oktatóanyagot a 4. Függelékben.)

HÁZI FELADAT/TOVÁBBI KUTATÓMUNKA

- Írjanak levelet a diákok egy képzeletbeli újság számára vagy készítsenek kampányplakátot, amellyel a Szuperszelet csoki termelésénél használt rabszolgamunka ellen kampányolnak!
- Keressenek a magyar boltokban fair trade termékeket! (Esetleg: kérdezzenek rá konkrét üzletekben arra, hogy a kereskedők forgalmaznak-e ilyeneket/van-e tudomásuk ilyen termékekről!)
- Keressenek valódi kampányokat a fair trade és/vagy gyermekmunka témájában!

61. kép:
Piros lapot a gyerekmunkának!
– a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet kampánya.
2013.

1. ÓRA

KÖZÉPISKOLA
14-18 ÉVES KOROSZTÁLY

TÁRGYALT KÉRDÉSEK

- A munkavégzés és az alapvető jogok
- A modernkori rabszolgaság realitása
- A gyermekmunka és a gyermekrabszolgaság

CÉLOK ÉS KIMENETEK (DIÁKOK):

- mérlegeljék a jövőbeli munkájukra vonatkozó törekvéseiket
- megértsék, hogy mit jelent a munkában a méltányos bánásmód
- megtudják, hogy élnek olyanok napjainkban is, akiket a rabszolgaság formáira kényszerítenek és számos modernkori rabszolga 1-17 év közötti
- átgondolják, hogy a gyermekmunka mely formája meríti ki a rabszolgaság fogalmát

KULCSFOGALMAK:

- gyermekmunka
- kizsákmányolás
- rabszolgaság
- alapvető jogok
- díjazás/fizetség

FELTÉTELEK:

- 90 perc (az összes részfeladattal; bevezető: 15’, gyakorlatok: 60’, összegzés: 15’)
- a szokásos csoportlétszám (optimális esetben 8-28)

SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK:

- fénymásolt munkalapok: 3.1.1; 3.1.2
- 6. esettanulmány – Seba (Franciaország)
- flipchart/tábla a jegyzeteléshez

BEVEZETÉS (CSOPORTVEZETŐ):

- Elmondja, hogy a következő három (-hat) óra témája a munkavégzés és annak körülményei lesznek, amelyekben az emberek által végzett munka méltányos és méltánytalan oldalaival foglalkoznak majd, illetve megismerkedhetnek a jogokkal és a munkahelyi kizsákmányolással kapcsolatos hazai és nemzetközi témákkal is.
- Kérdésekkel vezeti be a témát (önként jelentkezők válaszolnak rájuk):
  - Milyen munkát szeretnél végezni felnőttkorodban? Miért?
  - Mi lenne a legjobb ebben a munkában?
  - Mi lenne benne a legnagyobb kihívás?
  - Min aggódnál a leginkább az első munkanapodon?
- Szétosztja a 3.1.1-es számú munkalapot, amelynek segítségével a diákok társaikat kérdezhetik felnőttkori munkájukra vonatkozó terveikről (páros vagy kiscsoportos munka, esetleg „golyóscsapágy" technika[131]).
- Megkérdezi a csoportot a tapasztalatokról (önként jelentkezők válaszolnak/minden kiscsoportból valaki összefoglalót ad).
- Megkérdezi a csoportot, és felírja a válaszokat: „Mit tennél akkor, amikor első munkaheted végén rájönnél, hogy nagyon nem szereted a munkát, amit csinálsz?"

GYAKORLATOK (3 DB)

1. PIRAMIS ELV: MI A FONTOS A MUNKÁBAN?

- Bemutatja a 3.1.2-es munkalapot. Ha az osztály még nem hallott róla, elmagyarázza nekik a piramis elvet. (Egy piramisformát használva fontossági sorrendbe kell állítani a kapott szempontokat. Lásd a munkalapon.)
- A diákokat párokba vagy (3-4 fős) csoportokba rendezi és minden párnak/csoportnak ad egy-egy 3.1.2-es számú munkalapot. (A háromfős csoportok például jól tudnak működni, mert itt már érvényesülhet a többségi döntéshozatal elve.)
- Elmagyarázza a munkalapon látható tíz négyzet tartalmát: minden négyzetben egy olyan állítás található, amelytől munkánkat jónak érezzük és ez elégedettséget jelent. Arra kéri a diákokat, hogy ezeket az állításokat közös döntéssel helyezzék el a piramison.
- Kiegészítést is kérhet a diákoktól: van(nak)-e még olyan szempont(ok), amelye(ke)t beemelnének a piramisba? Ha igen, használják az üres négyzeteket (max. 5 db, lásd a munkalapon), írják fel őket és helyezzék el azokat is a piramisban!
- Amikor a párok/csoportok befejezték a feladatot, megkéri őket, hogy hasonlítsák össze az általuk felállított piramist a többiekével. (Ehhez lásd a feladatlapon lévő kérdéseket is.)
- Megkéri a diákokat, hogy számoljanak be a piramisok három legfelső eleméről, így láthatóvá válik, hogy az osztályban mennyire alakult ki konszenzus arról, melyek a munka világának legfontosabb szempontjai.

131 Az osztályt kettéválasztjuk és megkérjük őket, hogy alkossanak két koncentrikus kört, a belsők forduljanak kifelé, a külsők pedig befelé, így alkossanak párokat. (Páratlan számú csoportban legyen egy megfigyelő.) Elsőként a pár belső tagja kérdez egyet, erre a külső tag válaszol, majd cserélnek. A csoportvezető tapssal jelez, ekkor a külső kör tagjai elmozdulnak eggyel jobbra. Az új párok ismét kérdezik egymást új kérdésekkel, és így tovább, tetszőleges ideig (nem okvetlenül kell megvárni, hogy a külső kör visszaérjen eredeti párjához.)

2. ESETTANULMÁNY

- Bevezeti, majd felolvassa a 7. esettanulmányt (Seba, Franciaország) és elmondja, hogy ez egy néhány évvel ezelőtt megesett valós történetet mutat be.
- Megkéri a tanulókat, hogy mutassák meg, hogyan jellemeznék az ő piramisrendszerükben Seba helyzetét.
- Megkérdezi a diákokat, hogy milyen szavakkal írnák le Seba munkáját és rögzíti a válaszokat.
- Az esettanulmánynál található kérdések, szempontok segítségével elemzi a gyerekekkel az esetet.
- FONTOS: Ha a „rabszolga" vagy a „rabszolgaság" kifejezés nem kerül elő, elmagyarázza a tanulóknak a „rabszolgaság" fogalmát és megkéri őket, hogy társaikkal beszéljék meg, szerintük mit takar a fogalom – akkor is, ha úgy gondolják a kis csoportban, hogy a rabszolgaság létezik, akkor is, ha úgy gondolják, hogy nem létezik. (Páros vagy kiscsoportos munka.)
- Megkérdezi a csoportot, hogy vajon Seba helyzetét értelmezhetjük-e rabszolgaságnak. Arra kéri őket, hogy következtetésüket támasszák alá bizonyítékokkal.
- Elmagyarázza, hogy a rabszolgaság fogalma alatt a közvélemény általában a 16-19. században Afrikából elhurcolt embereket érti, akik ellenszolgáltatás nélkül dolgoztak az észak- és dél-amerikai illetve a karibi térség ültetvényein, birtokain. Ugyanakkor sajnos a modernkori rabszolgaság létezik napjainkban is; vannak ma is olyan körülmények, amelyekben az embereket rabszolgaként tartják és közöttük számos gyermek van. (Erről részletesen lásd a kiadvány A/III. és A/IV. fejezeteit.)
- Zárásul lehetőséget ad a kérdések és a vélemények kifejtésére.

3. ÁLLÍTÁSOKRA ADOTT VÁLASZOK

Ezek az állítások arra ösztönöznek, hogy vitát generáljanak a gyermekek és a felnőttek, valamint a munkáltatók és a munkavállalók között előforduló kizsákmányoló kapcsolatrendszerről, illetve kiemeljék a gyermeki jogok témáját.

- Megkéri a diákokat, hogy képzeljenek el egy vonalat az osztályteremben, amin öt pont található: 5: határozottan egyetért, 4: egyetért, 3: bizonytalan, 2: nem ért vele egyet, 1: határozottan nem ért vele egyet. (Tehát mint az iskolai osztályozás, esetleg számozott papírlapokat is lehet a földre/falra rakni.)
- Felolvassa az alábbi állításokat és arra kéri a diákokat, hogy álljanak a vonal szerintük megfelelő pontjára. Minden kijelentés után megkér két olyan diákot, akik különböző véleményen vannak, hogy mondják el, miért álltak az adott helyre. (Célszerű egymástól minél nagyobb távolságban lévő diákokat választani.)

62. kép:
Kőbányában dolgozó gyerekek.
India, 2008.

FELOLVASANDÓ ÁLLÍTÁSOK:

- A szülőknek joguk van házkörüli munkákra fogni gyermekeiket.
- A szülők jogosultak arra, hogy gyermekeiktől naponta egyórányi házkörüli munkát kérjenek.
- Az embereknek mindig legyen lehetőségük, hogy munkatársaikkal munka közben beszélhessenek.
- Ha lejárt a napi 8 órás munkaidőd, de még maradt elvégzendő feladat, munkáltatódnak (főnöködnek) jogában áll, hogy túlóráztasson.
- Ha valaki egy másik személy számára dolgozik, akkor őt biztosan kizsákmányolják.
- Ha egy munkáltató (főnök) rosszul bánik egy munkatársaddal, szót kell emelned, még akkor is, ha munkáltatód (főnököd) ezért esetleg megszidna vagy megorrolna rád.
- A 14 évesnél fiatalabb gyermekeket sosem szabadna fizetős munkára fogni.
- Ha munkáltatód (főnököd) több pénzt kínálna egy veszélyes munkáért, azt nem szabad elvállalnod.
- A kizsákmányolás és a rabszolgaság ugyanazt jelenti.

A FOGLALKOZÁS ÖSSZEGZÉSE: PLENÁRIS MUNKA

- Megkéri a diákokat, hogy mondjanak véleményt a tanórán végrehajtott gyakorlatokról és a megszerzett tudásról.
- Megkérdezi a diákokat, hogy el tudnak-e képzelni olyan gyermekmunkát, amely nem minősül rabszolgaságnak? Ha igen, akkor hol húznák meg a két típus között a határt?
- Bemutat még néhány rövid példát a gyermekrabszolgaságról. (Ehhez lásd a háttéranyagokat és az esettanulmányokat is.)
- Itt tér vissza keretbe foglaló jelleggel a foglalkozás első felében feltett kérdéshez: „Mit tennél akkor, amikor első munkaheted végén rájönnél, hogy nagyon nem szereted a munkát, amit csinálsz?" Elmagyarázza a modernkori rabszolgaság egyik kulcselemét, amikor egyes emberek nem hagyhatják ott munkájukat.
- Megkéri a diákokat, hogy reagáljanak a fentiekre, illetve mondják el javaslataikat arra vonatkozóan, hogy mit lehet vagy kell tenni a gyermekrabszolgaság ügyében.

HÁZI FELADAT/TOVÁBBI KUTATÓMUNKA

- A csoportvezető elmondja, hogy léteznek olyan emberi jogi törvények, amelyek kapcsolódnak a témához. Végezzenek kutatómunkát a Gyermekek Jogairól szóló 1989-es ENSZ Egyezménnyel (Convention on the Rights of the Child, CRC) kapcsolatosan!
- Keressenek az aktuális hírekben (különféle média: újság, televízió, internet, stb.) példákat a modernkori rabszolgaságra![132]

132 (Példák konkrét magyar esetekre:
http://www.sonline.hu/somogy/kozelet/veszelyes-sodrodas-somogyi-kilatastalansagbol-a-rabszolgasagba-582781
http://index.hu/mindekozben/poszt/2014/11/23/most_akkor_tenyleg_36_ezer_rabszolga_van_ma_magyaroszagon_vagy_bloff_az_egesz_lista/)

2. ÓRA

KÖZÉPISKOLA
14-18 ÉVES KOROSZTÁLY

TÁRGYALT KÉRDÉSEK

- Modernkori rabszolgaság jellemzői és típusai
- Törvények és egyéb kezdeményezések a rabszolgaság ellen

CÉLOK ÉS KIMENETEK (DIÁKOK):

- megismerjék a modernkori rabszolgaság különböző típusait és megtalálják azok közös vonásait
- megismerjék a hazai törvényeket és nemzetközi egyezményeket, amelyek a modernkori rabszolgaság ellen születtek
- elgondolkodjanak azon, miért létezik még ma is rabszolgaság, noha már törvények tiltják

KULCSFOGALMAK:

- esettanulmány
- modernkori rabszolgaság
- emberi jogok
- emberi jogi dokumentumok
- erőszak

FELTÉTELEK:

- 90 perc (az összes részfeladattal; bevezető: 10', gyakorlatok: 60', összegzés: 20')
- a szokásos csoportlétszám (optimális esetben 8-28 fő)

SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK:

- esettanulmányok (kérdésekkel és vitatémákkal együtt)
- munkalap: 3.2.1 – a modernkori rabszolgaságról
- munkalap: 3.2.2 – az emberi jogok és a gyermekek jogainak összegzése, különös tekintettel a gyermekmunkára/rabszolgaságra

BEVEZETÉS (CSOPORTVEZETŐ):

- Röviden összefoglalja a tanulókkal, miről beszéltek és tanultak az előző órá(ko)n. Megkérdezi a diákokat, hogy van-e bármilyen téma, amit még tisztázni szeretnének.
- Csoportokra osztja a diákokat (3-5 fős), és megkéri őket, hogy írjanak egy-egy közös mondatot arról, hogy szerintük mit jelenthet rabszolgának lenni.
- A csoportok megosztják egymással mondataikat, a csoportvezető rögzíti a válaszokat.

GYAKORLATOK (3 DB)

1. ESETTANULMÁNY–OLVASÁS ÉS MEGBESZÉLÉS

- A csoportvezető emlékezteti az osztályt, hogy az előző alkalommal egy a modernkori rabszolgaság egy formáját feldolgozó esettanulmányról volt szó. Elmondja, hogy ezen az órán újabb esettanulmányok kerülnek elő, amelyek segítségével még inkább körüljárható a modernkori rabszolgaság jelensége.
- Négy csoportra osztja az osztályt, és mindegyiknek egy-egy esettanulmányt ad. (Tetszés szerint választható a 15 esettanulmány bármelyike, az aktuális kérdésekhez és az osztályhoz igazodóan. Célszerű ugyanakkor különböző típusokat választani az egyes csoportoknak.)
- Elmondja, hogy a csoportoknak be kell majd mutatniuk az esetüket az egész osztály előtt.
- Arra kéri a kiscsoportokat, hogy jelöljenek ki egy-egy jegyzetelőt, egy „időfelelőst" és egy narrátort, aki a végén bemutatja az eredményt.
- Arra kéri a csoportokat, hogy olvassák el az esettanulmányt, majd beszéljék meg és válaszoljanak az ott feltett kérdésekre. Ezután az általuk megvizsgált esettanulmányról készítsenek egy rövid beszámolót a társaik számára. (15 perc)

2. BEMUTATÓ ÉS A HALLGATÓSÁG KÉRDÉSEI

- Minden csoport készít egy legfeljebb 5 perces bemutatót, amelyben saját szavaikkal beszélnek az általuk feldolgozott esettanulmányról. (A bemutatóban fel lehet használni drámai és egyéb művészeti megközelítést is).
- A csoportvezető minden bemutató után megkéri a többi diákot, hogy tegyenek fel kérdéseket vagy mondják el véleményüket az esettel kapcsolatosan.

3. CSOPORTOS MEGBESZÉLÉS

- A csoportvezető megkéri az osztályt, hogy a megismert esettanulmányok alapján határozzák meg a modernkori rabszolgaság néhány jellemzőjét. A felmerülő szempontokat gyűjtsék össze a 3.2.1-es munkalapra!
- Miután a csoportok leírtak néhány állítást, megkéri őket, hogy vessék össze a többi csoport munkájával, így kiderül, mely közös jellemzőket emelték ki. A csoportvezető összegyűjt minden csoporttól minimum egy-egy állítást és felírja azokat.
- Végül az osztály próbálja meg közösen meghatározni a modernkori rabszolgaság fő jellemzőit (definícióját).

A FOGLALKOZÁS ÖSSZEGZÉSE: PLENÁRIS MUNKA

- A csoportvezető beszél arról, hogy a világ összes országában törvényt hoztak a rabszolgaság ellen, de még napjainkban is létezik, többféle formában.
- Beszél arról is, hogy az országok megpróbálnak közösen fellépni a modernkori rabszolgaság ellen az ENSZ segítségével. (Háttérinformációkat lásd a kiadvány A/VI. fejezetében.)
- Szétosztja a 3.2.2-es munkalapot, amely összegzi az emberi jogi törvények vonatkozó pontjait és megkéri a diákokat, hogy mérlegeljék, vajon mely pontokat sértették meg a vizsgált esettanulmányokban. (Az EJENY rövid változatát lásd a 2. Függelékben. Ez is kiosztható a tanulóknak.)
- Elmagyarázza, hogy az emberi jogi törvények és ajánlások azért születhettek meg, mert sok ember ezek érdekében kampányolt. Elmondja, hogy a következő óra a modernkori rabszolgaság elleni kampányokról fog szólni.

HÁZI FELADAT/TOVÁBBI KUTATÓMUNKA

- A diákok nézzenek utána, hogy a rabszolgaság ellenzői régebben miként kampányoltak a történelmi rabszolgaság ellen! Gondolkozzanak el azon, hogy ezekből a módszerekből melyeket tudnák napjainkban adaptálni!
- Keressenek az aktuális hírekben (különféle média: újság, televízió, internet stb.) példákat a modernkori rabszolgaság elleni kampányokra!

63. kép:
Az angol és walesi katolikus egyház kampánya a modernkori rabszolgaság ellen. 2013.

3. ÓRA

KÖZÉPISKOLA
14-18 ÉVES KOROSZTÁLY

TÁRGYALT KÉRDÉSEK

- Kampánymódszerek régen és ma
- A kampány tervezésének folyamata

CÉLOK ÉS KIMENETEK (DIÁKOK):

- ismerjék meg a történelmi rabszolgaság felszámolásához vezető kampánymódszereket
- gondolják végig azt, hogy a modernkori rabszolgaságról szóló hatásos kampány kikre és hogyan lehet hatással
- dolgozzanak ki egy kampánytervet a modernkori rabszolgaság valamelyik formája ellen

KULCSFOGALMAK:

- kampány
- tiltakozás
- rabszolgaság eltörlésének hívei (abolicionisták)
- szlogen
- meggyőző üzenet

FELTÉTELEK:

- 90 perc (az összes részfeladattal; bevezető: 20’, gyakorlat: 50’, összegzés: 20’)
- a szokásos csoportlétszám (optimális esetben 8-28 fő)

SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK:

- munkalap: 3.3.1 – sorvezető a kampányokhoz
- a 2. órán használt esettanulmányok

BEVEZETÉS (CSOPORTVEZETŐ):

- Röviden összegzi az előző órák tapasztalatait. Megkérdezi a diákokat arról, hogy eddig mit tudtak meg a témáról. (Önként jelentkezők válaszolnak a kérdésekre.)
- Beszél az 1800-as, 1900-as években működő kampányaktivistákról, akiket abolicionistáknak hívtak. Arról is beszél, hogy akár a diákokból is válhat a modernkori rabszolgaság-wellenes aktivista vagy kampányaktivista.
- Csoportokra osztja a diákokat (3-5 fős), és megkéri őket, hogy beszéljenek a következőkről:
    - Mi a kampány?
    - Mit jelent a kampányolás?
    - Mi a különbség a tiltakozás és a kampány között?
- A csoportok megosztják egymással gondolataikat, a csoportvezető rögzíti a válaszokat.
- A csoportvezető kiemeli azt, hogy a tiltakozás az általában egy alkalmi akció, de a kampány előre megtervezett lépések sorozata, valamilyen konkrét változás elérése érdekében.
- Emlékezteti őket a vállalt házi/kutatási feladatra és megkéri őket, hogy ismertessék, mit tudtak meg a történeti rabszolgaság ellenzőiről. (Ha nem tudtak meg semmilyen információt, bemutat néhány példát az A/VI. fejezetből.)
- Megéri a diákokat, hogy osszák meg az információkat az általuk ismert kampányokról, például, hogy miket tapasztaltak saját környezetükben, vagy láttak az iskolában. (Az előző óra után kiadott feladat alapján remélhetőleg lesznek erre konkrét példáik.)
- Elmondja nekik, hogy a mai órán egy kampányt fognak megtervezni.

GYAKORLAT

KAMPÁNYTERVEZÉS

- A csoportvezető kiscsoportokba rendezi a diákokat (3-5 fős) és megkéri őket, hogy beszéljenek a következő kérdésekről, majd véleményüket osszák meg az egész osztállyal:
    - Miként kampányolnának a rabszolgaság eltörlésének hívei, ha napjaink technológiája a rendelkezésükre állna?
    - A kampányuk részeként milyen tevékenységeket végeznének?
- Elmagyarázza az osztálynak, hogy a modernkori rabszolgaság elleni kampány megtervezése lesz a feladatuk, oly módon, hogy a kampány az előző órán megismert esettanulmányokon alapuljon. (Bármelyiket választhatják a megismert esetek közül, a sajátjukat vagy más csoportét is akár.)
- Bemutatja és kiosztja minden csoportnak a 3.3.1-es munkalapot (sorvezető a kampányokhoz) és a hozzá tartozó kulcskérdéseket. Használják ezeket a szempontokat kampányuk megtervezéséhez! (20 perc)
- Arra kéri a kiscsoportokat, hogy jelöljenek ki egy-egy jegyzetelőt, egy „időfelelőst” és egy narrátort, aki a végén bemutatja az eredményt.
- Minden csoport mutasson be egy kampánytervet, szlogent és tevékenységeket!

A FOGLALKOZÁS ÖSSZEGZÉSE: PLENÁRIS MUNKA

- Miután minden csoport bemutatta tervezetét, a csoportvezető megkéri őket, hogy mondjanak véleményt társaik kampányairól is.
  - tetszettek-e nekik?
  - mik az erősségeik?
  - milyen elemeket emelnének át a saját kampányukba?
- Mutassanak be olyan létező rabszolgaságellenes kampányokat, amelyeket esetleg szívesen támogatnának! (Itt lehet az előző óra utáni gyűjtésre alapozni.)

64. kép:
Fair Trade kampány a méltányos munkakörülményekért és megfelelő bérezésért.
Minnesota, USA, 2009.
A plakát szövege: 1,75 milliárd ember él kevesebb, mint 1,25 dollárból naponta. Vásárolj fair trade terméket!

65. kép:
Kényszermunkára fogott családok felszabadított nőtagjai alapfokú oktatásban vesznek részt.
Nepál, 2011.

XI.

Tanári segédanyagok 1.: Munkalapok

Az órák előtt a következő rész dokumentumairól igény szerint fénymásolatok készíthetőek.

2.1.1 / 3.1.1-es munkalap:
INTERJÚKÉRDÉSEK A JÖVŐBENI MUNKÁVAL KAPCSOLATBAN

2.1.2-es munkalap:
PIRAMIS-ELV: MI FONTOS NEKEM A LEENDŐ MUNKÁMBAN?

2.2.1-es munkalap:
GYERMEKMUNKA ÉS RABSZOLGASÁG (DÁVID BLOGJA)
„A BANÁN ÚTJA" – RÖVID LEÍRÁS

2.2.2-es munkalap:
SORVEZETŐ EGY KAMPÁNY ELKÉSZÍTÉSÉHEZ A GYEREKRABSZOLGASÁG ELLEN

3.1.2-es munkalap:
PIRAMIS-ELV: MI FONTOS NEKEM A LEENDŐ MUNKÁMBAN?

3.2.1-es munkalap:
A MODERNKORI RABSZOLGASÁG MEGHATÁROZÁSA

3.2.2-es munkalap:
AZ EMBERI JOGOK ÉS A GYERMEKEK JOGAI

3.3.1-es munkalap:
SORVEZETŐ EGY RABSZOLGASÁG-ELLENES KAMPÁNY ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

2.1.1 / 3.1.1-ES MUNKALAP:

INTERJÚKÉRDÉSEK A JÖVŐBENI MUNKÁVAL KAPCSOLATBAN

INTERJÚKÉRDÉSEK

Kérdezd meg partneredtől!

- Milyen munkát szeretnél végezni felnőttkorodban? Miért?
- Szerinted mi lenne ebben a munkában a legjobb?
- Mi lenne benne a legnagyobb kihívás?
- Szerinted min aggódnál leginkább az első munkanapodon?

- -

INTERJÚKÉRDÉSEK

Kérdezd meg partneredtől!

- Milyen munkát szeretnél végezni felnőttkorodban? Miért?
- Szerinted mi lenne ebben a munkában a legjobb?
- Mi lenne benne a legnagyobb kihívás?
- Szerinted min aggódnál az első munkanapodon?

- -

INTERJÚKÉRDÉSEK

Kérdezd meg partneredtől!

- Milyen munkát szeretnél végezni felnőttkorodban? Miért?
- Szerinted mi lenne ebben a munkában a legjobb?
- Mi lenne benne a legnagyobb kihívás?
- Szerinted min aggódnál leginkább az első munkanapodon?

- -

2.1.2-ES MUNKALAP:

MI FONTOS NEKEM A LEENDŐ MUNKÁMBAN?

PIRAMIS-ELV: A MUNKÁD

Vágd ki az alábbi négyzeteket és rendezd el piramis alakzatba őket aszerint, hogy melyik jellemzőt gondolod a legfontosabbnak! (A legfontosabbat tedd legfelülre, alá a következő két legfontosabbat, legalulra pedig a három kevésbé fontosat!)

Jól megfizetik a munkádat.	Ha túl nehéz a munkád, nyugodtan panaszt tehetsz.
Szabadon otthagyhatod a munkádat és választhatsz egy másikat.	Ha jól végzed a munkád, akkor megjutalmaznak.
Nem dolgozol veszélyes anyagokkal.	Nem dolgozol napi 8 óránál többet.

KÉRDÉSEK:

- Mennyire volt nehéz elhelyezni az állításokat fontossági sorrendben?
- Mennyire különböztek a véleményeitek a csoporton belül?
- Van-e még olyan dolog, amivel kiegészítenétek ezeket a szempontokat?
  Ha igen, írjátok fel az üres kártyákra (legfeljebb 4-et)!
- Illesszétek a piramisba ezeket az új szempontokat is!
  (maradjon meg a piramisalak úgy, hogy 4 elem legyen az alapja!)

2.2.1-ES MUNKALAP:

DÁVID BLOGJA

DÁVID BLOGJA: „NEM ANNYIRA ÉDES”

Úgy tűnik, hogy mindenki az új Szuperszelet nevű csokiról beszél, amely minden nagyáruházat és kisboltot elárasztott. Nagyon pompás! Lágy és finom! Nyami! És ami még jobb benne, hogy nagyobb és olcsóbb, mint a többi csoki, amit eddig ettem.

De a Szuperszelet mégsem olyan szuper.
A múlt hónapban lehetőségem nyílt egy barátomat meglátogatni Nyugat-Afrikában. Körutunk során a kocsink egy farm közelében lerobbant. A farmon sok munkást láttam és észrevettem, hogy nagyon fiatalok. De tényleg nagyon fiatalok, úgy 9-10 évesek lehettek és néhányuk hatalmas súlyokat cipelt, nekem úgy tűnt, mintha a saját súlyuknál is nehezebbeket.

Szerettem volna őket kérdezgetni és szerencsére a barátom segített a tolmácsolásban. Kérdeztem tőlük, hogy miért nem járnak iskolába? Azt válaszolták, hogy a szüleik nem engedhetik meg maguknak, ezért inkább ideküldték őket dolgozni a hét minden napján, napi 11-12 órát. Ezért ugyan csak nagyon kevés pénzt kapnak, de így is többet a semminél. Láttam, hogy pár gyereknél hatalmas, veszélyes kések, macheték vannak, amiket a termények betakarításához használnak. Azt is észrevettem, hogy más veszélyes eszközöket, anyagokat is használnak, például féregirtót, amivel távol tarthatják a rovarokat a terményektől. A gyerekek semmilyen védőöltözetet nem használtak a féregirtáshoz.

Közelebb mentünk, hogy megtudjuk mit termesztenek. Kakaót, amit a csokoládé előállításához használnak. Én pedig szeretem a csokit! Megkérdeztem a gyerekeket, hogy elegük lett -e a munkából, amit csinálnak, nem akartak -e elmenekülni. Igennel válaszoltak, és hozzátették, hogy félnek elszökni, mert akinek végül sikerült, elkapták és elverték, majd visszaküldték a farmra dolgozni.

Amikor indulni készültünk, azt mondták: „Ne aggódjatok, velünk minden rendben lesz!”. Elmentünk, de tudtam, hogy egyáltalán nem lesz minden oké. A barátommal kutakodni kezdtünk, hogy erről a farmról vajon hova viszik a kakaót. Ugyan több kézen keresztül adják el, de rájöttünk, hogy ebből a kakaóból készül a lágy és finom Szuperszelet. Mostantól bármikor, amikor meglátom ezt a csokit, csak azoknak a gyerekeknek a képe lebeg a szemem előtt, akik rabszolgaként dolgoznak azon a farmon. Valamit muszáj ez ellen tennem!

- -

KÉRDÉSEK:

- Vajon miért nem a gyerekek szülei dolgoznak ebben az üzemben?
- Miért mondhatták ezt a gyerekek: „Ne aggódjatok, velünk minden rendben lesz!”
- Mi történne akkor, ha a gyerekek többet nem dolgoznának ezen az ültetvényen?
- Mi történne akkor, ha több bért kapnának ugyanezért a munkáért?

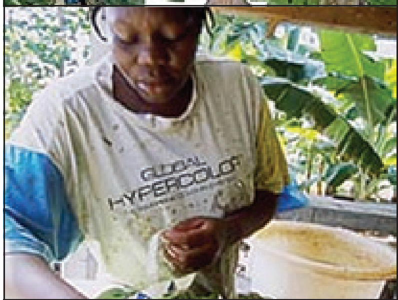
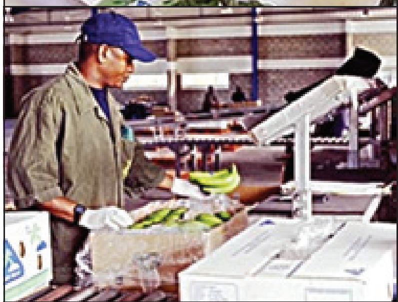

66. kép:
Ültetvényen dolgozó gyerek.
Bacolod, Fülöp-szigetek, 2004.

„A BANÁN ÚTJA” – RÖVID ÖSSZEFOGLALÓ

Forrás: http://www.oxfam.org.uk/education/resources/go-bananas
(Magyar fordítás: schools.welthaus.at/upload/schulen/pedmat/00000000016.0.doc)

A téma alapos feldolgozásához segédanyag: http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/4_szocialis/3._modullerasok/a2_polgar_a_demokraciaban/11._evfolyam/16_meltanyos_kereskedelem/tanari_utmutato.pdf

	A banánültetvényeken nehéz a munka. Hónapokba telik, mire előkészítik a területet, lyukakat vájnak a földbe, és belehelyezik a banáncsemetéket. Az ültetés után fél évvel megjelenik az első termés. A még éretlen banánokat kék műanyag zacskóval fedik be. Ez megóvja őket a sérüléstől, illetve a növényvédő szerektől, amelyekkel a fát bespriccelik.
	A banánt éretlenül, zölden szüretelik, majd szüretelés után megmossák, felcímkézik és dobozokba rakják.
	Az ültetvényről teherautóval szállítják a banánt a raktárba, ahol megvizsgálják és osztályozzák őket. Mivel az európai vásárlók tökéletes gyümölcsre vágynak, csakis a hibátlan banánokat exportálják. Amelyik gyümölcs nem felel meg a magas minőségi elvárásoknak, azt helyben, igen alacsony áron adják el.
	Akár hat napba is beletelik, míg a banán hajóval eljut Dél-Amerikából illetve a Karib-szigetekről Európába. A hajó gyomrában a hőmérséklet nem haladja meg a 13,3°C fokot, megakadályozva, hogy az érési folyamatok beinduljanak. Európa nagy kikötőiből (Amszterdam, Hamburg stb.) a banánt hűtőkamionokkal szállítják el a banánérlelő üzemekbe. A banánérlelés mindig ott zajlik, ahol majd a banánt értékesíteni kívánják, mivel az érett banán szállítása nagyon kockázatos.
	A banán az érlelő üzemekből a szupermarketekbe, boltokba kerül. Az egy főre jutó banánfogyasztás Magyarországon évi 7 kilogramm.

2.2.2-ES MUNKALAP:

SORVEZETŐ EGY KAMPÁNY ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

Ezen a munkalapon szempontokat találhattok, amelyek segítséget nyújtanak a Szuperszelet nevű csokoládé-szelet gyártásánál használt gyermekrabszolgaság elleni kampányotokhoz.

Milyen ötleteitek vannak? Mit szeretnétek elmondani?

Össze tudnátok foglalni ezt egy rövid mondatban vagy egy ütős szlogenben?

Írjatok le három olyan dolgot, amit a Szuperszeletről el akartok mondani az embereknek!

-
-
-

Kinek akarjátok ezt elmondani?

Hogyan szeretnétek nekik ezt elmondani?

Milyen tervetek van mindehhez? Mi lenne az első lépésetek?

Mi lenne a második lépésetek?

Az emberek hogyan fejezzék ki azt, hogy támogatnak titeket? (Hordjanak jelvényt, szalagot? Vagy készüljön egy plakát? Esetleg valami más?)

3.1.2-ES MUNKALAP:

MI FONTOS NEKEM A LEENDŐ MUNKÁMBAN?

PIRAMIS-ELV: A MUNKÁD

Vágd ki az alábbi négyzeteket és rendezd el piramis alakzatba őket aszerint, hogy melyik jellemzőt gondolod a legfontosabbnak! (A legfontosabbat tedd legfelülre, alá a következő két legfontosabbat, majd a következő három kevésbé fontosat és végül legalulra pedig a négy legkevésbé fontosat!)

Jól megfizetik a munkádat.	Ha túl nehéz a munkád, nyugodtan panaszt tehetsz.
Barátságos munkatársaid vannak.	Nem dolgozol napi 8 óránál többet.
Nem dolgozol veszélyes anyagokkal.	Ha jól végzed a munkád, akkor megjutalmaznak.
Munkád érdekes, nem unalmas vagy monoton.	Szabadon otthagyhatod a munkádat és választhatsz egy másikat.
Van ebédszüneted és kávészüneted.	Előléptethetnek.

KÉRDÉSEK:

- Mennyire volt nehéz elhelyezni a szempontokat fontossági sorrendben?
- Mennyire különböztek a véleményeitek a csoporton belül?
- Van-e még olyan dolog, amivel kiegészítenétek ezeket a szempontokat?
  Írjátok fel az üres kártyákra (legfeljebb 5-öt)!
  Illesszétek a piramisba ezeket az új szempontokat is! (Maradjon meg a piramisalak úgy, hogy 5 elem legyen az alapja!)

3.2.1-ES MUNKALAP:

A MODERNKORI RABSZOLGA-SÁG MEGHATÁROZÁSA

Az esettanulmányok alapján gyűjtsetek össze néhány fontos szempontot a modernkori rabszolgaságról! Milyen jellemzői vannak?

-
-
-
-
-
-

Az esettanulmányok alapján gyűjtsetek össze néhány fontos szempontot a modernkori rabszolgaságról! Milyen jellemzői vannak?

-
-
-
-
-
-

67. kép:
Vályogtégla üzemben dolgozó lányok.
Nepál, 2010.

3.2.2-ES MUNKALAP:

EMBERI JOGOK – GYERMEKEK JOGAI

Az alább ismertetett dokumentumokat nagyjából a világ összes országában elfogadták.

Az általatok vizsgált esettanulmány szereplője ezekből mely jogokat tudja gyakorolni?

Mely jogok gyakorlásától van megfosztva? (Mely jogait sértik meg?)

Az 1948-as Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata többek között kimondja:

- Minden személynek joga van az élethez, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.
- Senkit nem lehet rabszolgaságban, vagy szolgaságban tartani.
- Senkit nem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.

A Gyermekek Jogairól szóló 1989-es ENSZ Egyezmény kimondja, hogy minden gyermeknek joga van:

- a szólásszabadságra,
- arra, hogy élvezze a legmagasabb szinten elérhető egészségügyi ellátást,
- a tanulásra,
- a pihenésre és szórakozásra, valamint a játékra,
- hogy védve legyen a gazdasági kizsákmányolástól és olyan munkavégzéstől, amely bármilyen veszélyt jelenthet, megakadályozza a gyermek tanulásának lehetőségét, illetve veszélyeztetheti egészségét.

3.3.1-ES MUNKALAP:

SORVEZETŐ EGY KAMPÁNY ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

SZEMPONTOK A KAMPÁNYOKHOZ

Milyen ötleteitek vannak? Mit szeretnétek elmondani?

Össze tudnátok foglalni ezt egy rövid mondatban vagy egy ütős szlogenben?

Írjatok le három olyan dolgot, amit az esettanulmányról el akartok mondani az embereknek:

-
-
-

Kinek kell elmondani, hogy változtassanak valamin?

Hogyan szeretnétek ezt nekik elmondani?

Hogyan kaphatsz támogatást barátaidtól, családodtól és a tágabb közösségtől?

Az emberek hogyan fejezzék ki azt, hogy támogatnak titeket? (Például: Hordjanak jelvényt, szalagot? Vagy készüljön egy plakát? Esetleg valami más?)

Milyen tervetek van mindehhez? Mi lenne az első lépésetek?

Mi lenne a második lépésetek?

XII.

Tanári segédanyagok 2.: Esettanulmányok (személyes történetek)

GYERMEKEK RABSZOLGASÁGBAN

Indiában és Pakisztánban egyes nagy szegénységben élő családok a jobb jövő reményében gyermekeiket a szőnyegiparba küldik dolgozni. A munkáltatók azt ígérik, hogy a gyermekek számára munkát, továbbá oktatást biztosítanak, és a gyermekek – leginkább fiúk – keresetükből még a családjukat is támogatni tudják. A munkahelyen azonban a gyermekeket a hét hat vagy hét napján, napi 10-19 órányi, fizetség nélküli munkára kényszerítik.

1. ESETTANULMÁNY: RAMBHO (INDIA, 2004)

Rambho 11 éves. Korábban, az otthonában a barátaival sokat játszott, de a családja nagyon szegény volt, és kiszolgáltatott helyzetükben egy kisebb összegért cserébe eladták Rambhó-t egy munkáltatónak. Főnöke nagyon rosszul bánt vele. Napi 19 órában kellett szőnyeget szőnie egy szövőszéken. Végül egy Bal Vikas Ashram nevű szervezet szabadította ki, amelynek célja, hogy segítsen a gyermekmunka felszámolásában és gondoskodjon az áldozatokról. Megtanítja a gyermekeket arra, hogy miként óvják meg magukat a rabszolgává válástól és amennyiben lehetséges, segít a családjukhoz való visszatérésben.

RAMBHO TÖRTÉNETE

A szövőműhely tulajdonosa egy nap eljött hozzánk és 700 rúpiát (kevesebb, mint 3000 Ft) adott értem. Azt mondták a szüleimnek, hogy majd taníttatni fognak és valamennyi munkát is adnak. Nem akartam elmenni, de mivel otthon nem volt már pénzünk ennivalóra, az anyukám azt mondta, hogy mennem kell.

Két nap múlva értem oda a szövőműhelybe és ott elmondták, hogyan kell használni a szövőszéket. Ha bármit elrontottam, a tulajdonos megvert egy bottal. Közben folyton azt kérdeztem a tulajtól, hogy mikor mehetek iskolába, de ő mindig azt válaszolta: „Neked nincs iskola, szőnyegeket kell szőnöd”.

Általában hajnali 4-től este 11-ig dolgoztam. Nem engedték, hogy játsszak. Az egész napunk úgy telt el, hogy szőnyeget szőttünk, ettünk és aludtunk. Egy évig voltam ott.

A tulaj sokszor mondta nekünk, hogy: „...ha valaha felbukkanna a rendőrség, fussatok el, mielőtt elkapnak titeket”. Így tudtam, hogy ha a rendőrség megjelenne, akkor elvinnének innen. Amikor láttam, hogy jönnek, boldog voltam. Ahogy ideértek, a tulaj és az apja meg a bátyja az összes többi emberrel együtt elmenekült. Úgy tízünket körbevett a rendőrség. Hatan közülünk elmenekültek, de négyünket elvittek az Ashramba. Szeretek itt lenni, mert hagynak időt az evésre, a játékra, tanulásra. Legjobban tanulni szeretek.

13 hónapja nem láttam az anyukámat és nagyon hiányzik a családom. Apukám meghalt. Szeretnék segíteni az anyukámnak, hogy legyen egy háza. Vissza akarok térni a falumba, ahol őr leszek. És nem hagyom majd, hogy bárki, akár tévedésből is a szövőműhelybe kerüljön. Elmondom majd mindenkinek, hogy ha a gyermekek bármilyen hibát vétenek, ott nagyon megverik őket. Nem engedem majd, hogy a gyermekek odamenjenek.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Mit gondolsz Rambho szüleiről?
- A szövőműhely tulajdonosa miért verte Rambhót?
- Szerinted miért vitte Rambhót a szövőműhely tulajdonosa otthonától kétnapi távolságra?
- Szerinted az Ashramban hogyan segítettek Rambhónak?
- Mit kérdeznél Rambhótól, vagy mit mondanál neki?

69. kép:
Kényszermunkából megmentett lányok és nők rehabilitációs programban vesznek részt egy védett közösségi szálláson. Nepál, 2011.

2. ESETTANULMÁNY: RAMA (INDIA, 2004)

Rama családját azzal győzték meg, hogy oktatást és egyéb lehetőségeket ígértek, ha a szövőműhely tulajdonosa elviheti fiukat szőnyegszövőnek. Ramát a szövőműhelyben éjjel-nappal munkára kényszerítették és az ígéreteikről kiderült, hogy hazugságok. Ramának sikerült elmenekülnie. A műhely tulajdonosa a nyomába eredt, de elbújt előle, majd támogatást kapott a Bal Vikas Ashram nevű szervezettől, amely segítséget nyújt a rabszolgaságba került gyermekeknek. Ramanak is segítettek új életet kezdeni.

RAMA TÖRTÉNETE

Mielőtt elvittek, nem jártam iskolába. A szomszédjaink jószágait vittem legeltetni. Jól éreztem magam. A faluban öt fiútestvéremmel, anyukámmal és a nővéremmel éltem. Épp a faluban voltam, amikor jött egy ember és ennivalót, ruhát, hajlékot és pénzt kínált. A szüleim annak ellenére elküldtek, hogy én nem akartam elmenni. Nem tudtam, hogy mi történik majd velem, hogy hova kerülök. Nagyon féltem. Hosszú ideig tartott az út. Nem tudtam, hogyan kell szőni, de az állandó veréssel rákényszerítettek, és minden alkalommal amikor elhibáztam valamit, megvertek.

Az egyik reggel elszántam magam. Fogtam a takarómat és futni kezdtem az életemért. Felugrottam egy traktorra, ami elvitt egy ismeretlen helyre. Egy nő fogadott be éjszakára és elküldött az apja házába. A szövőműhely tulajdonosa közben üldözőbe vett. Szerencsém volt, mert ugyan betért abba a házba is, ahol elbújtattak, mégsem vett észre.

Most már tudok egy kicsit olvasni. Ha majd hazatérek, szeretnék iskolába járni és még sokkal többet tanulni. Az Ashramban boldogságra találtam. Már nem gondolok a menekülésre. Otthon is szeretném majd folytatni azt a munkát, amit itt csinálok. Villanyszerelő szeretnék lenni. El akarom mondani a hatóságoknak, hogy sok gyermek van olyan körülmények között, amilyenbe én kerültem és itt az ideje, hogy megmentsék őket. Ez nem is olyan nehéz. Annyi kell, hogy minden irányból körbevegyék a szövőműhelyt és a gyermekeket biztonságos helyre vigyék. Mindösszesen ennyit kéne csinálniuk.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted a szövőműhely tulajdonosa miért verte Ramát, amikor hibázott?
- Rama miért dühös a hatóságokra?
- Hogy segített a Bal Vikas Ashram Ramának?
- Mit kérdeznél Ramától, vagy mit mondanál neki?

HÁZ KÖRÜLI RABSZOLGASÁG

Ennél a típusú rabszolgaságnál gyakori, hogy az elszigetelt, szegény vagy hajléktalan, gyakran idősebb emberek a helyi „maffiacsoportok” áldozataivá válnak, akik kizsákmányolják őket.

3. ESETTANULMÁNY: FERI (MAGYARORSZÁG, 2009)

A 69 éves Feri bácsinak nevezett magyar férfit a saját veje 40 000 forintért adta el egy családnak, akik egy tanyán három évig fogva tartották.

FERI TÖRTÉNETE

Kilenc lovat kellett etetnem a tanyán. A pajta volt az otthonom. Naponta egyszer, vagy kétszer kaptam enni ételmaradékot. De volt, hogy semmit sem tudtam megenni, mert a család gyerekei rosszindulatból homokot kevertek az ételembe. Amikor bementem a városba, fogvatartóimból ketten is elkísértek, nehogy elszökhessek. Többször megvertek. A tanya tulajdonosa ellopta a nyugdíjamat és a kocsimat.

Végül a rendőrség mentett meg, amikor egy ellenőrzésen azonosították az ellopott kocsimat. A rendőrség ellenőrzést tartott azoknál, akik a kocsimat használták és ekkor derült ki, hogy a pajtájukban élek. A rendőrség az esettel kapcsolatos gyanúját jelezte az önkormányzat felé. A szociális munkások kijöttek ellenőrizni, és amikor a tulaj nem figyelt oda, segítséget kértem tőlük. Az Ökumenikus Szeretetszolgálat nyújtott végül menedéket, és most abban segítenek nekem, hogy megint normális életet élhessek. Még mindig félek a tanya tulajdonosaitól és nem döntöttem el, hogy kívánok-e feljelentést tenni ellenük, vagy sem. Így lehet, hogy megússzák.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Milyen szavakkal írnád le, hogyan bántak Ferivel?
- Mi nehezítette azt, hogy megoldhassa helyzetét?
- Szerinted mit gondolt a fogvatartóiról?
- Miért fél még most is a tanya tulajdonosaitól, noha már szabad?
- Mit kérdeznél Feritől, vagy mit mondanál neki?

70. kép:
Az idős embert veje negyvenezer forintért adta el ház körüli rabszolgának. Magyarország, 2009.

4. ESETTANULMÁNY: ARANKA (MAGYARORSZÁG, 2012)[133]

Aranka 37 éves, és egy faluban nőtt fel. Hat testvére van. Édesapja korán meghalt. Édesanyja újra férjhez ment. A családból a gyermekek amilyen gyorsan csak tudtak, elmenekültek, mert az anyjuk alkoholista volt és elhanyagolta őket. Aranka is férjhez ment 17 évesen. Hat osztályt végzett, írni és olvasni gyakorlatilag nem tud. A férje bántalmazása elől menekült, amikor elfogadott egy ajánlatot, amelynek következményeként még ma is rabszolgaságban él.

ARANKA TÖRTÉNETE

Márti régebben abban a faluban lakott, ahol én. Tudta, hogy sokat ver a férjem. Azt mondta, hogy náluk, egy másik faluban elbújhatnék a férjem elől. Lenne lakhelyem, meg munkám. Azt mondták, hogy segítenem kell a ház körül, ezért pénzt adnak, ételt meg szállást. Amikor a férjem nem látta, összeszedtem a ruhámat és amikor Mártiék jöttek értem, akkor beültem a kocsiba és elmenekültem.

Először jó volt. Örültem, hogy nem üt senki. Idehoztak ebbe a kis házba. Reggel nagyon korán kell kelni, 5 órakor. Megetetem az állatokat, a disznókat, a tyúkokat, a lovakat, utána az udvaron teszek-veszek. Télen nem olyan sok a munka. Inkább nyáron kell sokat dolgozni, mert akkor az egész kert be van vetve. Én kapálok, gyomlálok, ültetek, szedem le az érett terméseket, Mártiék meg feldolgozzák. Enni, inni, meg szállást kapok érte. Meg minden nap vesznek egy liter bort. Már nem tudnék az ital nélkül meglenni. Pénzt nem kapok. Azt eszem, amit adnak. Ide kihozzák nekem a kisházba a maradékot. Még sosem voltam bent a nagyházban. Sosem megyek el innen. Azt mondták Mártiék, még a kapun se menjek ki, mert az uram kerestet és azt üzente, hogy ha megtalál, megöl. Elvették a személyi igazolványom is.

133 Sebhelyi V. (2012) *"Characteristics of Policies on Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation"*, kutatásának magyarországi országjelentéséhez készített interjú alapján

Nyolc éve vagyok itt, de tíz év múlva is itt leszek még, ha élek. Nem gondoltam még arra, hogy kimegyek a kapun, mert mindig be van zárva. Meg egyébként hova mehetnék? Nincs már senkim nekem. Nem ismerek szervezeteket, akik segítenének, nem értek én az ilyesmihez. Nem akarok innen elmenni, itt legalább nem üt senki.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Milyen szavakkal írnád le, hogyan bánnak Arankával?
- Szerinted mit gondol a fogvatartóiról?
- Miért nem akar Aranka elmenekülni?
- Sikerülhet-e vajon neki a szabadulás?
- Mit kérdeznél Arankától, vagy mit mondanál neki?

71. kép:
Indiai munkások egy építkezésen.
A modern Szingapúr kiépítésében nagy részük volt az angolok által a sziget börtöneibe zárt indiai elítélteknek.
Szingapúr, 2007.

SZERZŐDÉSES RABSZOLGASÁG

A szerződéses rabszolgaságban élők munkaerő-toborzást követően, sokszor távol otthonuktól, vagy idegen országokban kezdik meg munkájukat, de amint megérkeznek, kiderül, hogy becsapták őket és a szerződésben foglaltaktól eltérő, szegényes munkakörülmények között fizetség nélkül, vagy nagyon alacsony fizetségért kell dolgozniuk, akaratuk ellenére.

5. ESETTANULMÁNY: VI (AMERIKAI SZAMOA, 2001)

Vi vietnámi. Egy olyan céggel írt alá szerződést, amely munkát ígért neki az Amerikai Egyesült Államokban, havi 408 dolláros (kb. 100 000 Ft) fizetésért. Kölcsönként felvett 6 000 dollárt (kb.1,5 millió Ft), amit odaadott a közvetítőcégnek, hogy elvigyék az Egyesült Államokba és munkát szerezzenek neki.

De nem az ígért helyre, hanem helyette Amerikai Szamoára, a Csendes-óceán déli szigetvilágába vitték. Amikor megérkezett az útlevelét elvették és egy gyárba küldték, ahol 19 órát dolgoztatták a hét minden napján, fizetség nélkül.

Végül a munkások találtak olyan ügyvédeket, akik segítettek nekik, hogy a gyártulajdonost bíróság elé állítsák embercsempészet és rabszolgatartás vádjával, Vi-t pedig az Amerikai Egyesült Államokba vitték. De tartozását azóta is fizetnie kell.

72. kép:
Farmerüzem.
Kaiping, Kína, 2011.

VI TÖRTÉNETE

Amerikai Szamoára vittek minket és nem az Amerikai Egyesült Államokba. Ahogy odaértünk, elvették az útlevelünket. Egy műhelyben kellett dolgoznom reggel 7-től hajnali 2-ig, de néha másnap reggel 7-ig is, szombaton is és vasárnap, fizetség nélkül. Csak néhány káposztalevelet és pépesre főtt krumplit adtak enni. Sikerült egy kis zöldséget termesztenünk, hogy kiegészítsük az ennivalónkat, de Lee úr, a műhely főnöke lerombolta a kertünket. Az alultápláltság miatt egy év alatt 16 kilót fogytam, így már alig voltam 35 kiló.

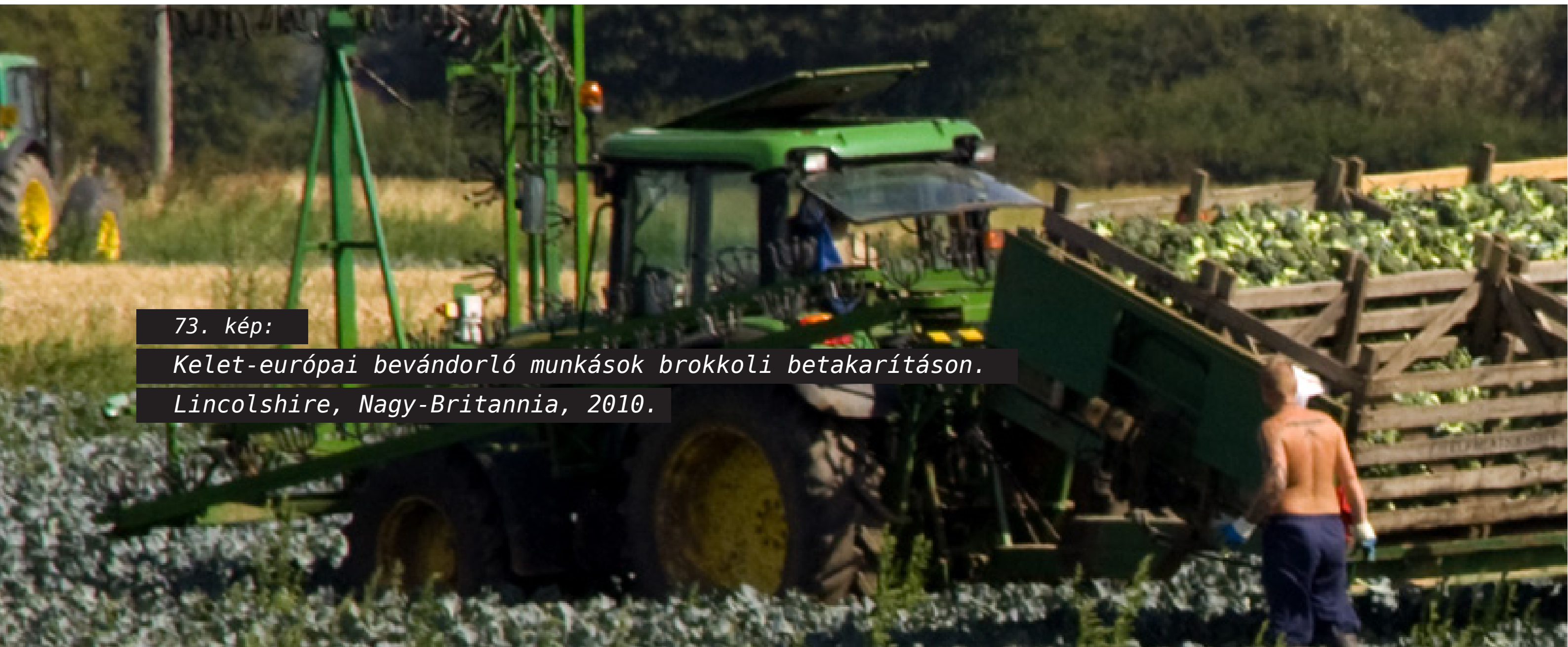
Ahol dolgoztunk, nem volt szellőző. A helyiségben a hőmérséklet néha 38 fok fölé ment. Nem engedték azt se, hogy időnként kimenjünk a friss levegőre. A felügyelő még azt is számon tartotta, hogy hányszor mentünk el a mosdóba. 36-an laktunk egy szobában. Egy másik munkás és én egy keskeny ágyon osztoztunk.

Lee úr az őröket használta, hogy félelemben tartson minket. Egyszer több munkás is sztrájkba lépett, mert nem fizettek nekik. A tulaj azzal fenyegetőzött, hogy utasítja az őröket, csináljanak rövidzárlatot és az így keletkező tűz mindannyiunkat megöl.

Amióta megérkeztem az Amerikai Egyesült Államokba, minden megkeresett dolláromat visszaküldöm Vietnamba, hogy törlesszem az adósságomat. Ez azonban jóformán lehetetlen, mert a kamat 50%-os. Szüleim Vietnamban nagyon aggódnak. Ha engedik, hogy itt maradjak az Amerikai Egyesült Államokban, akkor megint iskolába szeretnék járni, mert Vietnámban abba kellett hagynom a hetedik osztályt. Azt is nagyon remélem, hogy a gyerekeimet, akiket kénytelen voltam Vietnamban hagyni, ismét viszontláthatom.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Mik voltak a legrosszabbak Vi életkörülményeiben?
- Kire vagy jobban mérges, a műhely főnökére vagy az őrökre? Miért?
- Ki volt Vi helyzetéért felelős?
- Mit kérdeznél Vitől, vagy mit mondanál neki?

73. kép:
Kelet-európai bevándorló munkások brokkoli betakarításon. Lincolshire, Nagy-Britannia, 2010.

6. ESETTANULMÁNY: KARINA (NAGY-BRITANNIA, 2006)

2004 áprilisa és 2006 márciusa között nagyjából 10 000 vendégmunkás érkezett az észak-kelet angliai Hull városába, főleg Lengyelországból, Lettországból, Litvániából és Oroszországból, valamint a Közel-Keletről és Afrikából. A legtöbbjük különböző brigádvezetőknek és munkaközvetítő ügynökségeknek dolgozott.
Karina huszonéves fiatal, aki kisgyerekeit családjánál, Litvániában hátrahagyva érkezett Londonba dolgozni.

KARINA TÖRTÉNETE

100 fontot (kb. 38 000 Ft) fizettem egy munkaközvetítőnek, hogy találjon nekem munkát. Az ügynökségen elvették az útlevelemet ügyintézés ürügyével és még négy hónappal később sem kaptam vissza. Az útlevelem nélkül úgy éreztem, hogy nem tudom otthagyni az ügynökséget.

Közel 320 kilométerrel távolabbra, egy Hull nevű városba vittek. A szálláson két ismeretlen férfival kellett egy szobán osztozkodnom. Napi 16 órás műszakokban dolgoztam gyárakban. Időnként még túlóráznom is kellett, amiért nem fizettek. Néha két műszakot is le kellett dolgoznom és az autóban aludtam, amíg az egyik városban lévő gyárból a másikba vittek. A béremet gyakran elszámították és így kevesebbet kaptam, mint amit kellett volna. Volt, hogy én és egy másik vendégmunkás is két műszakban dolgoztunk, de csak egyet fizettek ki. Az ügynökség azt mondta, hogy az adminisztrációért és a szállításért vontak le pénzt. Amikor a hosszú műszakok és a rossz fizetés miatt panaszt emeltem, azzal fenyegetőztek, hogy elveszíthetem a munkámat és a szállásomat. Nem tudtam, hogy kihez fordulhatnék segítségért, angolul sem tudtam jól és nem voltak barátaim. Csapdába estem.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Az ügynökség szerinted miért vette el Karina útlevelét?
- Szerinted miért ilyen távoli munkát talált neki az ügynökség?
- Szerinted miként hatott Karinára a szálláshelye?
- Mit kérdeznél Karinától, vagy mit mondanál neki?

HÁZTARTÁSI RABSZOLGASÁG

Világszerte nők és gyermekek millióit csalnak a háztartási rabszolgaság csapdájába, ahol nap mint nap hosszú órákon keresztül, kevés fizetség mellett kell dolgozniuk, és gyakran kegyetlenül bánnak velük. Közülük nagyon sok a 12-17 éves lány, de vannak fiatalabbak is.

7. ESETTANULMÁNY: SEBA (FRANCIAORSZÁG, 1996)

Seba 8 éves korában hagyta el szülőhelyét, a nyugat-afrikai Malit, hogy Franciaországba menjen. Egy pár vitte magával őt Párizsba, miután azt ígérték a szüleinek, hogy taníttatják és gondját viselik, cserébe dajkaként kell dolgoznia. De Sebából háztartási rabszolgát csináltak, megverték, kínozták és mindennapi fárasztó munkát kényszerítték rá. Amikor a szomszédok a bántalmazások, a verések hangját meghallották, kihívták a rendőrséget és értesítették a Modernkori Rabszolgaság Elleni Francia Bizottságot (CCEM). Így menekült meg Seba.

SEBA TÖRTÉNETE

Amikor megérkeztem Párizsba, a házban kellett dolgoznom minden nap. Minden munkát én végeztem: kitakarítottam a házat, főztem, vigyáztam a gyermekekre, mostam és etettem a kisbabát. Minden nap reggel 7-kor kezdtem és este 11 körül végeztem. Sosem volt szabadnapom. A gazdaasszonyom nem csinált semmit. Későig aludt, azután televíziót nézett vagy elment hazulról.

Egy nap mondtam neki, hogy szeretnék iskolába járni. Erre azt mondta, nem azért hozott Franciaországba, hogy iskolába járjak, hanem, hogy vigyázzak a gyermekeire. Nagyon fáradt és kimerült voltam. Fájt a fogam is. Néha felduzzadt az arcom és borzalmasan fájt. Néha a gyomrom fájt, de akkor is dolgoznom kellett. Volt, amikor akkora fájdalmaim voltak, hogy sírni tudtam volna, de a gazdasszonyom csak üvöltött velem.

Az egyik gyermek szobájában, a földön aludtam, maradékokat ettem. Ha elvettem valami ennivalót a hűtőből, akkor a seprűvel, vagy valami konyhai eszközzel vertek meg, máskor egy elektromos vezetékkel kötöztek meg. Néha a vérem is kifolyt, a testemen még most is vannak nyomok.

Egyszer elkéstem az iskolából, amikor a gyermekekért mentem. A gazdasszonyom és a férje nagyon dühös volt rám, megvertek és kihajítottak az utcára. Nem tudtam hova menni, nem értettem semmit csak csatangoltam az utcán. Egy idő után a férj talált rám és visszavitt a házukba. Aztán egy seprűnyélhez kötött dróttal megint megvertek, addig, amíg el nem ájultam.

Valamivel később jött az egyik gyerek és eloldozott. Ott feküdtem napokig a földön, ahol hagytak. Borzalmas fájdalmaim voltak, de senki nem látta el a sebeimet. Végül amint képes voltam felállni, megint el kellett kezdenem dolgozni.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted a Sebával való bánásmódnak melyik oldala volt a legrosszabb?
- Szerinted Seba miért akart mindenáron iskolába járni?
- Szerinted miért csak maradékokkal etették?
- Mit tennél Seba helyzetében?
- Mit kérdeznél Sebától, vagy mit mondanál neki?

74. kép:
Veronica Casimira, aki felszabadult a háztartási szolgamunka és az erőszak alól, ma számos nőnek segít, hogy saját kiskertet létesítve független lehessen. Fülöp-szigetek, 2012.

KÉNYSZERMUNKA AZ **ÁLLAM** SZÁMÁRA

A kínai kormány 1999-ben betiltotta a Falun Gong nevű vallási mozgalmat. A Falun Gong számos követőjét bebörtönözték és a „laogai" nevű táborba küldték, ahol kényszermunkát végeztettek velük. Feltételezhetően több mint 1000 ilyen tábor létezik, ahol a rabokat munkára kényszerítik és olyan termékeket készíttetnek velük, amiket Kína és más országok piacain adnak el.

8. ESETTANULMÁNY: SAM (KÍNA, 2003)

Samet azért tartóztatták le, mert tiltakozó levelet írt a kínai kormánynak, a Falun Gong elleni bánásmódról. Közel két hónapra börtönbe zárták, ahol borzalmas körülmények között raboskodott és arra kényszerítették, hogy ingyen dolgozzon.

SAM TÖRTÉNETE

A börtönben arra kényszerítettek, hogy külföldre készülő termékeket készítsek ingyen, főként játékokat és bevásárlótáskákat. A cellánk nagyjából 28 négyzetméteres volt, amibe 20 rabot zártak és volt bent egy WC is. A cellában aludtunk és dolgoztunk.

Néha arra kényszerítettek, hogy hajnali 2 óráig dolgozzunk, hogy a termelési ütemet tartani lehessen. Naponta csak kétszer adtak enni. Húst csak hetente egyszer kaptunk. Állandóan éhes vagy, de napi több mint 15 órát kell dolgoznod. Az őrök szöges ostorral vertek meg, ha nem végeztél jó munkát, vagy nem tudtad tartani a tempót. A börtönben eltöltött reménytelen időszakban mindig azon gondolkoztam, vajon ki adhat nekik üzleti megrendelést, ezzel segítve az ellenünk elkövetett erőszakot.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted a rendőrök miért alkalmaztak fizikai erőszakot?
- Szerinted Sam mit mondana azoknak, akik megveszik ezeket a termékeket?
- Vajon kire/kikre gondolt szerinted Sam, amikor ezt mondta: „… vajon ki adhat nekik üzleti megrendelést, ezzel segítve az ellenünk elkövetett erőszakot"?
- Mit mondanál Samnek, vagy mit kérdeznél tőle?

9. ESETTANULMÁNY: JENNIFER (KÍNA, 2005)

Jennifert egy munkatáborban tartották fogva, ahol mindenféle nehéz munkák végzésére kényszerítették. Olyanokat kellett csinálnia, mint fű- és faültetés, káposztapucolás, pinceásás a zöldségek téli tárolásához, pulóverkötés, párnakészítés, játékkészítés, eldobható fecskendők gyártása és fertőtlenített evőpálcikák csomagolása. A legtöbb termék külföldre készült. Egy nap a börtönbe 100 000 játéknyuszira érkezett megrendelés. Minden egyes nyuszi előállítása 30 lépésből állt.

JENNIFER TÖRTÉNETE

Egy nyuszi előállítása 10 órába telt, de minden egyes darab ára csak 20 penny (kb. 80 Ft) volt. Az előállítási költségeket a munkatábornak fizették. Mi semmit nem kaptunk ebből. Általában rögtön kelés után, reggel 5-kor kezdtünk dolgozni és a következő nap hajnali 2 vagy 3 órakor fejeztük be a munkát. Időnként túlóráznunk kellett, különben nem tudtuk befejezni az aznapra tervezett mennyiséget. A legsűrűbb időszakban még kezet sem mertem mosni a mellékhelyiség után, hogy így is meg tudjak takarítani néhány percet. Éjszakára néha annyira kimerültem, hogy még egytől tízig sem tudtam rendesen elszámolni. De még akkor is nyitva kellett tartanom a szememet annyira, hogy képes legyek pulóvert kötni. A hosszú, nagyon feszített munkaórák és az alvás hiánya miatt sokáig úgy éreztem, hogy az életben egyedül egy dologra van szükségem, az alvásra.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted miért vonták meg az alvást a munkásoktól?
- Szerinted mi lehet a legrosszabb az ilyen hosszú műszakban történő munkában?
- Mit mondana Jennifer azoknak, akik ilyen játéknyulakat vesznek?
- Mit kérdeznél Jennifertől, vagy mit mondanál neki?

75. kép:
Akkumulátorüzem Kínában, 2014.

ADÓSRABSZOLGASÁG

Szerzett, vagy örökölt adósság révén sok ember, akár teljes családok is adósrabszolgaságba kerülnek. A kölcsönadó ilyen helyzetekben munkára kötelezi az adósokat az adósság fejében. Azonban sokszor lehetetlenség visszafizetni az adósságot, mert a kölcsönadó folyamatosan növeli a kamatokat. A legtöbb munkás nem tudja, hogy milyen módon számítják ki a tartozásukat és azt sem, hogy éppen mennyivel tartoznak. A rendszer törvénytelen, ám egyes országokban még mindig bevett gyakorlat, hogy a 4-14 éves gyermekeknek a szüleikkel együtt napi 14 órát kell dolgozniuk adósrabszolgaként.

10. ESETTANULMÁNY: SHANTI (INDIA, 2001)

Shanti özvegyasszony. Egy kőfejtőben dolgozik, köveket cipel és tör adósság fejében. Kimerítő és nagyon veszélyes munka ez, de az adósságot a férjétől örökölte meg. Ő és gyermekei megpróbálják visszafizetni a pénzt, de ez egyelőre reménytelennek tűnik.

SHANTI TÖRTÉNETE

Shantinak hívnak. Nem tudom hány éves vagyok. Öt gyermekem van. A férjem idén szeptemberben vagy októberben halt meg. A vállalkozó, aki a férjemet foglalkoztatta azt állítja 8 000 rúpiával (kb. 31 000 Ft) tartozom neki. A férjem vette fel a kölcsönt, de mivel ő meghalt, a vállalkozó engem és a 9 éves lányomat kényszerít arra, hogy visszafizessük.

Mindent megpróbáltam, hogy valahol másutt dolgozhassak, de a vállalkozó nem engedett el. Mit csináljak? Arra kényszerített, hogy neki dolgozzak és köveket törjek. A baj az, hogy ezeket a nehéz köveket valahogy

ki kell bányászni a hegyből. Ezt a feladatot valami erős embernek kellene végeznie. Régebben a férjem csinálta, de most, hogy ő már nincs, senki nem hozza nekem ide azokat a köveket. Ezért bármilyen kis kődarabot, amely a földön hever, feltörök. Napi 10 vagy 12 órán keresztül töröm a követ és ez arra elég, hogy 400 rúpiát (kb. 1500 forint) keressek vele.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted mi a legrosszabb Shanti helyzetében?
- Mit tennél Shanti lányának helyében?
- Mit mondanál Shantinak, vagy mit kérdeznél tőle?

76. kép:
Kőtörő nők egy kőbányában dolgoznak Katmandu közelében. Nepál, 2011.

11. ESETTANULMÁNY: MUNNI (INDIA, 2004)

Munninak négy gyereke van, két fiú és két lány. Azért dolgozik, hogy egy adósságot törlesszen. Adóssága egyre csak nő. Nem tudja, hogy pontosan mennyivel tartozik még. Ha megbetegszik, vagy valami más ok miatt nem képes dolgozni, akkor a munkáltatója azzal fenyegetőzik, hogy kidobja őt és a családját a saját házukból.

MUNNI TÖRTÉNETE

Munninak hívnak. Körülbelül 35-40 éves vagyok. Négy gyermekem van. Már régóta egy kőfejtőben dolgozom és még sok évet itt kell töltenem. Talán 20 évet. A férjem meghalt kőfejtés közben és most nekem kell folytatnom a munkát. Az élet kemény. Mivel felvettem egy kölcsönt, ezért annak a személynek a rabszolgája lettem, aki a kölcsönt adta. A helyzet egyre rosszabb, eladósodtam. Nem tudok már annyit dolgozni, mint régen és ő azzal fenyegetőzik, hogy kidob a saját házamból.

Nem igazán keresek sokat és az adósságom csak egyre nő. Az eredeti kölcsönöm 9 000 rúpia volt (kb. 35 000 Ft) és már hosszú ideje próbálom visszafizetni. A lányom házasságára vettem fel. Amióta itt dolgozom, nekem csak egyszer fizettek. Még akkor is dolgoznom kell, amikor beteg vagyok. Úgy gondolom, hogy a kölcsön felét mostanra már ledolgoztam, de a főnököm becsap engem. Nem tudom, hogy mi van a törvényben, de nem hinném, hogy ez így rendben van. Viszont nincs más választásom. Hova menjek? Mit tegyek? Ez az otthonom. Ez az egyetlen módja annak, hogy túléljek, mert nincs pénzem és ez minden, amit tehetek. Nem menekülhetek el. Kihez meneküljek? Merre meneküljek?

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Hogy tudja megúszni a vállalkozó/főnök azt, ahogy Munnival bán?
- Hogy éreznéd magadat Munni helyében?
- Mit kérdeznél Munnitól, vagy mit mondanál neki?

77. kép:
Gyerekkatona a felkelők táborában.
Közép-Afrikai Köztársaság, 2007.

HÁBORÚS RABSZOLGASÁG

Évszázadokig bevett szokás volt, hogy a háborúban ejtett foglyokat elhurcolták és rabszolgamunkára kényszerítették. Ez mind a katonákkal, mind a civil lakossággal előfordult. Egyes háborús övezetekben ma is van erre példa.

12. ESETTANULMÁNY: ACHAI (SZUDÁN, 1999)

Katonák jöttek Achai otthonába. Hallotta a fegyverropogást és akárcsak a szomszédai, megpróbált elmenekülni. Befutott az erdőbe, de két katona elkapta és egy cirokzsákkal a fején 10 napig kellett gyalogolnia.

ACHAI TÖRTÉNETE

Több lánnyal voltam együtt. A katonák azért raboltak el minket, hogy megerőszakoljanak bennünket. Velem Musa, a katonák vezetője tette ezt és megtartott magának. A katonai táborban mindig nála kellett laknom. A tábor egy olyan hely volt, ahol a katonák meneteltek és megtanulták, hogy kell előkészíteni a fegyvereiket és lőni. Házimunkát kellett végezzek Musa számára. Nem hagyhattam el a tábort. Minden nap elmondta, hogy lelőne vagy elvágná a torkomat, ha megpróbálnék elmenekülni. Nagyon szomorú voltam, nem tudtam sírás nélkül megállni. Amikor rajtakapott a síráson, megvert. Musa ágyasa voltam [második „feleség”, de házasságkötés nélkül]. Most 5 hónapos terhes vagyok. Musa elengedett egy kereskedővel. Szerintem azért tette, mert túl szomorú voltam és állandóan sírtam, ezért ő már nem akart többet engem.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted Achai mit érzett Musa iránt?
- Mit tennél Achai helyében?
- Mik voltak Achai Musával töltött életének legrosszabb részei?
- Mit mondanál Achainak, vagy mit kérdeznél tőle?

13. ESETTANULMÁNY: MARY (SZUDÁN, 1999)

Mary katolikus és egy városban élt a férjével együtt, szeretett templomba járni. Amikor a szudáni háború idején a városuk kezdett túl veszélyessé válni, elmenekültek és egy faluban éltek tovább, ahol lett három gyermekük és gazdálkodásból tartották fent magukat. Amikor Mary öthónapos terhes volt a negyedik gyerekével, katonák érkeztek a faluba. Megpróbált elmenekülni, de azzal fenyegették meg, hogy lelövik, ezért megállt és öt katona elfogta, majd a táborukba hurcolták. Végül megmenekült.

MARY TÖRTÉNETE

Egy nagy karámba tettek sok másik emberrel együtt. Két napot töltöttem a karámban. Azután mindenkinek észak felé kellett gyalogolnia együtt az állatokkal. Nem tudtam már gyalogolni, ezért lóra raktak. Sok napba telt mire elértük Matarikot. Itt mindenkit különböző helyekre küldtek. Engem Mahmud Abdullahnak adtak. Zeneibnek hívott engem és a közeli otthonába vitt. Kereskedő volt. A boltjában cukrot, gabonát, szappant és ilyesmiket árult.

Takarítanom kellett a házát, mosnom a ruháit, főzni és vizet hordani a szamarának. Mahmudnak volt négy fiú rabszolgája, akik az állatokat gondozták. Két arab felesége volt. Ők kedvesek voltak velem. Ruhát adtak, hogy hordhassam. De Mahmud nagyon borzasztó volt. Bármikor, amikor rossz kedve volt, elvert. Egyszer azt akarta, hogy menjek el a koràniskolába és ott főzzek a fiúk számára, de én elutasítottam, mert katolikus vagyok. Végül, nem erőltette, hogy odamenjek.

Egy napon Ibrahim, egy kereskedő jött és elvitt engem és a kisbabámat arra a vidékre, ahonnan jöttem. Nagyon boldog vagyok, hogy újra itt lehetek. Köszönöm mindenkinek, aki segített abban, hogy visszatérjek. Tudom, hogy akkor leszek még boldogabb, amikor majd megtalálom a férjemet és a gyermekeimet. Visszamegyek a falumba és megkeresem őket.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted Mahmud miért változtatta meg Mary nevét?
- Szerinted ez milyen hatással volt Maryre?
- Szerinted miért verte Maryt?
- Mit gondolsz arról, amikor Mary elutasította azt, hogy elmenjen az iskolába?
- Mit mondanál Marynek, vagy mit kérdeznél tőle?

SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁS / SZEXRABSZOLGASÁG

A szexrabszolgaság során különféle szexuális szolgáltatások nyújtására kényszerítik az áldozatokat. A pénz legnagyobb része az őket felügyelő személyekhez kerül. A legtöbb áldozat a munkanélküliség és szegénység miatt, kilátástalannak látszó helyzetén szeretne változtatni és a pénzkeresés reményében bízva kerül kiszolgáltatott helyzetbe. Az áldozatok nagyobb része fiatal lány, nő.

14. ESETTANULMÁNY: RITA (MAGYARORSZÁG, 2012)[134]

Rita 28 éves. Általános iskolát végzett. Szakmája nincsen. Szülei meghaltak. Öt testvére van. Szeretett volna tanulni, de mivel édesanyja beteg lett, inkább őt ápolta. Élettársával él, aki most szabadult a börtönből, ahová rablás miatt került. Van egy közös fiúgyermekük.

RITA TÖRTÉNETE

A prostitúció úgy kezdődött, hogy már nem bírtam nézni, hogy éhezik a fiam. Rászorultam. A lánytestvéreim akkor már kint álltak az utcán.

Utána odakerültem az unokatestvéremhez. Helyet adtak nekünk, de onnantól kezdve, ha kellett, ha nem, kinn kellett állnom az utcán. Reggeltől estig. Ott voltak velem végig, figyeltek. Várták, hogy mikor mennyi pénzt keresek. Ha mégis otthon voltam, akkor házimunkát kellett végeznem. Takarítottam, főztem, mostam, mindent megcsináltam. Abból kaptam én is enni, amit főztem, de már ott felhánytorgatták a fiamról, hogy mennyit eszik. Sajnálták az ételt tőle. Pedig én kerestem a pénzt, nem ők.

Egyedül nem mászkáltam sehova, mindig csak velük. Én addig láttam a fiam, amíg elhoztam az óvodából, meg amikor lefeküdtem. A fiamat ütötték, vágták, kiabáltak rá. Nekem ezt sokan visszamondták. Hát én eljöttem tőlük. Pedig nem akartak beleegyezni. Bottal ütött az unokatestvérem felesége, mert nem akartam ott maradni. Megmondtam, hogy én megyek, nem maradok velük. Nem állok kint reggeltől estig. Nem engedem többé senkinek azt, hogy a fiamat verjék.

Most utcaseprést vállalok. Nekem ez is jó. Takarítok, minden szerdán fizetés van és tudom, hogy a fiam tud enni.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Szerinted miért adtak helyet Ritának a rokonai?
- Mit gondolsz, ki tudna segíteni Ritának abban, hogy végérvényesen ki tudjon szabadulni ebből a helyzetéből?
- Mit gondolsz azokról az emberekről, akik kihasználták őt?
- Mit mondanál Ritának, vagy mit kérdeznél tőle?

134 Sebhelyi V. (2012) A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban In.: Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban. Sex Educatio Alapítvány, Budapest.

15. ESETTANULMÁNY: VICA (MAGYARORSZÁG, 2013)[135]

Vica 17 éves, nevelőintézetben él. Édesanyja régen meghalt. Nem ismerte. Édesapja új partnerével él. Vicát 10 éves koráig nevelték, majd intézetbe adták. Iskolába nem szeret járni, az intézetből többször megszökött.

VICA TÖRTÉNETE

Az intézetben volt egy lány, aki azt mondta, hogy szökjek meg vele a nővéréhez. Én azt mondtam, hogy jó, de csak nyár végéig. Megérkeztünk a rokonaihoz és ott három férfi azt mondta nekünk, hogy menjünk ki az útra. Kérdeztem, hogy minek menjünk ki az útra. Megmondtam, hogy nem megyek ki. Akkor az egyik férfi pofonvágott, megfenyegetett. Végül ki kellett mennem. Jöttek a kocsik, elvittek engem is. Nekem minden pénzt le kellet adni. Nem adtak semmit belőle. Csak ennivalót és szállást kaptam. Vagy azt ettük, amit mi főztünk, vagy valami száraz ételt. Kenyeret, meg ilyeneket.

Minden nap ki kellett mennem az utcára, este nyolc-kilenctől. A rendőrök többször elkaptak és bevittek. Tudták, hogy kiskorú vagyok, mert le kellett adni az adataimat, és körözés alatt voltunk a gyermekotthoni szökés miatt is. Egy idő után elmondtam a rendőröknek, hogy engem futtatnak. Utána nyomozókkal beszéltem. Kinyomtatták a futtatóm fényképét és én elmondtam róla mindent, hogy kiállított, meg a pénzt elvette. Bevallottam mindent.

KÉRDÉSEK ÉS VITATÉMÁK

- Mit gondolsz, miért szökött el Vica többször az intézetből?
- Szerinted miért adtak helyet Vicának is a másik lány rokonai?
- Mit gondolsz, ki tudna segíteni Vicának abban, hogy végérvényesen ki tudjon szabadulni ebből a helyzetéből?
- Mit gondolsz azokról az emberekről, akik kihasználták őt?
- Mit mondanál Vicának, vagy mit kérdeznél tőle?

78. kép:
Prostitúcióban élő nő Torinóban. Olaszország, 2005.

135 A teljes interjú 2013 nyarán készült. Felhasználva Sebhelyi Viktória PhD disszertációjában.

AZ ESETTANULMÁNYOKBAN SZEREPLŐ **ORSZÁGOK:** RÖVID ÖSSZEFOGLALÓK

AMERIKAI-SZAMOA

Az Amerikai Egyesült Államokhoz tartozik. Öt nagyobb szigetből és két korallzátonyból álló szigetcsoport a Csendes-óceán déli részén, amely Hawaii és Új-Zéland között helyezkedik el.
Az öt lakott szigeten lakók számát 2010-ben kb. 55 500 főre becsülték. A sziget hivatalosan önálló kormányzattal nem rendelkező terület, azonban 1967 óta van érvényes alkotmány az önálló kormányzásról. A lakók az Amerikai Egyesült Államok polgárai.
A lakosok többsége a szamoai etnikumhoz tartozik (91,6%), 2,8% ázsiai származású, 1% fehér és 4,2% több csoporthoz is tartozik. A lakosok nyelvei a szamoai (a hawaii és egyéb polinéziai nyelvekkel rokon) 90,6%, az angol 2,9%, a tongai 2,4%, ázsiai nyelvek 2% és egyéb csendes-óceáni nyelvek 2,1%. De a lakosság 80%-a angolul is beszél.
A szigetlakók fő megélhetését a tonhal halászat és a vulkáni habkő bányászata adja. Emellett jelentősen támaszkodnak az Amerikai Egyesült Államoktól érkező segélyekre.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_Szamoa
http://en.wikipedia.org/wiki/American_Samoa
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aq.html

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

Alkotmányos monarchia, amely a Brit-szigeteken található. Angliából, Wales-ből, Skóciából, Észak-Írországból és további 14 tengerentúli területből áll. A gyarmati idők végéig a világ egynegyede tartozott a brit korona uralma alá, ma a világ hatodik legnagyobb gazdasága. Tagja több nemzetközi szövetség mellett a legbefolyásosabb országok társaságának, a G8-nak és az Európai Uniónak is.
Az ország népessége 64 millió fő. A 11. századig az őslakosok mellett számos népcsoport települt meg a szigeteken: kelták, rómaiak, angolszaxonok és normannok. A 18. századtól a nemzetközi kereskedelem és a gyarmatosítás eredményeként számos bevándorló csoport

érkezett, például Afrikából és Dél-Ázsiából. A legutóbbi idők gazdasági bevándorlói legnagyobb számban az Európai Unió új tagállamaiból, Közép- és Kelet Európából érkeztek. A lakosság 11,3%-a nem az Egyesült Királyságban született, ebből 7,7% az Európai Unión kívül, és 3,6% az EU valamely országában.
Az országban kb. 50 ezer menekült él, akik főként Szomáliából, Zimbabwéból, Iránból, Eritreából és Afganisztánból érkeztek.
Az ország hivatalos nyelve az angol, a lakosság 94,5%-a csak ezt az egy nyelvet beszéli. 5,5%, akik a közelmúltban vándoroltak be más nyelveket is beszélnek, a legnagyobb csoport (2,7%) elsősorban dél-ázsiai (bengáli, tamil, punjabi, hindi és gujarati) nyelveket. De nagy számban vannak a lengyelül beszélők is.
A lakosság 59,5% százaléka vallja magát keresztények, 4,4% muzulmánnak, 1,3% hindunak, 1,9% más vallásúnak, és 25,7% ateistának, vagy felekezet nélkülinek.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/Egyes%C3%BClt_Kir%C3%A1lys%C3%A1g
http://en.wikipedia.org/wiki/United_Kingdom
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html

FRANCIAORSZÁG

Franciaország Nyugat-Európa legnagyobb területű, az Európai Unió egyik alapító országa. 66 millió lakossal Európa harmadik legnépesebb országa. A francia polgárok alkotják Európában etnikailag az egyik legváltozatosabb népességet.
Franciaország népessége a történelem folyamán több európai népcsoport keveredésével alakult ki. Bevándorlók több jelentős hullámban érkeztek az országba. Az európaiak (portugálok, olaszok, spanyolok, belgák, örmények, kelet-európai zsidók) mellett nagy számban érkeztek a volt gyarmatokról észak-afrikaiak, feketék és ázsiaiak. Jelenleg is évente kb. 200 000 bevándorló és kb. 50 000 menedékkérő érkezik. Franciaországban nem készül hivatalos statisztika a lakók etnikai hovatartozásáról, azonban becslések szerint a bevándorlók akár a lakosság 40%-át is alkothatják.
Franciaország egyetlen hivatalos nyelve a francia, azonban a volt gyarmati területek nyelvváltozataival együtt ennek legalább 77 féle dialektusa, nyelvjárása ismert. A nagyobb bevándorló közösségek nyelvei szintén elterjedtek, például a portugál, a maghrebi arab, berber nyelvek, dél-szaharai nyelvek, a török, a kínai, a vietnami és a khmer.
Franciaországban annyira szigorú az állam és az egyház különválasztása, hogy a lakosság felekezeti, vallási hovatartozásáról nem készül hivatalos statisztika. Egy 2007-ben készült reprezentatív felmérés alapján a lakosság 51%-a vallotta magát katolikusnak, 31%-a ateistának, 10% más vallásúnak, vagy felekezet nélkülinek, 3% protestánsnak, 4% muzulmánnak és 1-1% buddhistának illetve zsidónak. Bár Franciaország muzulmán lakóinak számáról nincsen pontos adat, az bizonyos hogy Franciaországban él Európa legnagyobb muzulmán közössége, amelynek számát 5-6 millióra becsülik. Emellett Európa legnagyobb, kb. 600 000 főt számláló zsidó közössége is itt él.
A gazdasági előnyök miatt nagy számban befogadott vendégmunkások és bevándorlók gyakran alacsony életszínvonalon élnek, és közösségeiket súlyosabban érinti a gazdasági visszaesésekkel járó munkanélküliség. A muzulmán bevándorló közösségekben a hagyományos értékek vesztése és a hátrányos helyzet az utóbbi években többször vezetett radikalizálódáshoz és utcai lázongásokhoz.

Források: http://en.wikipedia.org/wiki/France
http://hu.wikipedia.org/wiki/Franciaorsz%C3%A1g
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fr.html

INDIA

A föld hetedik legnagyobb és második legnépesebb országa Dél-Ázsiában, az Indiai félszigeten helyezkedik el. A szárazföldön Pakisztánnal, Kínával, Nepállal, Bhutánnal, Bangladessel és Mianmarral határos. Az ország 1950-ben vált függetlenné a brit koronától, azóta köztársaság.
India több mint 1,2 milliárdos népessége etnikailag rendkívül sokszínű és számtalan nemzetiséghez tartozik. A legtöbben a hindi nyelvet beszélő és hindu vallású, hindi népcsoportok vannak, ezen belül is a legnagyobb számban: a hinduk (24%), a bihariak, kelet-hindik (9%) és a rádzsaputok, nyugat-hindik (4%). További etnikumok még a bengáliak (7%), a maráthiak, a tamilok és a teluguk (összesen 7%), a gudzsarátiak és a kannadák (4-4%), orija és malajálam (3-3%), a pandzsábiak és az asszámiak (1-1%). Az iszlám vallású népcsoportok összesen 11%-át teszik ki a lakosságnak. Ezen kívül kb. 200 őslakos, druida törzset hivatalosan is számon tartanak, őket adivasziknak, vagyis jegyzett törzseknek nevezik. Tagjaik a lakosság 7%-át alkotják.
Az Indiában beszélt, kb. 1600 nyelv többsége két fő nyelvcsaládba tartozik, az indoeurópai és a dravida nyelvcsaládokba. Az ország elsődleges hivatalos nyelvei a hindi (40% beszéli) és az angol, de az alkotmány további 22 nyelvet megemlít. A beszélők száma szerint kiemeltek a bengáli, a telugu, a maráthi, a tamil, az urdu, a gudzsaráti, a szanszkrit, a nága, a malajálam, a kannada, az orija, a pandzsábi, az asszámi, a kasmíri, a szindhi és a szikkimi.
Indiában, 2013-as adatok szerint, a lakosság számához képest kisszámú tibeti (100 003 fő), sri lankai (65 674 fő), burmai (11 122 fő) és afgán (10 328 fő) menekült él. Ezen kívül több mint félmillió kashmiripandit kényszerült arra, hogy az országon belül elhagyja lakóhelyét.
A lakosság 80,5%-a hindu, 13,4%-a iszlám, 2,3% keresztény vallású. A szikhizmus követői 1,9%-át, a buddhisták 0,8%-át alkotják a népességnek.
India gazdasága rendkívül nagy és gyorsan növekszik. Az utóbbi két évtizedben a mezőgazdaság mellett az ipari termelés és a szolgáltatóipar nagyarányú növekedése jellemezte.
Ennek ellenére még mindig nagyon jelentős a lakosság rétegei közötti különbségek mértéke és a kasztrendszer hatása, amely leginkább a druida őslakosok leszármazottait sújtja. A lakosság közel fele él a nemzetközi szegénységi küszöb alatt, azaz kevesebb, mint napi egy amerikai dollárból. Emellett aránylag alacsony az iskolázottság aránya (64,8%) és a várható élettartam.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/India
http://en.wikipedia.org/wiki/India
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html

KÍNA

Kelet-Ázsia legnagyobb és a világ második legnagyobb országa. Lakosainak száma meghaladja az 1,35 milliárdot, ezzel a világ legnépesebb országa. Államformája népköztársaság, amelyet egy párt irányít. A kommunista tervgazdálkodást 1978 óta folyamatosan alakítják át piacgazdasággá, részben ennek köszönhetően mára Kínáé a világ második legnagyobb gazdasága.
Kína hivatalosan számon tartott 56 etnikai csoportjából a han kínaiak (91,51%) vannak a legtöbben. A többi 55 kisebbség alkotja a fennmaradó 8,49%-ot. Kínában több mint félmillió külföldi állampolgár él, a legnépesebb csoportokat az amerikaiak, dél-koreaiak és japánok alkotják.

Az országban használt 292 nyelv közül Kína lakosságának 70%-a a mandarint beszéli, de sokan használnak további kínai nyelvváltozatokat, mint a wu, yue, kantoni, min, xiang, gan és hakka. Használatosak még a tibeti-burman, az ausztroázsiai és a turkic nyelvcsaládok nyelvei is.
A kínai lakosság kb. 10%-a él a nemzetközi szegénységi küszöb alatt, kevesebb, mint napi egy amerikai dollárból. A kínai népesség életét nagyban korlátozza a kötelező születésszabályozás, az egykepolitika. Ezen kívül az országon belüli munkavállalás céljából történő migráció megnehezíti mind a 262 millió migráns, azok szülőhelyén maradó családja és a befogadó városok életét is.
Kínát leginkább a sajtó- és szólásszabadság hiányáért és a demokratikus polgárjogok megsértéséért éri nemzetközileg kritika. Többek között az erőszakos abortusz, az ítélet nélküli fogvatartás, erőszakkal kikényszerített vallomások, kínzás, átnevelő táborok fenntartása, a halálbüntetés gyakori alkalmazása és az alapvető emberi jogokat sértő hatósági gyakorlatok miatt.
Kínában kb. 30 000 észak-koreai és 300 000 vietnámi menekült él. Az országon belüli menekültek száma 90 000-re tehető.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%ADna
http://en.wikipedia.org/wiki/China#Demographics
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html

LETTORSZÁG

Európa északkeleti részéhez tartozó, balti állam, amely 1991-ben szakadt el a Szovjetuniótól. 2007 óta az Európai Unió tagja. Köztársaság, parlamentáris demokrácia.
Lettország lakossága közel 2 millió fő, amelynek 2/3-át a lettek alkotják. Az országban jelentős az orosz (26,9%) kisebbség, de vannak fehérorosz (3,4%), ukrán (2,2%), lengyel (2,2%) és litván (1,2%), zsidó, cigány és észt (0,3-0,1% között) nemzetiségű polgárai is. Az országban jelentős, közel 300 000 fős „hazátlan" orosz kisebbség is él, akik szovjet állampolgárként az ország 1940-es szovjet megszállásakor érkeztek. Lettország függetlenné válása után nem kaptak sem lett, sem orosz állampolgárságot, így nem illeti meg őket például a szavazati jog, és nem tölthetnek be bizonyos állami állásokat. Az ország függetlenné válása után született gyermekeik a szülők kérésére kaphatnak lett állampolgárságot, és a korábban születettek is kérhetik honosításukat, ha legalább 5 éve Lettországban élnek és leteszik az állampolgári vizsgát. Az ország hivatalos nyelve a lett, de a lakosság 34%-a otthon is oroszul beszél.
Az ország lakóinak többsége keresztény, azonban csak 7% gyakorolja aktívan a vallását. A legjelentősebb a reformátusok aránya, őket követik a római katolikusok és az orosz ortodoxok. Nagyon kevesen (összesen kb. 1500 fő) vannak zsidó, muzulmán és a lett természeti vallás gyakorlói.
A 2009-es gazdasági válságot megelőzően a lett gazdaság volt az egyik leggyorsabban fejlődő Európában, azonban a fogyasztás visszaesésével komoly visszaesést kellett elszenvednie.
Az ország mezőgazdaságában az állattenyésztés és a halászat dominál. A növénytermesztés a hazai igényeket sem tudja teljes mértékben kielégíteni. Jelentős a gépgyártás és a könnyűipar szerepe, az exporttermékei főként fa és faipari termékek, valamint gépi berendezések és textilipari termékek.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/Lettorsz%C3%A1g
http://en.wikipedia.org/wiki/Latvia
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lg.html

MALI

Nyugat-afrikai állam. Szomszédjai: Algéria, Niger, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Guinea, Szenegál és Mauritánia. Területének 65%-a sivatagos, az ország sűrűbben lakott részei délen vannak.
Az ország tagja az ENSZ-nek, 1991 és 2012 között vezetőit demokratikusan választották, azonban 2012-ben a tuareg felkelők és lázadó katonák megdöntötték a demokratikusan választott elnök hatalmát. A mali és a francia hadsereg a felkelést visszaszorította és 2013-ban ismét demokratikus választásokat tartottak.
A népesség száma kb. 16,5 millió fő, amely etnikailag nagyon vegyes, kb. 30 népcsoport él az országban. A jelentősebbek: bambara (30,6%), malinké, fulbe, sarakolé (maraka), songhai (6,3%), soninké (7,4%), bobo (3,5%), bozo, maninka (6,6%), szenufo (10,5%), dogon (4,3%), khassonké, tuareg (7,0%), mauren, dioula, fulamacina (niafunke) 9,6%, (egyéb 14,2%).
Maliban 12 000 mauritániai menekült és 150 000 tuareg, országon belüli menekült él.
A lakosság 90%-a muzulmán, a kisebbség részben keresztény (5%), hagyományos hitű vagy nem vallásos (5%).
Az ország hivatalos nyelve a francia, de emellett számos más nyelvet is használ a lakosság: dogon, arab, fulfulde, szongai, szoninke és szenufo. A népesség 70,5%-a írástudatlan. A születéskor várható élettartam 53 év.
Mali a föld egyik legszegényebb országa, ahol a lakosság a nemzetközi szegénységi küszöb alatt él, kevesebb, mint napi 1,25 amerikai dollárból. A lakosság 80%-a foglalkozik mezőgazdasággal, 15% pedig a szolgáltató szektorban dolgozik. Elsősorban kölest, rizst, cirkot és gyapotot termesztenek, valamint kecskét, juhot, szarvasmarhát és tevét tenyésztenek és jelentős a halászat. A népesség 10%-a nomád életmódot folytat. Az ipar elsősorban a mezőgazdasági termékeket dolgozza fel, de van számottevő arany - és sóbányászat illetve cementgyártás is.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/Mali
http://en.wikipedia.org/wiki/Mali
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html

SZUDÁN

A harmadik legnagyobb állam, mind Afrikában, mind az arab világban, amely az afrikai kontinens északkeleti részén helyezkedik el. Az ország tagja számos nemzetközi szervezetnek. Államformája képviseleti demokrácia, amelyet a nemzetgyűlés irányít, törvénykezése az iszlám törvényein alapszik. Az országot 1982 óta sújtja polgárháború és éhínség. Továbbra is jellemzőek a belső konfliktusok, az etnikai és vallási tisztogatások és a rabszolgaság.
Az ország lakosainak száma 2008-ban 30 millió volt. Etnikailag a lakosság 70%-a arab és arabosult népcsoportok és nem arab csoportokból áll, például: núbiai, nuba, nuer, bedzsa, dinka, fellata. Összesen 597 népcsoport (etnikum) él Szudánban, akik kb. 400 különböző nyelvet beszélnek. A legnagyobb csoport a szudáni araboké, akik többségükben muzulmánok és a szudáni arab nyelvet beszélik. A további csoportok többségének tagjai szintén valamilyen törzsi arab nyelvváltozatot használnak.
Vallásilag a lakosság 97%-a iszlám hívő, háridzsita vagy szunnita muzulmán. Nagyobb városokban élnek számottevő keresztény közösségek is, azonban létezésüket a kormány működése is fenyegeti.
Bár van kötelező általános oktatás (6-13 éves korig), a lakosság 70,2%-a írástudatlan.

A lakosság 80%-a a mezőgazdaságban dolgozik, ugyanakkor az ország össztermelésének csak 1/3-a származik a mezőgazdaságból. Az ország bevételeinek jelentős részét az olajbányászat és nyersolaj export adja. Szudán jelenleg a Nemzetközi Valutaalappal (International Monatery Fund) közösen próbál megvalósítani egy az ország makrogazdaságát rendező programot.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szud%C3%A1n
http://en.wikipedia.org/wiki/Sudan
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/su.html

VIETNÁM

Ázsia délkeleti részén, a Csendes-óceán nyugati partján helyezkedik el. Északról Kína, nyugatról Laosz és Kambodzsa határolja. Államformája szocialista köztársaság, amelyet a Kommunista Párt irányít, ugyanakkor gazdaságát a szabad piaci elvek határozzák meg.
Vietnám becsült népessége közel 90 millió fő, amelynek 86%-át a viet (kihn) népcsoporthoz tartozóak teszik ki. A kisebbséget tay és thai (kb. 2-2%), mường, khmer, hoa, nung és hmong (kb. 1-1%) alkotják. Az ország hivatalos nyelve a vietnámi, az itt élő kisebbségek azonban számos más nyelvet is használnak, például a tày, mường, cham, khmer, kínai, nùng, és h'mông nyelveket. Vallások: buddhisták, hoa hao, cao dai, keresztények (elsősorban római katolikusok és protestánsok), őslakos vallások, muszlim.
A vietnámi gazdaság nagyon gyorsan fejlődik. Jelentős a mezőgazdaság (árasztásos rizstermesztés), az ország kőolaj és bauxit kitermelése, a petróleumgyártás, a könnyűipari termelés, az elektronika és az informatika.
Az ország lakosságát sújtja a relatív szegénység, azonban a szegénység visszaszorításában Vietnám már megelőzte Indiát, Kínát és a Fülöp-szigeteket.

Források: http://hu.wikipedia.org/wiki/Vietnam
http://en.wikipedia.org/wiki/Vietnam
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/vm.html

79. kép:

Gyerekek az ENSZ Emberi Jogok Nyilatkozatával. 1950.

Függelék

1. FÜGGELÉK:

AZ EMBERI JOGOK NAPTÁRA (AKCIÓNAPOK, EMLÉKNAPOK)

Az alábbi naptár tartalmazza azokat a fontos, hivatalos európai és nemzetközi napokat, amelyeket hazánkban és világszerte egyaránt megünnepelnek. Ez a lista nem tekinthető teljesnek vagy befejezettnek, de segítségül szolgálhat a modernkori rabszolgaság témakörének feldolgozásában.
Az egyes dátumokhoz egy-egy „aktuális" gyakorlatot dolgozhatunk ki. A csoport saját eseményt szervezhet és/vagy csatlakozhat más csoportok/szervezetek által megrendezett akciónapokhoz, emléknapokhoz kapcsolódó eseményekhez vagy tevékenységekhez.

MEGEMLÉKEZÉS	DÁTUM
Január 27.	A Holokauszt áldozatainak nemzetközi emléknapja
Február 8.	Az erőszakkal szembeni ellenállás napja
Február 20.	A társadalmi igazságosság világnapja
Március 8.	Nemzetközi nőnap
Március 21.	A faji megkülönböztetés elleni küzdelem nemzetközi napja
Március 24.	Nemzetközi nap az emberi jogok megsértése ellen és az áldozatok védelme érdekében
Március 25.	A rabszolgaság és a transzatlanti rabszolga-kereskedelem áldozatainak nemzetközi emléknapja
Április 7.	Egészség világnapja
Április 8.	Roma világnap
Május 1.	A munka ünnepe / A munkások nemzetközi ünnepe
Május 3.	Nemzetközi sajtószabadság napja
Május második vasárnapja	Anyák napja
Május 15.	A családok nemzetközi napja
Május 21.	A párbeszéd és fejlesztés kulturális sokféleségének világnapja
Június 1.	Gyermeknap

Június 4.	Az agresszió ártatlan gyermek áldozatainak nemzetközi napja
Június 12.	Gyermekmunka-ellenes világnap
Június 15.	Az idősek bántalmazására figyelmeztető akciónap
Június 20.	Menekültek világnapja
Június 23.	Az özvegyek nemzetközi napja
Június 26.	A kábítószerrel való visszaélés és illegális kereskedelem elleni nemzetközi nap Nemzetközi ENSZ-nap a kínzás áldozatainak támogatására
Július 11.	Népesedési világnap
Július 17.	Nemzetközi büntetőügyi igazságszolgáltatás napja
Július 30.	Emberkereskedelem elleni világnap
Augusztus 2.	A cigány Holokauszt emléknapja
Augusztus 19.	Humanitárius világnap
Augusztus 23.	A rabszolga-kereskedelem és megszüntetésének nemzetközi emléknapja A sztálinizmus és nácizmus áldozatainak európai emléknapja
Augusztus 30.	Az eltűntek világnapja
Szeptember 15.	A demokrácia nemzetközi napja
Szeptember 21.	A béke világnapja
Október 2.	Az erőszakmentesség nemzetközi napja
Október 11.	Lány gyermekek világnapja
Október 15.	Vidéki nők nemzetközi napja
Október 17.	A szegénység felszámolásának nemzetközi napja
Október 18.	Az emberkereskedelem elleni küzdelem európai napja
November 3.	Férfiak világnapja
November 16.	A tolerancia nemzetközi napja
November 20.	Egyetemes gyermeknap
November 25.	A nők elleni erőszak megszüntetésének világnapja
December 2.	A rabszolgaság megszüntetésének nemzetközi napja
December 10.	Az emberi jogok napja
December 18.	Migránsok nemzetközi napja
December 20.	A szolidaritás nemzetközi napja

2. FÜGGELÉK:

AZ EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILATKOZATA

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát (továbbiakban: EJENy) az ENSZ 1948-ban fogadta el. Azóta több más dokumentumot is megalkottak annak érdekében, hogy pontosítsák az emberi jogokat. Mindezek alapjául az alapvető emberi jogok szolgálnak, amelyeket az EJENy határoz meg. Az EJENy teljes szövege itt olvasható: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf

80. kép:
Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának részletei a párizsi Concorde metróállomás faldekorációján. 2007.

Az EJENy rövidített változata, amely felsorolja a Nyilatkozat cikkelyeinek kulcsfogalmait:

AZ EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILATKOZATA (EJENY) – HIVATALOS RÖVIDÍTETT VÁLTOZAT

01. cikk:	Az egyenlőséghez való jog
02. cikk:	Megkülönböztetés tilalma
03. cikk:	Az élethez, szabadsághoz és személyes biztonsághoz való jog
04. cikk:	A rabszolgaság tilalma
05. cikk:	A kínzás és lealacsonyító bánásmód tilalma
06. cikk:	A jogalanyisághoz való jog
07. cikk:	A törvény előtti egyenlőséghez való jog
08. cikk:	A hazai bíróság előtti jogorvoslathoz való jog
09. cikk:	A személyes mozgásszabadsághoz való jog
10. cikk:	A tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz való jog
11. cikk:	Az ártatlanság vélelméhez való jog
12. cikk:	Magán és családi élet, magántitkok és jó hírnév tiszteletben tartásához való jog
13. cikk:	A tartózkodási hely szabad megválasztásának joga
14. cikk:	Üldözés elől menedékkérés joga
15. cikk:	Jog az állampolgársághoz
16. cikk:	A férfiak és nők házasságkötéséhez és családalapításához való jog
17. cikk:	A tulajdonhoz való jog
18. cikk:	A gondolat, lelkiismeret és vallásszabadsághoz való jog
19. cikk:	A vélemény és kifejezés szabadságához való jog
20. cikk:	A békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jog
21. cikk:	A közügyekben és szabad választáson való részvétel joga
22. cikk:	A szociális biztonsághoz való jog
23. cikk:	A megfelelő és szabad választáson alapuló munkához és egyenlő munkáért egyenlő bérhez való, valamint a szakszervezetekhez való csatlakozás joga
24. cikk:	A pihenéshez és a szabadidőhöz való jog
25. cikk:	A megfelelő életszínvonalhoz és azonos gyermektámogatáshoz való jog
26. cikk:	A neveléshez és az oktatáshoz való jog
27. cikk:	A közösség kulturális életében való részvételhez való jog
28. cikk:	Az olyan társadalmi rendhez való jog, amely biztosítja a nyilatkozatban foglalt jogokat
29. cikk:	Az egyének kötelezettségei a közösséggel szemben
30. cikk:	A nyilatkozatban foglalt jogokkal való visszaélés tilalma

3. FÜGGELÉK:

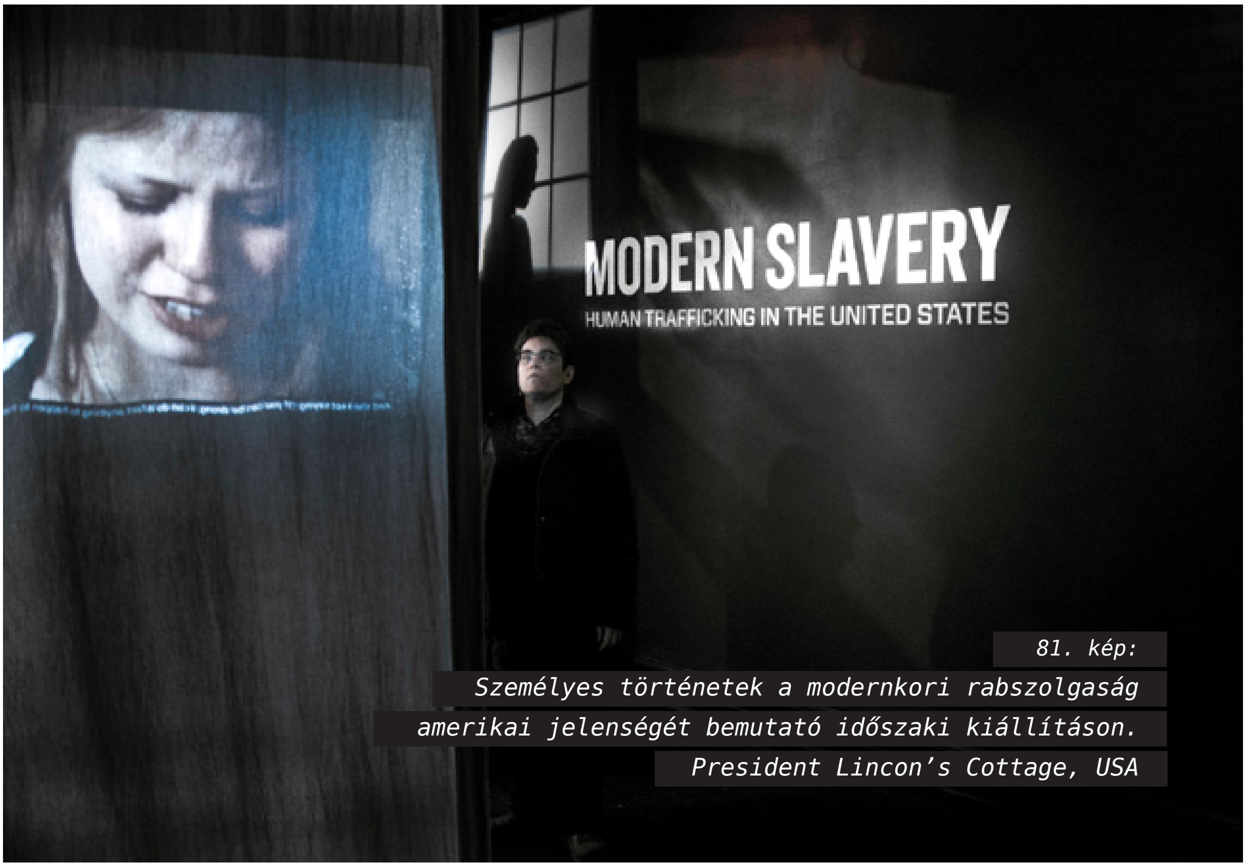
A RABSZOLGASÁG TÖRVÉNYEN KÍVÜL HELYEZÉSE, A MODERNKORI RABSZOLGASÁG ELLENI TÖRVÉNYALKOTÁS ÁTTEKINTÉSE

FŐBB NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK

1904	**NEMZETKÖZI EGYEZMÉNY A FEHÉRRABSZOLGA-KERESKEDELEM VISSZASZORÍTÁSÁRÓL**
1910	**A fehérkereskedés elleni megállapodás – Párizs** Nemzetközi egyezmény és a hozzá tartozó jegyzőkönyv – a fehér kereskedelem visszaszorításának érdekében keletkezett, az első globális szintű eszköz, amely büntetőjogi vonatkozásban az emberkereskedelem szabályozási előzményének tekinthető.
1921	**A NŐ- ÉS GYERMEKKERESKEDÉS ELLENI EGYEZMÉNY – GENF**
1926	**A NÉPSZÖVETSÉG RABSZOLGASÁGRA VONATKOZÓ EGYEZMÉNYE – GENF** Kötelezi a kormányokat, hogy „megakadályozzák és betiltsák a rabszolga-kereskedelmet", illetve kimondja, hogy meg kell akadályozni, hogy „a kényszermunka a rabszolgasághoz hasonló állapottá fajuljon".
1930	**ILO KÉNYSZERMUNKA EGYEZMÉNY - GENF** A kényszermunka meghatározása, mint „minden olyan munka és szolgálat, amelyet bármilyen személytől büntetéssel való fenyegetéssel követelnek meg".
1933	**NŐKERESKEDÉS ELLENI EGYEZMÉNY A NAGYKORÚ NŐKKEL ŰZÖTT KERESKEDÉS VISSZASZORÍTÁSA ÉRDEKÉBEN – GENF**
1948	**AZ EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILATKOZATA** A 4. cikk kimondja: „Senkit sem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni".
1949	**ENSZ EMBERKERESKEDÉS ÉS PROSTITÚCIÓS KIZSÁKMÁNYOLÁS ELLENI EGYEZMÉNY – NEW YORK** Megelőzendő a prostitúción keresztüli általános szexuális kizsákmányolást.

1950	**EURÓPA TANÁCSI EGYEZMÉNY AZ EMBERI JOGOK ÉS ALAPVETŐ SZABADSÁG VÉDELMÉRŐL - RÓMA** Kimondja: „Senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani" és „Senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munkára igénybe venni".
1953	**A RABSZOLGASÁGRÓL SZÓLÓ 1926-OS GENFI EGYEZMÉNYT MÓDOSÍTÓ ÉS KIEGÉSZÍTŐ 1953-AS JEGYZŐKÖNYVE** A Népszövetség Rabszolgaságra vonatkozó 1926-os Egyezményének kötelezettségeit ruházza át az ENSZ-re.
1956	**KIEGÉSZÍTŐ EGYEZMÉNY A RABSZOLGASÁG, A RABSZOLGA-KERESKEDELEM ÉS ANNAK INTÉZMÉNYEI, VALAMINT A RABSZOLGASÁGHOZ HASONLÓ GYAKORLAT ELTÖRLÉSÉRŐL - GENF** Meghatározza és törvényeket alkot a rabszolgasághoz hasonló gyakorlat eltörléséről, különös tekintettel a kényszermunkára, jobbágyságra, kényszerházasságra és a gyermekek kizsákmányolására.
1957	**A KÉNYSZERMUNKA FELSZÁMOLÁSÁRÓL SZÓLÓ 105. ILO EGYEZMÉNY** Kötelezi a kormányokat a „kényszer- és kötelező munka minden formájának" felszámolására.
1961	**EURÓPA TANÁCS ÁLTAL ELFOGADOTT EURÓPAI SZOCIÁLIS KARTA - TORINO** A munkavállalással kapcsolatban emeli ki a gyermekek és a fiatalok, valamint a nők jogait.
1969	**EMBERI JOGOK AMERIKAI EGYEZMÉNYE** Kimondja: „Senki nem képezheti rabszolgaság vagy akaratán kívüli szolgaság tárgyát, ami minden formájában tilos, beleértve a rabszolga-kereskedelmet és a nők csempészését is.",„Senkitől sem várható el, hogy kényszer- vagy kötelező munkát végezzen."
1979	**CEDAW EGYEZMÉNY – NEW YORK** A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról. Az első jogilag kötelező erejű nemzetközi dokumentum, amely tiltja a nők elleni diszkriminációt és kötelezi az államokat pozitív diszkrimináció alkalmazására a nők egyenlőségének előmozdítása érdekében.
1981	**EMBERI JOGOK ÉS A NÉPEK JOGAINAK AFRIKAI CHARTÁJA** Kimondja: „a kizsákmányolást és az emberek lealacsonyításának minden formáját, különösen a rabszolgaságot, a rabszolga-kereskedelmet, kínzást, kegyetlenséget, embertelen és lealacsonyító büntetést és bánásmódot be kell tiltani."
1984	**A KÍNZÁS ÉS MÁS KEGYETLEN, EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÜNTETÉSEK VAGY BÁNÁSMÓD ELLENI NEMZETKÖZI EGYEZMÉNY.** A kínzást meghatározó és tiltó egyezmény.
1989	**ENSZ EGYEZMÉNY A GYERMEK JOGAIRÓL – NEW YORK** A gyermekek védelme érdekében a szexuális kizsákmányolás minden formájával, így a prostitúcióval és a pornográfiával szemben jött létre, teljes mértékben megtiltja a gyermekek elrablását, eladását és csempészetét.
1998	**RÓMAI STATÚTUM A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁGRÓL** A hágai Nemzetközi Büntetőbíróság létrehozásáról, aminek törvényi hatásköre a népirtásra, az emberiség elleni bűnökre, a háborús bűnökre és a rabszolgaság eseteire terjed ki.
1990	**NEMZETKÖZI EGYEZMÉNY A MIGRÁNS MUNKAVÁLLALÓK ÉS CSALÁDTAGJAIK JOGAINAK VÉDELMÉRŐL** Meghatározza a migráns munkavállalók és családtagjaik jogait.

1999	**A GYERMEKMUNKA LEGROSSZABB FORMÁINAK MEGHATÁROZÁSÁRÓL ÉS BETILTÁSÁRÓL SZÓLÓ 182. ILO EGYEZMÉNY** Azonosítja azok „legrosszabb formáit”, így a rabszolgaságot, az adósrabszolgaságot, a kényszermunkát, a katonaságba való besorozást, a prostitúciót és a kábítószer kereskedelmet.
2000	**AZ ENSZ EMBERKERESKEDELEM, KÜLÖNÖSEN A NŐK ÉS GYERMEKEK KERESKEDELMÉNEK MEGELŐZÉSÉRŐL, VISSZASZORÍTÁSÁRÓL ÉS BÜNTETÉSÉRŐL SZÓLÓ JEGYZŐKÖNYVE – PALERMO** Arra ösztönzi az államokat, hogy megakadályozzák az emberkereskedelmet és küzdjenek ellene, hogy megvédjék és segítsék az emberkereskedelem áldozatait és segítsék elő az államok közötti együttműködést ezen célok elérése érdekében.
2005	**EURÓPA TANÁCS EGYEZMÉNYE AZ EMBERKERESKEDELEM ELLEN - VARSÓ** Célja, hogy a nemek közötti egyenlőség garantálása mellett megakadályozza az embercsempészetet és küzdjön ellene, valamint, hogy megvédje és segítse az áldozatokat és a tanúkat, illetve biztosítsa a hatékony nyomozás és bűnvádi perek lehetőségét, miközben segíti az emberkereskedelem elleni nemzetközi együttműködést.
2006	**FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAIRÓL SZÓLÓ ENSZ EGYEZMÉNY**
2007	**Gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni egyezmény – Lanzarote**

81. kép:
Személyes történetek a modernkori rabszolgaság amerikai jelenségét bemutató időszaki kiállításon. President Lincon’s Cottage, USA

HAZAI JOGI SZABÁLYOZÁS: FŐBB TÖRVÉNYEK

- 1955. ÉVI 34. TVR. AZ ENSZ EMBERKERESKEDÉS ÉS MÁSOK PROSTITÚCIÓJA KIHASZNÁLÁSÁNAK ELNYOMÁSA TÁRGYÁBAN LÉTREJÖTT EGYEZMÉNY KIHIRDETÉSÉRŐL
- 1982. ÉVI 10. TVR. AZ ENSZ CEDAW, A NŐKKEL SZEMBENI DISZKRIMINÁCIÓ VALAMENNYI FORMÁJÁNAK FELSZÁMOLÁSÁRÓL SZÓLÓ EGYEZMÉNYE KIHIRDETÉSÉRŐL
- 1991. ÉVI LXIV. TÖRVÉNY A GYERMEKEK JOGAIRÓL SZÓLÓ NEW YORKI EGYEZMÉNY KIHIRDETÉSÉRŐL
- 1993. ÉVI III. TÖRVÉNY A SZOCIÁLIS IGAZGATÁSRÓL ÉS A SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOKRÓL
- 1993. ÉVI XXXI. TÖRVÉNY AZ EMBERI JOGOK ÉS AZ ALAPVETŐ SZABADSÁGOK VÉDELMÉRŐL SZÓLÓ, RÓMAI EGYEZMÉNY KIHIRDETÉSÉRŐL
- 1997. ÉVI XXXI. TÖRVÉNY A GYERMEKEK VÉDELMÉRŐL ÉS A GYÁMÜGYI IGAZGATÁSRÓL
- 1998. ÉVI LXXXIV. TÖRVÉNY A CSALÁDOK TÁMOGATÁSÁRÓL
- 1999. ÉVI LXXV. TÖRVÉNY A SZERVEZETT BŰNÖZÉS, VALAMINT AZ AZZAL ÖSSZEFÜGGŐ EGYES JELENSÉGEK ELLENI FELLÉPÉS SZABÁLYAIRÓL
- 1999. ÉVI C. TÖRVÉNY AZ EURÓPAI SZOCIÁLIS CHARTA KIHIRDETÉSÉRŐL
- 2000. ÉVI LXIX. TÖRVÉNY A FOGLALKOZTATÁS ALSÓ KORHATÁRÁRÓL SZÓLÓ 138. SZÁMÚ ILO EGYEZMÉNY KIHIRDETÉSÉRŐL
- 2001. ÉVI XXVII. TÖRVÉNY A GYERMEKMUNKA LEGROSSZABB FORMÁINAK BETILTÁSÁRÓL ÉS FELSZÁMOLÁSÁRA IRÁNYULÓ AZONNALI LÉPÉSEKRŐL SZÓLÓ 182. SZÁMÚ ILO EGYEZMÉNY KIHIRDETÉSÉRŐL
- 2003. ÉVI CXXV. TÖRVÉNY AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDRÓL ÉS AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG ELŐMOZDÍTÁSÁRÓL
- 2006. ÉVI CI. TÖRVÉNY AZ ENSZ SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI EGYEZMÉNYE (PALERMÓI EGYEZMÉNY) KIHIRDETÉSÉRŐL
- 2007. ÉVI XCII. TÖRVÉNY FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAIRÓL SZÓLÓ EGYEZMÉNY ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV KIHIRDETÉSÉRŐL
- 2009. ÉVI CLXI. TÖRVÉNY A GYERMEKEK ELADÁSÁRÓL, A GYERMEKPROSTITÚCIÓRÓL ÉS A GYERMEKPORNOGRÁFIÁRÓL SZÓLÓ FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV MEGERŐSÍTÉSÉRŐL ÉS KIHIRDETÉSÉRŐL
- 2011. ÉVI CCXI. TÖRVÉNY A CSALÁDOK VÉDELMÉRŐL

- 2011. ÉVI CXC. TÖRVÉNY A NEMZETI KÖZNEVELÉSRŐL
- MAGYARORSZÁG ALAPTÖRVÉNYE (2011. ÁPRILIS 25.)
- 2012. ÉVI I. TÖRVÉNY A MUNKA TÖRVÉNYKÖNYVÉRŐL
- 2012. ÉVI II. TÖRVÉNY A SZABÁLYSÉRTÉSEKRŐL, A SZABÁLYSÉRTÉSI ELJÁRÁSRÓL ÉS A SZABÁLYSÉRTÉSI NYILVÁNTARTÁSI RENDSZERRŐL

- 2012. ÉVI C. TÖRVÉNY A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVRŐL
- 2013. ÉVI V. TÖRVÉNY A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL

82. kép:
Civil kampány a modernkori rabszolgaság ellen,
a Freedom Walk rendezvényen.
Los Angeles, USA, 2015.

4. FÜGGELÉK:

NEMZETKÖZI KÖRKÉP: CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSEK

Az alábbi tájékoztató listán néhány olyan, különböző országokban működő szervezet szerepel, amelyek a modernkori rabszolgaság ellen küzdenek. További információkat, még több szervezet elérhetőségét, publikációkat, honlapokat, audiovizuális és segédanyagokat ezen a honlapon lehet elérni: **www.slaverytoday.org.uk**

ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL, LONDON, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.antislavery.org

Helyi, országos és nemzetközi szinten tevékenykedő szervezet, a rabszolgaság minden formájának világszintű felszámolása érdekében.

ASTRA ANTI TRAFFICKING ACTION, BELGRÁD, SZERBIA

www.astra.org.rs/eng

Belgrádi központú szervezet, amely foglalkozik az embercsempészet valamennyi formájával és az azt elszenvedők teljes körével. Elsődleges feladatuknak a megelőzést, oktatást, és a figyelemfelkeltést tekintik. Emellett, támogatja és reintegrálja az áldozatokat, kutatásokat készít és hálózatot épít.

BACHPAN BACHAO ANDOLAN (MENTSÜK MEG A GYERMEKKORT MOZGALOM), ÚJ DELHI, INDIA

www.bba.org.in

A szervezet közvetlen tevékenységének célja, hogy megtalálja, felszabadítsa, rehabilitálja és taníttassa a szolgaságban levő gyermekeket, de foglalkozik gyermek- és közösségi részvétellel, koalícióépítéssel, fogyasztói akciókkal, az etikus kereskedelmi gyakorlat népszerűsítésével és tömegek mobilizálásával.

BONDED LABOUR LIBERATION FRONT, ÚJ DELHI, INDIA

www.swamiagnivesh.com/aboutbmm.htm

A szervezet felkutatja a gazdaság különböző szektoraiban dolgozó felnőtt és gyermek kényszermunkásokat, gyermekmunkásokat, felszabadítja őket a rabszolgaság alól és figyelemmel követi a hatóságok munkáját, az állami törvények alapján szabályozott rehabilitáció területén.

83. kép:
Fair Trade banán
egy szupermarketben.
Hollandia, 2012.

CHILD RIGHTS INFORMATION AND DOCUMENTATION CENTRE, LILONGWE, MALAWI

http://www.cridoc.globalmarch.de/index.html

Nonprofit kutató és szakértői szervezet, elsődleges célja, hogy a kutatáson, dokumentáción, IT és egyéb kommunikációs csatornákon keresztül hozzáférést biztosítson a gyermeki jogokról szóló információkhoz, az ehhez kapcsolódó témákhoz.

END CHILD PROSTITUTION, CHILD PORNOGRAPHY AND TRAFFICKING OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES, BANGKOK, THAIFÖLD

www.ecpat.net

A gyermekprostitúció, a gyermekpornográfia és a szexuális célból történő gyermekkereskedelem felszámolásáért küzdő szervezetek és egyének globális hálózata.

ETHICAL TRADING INITIATIVE, LONDON, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.ethicaltrade.org

Vállalatok, szakszervezetek és önkéntes szervezetek szövetsége, akik partnerségben dolgoznak azon, hogy világszerte javítsanak a fogyasztási cikkeket előállító és termelő emberek munkakörülményein.

FAIR TRADE FOUNDATION, LONDON, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.fairtrade.org.uk

Független nonprofit szervezet, amely a nemzetközi Fair trade előírásoknak megfelelően az Egyesült Királyságban forgalmazott termékekre kiadja a Fair trade tanúsítványt.

FREE THE SLAVES, WASHINGTON DC, USA

www.freetheslaves.net

A szervezet világszerte küzd a rabszolgaság megszüntetéséért, és azt vallja, hogy a rabszolgaságnak véget vetni ambiciózus, de megvalósítható cél, amiben mindenkinek – segélyszervezeteknek, fogyasztóknak, egyéneknek – megvan a maga szerepe.

GANGMASTERS LICENSING AUTHORITY, NOTTINGHAM, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.gla.gov.uk

Brit kormányügynökség, amit azért hoztak létre, hogy megvédje a mezőgazdaságban, kertészetekben, kagylóbegyűjtésben valamint az élelmiszer- feldolgozásban és csomagolásban dolgozókat a kizsákmányolástól.

GOODWEAVE, MANCHESTER, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.goodweave.org.uk

Globális nonprofit szervezet, amely nemzetközi szinten felelős a GoodWeave tanúsítvány programért. Azért dolgozik, hogy véget vessen a szőnyegiparban használt törvénytelen gyermekmunkának és tanulási lehetőséget biztosítson a gyermekeknek Dél-Ázsiában.

HUMAN RIGHTS WATCH, IRODÁI VILÁGSZERTE MEGTALÁLHATÓAK

www.hrw.org

A nemzetközi szervezetet azért alapították, hogy világszerte megvédje az emberek alapvető jogait. Áldozatok és aktivisták segítségével áll ki a diszkrimináció ellen, a politikai szabadságért, a háborúban elkövetett embertelenségek ellen és azért, hogy a bűnösöket bíróság elé állítsák.

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION (NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI SZERVEZET), GENF, SVÁJC

www.ilo.org

AZ ENSZ szakosodott szervezete, amelyet azért hoztak létre, hogy népszerűsítse a munkavállalók jogait és ösztönözze a megfelelő munkalehetőségeket, megerősítse a szociális védelmet és elősegítse a munkához kapcsolódó ügyekben a párbeszédet.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, GENF, SVÁJC

www.iom.int

Kormányközi szervezet, amelynek alapelve, hogy a humánus és a szabályos migráció mind a bevándorló, mind a társadalom számára előnyös.

KALAYAAN JUSTICE FOR MIGRANT DOMESTIC WORKERS, LONDON, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.kalayaan.org.uk

Az egyetlen szervezet az Egyesült Királyságban, amely támogatási szolgáltatást nyújt a vendégmunkások számára. A szervezet nemzetiségtől, fizikai képességtől, vallási hovatartozástól vagy kortól függetlenül támogatja a hozzá forduló vendégmunkásokat.

LABOUR BEHIND THE LABEL, BRISTOL, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.labourbehindthelabel.org

A szervezet a ruházati munkások törekvéseit támogatja világszerte a munkakörülmények javításának érdekében, elsősorban figyelemfelkeltéssel, tájékoztatással, valamint a munkások és a fogyasztók közötti nemzetközi szolidaritás ösztönzésével.

MIGRANTS' RIGHTS NETWORK, LONDON, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.migrantsrights.org.uk

A minden bevándorlót megillető jogok érvényesülését támogató, bevándorló közösségek szervezését segítő és az igazságszolgáltatásért a bevándorlókkal közösen kampányoló szervezet.

84. kép:
A GoodWeave védelme alatt álló szövőműhely.
Nepál, 2011.

NATIONAL UNDERGROUND RAILROAD FREEDOM CENTER, CINCINNATI, OHIO, USA

www.freedomcenter.org

A szabadságért való küzdelem történeteit bemutató múzeum az Egyesült Államokban, kiállításain és programjain keresztül azt dolgozza fel, hogyan szabadult meg Amerika a rabszolgaság intézményétől és arra nevel, hogy minden állampolgárt megillet a tisztelet és a méltóság joga.

OFFICE OF THE UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, GENF, SVÁJC

www.ohchr.org

Az emberi jogi küzdelmek vezető nemzetközi szervezete, amely minden az emberi jogokat sértő ügyben felszólal, bárhol is történjen a világban. A szervezet hasznos forrása a rabszolgaság nemzetközi jogban elfoglalt helyzetéről szóló információknak.

PERM CENTER FOR ASSISTANCE TO PERSONS SUFFERING FROM VIOLENCE AND HUMAN TRAFFICKING, PERM, OROSZORSZÁG

www.cavt.ru

Nonprofit szervezet, amely az oroszországi Perm körzetében tevékenykedik. A bántalmazás és az emberkereskedelem valamennyi formájára felhívja a figyelmet, foglalkozik ezek megelőzésével, és segíti az áldozatokat.

POPPY PROJECT, LONDON, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

www.eaves4women.co.uk/POPPY_Project/POPPY_Project.php

A projekt a prostitúció vagy háztartási rabszolgaság céljából az Egyesült Királyságba kényszerített nőknek nyújt szálláshelyet és támogatást.

85. kép:
Civil demonstráció a textilkereskedelem, a sportszergyártás és a divatipar visszásságai (gyerekmunka, kizsákmányolás) ellen. Varrógépes Tüntetés, Budapest, 2007.

NÉHÁNY KONKRÉT KEZDEMÉNYEZÉS A FENT BEMUTATOTT SZERVEZETEKTŐL

- Az Anti-Slavery International nemrégiben indított „Cotton Crimes" elnevezésű kampányával az üzbegisztáni gyapjúiparban használt gyerekmunka megszüntetéséért küzdenek. Üzbegisztán a világ harmadik legnagyobb gyapjú exportőre, de a gyapjú betakarításának három hónapos időszakában gyermekeket kényszerítenek munkára. A legtöbb üzbég gyapjút az európai piacon adják el. A kampánytaktika része egy egész Európára kiterjedő petíció, levélírás az Európai Parlament képviselőinek, levelek küldése a kiskereskedőknek, amelyben arra ösztönzik őket, hogy járjanak utána, hogy az általuk eladott áru előállításához felhasználtak-e rabszolgamunkával termelt gyapjút.[136]

- Az Anti-Slavery International egy másik, „Home Alone" elnevezésű kampányának célja, hogy felhívja az emberek figyelmét a háztartásokban, ház körül dolgozó rabszolgák helyzetére és ezáltal is elősegítse a gyakorlat visszaszorulását. A kampány tényanyagokon, posztereken és olyan videófilmeken keresztül nyújt ismereteket, amelyekben háztartásokban, ház körül dolgozó rabszolgák osztják meg történeteiket.[137]

- A Fairtrade International és a GoodWeave nevű szervezetek arra ösztönzik a fogyasztókat, hogy elutasítsák az olyan termékeket, amelyet rabszolgamunka során állítottak elő. A Fair Trade egy olyan védjegy, amely csak olyan termékeken szerepelhet, amelynek előállítása során nem használtak gyermek- vagy kényszermunkaerőt.[138] Nagy-Britanniában és más országokban aktivisták azért kampányolnak, hogy lakókörzetük elnyerje a „Fairtrade Város" státuszt és évenként megrendezzék a „Fairtrade Kéthét" nevű kampányeseményt, amelynek középpontjában a vásárlók szemléletformálása áll.

- A GoodWeave a dél-ázsiai kézi szőnyegipar számára nyújt tanúsítványt. Ilyen szőnyegek millióit adják el az európai és amerikai piacon. A GoodWave tanúsítvány garantálja, hogy a termelés során nem használtak törvénytelen gyermekmunkát.[139]

- A Bonded Labour Liberation Front vagy a Bachpan Bachao Andolan a modernkori rabszolgák felszabadításáért küzdenek. Kiderítik, hogy hol dolgoztatják őket, megpróbálják kiemelni őket az elnyomó környezetből, ahol fogva tartják őket és támogatást nyújtanak életük újrakezdéséhez. Ők az illegális munkára befogott rabszolgákat felszabadító, rajtaütésszerű titkos akcióikat egyesítik a lobbizáson és demonstrációkon alapuló nyilvános kampányaikkal.

---

136 http://www.antislavery.org/english/campaigns/cottoncrimes/default.aspx
137 http://www.antislavery.org/english/campaigns/home_alone/
138 http://www.fairtrade.net/about-fairtrade.html
139 http://www.goodweave.org/child_labor_campaign/child_labor_handmade_rugs_carpets

5. FÜGGELÉK:

MAGYARORSZÁGI KÖRKÉP: CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSEK

CIVIL SZERVEZETEK BEMUTATKOZÁSA

AMNESTY INTERNATIONAL, AMNESTY MAGYARORSZÁG

Az Amnesty International (AI) egy nemzetközi szervezet, amely az emberi jogok elismertetéséért küzd. Olyan világot szeretne, ahol minden egyes emberre egyenlően vonatkoznak az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más nemzetközi emberi jogi megállapodásokban leírt jogok. Az AI független demokratikus szervezet, legalább 150 országban, több mint 3 millió ember mozgalma. A Szervezet kormányoktól, politikai pártoktól, egyházaktól független, tőlük pénzt nem fogad el. Az emberi jogok elfogulatlan védelmét ideológiáktól és gazdasági érdekektől függetlenül teszi és az általa védett személyek nézeteivel nem foglalkozik – kivéve, ha azon nézetek erőszakra uszítanak, amelyet elutasít. Az AI kutatásokat végez, amely alapján ajánlásokat fogalmaz meg az emberi jogi sérelmek megszüntetésére és azokat lobbizást és sajtómunkát is magában foglaló kampányok segítségével igyekszik érvényesíteni a hatóságoknál, kormányoknál és más döntéshozóknál.
Az Amnesty International Magyarország (AI Magyarország) a nemzetközi AI mozgalom része, munkája szorosan kapcsolódik a nemzetközi kampányokhoz. A magyar szervezet feladatának tekinti azt is, hogy egyes magyarországi emberi jogi problémákkal kapcsolatban szót emeljen és fellépjen, ezáltal hozzájárulva a magyarországi emberi jogi helyzet javításához. Az AI Magyarországon egyesületi formában működik. Központi szervei a közgyűlés, valamint a tagok által megválasztott elnökség, az ellenőrző testület, és az iroda. Társadalmi bázisát több száz tagja, támogatója, valamit aktivistái és az általuk formált csoportok alkotják.
Kapcsolattartó: Jeney Orsolya igazgató
Tel./fax: +36 1 321 4799
E-mail: office@amnesty.hu
honlap: www.amnesty.hu

BAPTISTA SZERETETSZOLGÁLAT

A Baptista Szeretetszolgálat több mint 10 éve elkötelezett az emberkereskedelem megelőzése és az ellene folytatott küzdelem mellett, valamint az emberkereskedelem áldozatainak segítésében, érdekeik képviseletében és jogaik védelmében.

A szervezet tagja a Belügyminisztérium égisze alatt működő Nemzeti Koordinációs Mechanizmusnak. Hivatalos együttműködésben dolgozik a rendőrséggel (ORFK) és számos nemzetközi és hazai civil és állami szervezettel áll kapcsolatban.
Munkája része az áldozatok menekítése, elhelyezésük védett-házakban, rehabilitációjuk és az utógondozás. Férfi és női áldozatok számára tartanak fenn védett- és félutas házakat. Országszerte elérhetőek tapasztalt szakembereik. Szociális munkások, pszichológusok dolgoznak a szervezettel, akik képesek az áldozatokat a teljes folyamaton végig kísérni, akkor is, ha nincs szükségük védett szállásra.
Céljuk az áldozatok individualitásának kialakítása, annak érdekében, hogy képesek legyenek az önálló és szabad életvitelre.
A szervezet nagy hangsúlyt fektet a megelőzésre és a társadalmi szemléletformálásra. 2013-ban több mint 1500 diákhoz jutatta el megelőző programját. Folyamatosan futnak nemzetközi emberkereskedelem ellenes projektjeik, amelyek során kutatások és tanulmányok megírása, figyelemfelkeltő kampányok és prevenciós programok valósulnak meg.
Az emberkereskedelem elleni program vezetője: De Coll Ágnes
Telefon:+36 1 466 5978
Email: emberker@baptitasegely.hu
Honlap: www.baptistasegely.hu; www.luciaprojekt.eu

DROGPREVENCIÓS MUNKACSOPORT

Az 1996 óta Pécsett működő szervezet elmúlt években megvalósult tevékenységei:

- Addiktológiai problémák prevenciója (börtönprevenciós program, HIV/AIDS prevenció).
- Addiktológia területén dolgozó szakemberek képzése (színházterapeuta képzés).
- Fiatalok egészségfejlesztése, tudatos felnőtt életre, családi életre történő felkészítése (nevelőszülőknél és lakásotthonokban élő gyermekek és nevelőszülők, szakemberek képzése).
- A nemek közötti egyenlőség megvalósulásának elősegítése, a párkapcsolati erőszak visszaszorítása (13-18 évesek prevenciós célú képzése).

A 2013-2014-ben Pécsett megvalósult „Szabadság, Egyenlőség, Párkapcsolat” című, 9 hónapos projekt (NCTA támogatás) a fiatalkori prostitúció megelőzését, előfordulásának mérséklését tűzte ki célul a 13-18 éves korosztály és pedagógusok körében. A projekt ideje alatt tréningek, prevenciós film szinkronizálása, kortárssegítő képzés, a prostitúció és párkapcsolati erőszak kérdéséhez kapcsolódó közösségi nap, illetve kiállítási anyag készítése során dolgozták fel a résztvevők a program témáját.
Kapcsolattartó: Máté Zsolt
Telefon: +36 72 315 083
E-mail: drogprev@gmail.com
Honlap: www.drogprev.hu

FEHÉR GYŰRŰ KÖZHASZNÚ EGYESÜLET

Az Egyesület a nyugat-európai áldozatvédő szervezetek mintájára, Európában ötödikként 1989-ben alakult és 1992 óta tagja az Európai Áldozatvédő Szervezetnek. A bűnelkövetési adatok szerint Magyarországon évente közel 220 000 személy válik bűncselekmény sértettjévé. A tágabb értelmezés szerint az áldozatok száma évente 400 000-re tehető. A Fehér Gyűrű országos illetőséggel az érdekképviselet mellett minden rászoruló áldozatnak – valamennyi bűncselekmény típus esetén – segítséget nyújt, amely sem tagsághoz, sem egyéb kötelezettséghez nem kötődik. 1993. február 22-én az Egyesület kezdeményezte és rendezte meg Magyarországon először az „Áldozatok Napját”, amelyet azóta is ezen a napon tartanak.
Az Egyesület célja egyrészt segítségnyújtás az áldozatoknak, akiknek büntetendő cselekményekkel sérelmet vagy kárt okoztak, másrészt együttműködés a bűnözés megelőzésében a magyar és más nemzetek állami, társadalmi, valamint nemzetközi szerveivel és szervezeteivel.

Telefon: +36 1 312 2287, +36 1 472 1161
E-mail: fehergyuru@t-online.hu
Honlap: www.fehergyuru.eu/newsite/

HOLDAM EGYESÜLET

Az Egyesület a miskolci nők és anyák közössége. 2007-től vesz részt a családokat érintő tevékenységekben, a női támogató közösségek születésének népszerűsítésében és segítésében. Az Egyesület a nőiség teljes, tudatos megéléséért munkálkodik.
Küldetése, hogy segítséget nyújtson a női életkor állomásain felmerülő kérdésekben és a nehéz élethelyzetekben. Miskolc belvárosában működteti anyaközpontját, a Holdam udvart. 2013 nyarán hét másik női szervezettel közösen kidolgozta Miskolc Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programját, és felmérései alapján javaslatot tett a nőket érintő intézkedések városi szintű megvalósítására. Azóta a szervezetben kiemelten kezelik a miskolci nők igényeinek, szükségleteinek képviseletét akciókon keresztül, továbbá a nőkkel foglalkozó civil szervezetek közös érdekérvényesítését városi szinten. Kiadták a „Hová fordulhatnak a helyi nők Miskolcon?" című kiadványukat.
Aktív anyák hangja projektjük a Svájci Hozzájárulás keretében partneri kapcsolatba került egy családok átmeneti otthonával. Az ott végzett munka érzékenyítette őket a nők elleni erőszak, kényszerprostitúció és gyermekbántalmazás témái iránt. Képzésüket a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület biztosította. A Néma Tanúk kiállítást 2014 októberében, egyhetes rendezvénysorozat keretében rendezték meg Miskolcon.
Az Egyesület tagjai időközönként középiskolásoknak tartanak szexuális felvilágosító beszélgetéseket/ workshopokat.
Kapcsolattartó: Rácz Linda
Telefon: +36 30 248 9947
Email: raczlin@gmail.com
Honlap: www.holdam.hu

KÉK VONAL GYERMEKKRÍZIS ALAPÍTVÁNY

Az Alapítvány elsődleges feladata a gyermekek és fiatalok meghallgatása, a bajba jutott gyermekek segítése. Segélyvonalaikkal (116-111, 116-000) segítik azokat a gyermekeket, akik családon belüli erőszak, iskolai bántalmazás, kizsákmányolás vagy egyéb visszaélés áldozatává váltak.
A kecskeméti Komputer Klubházban 2014 év végéig a hátrányos helyzetű közösségek fiataljaiért dolgoztak. A Klubház ifjúságsegítő céljait és a Kék Vonal alapértékeit az új fenntartó, stratégiai partner (Helpi Ifjúsági Iroda és Fejlesztő Műhely) a Kék Elefánt Ifjúsági Iroda és közösségi tér koncepciójában viszi tovább. A két szervezet közötti szoros együttműködés keretében a Kék Vonal a a Rapüljetek című projektjét a Kék Elefántban valósítja meg. A program roma fiatalok pályaorientációját támogatja.
Kapcsolattartó: Papp Zsuzsanna
Telefon: +36 30 300 55 11
E-mail: zsuzsa.papp@kek-vonal.hu
Honlap: www.kek-vonal.hu
A Kék Vonal weboldala: http://www.kek-vonal.hu

KÖZÉLETI ROMA NŐK EGYESÜLETE

Az Egyesület működteti a Roma információs- jogvédő és vállalkozásfejlesztési irodát, amelynek tevékenysége közé tartozik a nők és gyermekek elleni erőszak esetén a jogi segítségnyújtás: fellépni a prostitúcióra való kényszerítés, munkahelyi szexuális zaklatás, családon belüli erőszak, vagy pedofília ellen. Az Egyesület programja közé tartozik az IOM (Nemzetközi Migrációs Szervezet) Magyarországon rendezett prostitúció és emberkereskedelem ellenes kampányának folytatásaként a megelőző felvilágosítás. Az Egyesület munkatársai nyári táborok és iskolalátogatás keretében tartanak felvilágosító foglalkozásokat és beszélgetéseket fiataloknak. Ehhez kapcsolódnak rendszeres bűnmegelőzési kurzusok is.
A „Ne Légy Áldozat" című projekt keretében 2012 áprilisában szemináriumot tartott Miskolcon a prostitúcióról és az emberkereskedelemről. Résztvevők voltak prostitúcióban élőkkel kapcsolatba kerülő államigazgatási, rendészeti, egészségügyi, pedagógiai, gyermekvédelmi és szociális szakemberek, továbbá roma civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok vezetői és munkatársai.
Kapcsolattartó: Kozma Blanka
Telefon: +36 1 311 7594
Email: romanok@citromail.hu
Honlap: http://prostitucio.hu/romanok.htm

LEHETŐSÉG CSALÁDOKNAK 2005 ALAPÍTVÁNY

Az Alapítvány célja, hogy segítséget nyújtson a nehéz, reménytelen krízis helyzetbe került, elsősorban mosonmagyaróvári és a környező falvakban élő családok számára. Életük újrakezdéséhez oly módon járul hozzá, hogy átmeneti időtartamban, ideiglenes jelleggel otthont biztosít számukra és segít a munkahelykeresésben.
A Családok Átmeneti Otthona 2006. január 15-től negyven főt lát el. 2007 januárja óta az Alapítvány egy 25 fős krízis otthonnal bővült. Kimondottan a családon belüli erőszak áldozatait tudja fogadni. Elsősorban bántalmazott nőknek és gyermekeiknek nyújt segítséget, de a családon belül elszenvedett egyedülálló nők és férfiak befogadását is lehetővé teszi.
Email: csaomovar@wsi.hu;csaomovar_pmp@freemail.hu
Telefon: +36 96 204 168
Honlap: http://csaomovar.hu/hu/1099-intzmny-bemutatsa.htm

MAGYAR VÖRÖSKERESZT SZABOLCS- SZATMÁR- BEREG MEGYEI SZERVEZETE

Tevékenységük a megye egész területére kiterjed, 248 alapszervezet dolgozik 9668 taggal. Területi szervezetek működnek Nyíregyháza, Mátészalka, Fehérgyarmat, Vásárosnamény, Kisvárda, Tiszavasvári, Záhony, Nyírbátor városokban. Főbb tevékenységeik az adománygyűjtés, tagszervezés, eszmeterjesztés, véradásszervezés, világnapi perselyezés, karácsonyi akció, képzések szervezése.
Az ifjúsággal való komplex foglalkozások és az életvédelmi munka a családok, egyének védelme mentén zajlik. Akkreditált felnőttképzési intézményként képzésekkel segítik a szakembereket. Támogató szolgálatot, családok átmeneti otthonát működtetnek. Anyaotthonuk a családon belüli erőszak áldozatainak nyújt segítséget. Ennek a munkának szerves része a prevenció is a nők és a gyermekek elleni erőszak esetén. Munkatársaik részt vettek az elmúlt években prostitúció és emberkereskedelem ellenes kampányokban, jogvédelmi előadásokat tartottak iskolákban, különös tekintettel a gyermeki és emberi jogokra.
Kapcsolattartó: Konyáriné Ménesi Tünde
Email: anyaotthon@voroskereszt.hu
Honlap: http://szabolcsszatmarberegmegye.voroskereszt.hu/

NANE

A Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület 1994-ben alakult közhasznú társadalmi szervezet, amelynek célja a nők és lányok biztonságának megteremtése a magán- és közszférában. Az Egyesület közvetlen segítő tevékenységgel, tájékoztató kiadványok előállításával és terjesztésével, lakossági fórumok, előadások, képzések tartásával szólítja meg a párkapcsolati erőszak áldozatait, túlélőit, rokonaikat, barátaikat, valamint a témával dolgozó szakembereket és a lakosságot általában. Érdekérvényesítő tevékenységük részeként nyomon követik a releváns jogszabályok alkotását, alkalmazását, javaslatot tesznek új jogszabályok megalkotására, vagy a jelenleg hatályban lévők kijavítására annak érdekében, hogy az a nők és lányok ellen elkövetett erőszakot hatékonyabban fel tudja számolni.

Segélyvonalak:
Bántalmazott nők és gyerekek segélyvonala (NANE Segélyvonal): 06-80-505-101, vezetékes és mobilszámról is ingyenesen hívható H, K, Cs, P 18-22 óra között. Családon belüli erőszak áldozatainak és az őket segítő rokonok, barátok, szakemberek hívásait várjuk.
Segélyvonal szexuális erőszak, visszaélés áldozatai, túlélői számára (KERET Segélyvonal): 06-40-630-006, vezetékes és mobilszámról helyi hívás díjáért hívható, H, P 10-14, Sze 14-18 óráig. Szexuális erőszak és szexuális visszaélés célpontjaivá vált emberek, valamint az őket támogató rokonok, barátok, szakemberek hívásait várják.

Szívdobbanás program
Iskolai foglalkozások: kiképzett és tapasztalt önkéntes csapatuk prevenciós foglalkozásokat tart fiatalok párkapcsolataiban előforduló erőszakról.
Tanárképzés: a Szívdobbanás módszer átadására 30 órás akkreditált pedagógusképzést tartanak.
Honlapok: http://www.nane.hu - a NANE Egyesület szervezeti honlapja. Kiadványok, tevékenységek, beszámolók.
http://ww.nokjoga.hu - a NANE Egyesület és a PATENT Egyesület közös információs oldala nők elleni erőszakkal kapcsolatos általános és jogi információkkal.
http://keretkoalicio.blogspot.hu - a NANE Egyesület tagja a KERET Koalíciónak
E-mail: info@nane.hu

NÉVTELEN UTAK ALAPÍTVÁNY

Az Alapítvány célcsoportját azok a nők alkotják, akik szexuális kizsákmányolás, prostitúció csapdájába kerültek vagy emberkereskedelem áldozatává váltak, és új életet akarnak kezdeni, illetve mindazok, akik veszélyeztetve érzik magukat.
Az Alapítvány bűnmegelőzési, áldozatvédelmi és áldozatsegítési közhasznú tevékenységet végez. Szolgáltatásaik közé tartozik a 6-12 hónapos (közép- és hosszútávú) felépülési program; ösztöndíj, bérlet nyújtása; valamint segítség jogi és egyéb ügyintézésekben. A szolgáltatás során az ügyfeleknek anonimitást biztosítanak. A szolgáltatásba motivációs interjúval (személyesen, telefonon, Skypeon) lehet bekerülni.
Az Alapítvány a SAF programmodell módszerével dolgozik. A Lakó Program keretében ingyenes, biztonságos szállást nyújt, 1 fő/szoba, 6 fő + 2 gyerek számára. A Napi program (H-P: 10-16) célja, hogy segítse a résztvevők gyógyulását a múltbéli bántalmazásokból és traumákból; függőségből való felépülésben; életvezetési készségek tanulásában; munkatapasztalat szerzésében és a továbbtanulásban. A tevékenységek célja, hogy a nők munkaképes, önálló személyként hagyják el programunkat.
Kapcsolattartó: Doncsecs Ildikó
Telefon: +36 70 6649497
E-mail: nevtelenutak@gmail.com
Honlap: www.nevtelenutak.com, www.safoundation.com

NŐKÉRT EGYESÜLET

Az Egyesület kettős profilú, céljuk egyrészt a hazai és külföldi nőtörténet, feminizmustörténet, illetve a jelentős teljesítményt nyújtó, ám a köztudatban marginalizált nők megismertetése. Másrészt, alkalmi és évenkénti kampányokhoz csatlakozva (Nők Lázadása, One Billion Rising Budapest, 16 akciónap, Slutwalk Budapest), illetve saját akciók formájában lépnek fel az erőszak, a parlamenti és médiabeli szexizmus, a nemi erőszak bagatellizálása és az áldozatok hibáztatása ellen. Kampányoltak többek között a családon belüli erőszak önálló törvényi tényállása és az áldozatoknak komplex védelmet nyújtó Isztambuli Egyezmény aláírása érdekében.
Jelenleg legfontosabb céljuk az ENSZ CEDAW Egyezmény és a kapcsolódó ajánlások, valamint az Isztambuli Egyezmény megismertetése. A közvélemény tájékoztatásával szeretnék erősíteni a civil nyomást az utóbbi ratifikálása, illetve mindkettő nemzetközi megállapodás elveinek gyakorlati betartása irányába.
Kapcsolattartó: Antoni Rita
E-mail: info@nokert.hu
Honlap: www.nokert.hu

ORSZÁGOS KRÍZISKEZELŐ ÉS INFORMÁCIÓS TELEFONSZOLGÁLAT

Az OKIT a hozzátartozók közötti erőszak (párkapcsolati erőszak, gyermekbántalmazás, illetve a háztartáson belül a rokonok, családtagok által elkövetett erőszak), a prostitúció és emberkereskedelem áldozatainak megsegítésével foglalkozik. Az információnyújtás mellett azonnali segítséget biztosít azokban az esetekben, amikor a kialakult helyzetet sem a helyi szociális- és gyermekvédelmi rendszer, valamint az ezen intézményekhez kapcsolódó jelzőrendszeri tagok, sem pedig az érintett bántalmazottak természetes támogató rendszere nem tudja megfelelően megoldani.
A Szolgálat rászorultság és szabad férőhely esetén, a klienssel egyeztetve, titkos menedékhelyen történő azonnali elhelyezésben is tud segítséget nyújtani.
Telefonszolgálatuk az ország egész területéről éjjel-nappal ingyenesen, vezetékes vagy mobil hálózatról is hívható a +36 80 205 520-as telefonszámon.
Email: okit@ncsszi.hu
Honlap: www.bantalmazas.hu

PATRIARCHÁTUST ELLENZŐK TÁRSASÁGA - PATENT JOGVÉDŐ EGYESÜLET

Az Egyesület 2006 októberében alakult a nők elleni erőszakkal már régóta foglakozó segítő szakemberekből, azzal a távlati céllal, hogy munkájuk eredményeképpen a társadalom patriarchális berendezkedését felváltsa a nők és a szexuális kisebbségek társadalmi egyenlőségén alapuló társadalmi rend.
Civil szervezetként arra törekszenek, hogy a széles társadalom figyelmét felhívják az erőszak és diszkrimináció különböző megnyilvánulási formáira, s ezáltal szélesítsék a nők és gyerekek elleni erőszakkal szemben fellépők társadalmi bázisát.
Alaptevékenységeik a férfierőszak nő- és gyermekáldozatainak jogi és pszichológiai ellátása, valamint ezen áldozatok jogainak érvényesítése. A nők elleni erőszak áldozatai számára jogsegélyszolgálatot működtetnek.
Ügyfeleiket elsősorban nemzetközi jogorvoslati fórumokon képviselik, de kihívást látnak az alternatív hazai eljárásokban való közreműködés terén is, így – egyebek mellett – az etikai eljárások, az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtti eljárások során, az ombudsman, az Alkotmánybíróság felé is. Részt vesznek a szakemberek jogi képzésében a nők elleni erőszakkal kapcsolatos hazai és nemzetközi jogintézmények, eljárások ismertetésével, valamint gyakorlati tapasztalataik megosztásával. Feladatuknak tekintik a nők és gyermekek helyzetére vonatkozó joganyag folyamatos figyelemmel kísérését, kommentálását és kapcsolódó kritikai észrevételek megtételét. Lobbitevékenységet fejtenek ki a nők, a gyermekek és a szexuális kisebbségek helyzetét javító jogreformok bevezetése érdekében.

Kapcsolattartó: Szigeti Vera
E-mail: info@patent.org.hu
Honlap: http://patent.org.hu/

PERIFÉRIA EGYESÜLET

Az Egyesület prostitúcióban élőkkel végzett ártalomcsökkentő tevékenységét 1996-ban kezdte meg Nyíregyháza Megyei Jogú Város területén. Szolgáltatásaikat utcai szociális munka keretében nyújtották a városban 2004-ig.
Hazánk Európai Uniós csatlakozása után, a magyar nők nyugat-európai országokban, tömegesen megjelenő utcai prostitúciójára válaszul 2012-ben létrejött a nemzetközi együttműködésen alapuló „IRIS 2012" – „Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban" elnevezésű projekt, amelynek megvalósításában a Periféria Egyesület konzorciumi tagként vett részt. A projekt weboldala: http://www.sexeducatio.hu/index.php?subpage=iris2012
A projekt kutatási eredményeire és a svájci partnerrel folytatott szakembercsere tapasztalataira építve, az Egyesület 2013 áprilisa és szeptembere között Svájci Hozzájárulásból megvalósította a „Szegénységben élő roma nők társadalmi helyzetének javítása szociális és egészségügyi szolgáltatásokkal Nyíregyházán" című pályázati programot. A projekt keretében Nyíregyháza Huszár lakótelepén végeztek ártalomcsökkentő, felvilágosító, szemléletváltozást elősegítő szociális munkát a prostitúció veszélyében élő nőkkel. A projektet innovatív elemekkel, indirekt elérési programmal valósították meg.
Kapcsolattartó: Dr. Szoboszlai Katalin Ph.D, elnök
Telefon/fax: +36 42 504 617, telefon: +36 42 504 618
E-mail: perifer@t-online.hu
Honlap: www.periferiaegyesulet.hu

SEGÍTŐ KÉZ 2003 SZOCIÁLIS EGYESÜLET

2010-ben kezdődött el az emberkereskedelem elleni projektjük, amelynek célja az emberkereskedelem elleni harc határon átívelő együttműködésének megalapozása volt. A projektet három régióban: Szatmárnémetiben, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és Beregszászon valósították meg.
Jelenleg is tart figyelemfelkeltő kampányuk, oktatási intézményekben, szociális otthonokban, lakóotthonokban, családok átmeneti otthonában. A kampány során szórólapokat, plakátokat készítenek a közösség, a veszélyeztetett célcsoport részére, kézikönyvünket pedig három nyelven terjesztik.
Számos esetben fordulnak hozzájuk a bűncselekmények áldozatai, őket folyamatosan segítik, mentális, pszichés gondozással, a társadalmi visszailleszkedés és munkaerő-piaci elhelyezkedés támogatásával. Jól működő, kidolgozott szakmai háttérrel rendelkeznek, megfelelő „csapattal" és képzett trénerekkel, amelyet a mögöttük álló 12 év is igazol.
Munkájuk során együttműködést alakítottak ki a Belügyminisztériummal és számos európai uniós ország szervezetével. Külföldi látogatásaik során szerzett szakmai tapasztalataik segítették a Shelter-ház létrejöttét, amelynek célja az áldozatvédelem.
Tevékenységeiket pályázati forrásokból, támogatásokból, adományokból finanszírozzák.
Az Egyesülettel közvetlenül a honlapon keresztül lehet - akár névtelenül is - kapcsolatba lépni.
Honlap: www.segitokez2003.hu

UNICEF MAGYAR BIZOTTSÁG ALAPÍTVÁNY

Az UNICEF több mint 190 országban küzd a gyermekek jogaiért és jóllétéért, továbbá kiemelten foglalkozik a leghátrányosabb helyzetben lévő gyermekek megsegítésével. Az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány adományokat gyűjt a világ legkiszolgáltatottabb gyermekei számára és azért dolgozik, hogy a gyermekjogok ismertsége, tisztelete és védelme megvalósuljon Magyarországon.
Ébresztő-óra nevű iskolai programjának célja, hogy növelje a gyermekjogok ismertségét a 10-18 éves gyermekek között és érzékenyítse őket a fejlődő világ, a fenntartható fejlődés és a globalizált világ problémái iránt. A jogok ismerete elősegíti, hogy a gyermekek felelős és tudatos felnőttekké váljanak, akik nemcsak hamarabb ismerik fel az erőszakot és jogaik megsértését, de előrelátóbban és hatékonyabban védhetik meg magukat ezek ellen.
Az Ébresztő-órák során az UNICEF önkéntesei 90 perces interaktív foglalkozásokat tartanak iskolai tanórákon vagy rendezvényeken 10-18 éves diákok számára. A program ingyenes és az ország bármely részéről lehet rá jelentkezni a www.unicef.hu/ebresztoora oldalon.
Kapcsolattartó: Németh Barbara
Telefon: +36 1 2014923
E-mail: ebresztoora@unicef.hu
Honlap: www.unicef.hu

ÜDVHADSEREG

Az Üdvhadsereg Szociális Intézmények Hálózata létrehozott egy Különítményt (Task-Force) amely az emberkereskedelem három területét vizsgálva fejlesztett ki egy európai stratégiát. Az európai stratégia részeként kijelölt Nemzetközi Kapcsolattartó Személyeket Európa 26 országában ahol az Üdvhadsereg jelen van, hogy a már létező hálózat munkája szorosabb és összehangoltabb legyen. Magyarországon létrejött egy Kísérleti Terv Hollandiára és Svájcra fókuszálva. Szoros kapcsolatban állva a két országgal, Magyar Krízis telefonszámot működtet, amelyen keresztül közvetlenül is lehet magyar nyelven segítséget kérni. Segítségkérés esetén rövidebb időre krízisszobát biztosít és az ott töltött idő alatt más magyarországi áldozatsegítő szervezetekhez irányítja az áldozatokat, ahol hosszabb távú segítséget is tudnak nyújtani számukra. Az Üdvhadsereg egy 40 férőhelyes Családok Átmeneti Otthonát is működtet, ahol elsősorban családon belüli bántalmazás miatt menekülő anyákat és gyermekeiket fogadja. Otthonuban „Értékes vagy" címmel az édesanyáknak és gyermekeknek szemléletformáló foglalkozásokat tart.
Kapcsolattartó:Tóth Edina
E-mail: edina_toth@swi.salvationarmy.org
Telefon: +36 20 263 0270
Honlap: http://udvhadsereg.hu/

VÉDEGYLET EGYESÜLET

Az Egyesület egyik kiemelt témája a méltányos kereskedelem (fair trade). A méltányos kereskedelem a Globális Dél országaiban élő nők és gyermekek jogainak biztosítása érdekében ismerteti meg az alternatív kereskedelmet a fejlett országokban élő lakosokkal, hogy a tudatos fogyasztás révén csökkenteni lehessen például a kizsákmányoló gyermekmunkában foglalkoztatottak számát. Formális és nem formális képzések, fotókiállítások, élménybeszámolók, weboldal segítik tevékenységünket.
Kapcsolattartó: Újszászi Györgyi
Telefon: +36 70 3390703
E-mail: gyorgyi@vedegylet.hu
Honlap: www.vedegylet.hu

86. kép:
Az Üdvhadsereg
jótékonysági ételosztása.
Budapest, 2004.

TOVÁBBI SZERVEZETEK ELÉRHETŐSÉGEI

Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelkedően Közhasznú Egyesület: http://www.csagyi.hu/

Cordelia Alapítvány: http://www.cordelia.hu

Eszter Alapítvány és Ambulancia: http://eszteralapitvany.hu/

HUMAN-NET Alapítvány: http://www.humannet.hu

Integrált Drogterápiás Intézet (INDIT) Közalapítvány: http://www.indit.hu/

Krízis Alapítvány: http://www.krizisalapitvany.hu/

Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség: http://noierdek.hu/

Magyar Ökumenikus Segélyszervezetet: http://www.segelyszervezet.hu/

S.O.S. Krízis Alapítvány: http://www.soskrizis.hu/

Sex Educatio Közhasznú Alapítvány: http://www.sexeducatio.hu/

Terres des Hommes Alapítvány: http://terredeshommes.hu/tdh-hu/**,** http://www.tdh.ch/

Tudatos Vásárlók Egyesülete: http://tudatosvasarlo.hu/

Tutor Alapítvány: http://www.tutoralapitvany.hu/

6. FÜGGELÉK:

MAGYARORSZÁGON A MODERNKORI RABSZOLGASÁG MEGELŐZÉSÉBEN, AZ ÁLDOZATVÉDELEMBEN ÉS BŰNÜLDÖZÉS TERÜLETÉN FELADATOT ELLÁTÓ ÁLLAMI INTÉZMÉNYEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Magyarországon 2013 óta létezik olyan kormányrendelet[140], amely az emberkereskedelem áldozatainak felismerését (ún. azonosítás folyamata) és intézményi ellátását szabályozza. Elrendeli, hogy mely szereplők vesznek részt az azonosításban, ellátásban és milyen sorrendben. A rendelet kor szerint differenciál az áldozatok között, mert más a teendő és ezért más intézmények, szervezetek is foglalkoznak a 18 éves kor alatti és feletti áldozatokkal. A szabályozás értelmében vannak az ún. azonosítást végző szervek, amelyek bizonyos mutatók (indikátorok) alapján meghatározzák a potenciális áldozatok azonosítását. Ha az azonosított személy gyermek, akkor hatósági eljárást kell kezdeményezni, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény[141] által meghatározott módon és intézménytípusokkal. Ha az áldozatok nem rendelkeznek biztonságos szállással, akkor az Országos Krízisinformációs Telefonszolgálatot kell értesíteni, amely az áldozatokat a védett szálláshelyekre irányítják. E kötet megjelenése idején, Magyarországon három védett hely („shelter") működik, amelyek kifejezetten az emberkereskedelem áldozatainak ellátását biztosítják rövidebb és hosszabb távon (legfeljebb 90 napra). A védett szállások titkos helyen vannak, hogy megfelelő biztonságot nyújtsanak a menedékre lelő nőknek és férfiaknak.[142]

GYERMEKVÉDELMI ÉSZLELŐ- ÉS JELZŐRENDSZER

A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer az adott területen a családok és gyermekek védelmét ellátó, támogató intézmények szakembereinek hálózata, amelyet a gyermekjóléti szolgáltatás működtet[143].
A jelzőrendszer részei az egészségügyi szolgáltatást nyújtók (védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos), a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók (családsegítő szolgálat, a családsegítő központ), a közoktatási intézmények (nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó), a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a pártfogó felügyelői szolgálat, az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek, a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása, a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok, a munkaügyi

140 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről
141 1997. évi XXXI. törvény 17. § (2) bekezdés *b)* pontja szerint
142 A három védett ház mindegyikét magyarországi civil szervezetek működtetik. Kettő védett ház meghatározott időszakonként állami támogatást kap a működésre.
143 1997. évi XXXI. törvény 17.§., a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

87. kép:
Kéregető anya gyermekével az utcán. Budapest, 2006.

hatóság. A jelzőrendszerbe bevonhatók további szereplők is, pl. közművelődési intézmények munkatársai, oktatási intézmények, szociális irodák stb.
A jelzőrendszer célja, hogy a gyermekek életútjának bármely szakaszában a lehető legtöbb színteret figyelembe véve, a vele foglalkozó szakemberek időben észrevegyék a veszélyeztetettségét és a megfelelő szakember segítségével, a megfelelő lépéseket meg lehessen tenni a gyermek problémájának megoldására.
A jelzőrendszer sikeres működtetésének feltétele, hogy az adott helyen, különböző ellátásokban, szolgáltatásokban és hatóságoknál dolgozó szakemberek jó személyes kapcsolatot, szakmai párbeszédet, együttműködést és az információk cseréjére számukra leginkább megfelelő stratégiáját ki tudják alakítani.

VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT

A védőnők tevékenysége magában foglalja a várandósság előtti nővédelmet, a várandós családok, nők gondozását és felkészítését a szülésre, a gyermek érkezésére, valamint a született gyermekek gondozását újszülött, csecsemő, kisded korban, illetve fejlődésük nyomon követését 3-18 éves korig.
A védőnő feladatai főként az adott élethelyzetnek és a gyermek életkorának megfelelő szaktanácsadás a gyermek táplálásával, gondozásával, nevelésével kapcsolatban, az egészséges és biztonságos családi és iskolai környezet kialakításához, a megfelelő higiénés körülmények kialakításához és biztosításához; a fejlődést akadályozó (testi, lelki, szociális) tényezők és fejlődési rendellenességek felismerése, a korrekcióban való részvétel az ellátást végző orvos, szakember útmutatásának megfelelően; védőoltások, szűrővizsgálatok szervezése, egészségfejlesztés.
A védőnő betegség, környezeti veszélyeztetettség esetén fokozottan oda kell figyeljen a gyermek és a család gondozására, a probléma kezelésében illetékes szakemberekhez (orvos, rehabilitációs szakember, családterapeuta stb.) irányíthatja a családot. Ezen kívül együttműködhet az oktatási intézménnyel, családsegítővel, háziorvossal, gyermekjóléti szolgálattal.

CSALÁDSEGÍTŐ SZOLGÁLAT

A családsegítés a szociális alapszolgáltatások egyike.[144]
A szociális alapszolgáltatások körébe tartoznak még pl. a pénzbeli támogatások, a falu- és tanyagondnoki szolgáltatás, az étkeztetés, a mentális- és pszichiátriai betegek nappali ellátása, a támogatószolgáltatás, az idősek számára biztosított házi segítségnyújtás, az utcai szociális munka stb. Szociális alapszolgáltatásokat, így családsegítő szolgáltatást biztosítani minden település önkormányzatának kell, a feladat ellátására a kistérségben működő családsegítő és gyermekjóléti szolgálatokkal kötnek szerződést, vagy maguk tartanak fenn szolgálatot.
A családsegítő szolgálat elsődleges feladata, hogy a bajba jutott, problémájukkal önállóan megbirkózni nem képes családokat segítse. A segítségnyújtás formája lehet információ nyújtása, pl. a kapható pénzbeli támogatásokról, rendkívüli segélyekről; tanácsadás szociális kérdésekkel, életvezetéssel, mentális problémákkal kapcsolatban, a családtagok gondozásával, gyermekneveléssel, adósságkezeléssel kapcsolatos kérdésekben. A családsegítő szociális munkás végezhet családterápiát, családgondozást, illetve szükség esetén más szociális alap- vagy szakellátás, gyermekjóléti vagy gyermekvédelmi szolgáltatás igénybevételét javasolhatja az érintetteknek. Szükség esetén maga jelezheti a szakszolgálat vagy a hatóság felé, ha saját hatáskörén belül már nem tartja megoldhatónak a kialakult krízishelyzetet.

GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLTATÁSOK

A gyermekjóléti (alap) szolgáltatások célja a gyermekek testi és lelki egészségének biztosítása, a családban történő neveltetés elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és a családból kiemelt gyermekek visszahelyezésének támogatása.[145] Az alapszolgáltatások keretében a települési önkormányzatoknak biztosítaniuk kell a kisgyermekek nappali ellátását (bölcsőde, családi napközi, házi gyermekfelügyelet), a gyermekek átmeneti gondozását (helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona, családok átmeneti otthona). A gyermekjóléti alapszolgáltatásokon túl, a nagyobb települések önkormányzatainak, megyeszékhelyeknek biztosítaniuk kell a gyermekvédelmi szakellátások hozzáférhetőségét is, ilyenek a nevelőszülő és a gyermekotthoni elhelyezés különböző formái.
A gyermekjóléti szolgálatokban dolgozó szociális munkások elsősorban tanácsadással tudják segíteni a jellemzően anyagi, gyermekneveléssel, viselkedési zavarral kapcsolatos problémákkal, vagy családi konfliktus esetén hozzájuk forduló családokat.

TERÜLETI GYERMEKVÉDELMI SZAKSZOLGÁLAT (TEGYESZ)

A TEGYESZ-ek feladata, hogy a fenntartó önkormányzat döntése alapján működtesse a gyermekek ideiglenes hatályú elhelyezését biztosító otthont (befogadó otthon), a gyermekvédelmi szakértői bizottságot és a nevelőszülői hálózatot. Hivatalként feladata, hogy előkészítse a gyermek a gondozási helyének meghatározását, illetve a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítását és örökbefogadását, valamint alkalmazza a gyámi tanácsadókat, hivatásos gyámokat és eseti gondnokokat. Ezen felül szakmai, módszertani segítséget nyújt a gyermekek számára biztosított személyes gondoskodásra irányuló szakfeladatok ellátásához.

---

144 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szociális törvény)
145 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

88. kép:
Menekülttábor.
Bicske, 2014.

RENDŐRSÉG: CSALÁD-, GYERMEK– ÉS IFJÚSÁGVÉDELEM

A rendőrség gyermekekkel és fiatalokkal a sérelmükre elkövetett bűncselekmények, vagy a kiskorúak, fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények, eltűnés, illetve devianciák (csoportos garázdaság, futball-huliganizmus, kábítószer fogyasztás stb.) kapcsán kerül kapcsolatba.
A rendőrség kiemelten fontos feladata a családon belüli erőszak, a gyermekbántalmazás, a szekták erőszakos toborzása és a kiskorúak szexuális kizsákmányolásának megelőzése, megakadályozása, az áldozatvédelem és az elszökött, eltűnt gyermekek, felnőttek felkutatása. A rendőrség áldozatvédelmi feladataival és az emberkereskedelem kezelésével külön ún. utasítások[146] foglalkoznak, amelyek az áldozatsegítéssel kapcsolatos általános és speciális feladatokat és a prostitúcióhoz kapcsolódó rendészeti, bűnügyi, bűnmegelőzési és áldozatsegítési feladatokat is meghatározzák.
A rendőrség bűnmegelőzési osztálya prevenciós céllal tart programokat (pl. ELLEN-SZER, D.A.D.A.) általános és középiskolákban azért, hogy felhívják a figyelmet az emberkereskedelemre és az áldozattá válás jeleire.
A rendőri ifjúságvédelem célja a prekriminális helyzetben lévő kiskorúak felderítése, figyelemmel kísérése, segítése, és annak elérése, hogy ne váljanak bűncselekmények, vagy más jogsértések elkövetőivé, illetve áldozataivá. Ehhez elsősorban a már felderített esetek statisztikái alapján készítenek stratégiákat, felvilágosító, tájékoztató programokat szerveznek és együttműködnek a gyermekvédelem rendszerének többi szereplőjével.
Abban az esetben, ha egy emberkereskedelmi ügynek nemzetközi vonatkozása is van, a nyomozást a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Irodájának Emberkereskedelem Elleni Alosztálya vezeti.

BEVÁNDORLÁSI ÉS ÁLLAMPOLGÁRSÁGI HIVATAL

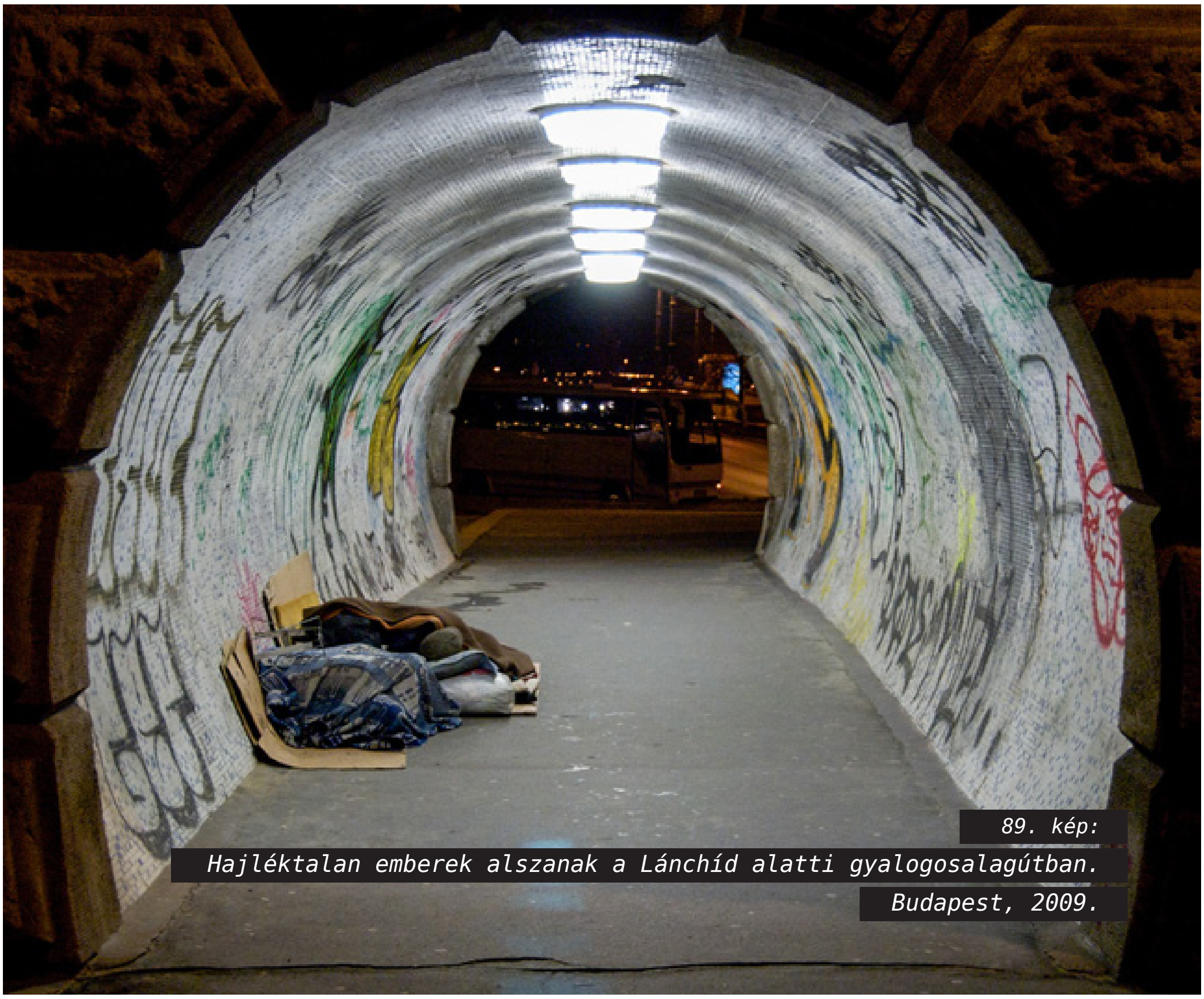
A Hivatal a menekültügyi és az állampolgársági ügyintézési feladatokat látja el, valamint gyakorolja az idegenrendészeti jogköröket.
Ennek megfelelően a Hivatal regionális igazgatásai és kirendeltségei kezelik a külföldiek beutazásával, tartózkodásával és letelepedésével kapcsolatos ügyeket, eljárnak a menekültügyi kérelmekben, továbbá döntésre előkészítik a magyar állampolgárság megszerzésére, visszaszerzésére és megszüntetésére irányuló kérelmeket. Döntéseket hoznak a Magyarországon illegálisan tartózkodó vagy más jogsértést elkövető külföldiek ügyében, megszervezik az ország elhagyására kötelezett külföldiek hazautaztatását és szükség esetén támogatást nyújtanak a hazatéréshez.
Menekülteket befogadó állomásokat működtet Bicskén, Debrecenben és Vámosszabadiban, menekültügyi őrzött befogadó központokat Békéscsabán, Debrecenben és Nyírbátorban, valamint az idegenrendészeti eljárás alatt álló és ellátásra szoruló külföldiek számára közösségi szállást Balassagyarmaton.
A befogadottak és az emberkereskedelem áldozatává vált harmadik ország állampolgárai, a menekültek és oltalmazottak számára járó, a személyes gondoskodás körébe tartozó ellátások (szállás, egészségügyi ellátás, pénzbeli támogatás), pénzbeli juttatások és támogatások biztosítását a Hivatal szervezi. Ezen kívül ellátásokat és támogatásokat nyújt a Magyarországon élő elismert menekültek számára, sikeres beilleszkedésük érdekében.
A Hivatal együttműködik az illetékes hatóságokkal, valamint a külföldiek, bevándorlók, menekültek integrációjában, ellátásában, segítésében aktív civil szervezetekkel.

146 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól; Az országos rendőrfőkapitány 13/2014. (V. 16.) ORFK utasítása a prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról. http://emberkereskedelem.kormany.hu/download/0/2c/a0000/13-2014.pdf

ÁLDOZATSEGÍTŐ SZOLGÁLAT

A Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal által minden megyében működtetett Áldozatsegítő Szolgálatok[147] célja, hogy segítséget nyújtson a Magyarországon bűncselekmény vagy tulajdon elleni szabálysértés áldozatává vált személyeknek. Áldozatok lehetnek a bűncselekmény közvetlen (sértett) vagy közvetett (szemtanú, sértett családtagja stb.) elszenvedői.
A segítségnyújtás formái lehetnek: felvilágosítás (jogokról, lehetőségekről), érdekérvényesítés elősegítése, jogi segítségnyújtás, lelki támasz nyújtása, krízishelyzet esetén azonnali pénzügyi segély juttatása, állami kárenyhítés igényléséhez tájékoztatás. A Szolgálat munkatársai segítenek az ügyintézésben és a rendőrségi feljelentés megtételében és telefonos segélyvonalat is működtetnek.
Áldozatsegítéssel foglalkozik még a rendőrség. Az ORFK Bűnmegelőzési és Áldozatvédelmi Osztálya irányításával a helyileg illetékes rendőrségi áldozatvédelmi referensek végeznek áldozatsegítést.

Az ellátórendszerben az áldozat közvetlen kapcsolatba kerülhet még az ügyészség, bíróság, ambuláns ellátóközpontok (pszichológiai, jogi, szociális, egészségügyi szolgáltatás, tanácsadás), jegyzői hivatalok, alacsonyküszöbű szolgáltató helyek, segélyvonalak, hajléktalanszállók és egyéb szálláshelyek, utcai szolgálatok stb. munkatársaival is.

89. kép:
Hajléktalan emberek alszanak a Lánchíd alatti gyalogosalagútban.
Budapest, 2009.

147 A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény

7. FÜGGELÉK:

SZAKMAI ETIKAI KÓDEXEK

FÜGGETLEN PEDAGÓGUS FÓRUM: ETIKAI KÓDEX
http://www.fpf.hu/etika.pdf

MAGYARORSZÁGI PEDAGÓGUSOK EGYESÜLETE: ETIKAI KÓDEX
http://www.mape.eoldal.hu/cikkek/etikai-kodex.html

MAGYAR PSZICHIÁTRIAI TÁRSASÁG: ETIKAI KÓDEX
http://www.vitalitas.hu/?ctype=5&did=10333&cid=1224

MAGYAR PSZICHOLÓGIAI TÁRSASÁG – MAGYAR PSZICHOLÓGUSOK ÉRDEKVÉDELMI EGYESÜLETE: PSZICHOLÓGUSOK SZAKMAI ETIKAI KÓDEXE
http://www.pszichoerdek.hu/Egyes%C3%BClet/Etikai%20K%C3%B3dex/mpt_szek2004.pdf

MAGYAR ORVOSI KAMARA: ETIKAI KÓDEX
http://www.mok.hu/docview.aspx?r_id=3530323237&web_id=&mode=1

SZOCIÁLIS SZAKMAI SZÖVETSÉG: ETIKAI KÓDEX
http://3sz.hu/sites/default/files/Etikai_kodex_2011.pdf

90. kép:
Nepáli kényszermunkások gyerekeit tanítják egy falusi iskolában. 2011.

FELHASZNÁLT IRODALOM

(Az online dokumentumok utolsó elérésének ideje: 2015.01.15.)

Allain, J. - Bales, K. (2012) Slavery and its Definition. *Global Dialogue, Vol. 14,* 2012
Online: http://ssrn.com/abstract=2123155

Allain J. - Hickey, R. (2012) Property Law and the Definition of Slavery. *International and Comparative Law Quarterly, Volume 61*, 2012
Online: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/slaveryen.pdf

Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 3.: Psychological reactions of victims of trafficking in persons. UNODC-UN.GIFT, United Nations, New York. 2009
*Online:*http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module3_Ebook.pdf

Ashcroft, J. - Daniels, D.J., Gillis, J.W. (2002) *First response to victims of crime who have a disability. A handbook for law enforcement officers on how to approach and help crime victims*. U.S. Department of Justice, Washington
*Online:*http://www.disability-abuse.com/resources/OVC-ReportFirst-Response-To-Victims-Of-Crime-Who-Have-Disabilities.pdf

Bacharach, Jere L. (é.n.) *African Military Slaves in the Muslim Middle East*.
Online: http://www.blackpast.org/perspectives/african-military-slaves-muslim-middle-east

Bales, K. (2004) *Testing a theory of modern slavery*. Yale, New Haven. (Conference paper).
Online: http://www.yale.edu/glc/events/cbss/Bales.pdf

Bales, K. (2007) *Defining and measuring modern slavery*.
Online: https://www.freetheslaves.net/Document.Doc?id=21

Bales, K. - Trodd, Z. (2013) *Addressing contemmporary forms of slavery in EU external policy.* European Union, Belgium.
Online: http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EXPO-DROI_NT%282013%29433703

Balogh L. - Betlen A., Kassa N., Matolcsi A., Sáfrány R. (2012) *Emberkereskedelem, szexuális kizsákmányolás, prostitúció (szerk.).* MONA – Magyarországi Női Alapítvány, Budapest
Online: http://mona-alapitvany.hu/wp-content/uploads/2012/08/emberkereskedelem_szexualis-kizsakmanyolas_prostitucio_kiadvany-1.pdf

Bard, J. - Rosenberg, D. (2013) *Contemporary Slavery Teachers' Resource.* International Slavery Museum, Liverpool; Wilberforce Institute for the study of Slavery and Emancipation; University of Hull; UNESCO Slave Route Project
Online: http://www.liverpoolmuseums.org.uk/ism/learning/slavery-today/contemporary-slavery-teachers-resource.pdf

Bacharach, Jere L. (1981) *African Military Slaves in the Muslim Middle East*.
Online: http://www.blackpast.org/perspectives/african-military-slaves-muslim-middle-east

Békefi R. (1901) *A rabszolgaság Magyarországon az Árpádok alatt.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
Online: http://mek.oszk.hu/06900/06909/06909.pdf

Benokraitis, N.V. (1997) Sex discrimination in the 21th century. In. Benokraitis, N.V. (szerk.) *Subtle sexism: Current practice and prospects for change*. Sage Publications, 5–33.

Bihari P. (2003) *Polgári társadalmak és nemzetállamok*. Raabe Klett, Budapest

Binder M. (2009) A romániai cigányok rabszolgasága és a 19. századi cigány migráció. *Történelem mindenkinek*, 2009.04.23.
Online: http://toriblog.blog.hu/2009/04/23/a_romaniai_ciganyok_rabszolgasaga_es_a_19_szazadi_cigany_migracio

Durst J. (2011) Ha nincs pénz úgyis belemegy az ember valamibe. *Beszélő,* 16(12)
Online: http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Eha-nincs-penz-ugyis-belemegy-az-ember-valamibe %E2%80%9D

Cole, R. (2014) *Solomon Northup*. Encyclopaedia Britannica, 2014.12.30.
Online: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1945850/Solomon-Northup

Eagly, A. H. - Mladinic, A., Otto, S. (1991) Are women evaluated more favorably than men? An analysis of attitudes, beliefs and emotions. *Psychology of Women Quarterly*, 15(2), 203–16.

Ferge Zs. (1985) Szegénység és szegénységpolitika. *Valóság, 1985/1*.
Online: http://www.dura.hu/hirek/2002/01/ferge.htm

Ferge Zs. (1985) A szegénység társadalmi megítélése Magyarországon, történelmi nézőpontból. *Valóság, 1985/1.*

Fehér L. (2008) *Nemzetközi emberkereskedelem 2004-2008.* OTKA zárójelentés. MTA Jogtudományi Intézete, Budapest.
Online: http://real.mtak.hu/2172/1/46973_ZJ1.pdf

Fekete I. (2009) Az afrikai holokauszt az emberiség legnagyobb tragédiája. *MúltKor*. 2009.12.04.
Online: http://mult-kor.hu/20091204_az_afrikai_holokauszt_az_emberiseg_legnagyobb_tragediaja

Fiske, S.T. - Stevens, L.E. (1998) What's so so special about sex? Gender stereotyping and discrimination. In.: Clinchy, B., Norem, J.K. (szerk.) *The gender and psychology reader.* New York University Press, New York, 505–523.

Flowers, N. (2009) Emberi jogok. IGEN! A fogyatékossággal élő személyek jogai. (szerk.) *Képzési Kézikönyv*. SINOSZ, Budapest
Online: http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/TB6/html/EmberiJogok_IGEN_hungarian.pdf

FRA (2014) *Violence against women: an EU-wide survey. Main results.* FRA European Union Agency for Fundamental Rights, Belgium [Nők elleni erőszak: egy egész EU-ra kiterjedő kutatás. Fő eredmények]
Online: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Focus on Inequality and Growth. OECD 2014 December
Online: http://www.oecd.org/social/Focus-Inequality-and-Growth-2014.pdf

Garai T. (2005) *Modernkori rabszolgaság a globális világgazdaságban.* Szakdolgozat. Kézirat. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest
Online: http://elib.kkf.hu/edip/D_12034.pdf

Gergely A. (1998) *A 19. századi magyar történelem.* (szerk.) Korona kiadó, Budapest

Glick, P. - Fiske, S.T. (2006) Ambivalens szövetség. Az ellenséges és a jóindulatú szexizmus mint a nemi egyenlőtlenség egymást kiegészítő igazolása. In.: Hamilton, D.L., Fiske, S.T., Bargh, J.A. (szerk.) *A társak és a társadalom megismerése*. Osiris Kiadó, Budapest, 389–414.

Glick, P. - Fiske, S.T. (1996) The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491–512.

Gyáni G. (1983) *Család, háztartás és városi cselédség.* Magvető Kiadó, Budapest

Gyurkó Sz. - Virág Gy. (2009) (szerk.) *Emberpiac: a Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői.* (szerk.) Eszter Alapítvány, Budapest

Hárdi L. (é.n.) *Kommentár C. B. Nemeroff, J., D. Bremner, E. B. Foa, H. S. Mayberg, C. S. North, M. B. Stein Posstraumatic stress disorder: A state-of-the-science review cikkéhez,* Cordelia Alapítvány
Online: http://www.cordelia.hu/documents/Hardi_PSTD_review.pdf

Hagemann-White, C. - Katenbrinc, J., Rabe, H. (2006) *Combating violence against women: Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member states*. Directorate General of Human Rights, Strasbourg
Online: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/CDEG%282006%293_en.pdf

Herczog M. (2007) *Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához.* (szerk.) UNICEF, CSAGYI, Budapest
Online: http://www.tegyesz.hu/file/Szakmai_informaciok/Szakirodalmi_kitekintes/konyv.pdf

Hosford, D. - Kachurin, P., Lamont, T. (é.n.) *Gulag: Soviet prison camps and their legacy*. Harvard University.
Online: http://gulaghistory.org/nps/downloads/gulag-curriculum.pdf

Itaborahy, L.P. - Zhu, J. (2013) *State-sponsored homophobia. A world survey of laws: Criminalisation, protection and recognition of same-sex love.* ILGA.
Online: http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2013.pdf

Jávor K. (2000) A magyar paraszti erkölcs és magatartás. In.: Paládi-Kovács A. (szerk.) *Magyar néprajz*, *VIII. Kötet: Társadalom*. Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete, Budapest
Online: http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/283.html

Jost, J.T. (2003) A sztereotipizálás szerepe a rendszer igazolásában, a hamis tudat képződése. In.: (szerk.) *Önalávetés a társadalomban: a rendszerigazolás pszichológiája*. Osiris, Budapest, 489-518.

Kávássy S. (2006) István templom-törvényéről. (Egy forráshely értelmezéséhez.) *A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 28,* 191-198.
Online: http://epa.oszk.hu/01500/01577/00027/pdf/bmmk_2006_191-198.pdf

Legislation on trafficking in human beings and illegal immigrant smuggling. EUROPOL, 2005
*Online:*http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/europol_2005_legislation_en_4.pdf

Lengyel Zs. (1997) *Szociálpszichológia.* Osiris Kiadó, Budapest. Digitális tudástár.
Online: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szocialpszichologia/adatok.html

Katona I. (2000) Átmeneti rétegek az agrártársadalom peremén. In.: Paládi-Kovács A. (szerk.) *Magyar néprajz*, *VIII. Kötet: Társadalom*. Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete, Budapest
Online: http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/98.html

Könczei Gy.(1998) Mi is az Európai Szociális Karta? *Fundamentum 3.* 135-142.
Online: http://epa.oszk.hu/02300/02334/00053/pdf/EPA02334_Fundamentum_1998_03_135-142.pdf

Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (2011) *Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia. Mélyszegénység – gyermekszegénység – romák. 2011-2020. KIM Társadalmi Felzárkóztatásért Felelős Államtitkárság, Budapest*
Online: http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf

Magyar Közlöny 66. 2012.június 04.
Online: https://www.ofi.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf

McIntosh, P (1988) White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack. *Independent School*, Winter 90, Vol. 49(2), 31-35.
Online: https://www.isr.umich.edu/home/diversity/resources/white-privilege.pdf

Nemzeti Alaptanterv (2012) A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, Magyar Közlöny, 2012. évi 66. szám, pp. 10635-10847.
Online: https://www.ofi.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf

Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia. Mélyszegénység – gyermekszegénység – romák. 2011-2020. KIM Társadalmi Felzárkóztatásért Felelős Államtitkárság, Budapest
Online: http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf

Novoszel Á. (2007) Az IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben. *A pécsi határőr tudományos közlemények,* 2007 VIII., 45-67.
Online: http://www.pecshor.hu/periodika/2007/VIII/novoszel.pdf

Quirk, J. (2008) *Unfinished business: A comparative survey of historical and contemporary slavery*. UNESCO, United Kingdom
Online: http://www.unesco.org/culture/pdf/UnfinishedBusinessReport2008.pdf

Rácz Á. (1991) Az ókortörténet alapkérdései. Beszélgetés Kertész Istvánnal. *RubicONline*.
Online: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_okortortenet_alapkerdesei/

R. Várkonyi Á. (1999) *Három évszázad Magyarország történetében I. kötet*, Korona Kiadó, Budapest

Ridgeway, C.L. - Bourg, C. (2004) Gender as status: an expectation states theory approach. In.: Eagly, A.H., Beall A.E., Stenberg, R.J. (szerk.) *The psychology of gender, 2nd Edition*, Guilford Press, New York, 217–241.

Romsics I. (2010) *Magyarország története a XX. században*. Osiris, Budapest

Rudman, L. A. - Heppen, J. (2003) Implicit romantic fantasies and women's interest in personal power: A glass slipper effect? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1357–1370.

Sidanius, J. - Pratto, F. (2005) Nem és hatalom. In.: (szerk.) *A társadalmi dominancia. A társadalmi hierarchia és elnyomás csoportközi elmélete.* Osiris, Budapest, 390–436.

Sidó Zs. (2009) A koncentrációs és a munkatáborok története. *Új Szó Online*, 2009.11.21.
Online: http://ujszo.com/napilap/szalon/2009/11/21/a-koncentracios-es-a-munkataborok-tortenete

Sebhelyi V. (2012) *"Characteristics of Policies on Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation*". Magyarországi országjelentés.

Sebhelyi V. (2012) A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban In.: *Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban.* Sexeducatio Alapítvány, Budapest, 56–78.
Online: http://sexeducatio.hu/dokumentumok/Szoci%C3%A1lis%20szolg%C3%A1ltat%C3%A1sok%20fejleszt%C3%A9se%20prostit%C3%BAci%C3%B3ban%20%C3%A9l%C5%91%20magyar%20n%C5%91k%20r%C3%A9sz%C3%A9re%20Magyarorsz%C3%A1gon%20%C3%A9s%20Sv%C3%A1jcban.pdf

Somssich G. (2007) Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben. *A pécsi határőr tudományos közlemények,* 2007 VIII., 29-37.
Online: http://www.pecshor.hu/periodika/2007/VIII/somssich.pdf

Stubnya B. - Janecskó K. (2014) Elkeserítőek a szegénység legújabb adatai. *Index.hu*. 2014.11.20.
Online: http://index.hu/chart/2014/11/20/elkeseritoek_a_szegenyseg_legujabb_adatai/

Swim, J.K. - Aikin, K.J., Hall, W.S., Hunter, B.A. (2001) Szexizmus és rasszizmus: régi típusú és modern előítéletek. In.: Hunyady, Gy., Nguyen Luu, L.A. (szerk.) *Sztereotípiakutatás. Hagyományok és irányok.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 326–360.

Swim, J.K. - Mallett, R., Russo-Deovsa, Y., Stangor, C. (2005) Judgments of sexism: a comparison of the subtlety of sexism measures and variables of variability in judgments of sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 29, 406–411.

Tatum, B.D. (1997) *„Why Are All the Black Kids Sitting Together in the Cafetera?"* And Other Conversation About Race. BasicBooks, New York

Townsend, P. (1979) Poverty in the United Kingdom. *A Survey of Household Resources and Standard of Living.* Penguin.

Trafficking in human beings. EUROSTAT 2013
Online http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/2013/docs/20130415_thb_stats_report_en.pdf

Trafficking in persons report. Department of State USA. 2014
Online: http://www.state.gov/documents/organization/226844.pdf

Tyiska, C.G. (é.n.) *Working with victims of crime with disabilities*. Office for Victims of Crime.
Online: https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/factsheets/disable.htm

Violence against women: an EU-wide survey. Main results. FRA European Union Agency for Fundamental Rights, 2014, Belgium (Nők elleni erőszak: egy egész EU-ra kiterjedő kutatás. Fő eredmények.)
Online: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

HONLAPOK, ADATBÁZISOK:

A nők joga
http://nokjoga.hu/alapinformaciok/miert-marad
Anti-Slavery International
http://www.antislavery.org/english/campaigns/cottoncrimes/default.aspx
http://www.antislavery.org/english/campaigns/home_alone/
Enciklopaedia Humana Hungarica 07.
http://mek.oszk.hu/01900/01903/html/index7.html
Európai Tanács (European Commission)
http://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/_en?solrsort=ds_field_publication_date%20desc
http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_inclusion_fight_against_poverty/em0046_hu.htm
http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=hu&catId=961
EUROPOL (2005) Legislation on trafficking in human beings and illegal immigrant smuggling.
http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/europol_2005_legislation_en_4.pdf
EUR-Lex – Access to European Union law
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/;ELX_SESSIONID=hlSJJQqFNSRsNft2WRWfTdvLTZ5K5Bbq-39vZv6nFC1yDBLfFJr9h!-415114057?uri=CELEX:52010DC0758
EUROSTAT
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page
Fairtrade International
http://www.fairtrade.net/about-fairtrade.html
Free the Slaves
https://www.freetheslaves.net/
https://www.freetheslaves.net/SlaveryinHistory
Global Slavery Index
http://www.globalslaveryindex.org/findings/
GoodWeave
http://www.goodweave.org/child_labor_campaign/child_labor_handmade_rugs_carpets
International Labour Organization (ILO)
http://www.ilo.org/budapest/information-resources/press-releases/WCMS_243922/lang--en/index.htm
http://www.ilo.org/budapest/information-resources/press-releases/WCMS_221926/lang--en/index.htm
http://www.ilo.org/global/research/lang--en/index.htm
Kevin Bales
http://www.kevinbales.net/articles-and-resources.html
Magyar Katolikus Lexikon
http://lexikon.katolikus.hu/K/kh%C3%A1sz%20%28h%C3%A1sz%29%20birtok.html
List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor, Bureau of International Labor Affairs, U.S.Department of Labor
http://www.dol.gov/ilab/reports/pdf/TVPRA_Report2014.pdf
Smithsonian.com
http://www.smithsonianmag.com/history/maps-reveal-slavery-expanded-across-united-states-180951452/?no-ist
Sulinet Tudásbázis
http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszettudomanyok/foldrajz/tarsadalomfoldrajz/a-gazdasagi-fejlodes-kulonbsegei/globalis-eszak-es-globalis-del
http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/oroszorszag-a-xviii-szazad-elso-feleben/oroszorszag-a-kora-ujkorban

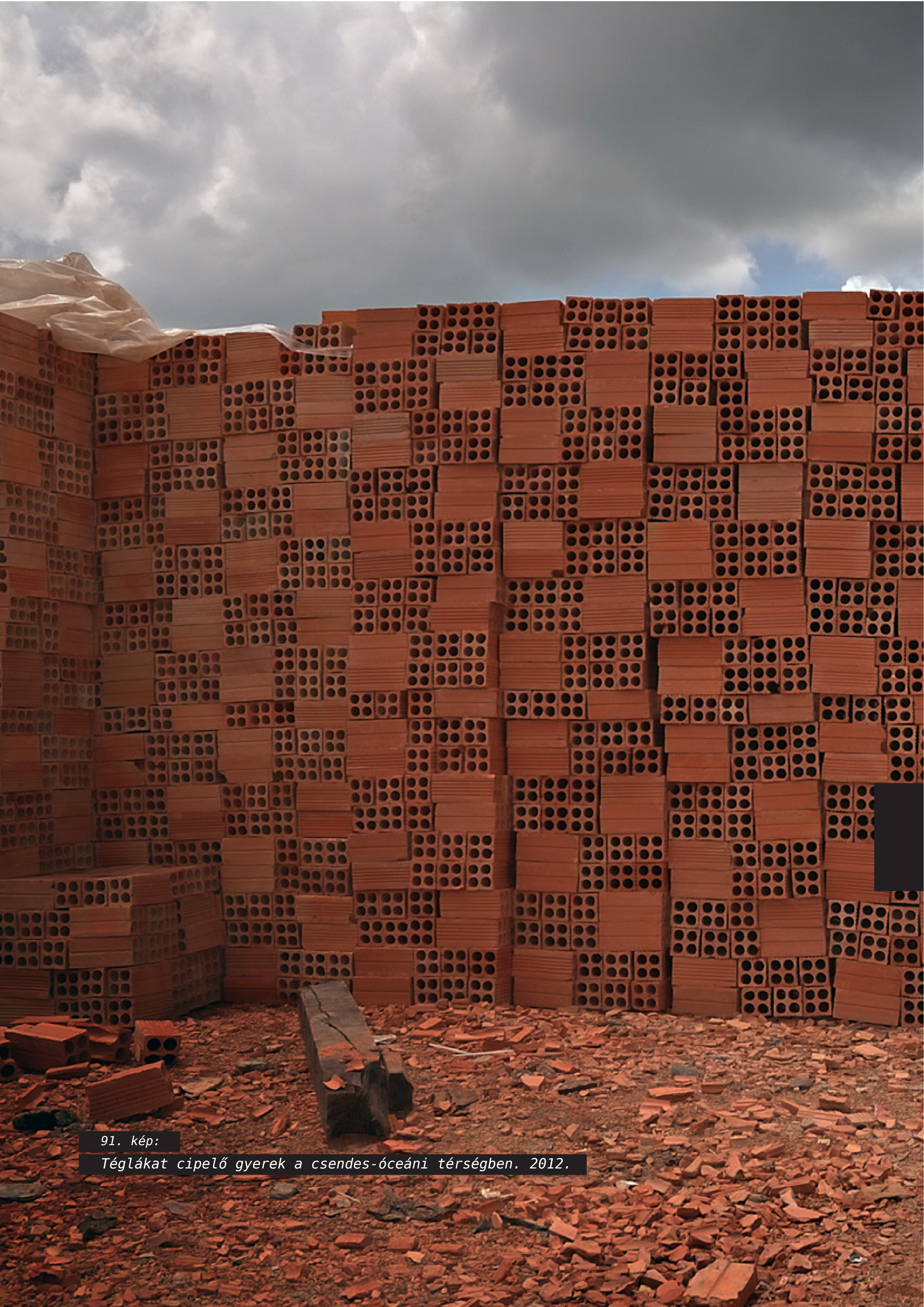
Sustainable Development Knowing Platform
https://sustainabledevelopment.un.org/sdgsproposal
The Global Slavery Index
http://www.globalslaveryindex.org/
The Trans-Atlantic Slave Trade Database
http://www.slavevoyages.org/tast/assessment/estimates.faces
Voyages, the trans-atlantic slave trade database
http://www.slavevoyages.org/tast/assessment/estimates.faces
United Nations Human Rights
http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/SRSlavery/Pages/AnnualReports.aspx
U.S. Census Bureau
https://www.census.gov/population/international/data/worldpop/table_history.php
U.S. Department of State
http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2013/215479.htm
United Nations (UN)
http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48037#.VBtEgxYzJ44
Wikipedia
http://hu.wikipedia.org/wiki/Poszttraumatikus_stressz_szindr%C3%B3ma
http://en.wikipedia.org/wiki/Fritzl_case
http://en.wikipedia.org/wiki/Abolition_of_slavery_timeline
Worldometers
http://www.worldometers.info/world-population/
1000 év törvényei
http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8237

KÉPEK FORRÁSAI:

Borító: ILO/M.Crozet, Flickr

01: Chris Devers, Flickr
02, 65, 76, 90: ILO/Pradip Shakya
03: Rex Turgano, Flickr
04: Vittorio Sciosia, Flickr
05, 32, 55, 88: Mihalkó Viktória
06: BBC World Service, Flickr
07: United Nations, New York. UN Photo: Eskinder Debebe.Flickr
08: Bruno Casonato, Flickr
09: Google Art Project, Wikipedia
10, 11, 12, 13, 14, 25, 83: Wikipedia
15: Jankie, Flickr
16: Colonos, Flickr
17: Mayor McGinn , Flickr
18: Crittenton Services for Children and Families, Flikcr
19, 75: Chris, Flickr
20: Laura Elizabeth Pohl/Bread for the World, Flickr
21, 57: ILO/Jeffrey Leventhal, Flickr
22: ILO/Ferry Latief, Flickr
23: H. Grobe, Wikipedia
24: Jake Brewer, Flickr
26: ILO/A.Khemka, Flickr
27: Jessica Lea/Department for International Development, Flickr
28: David Sifry, Flickr
29: Wikipedia
30: Rob, Flickr
31: Lennon Wong, Flickr
33: David Amsler, Flickr
34: Henri Ismail, Flickr
35: Philippe Leroyer, Flickr
36: World Economic Forum, Flickr
37: Daniel Grosvenor, Flickr
38: epSos.de, Flickr
40: Akshay Mahajan, Flickr
41: Roel Wijnants, Flickr
43: Ralph Repo, Flickr
44: Mustafa Khayat, Flickr
45: Brocco, Flickr
46, 82: Cheris621, Flickr
47: Moisés Nazário, Flickr
48: www.ilo.org/takeaction
49: Brett Jordan, Flickr
50: A Campaign Designed To Drop Sales,Flickr
51: The Advocacy Project, Flickr
52, 58: ILO, Flickr
53: Living Learning Program, Flickr
54: ILO/Truong Huu Hung, Flickr
56: Marc Schlumpf, Wikipedia
59: ILO/Dang Ke Duc, Flickr
60: ILO/Minette Rimando, Flickr
61: www.ilo.org/artworks
62: Stone Dust, Oxfam Australia, Flickr
63: Mazur/catholicnews.org.uk, Flickr
64: The Factionist Spring 2009 Collection, Flickr
66: ILO/Joseph Fortin, Flickr
67 Krish Dulal, Wikipedia
68: ILO/Trong Thang, Flickr
69: The Advocacy Project, Flickr
70: Székelyhidi Balázs
71: Justin Zhuang, Flickr
72: Bert van Dijk, Flickr
73: Anne Roberts, Flickr
74: UN Women/Betsy Davis Cosme, Flickr
77: Pierre Holtz, UNICEF CAR, www.hdptcar.net
78: Kay Chernush for the U.S. State Department, Wikipedia
79: ENSZ, Flickr
80: Hervé, Flickr
81: Howard Revis, Flickr
84: STARS/Kristian Buus, Flickr
85: Tranzit.Blog.hu
86: Vargaek, Flickr
87: Matthew Hunt, Flickr
89: Luke Montague, Flickr
91: ILO/Phan Hien, Flickr

Térképek: Wikipedia

91. kép:

Téglákat cipelő gyerek a csendes-óceáni térségben. 2012.

„Amikor elnyomunk másokat, valójában magunkat nyomjuk el. Emberi mivoltunk azon múlik, hogy elismerjük mások emberi mivoltát.”

DESMOND TUTU (1931-),
DÉL-AFRIKAI EGYHÁZI VEZETŐ, EMBERI JOGI AKTIVISTA

„Ha a rabszolgaság nem rossz, akkor minden rossz.”

ABRAHAM LINCOLN (1809-1865),
AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 16. ELNÖKE

„Akkor jöttem rá, hogy rabszolga vagyok, amikor kiderült, hogy nem tudom azt tenni, amit akarok.”

FREDERICK DOUGLASS (1818-1895)
ÍRÓ, ABOLICIONISTA

„Az idő mindig alkalmas arra, hogy jót tegyünk.”

MARTIN LUTHER KING (1929-1968)
AMERIKAI BAPTISTA TISZTELETES,
POLGÁRJOGI HARCOS, POLITIKAI AKTIVISTA

„A tanulás a legerősebb fegyver, amivel megváltoztathatod a világot.”

NELSON MANDELA (1918-2013),
APARTHEIDELLENES AKTIVISTA,
KÉSŐBB A DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG 11. ELNÖKE

„Nem szégyellem a nagyszüleimet azért, mert rabszolgák voltak. Egyedül magam miatt szégyenkezem, mert egyszer elszégyelltem magam.”

RALPH ELLISON (1914-1994)
AMERIKAI ÍRÓ